

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ÇUKUROVA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI

SUÇ İŞLEMİŞ ERGENLERLE SUÇA KARIŞMAMIŞ ERGENLERİN
DÜŞMANCA NİYET YÜKLEME YANLILIKLARI VE BAZI AİLESEL
ÖZELLİKLERİNİN İNCELENMESİ

Hülya GÜVEN

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ADANA, 2011

**TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ÇUKUROVA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI**

**SUÇ İŞLEMİŞ ERGENLERLE SUÇA KARIŞMAMIŞ ERGENLERİN
DÜŞMANCA NİYET YÜKLEME YANLILIKLARI VE BAZI AİLESEL
ÖZELLİKLERİNİN İNCELENMESİ**

Hülya GÜVEN

Danışman: Prof Dr. S. Sonay GÜÇRAY

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ADANA, 2011

Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğüne,

Bu çalışma jürimiz tarafından Eğitim Bilimleri Anabilim Dalında YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Başkan: Prof. Dr. S. Sonay GÜÇRAY
(Danışman)

Üye: Yrd. Doç. Dr. Fulya CENKSEVEN ÖNDER

Üye: Yrd. Doç. Dr. Ferah DEMİR ÇEKİCİ

ONAY

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim elemanlarına ait olduklarını onaylarım
...../...../2011

Prof. Dr. Azmi YALÇIN
Enstitü Müdürü

Not: Bu tezde kullanılan özgün ve başka kaynaktan yapılan bildirişlerin, çizelge, şekil ve fotoğrafların kaynak gösterilmeden kullanımı, 5846 Sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'ndaki hükümlere tabidir.

ÖZET

SUÇ İŞLEMİŞ ERGENLERLE SUÇA KARIŞMAMIŞ ERGENLERİN DÜŞMANCA NİYET YÜKLEME YANLILIKLARI VE BAZI AİLESEL ÖZELLİKLERİNİN İNCELENMESİ

Hülya GÜVEN

Yüksek Lisans Tezi, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı

Danışman: Prof. Dr. S. Sonay GÜÇRAY

Eylül 2011, 141 sayfa

Bu araştırmanın amacı; suç işlemiş ergenlerle suça karışmamış ergenleri; düşmanca niyet yükleme yanlılığı ve bazı ailesel özellikler (ailede fiziksel ceza görüp görmeme, sözel ceza görüp görmeme, ailede suçluluk, anne babanın birlikteliği) bakımından farklılaşıp, farklılaşmadığını incelemektir.

Araştırmada, araştırma grubunu Osmaniye Çocuk Mahkemesi'nde işledikleri suçlardan dolayı yargılanan 128 erkek ergen, karşılaştırma grubunu ise Osmaniye merkez okullarına devam eden ve suça karışmadığı bilinen 128 erkek ergen ise oluşturmuştur. Araştırmada, ölçme aracı olarak Aydın (1977) tarafından geliştirilen Resim Anketi kullanılmıştır. Ailesel özellikleri hakkında veri toplayabilmek için araştırmacı tarafından geliştirilen Kişisel Bilgi Formu kullanılmıştır. Araştırmada verilerin analizi için SPSS 11.5 paket programı kullanılmış ve veriler; T Testi, Mann Whitney U testi, Ki Kare Testi, 2X2 Faktörlü Varyans Analizi teknikleri kullanılarak çözümlenmiştir. Araştırmada anlamlılık düzeyi .05 olarak belirlenmiştir.

Araştırmadan elde edilen bulgular incelendiğinde, suç işlemiş ergenlerle suça karışmamış ergenler arasında; düşmanca niyet yükleme yanlılığı, olumsuz niyet yükleme yanlılığı, kişisel nedensellik yükleme yanlılığı, ebeveynlerinden fiziksel/sözel ceza görüp görmemeleri ve aile bireylerinde suç davranışının görülüp görülmemesi açısından anlamlı farklılaşma olduğu görülmüştür. Suç işlemiş ergenlerle suça karışmamış ergenler arasında anne babalarının birliktelik durumu açısından anlamlı farklılık bulunmamıştır. Ebeveynlerinden fiziksel ceza / sözel ceza görüp görmemeleri

ve anne babalarının birliktelik durumlarına göre suç işlemiş ergenlerle suça karışmamış ergenlerin düşmanca niyet yükleme yanlılıkları arasında anlamlı farklılık bulunmamıştır.

Anahtar Kelimeler: Suç, Çocuk suçluluğu, Düşmanca niyet yükleme yanlılığı

ABSTRACT**A RESEARCH ON HOSTILE ATTRIBUTION BIAS AND PARENTAL
CHARACTERISTICS OF DELINQUENT ADOLESCENTS AND NON-
DELINQUENT ADOLESCENTS****Hülya GÜVEN****Master Thesis, Department of Education Science****Supervisor: Prof. Dr. Sonay GÜÇRAY****September 2011, 141 pages**

The purpose of this research is to predict if delinquent adolescents and non-delinquent adolescents differ in terms of hostile attribution bias and parental characteristics (physical punishment, verbal punishment, parental criminality, parental marriage status).

The research has been carried out on 128 male adolescents who have been on trial at Osmaniye Juvenile Court, and 128 male adolescents who have been attending Osmaniye central schools and who have been known for being non-delinquent as reference group. In the research Picture Questionnaire method that had been developed by Aydın (1977) was used as measurement implement. Personal Information Form that had been developed by the researcher, was used to collect data about the parental characteristics. In the research, SPSS 11,5 package software has been used and, T-test, Mann Whitney U test, Chi square test, 2X2 factor variance analysis technics have been used to analyse. Statistical meaningfulness has been taken ,05

As the results of the research is studied, meaningful difference has been found between delinquent adolescents and non-delinquent adolescents by the terms of hostile attribution bias, negative intentions attribution bias, personal casualty attribution bias, physical/verbal punishment applied by the parents and parental criminality. No meaningful difference has been found delinquent adolescents and non-delinquent adolescents by the term of parental marriage status. According to being incurred physical and/or verbal punishment parental marriage status, no meaningful difference

has been found between the delinquent adolescents and non delinquent adolescents by the terms of hostile attribution bias.

Keywords: Crime, Juvenile delinquency, Hostile attribution bias.

ÖNSÖZ

Bu araştırma suç işlemiş ergenlerle, suça karışmamış ergenlerin düşmanca niyet yükleme yanlışlıkları ve bazı ailesel özelliklerinin incelenmesi ve karşılaştırılması amacıyla gerçekleştirilmiştir.

Araştırma boyunca, beni destekleyen, fikirleri, bilgisi ve deneyimiyle çalışmama ışık tutan saygıdeğer tez danışmanım Prof Dr. S. Sonay GÜÇRAY'a, çalışmama fikirleriyle katkıda bulunan ve her konuda yardımcı olan sayın Yard. Doç. Dr. Fulya CENKSEVEN ÖNDER'E, Yard. Doç. Dr. Ferah DEMİR ÇEKİCİ'ye ve Arş. Gör. Fatoş BULUT'a sonsuz teşekkürlerimi sunarım. Ayrıca, araştırma süresince, yardımlarını esirgemeyen Osmaniye Adliyesi Çocuk Mahkemesi personeline, suç işlemiş ergenlerle görüşmelerimi düzenleyen ve bu ergenlere her zaman şefkatle yaklaşan Osmaniye Emniyeti Çocuk Şube polis memuru Bilal KARABURÇ'a, suça karışmamış ergenlere ulaşmamı sağlayan değerli arkadaşım Psikolog Gizem Gül POLAT'a ve diğer öğretmen arkadaşlarıma teşekkür ederim.

Tüm yaşamım boyunca, her anımda, yanımda olduklarını bildiğim annem Hatice GÜVEN, babam Mahmut GÜVEN, ablam Derya GÜVEN, kardeşim Fatih GÜVEN ve daimi destekçim İsmail Özgür TOSUN'a en içten teşekkürlerimi sunarım.

Hülya GÜVEN

Ekim, 2011

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
ÖZET.....	iii
ABSTRACT.....	v
ÖNSÖZ.....	vi
TABLolar LİSTESİ.....	xi
EKLER LİSTESİ.....	xv

BÖLÜM I

GİRİŞ

1.1. Problem.....	1
1.2. Araştırmanın Amacı.....	5
1.3. Araştırmanın Önemi.....	7
1.4. Sınırlılıklar.....	10
1.5. Sayıtlar.....	10
1.6. Tanımlar.....	11

BÖLÜM II

KURAMSAL BİLGİ VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

2.1. Çocuk ve Ergen Suçluluğuyla İlgili Kuramsal Bilgi.....	12
2.1.1. Çocuk Suçluluğuyla İlgili Tanımlar.....	12
2.1.2. Suçluluğu Açıklayan Kuramlar.....	14
2.1.2.1. Biyolojik Yaklaşımlar.....	14
2.1.2.2. Sosyolojik Yaklaşımlar.....	16
2.1.2.3. Psikolojik Yaklaşımlar.....	21
2.1.3. Çocuk Suçluluğunun Nedenleri.....	22
2.1.3.1. Bireysel Nedenler.....	23
2.1.3.2. Çevresel Nedenler.....	24
2.1.3.2.1. Aile.....	24
2.1.3.2.2. Okul ve Eğitim Durumu.....	29
2.1.3.2.3. Arkadaş Grubu ve Çeteler.....	30

2.1.3.2.4. Boş Zaman Etkinlikleri ve Kitle İletişim Araçları.....	32
2.1.3.2.5. Göç ve Düzensiz Kentleşme	33
2.1.4. Çocuk Suçluluğuyla İlgili Ülkemizde Yapılmış Araştırmalar	34
2.1.5. Çocuk Suçluluğuyla İlgili Yurt Dışında Yapılmış Araştırmalar	38
2.2. Düşmanca Niyet Yükleme Yanlılığıyla İlgili Kuramsal Açıklamalar	40
2.2.1. Heider'in Naif Psikoloji Kuramı.....	41
2.2.2. Uyuşan Çıkarsamalar Kuramı	44
2.2.3. Bilgi İşleme Kuramı.....	45
2.2.4. Düşmanca Niyet Yükleme Yanlılığıyla İlgili Ülkemizde Yapılmış Araştırmalar.....	50
2.2.5. Düşmanca Niyet Yükleme Yanlılığıyla İlgili Yurt Dışında Yapılmış Araştırmalar.....	51

BÖLÜM III YÖNTEM

3.1. Araştırmanın Modeli	55
3.2. Evren ve Örneklem.....	55
3.3. Veri Toplama Araçları.....	63
3.3.1. Kişisel Bilgi Formu.....	63
3.3.2. Resim Anketi.....	63
3.4. Uygulama.....	66
3.5. Verilerin Analizi.....	67

BÖLÜM IV BULGULAR

4.1. Suç İşlemiş ve Suça Karışmamış Ergenlerin Düşmanca Niyet Yükleme Yanlılığına İlişkin Bulgular	69
4.1.1. Suç İşlemiş ve Suça Karışmamış Ergenlerin Olumsuz Niyet Yükleme Yanlılığına İlişkin Bulgular	70
4.1.2. Suç İşlemiş ve Suça Karışmamış Ergenlerin Olayların Olumsuz Sonuçlarına Kişisel Nedensellik Yükleme Yanlılığına İlişkin Bulgular.....	70
4.2. Suç İşlemiş ve Suça Karışmamış Ergenlerin Ailelerinin Kendilerini Cezalandırma	

Tarzlarına İlişkin Bulgular	71
4.2.1. Suç İşlemiş ve Suça Karışmamış Ergenlerin Annelerinden Sözel Ceza Alıp Almamalarına İlişkin Bulgular	71
4.2.2. Suç İşlemiş ve Suça Karışmamış Ergenlerin Babalarından Sözel Ceza Alıp Almamalarına İlişkin Bulgular	72
4.2.3. Suç İşlemiş ve Suça Karışmamış Ergenlerin Annelerinden Fiziksel Ceza Alıp Almamalarına İlişkin Bulgular	73
4.2.4. Suç İşlemiş ve Suça Karışmamış Ergenlerin Babalarından Fiziksel Ceza Alıp Almamalarına İlişkin Bulgular	74
4.3. Suç İşlemiş Ergenlerle Suça Karışmamış Ergenlerin Aile Bireyleri Arasında Suç Davranışlarının Görülüp Görülmemesine İlişkin Bulgular	75
4.4. Suç İşlemiş Ergenlerle Suça Karışmamış Ergenlerin Anne Babalarının Birliktelik Durumlarına İlişkin Bulgular	76
4.5. Suç İşlemiş Ergenlerle Suça Karışmamış Ergenlerin Ebeveynlerinden Fiziksel Ceza Alıp Almamalarına Göre Genel Düşmanca Niyet Yükleme Yanlılıklarına İlişkin Bulgular	77
4.5.1. Suç İşlemiş Ergenlerle Suça Karışmamış Ergenlerin Ebeveynlerinden Fiziksel Alıp Almamalarına Göre Olumsuz Niyet Yükleme Yanlılıklarına İlişkin Bulgular	79
4.5.2. Suç İşlemiş Ergenlerle Suça Karışmamış Ergenlerin Ebeveynlerinden Fiziksel Ceza Alıp Almamalarına Göre Olayların Olumsuz Sonuçlarına Kişisel Nedensellik Yükleme Yanlılıklarına İlişkin Bulgular	81
4.6. Suç İşlemiş Ergenlerle Suça Karışmamış Ergenlerin Ebeveynlerinden Sözel Ceza Alıp Almamalarına Göre Genel Düşmanca Niyet Yükleme Yanlılıklarına İlişkin Bulgular	83
4.6.1. Suç İşlemiş Ergenlerle Suça Karışmamış Ergenlerin Ebeveynlerinden Sözel Ceza Alıp Almamalarına Göre Olumsuz Niyet Yükleme Yanlılıklarına İlişkin Bulgular	85
4.6.2. Suç İşlemiş Ergenlerle Suça Karışmamış Ergenlerin Ebeveynlerinden Sözel Ceza Alıp Almamalarına Göre Olayların Olumsuz Sonuçlarına Kişisel Nedensellik Yükleme Yanlılıklarına İlişkin Bulgular	88
4.7. Suç İşlemiş Ergenlerle Suça Karışmamış Ergenlerin Anne Babalarının Birliktelik Durumlarına Göre Genel Düşmanca Niyet Yükleme Yanlılığına İlişkin Bulgular	89
4.7.1. Suç İşlemiş ve Suça Karışmamış Ergenlerin Anne Babalarının Birliktelik	

Durumlarına Göre Olumsuz Niyet Yükleme Yanlılıklarına İlişkin Bulgular	91
4.7.2. Suç İşlemiş ve Suça Karışmamış Ergenlerin Anne Babalarının Birliktelik Durumlarına Göre Olayların Olumsuz Sonuçlarına Kişisel Nedensellik Yükleme Yanlılıklarına İlişkin Bulgular	93

BÖLÜM V

TARTIŞMA VE YORUM

5.1. Suç İşlemiş Ergenlerin Demografik Özelliklerine İlişkin Tartışma ve Yorum	96
5.2. Bulgulara İlişkin Tartışma ve Yorum	101
5.2.1. Suç İşlemiş Ergenlerle Suça Karışmamış Ergenlerin Düşmanca Niyet Yükleme Yanlılıklarına İlişkin Tartışma ve Yorum	101
5.2.2. Suç İşlemiş Ergenlerle Suça Karışmamış Ergenlerin Ebeveynlerinin Kendilerini Cezalandırma Tartzlarına İlişkin Tartışma ve Yorum	103
5.2.3. Suç İşlemiş Ergenlerle Suça Karışmamış Ergenlerin Aile Bireyleri Arasında Suç İşleme Davranışları Görülüp Görülmemesine İlişkin Tartışma ve Yorum	107
5.2.4. Suç İşlemiş Ergenlerle Suça Karışmamış Ergenlerin Anne Babalarının Birliktelik Durumuna İlişkin Tartışma ve Yorum	108
5.2.5. Suç İşlemiş Ergenlerle Suça Karışmamış Ergenlerin Ebeveynlerinden Fiziksel veya Sözel Ceza Alıp Almamalarına Göre Düşmanca Niyet Yükleme Yanlılıklarına İlişkin Tartışma ve Yorum	109
5.2.6. Suç İşlemiş Ergenlerle Suça Karışmamış Ergenlerin Anne Babalarının Birliktelik Durumlarına Göre Düşmanca Niyet Yükleme Yanlılıklarına İlişkin Tartışma ve Yorum	111

BÖLÜM VI

SONUÇ VE ÖNERİLER

6.1. Uygulamalar Açısından Öneriler	115
6.2. Yapılacak Araştırmalar Açısından Öneriler	117
KAYNAKÇA	118
EKLER	127
ÖZGEÇMİŞ	141

TABLOLAR LİSTESİ

	Sayfa
Tablo 1. Örneklemi Oluşturan Suç İşlemiş ve Suça Karışmamış Ergenlerin Yaşlara Göre Dağılımı.....	57
Tablo 2. Örneklemi Oluşturan Suç İşlemiş ve Suça Karışmış Ergenlerin Sınıf Düzeylerine Göre Dağılımı.....	58
Tablo 3. Örneklemi Oluşturan Suç İşlemiş ve Suça Karışmamış Ergenlerin Çalışma Durumlarına Göre Dağılımı	58
Tablo 4. Örneklemi Oluşturan Suç İşlemiş ve Suça Karışmamış Ergenlerin Annelerinin Öğrenim Düzeylerine Göre Dağılımı	59
Tablo5. Örneklemi Oluşturan Suç İşlemiş ve Suça Karışmamış Ergenlerin Annelerinin Çalışma Durumuna Göre Dağılımı.....	60
Tablo6. Örneklemi Oluşturan Suç İşlemiş ve Suça Karışmamış Ergenlerin Babalarının Öğrenim Düzeylerine Göre Dağılımı	61
Tablo7. Örneklemi Oluşturan Suç İşlemiş ve Suça Karışmamış Ergenlerin Babalarının Çalışma Durumlarına Göre Dağılımları	61
Tablo 8. Suç İşlemiş Ergen Grubunun Yargılandıkları Suç Türlerine Göre Dağılımı	62
Tablo 9. Suç İşlemiş ve Suça Karışmamış Ergenlerin Genel Düşmanca Niyet Yükleme Yanlılıkları Puanlarına İlişkin Mann Whitney U Testi Sonuçları.....	69
Tablo 10. Suç İşlemiş ve Suça Karışmamış Ergenlerin Olumsuz Niyet Yükleme Yanlılıkları Puanlarına İlişkin Mann Whitney U Testi sonuçları.....	70
Tablo 11. Suç İşlemiş ve Suça Karışmamış Ergenlerin Olayların Olumsuz Sonuçlarına Kişisel Nedensellik Yükleme Yanlılıkları Puanlarına İlişkin “t” Testi Sonuçları	71
Tablo 12. Suç İşlemiş ve Suça Karışmamış Ergenlerin Annelerinden Sözel Ceza Alıp Almamalarına İlişkin Ki Kare Testi Sonuçları.....	72
Tablo 13. Suç İşlemiş ve Suça Karışmamış Ergenlerin Babalarından Sözel Ceza Alıp Almamalarına İlişkin Ki Kare Testi Sonuçları.....	73
Tablo 14. Suç İşlemiş ve Suça Karışmamış Ergenlerin Annelerinden Fiziksel Ceza Alıp Almamalarına İlişkin Ki Kare Testi Sonuçları.....	74
Tablo 15. Suç İşlemiş ve Suça Karışmamış Ergenlerin Babalarından Fiziksel Ceza Alıp Almamalarına İlişkin Ki Kare Testi Sonuçları.....	75

Tablo 16. Suç İşlemiş Ergenlerle Suça Karışmamış Ergenlerin Aile Bireylerinde Suç Davranışlarının Görülüp Görülmemesine İlişkin Ki Kare Testi Sonuçları...	76
Tablo 17. Suç İşlemiş Ergenlerle Suça Karışmamış Ergenlerin Anne Babalarının Birliktelik Durumlarına İlişkin Ki Kare Testi Sonuçları	77
Tablo 18. Suç İşlemiş Ergenlerle Suça Karışmamış Ergenlerin Ebeveynlerinden Fiziksel Ceza Alıp Almamalarına Göre Genel Düşmanca Niyet Yükleme Yanlılıklarına İlişkin Betimsel Değerler.	78
Tablo 19. Suç İşlemiş Ergenlerle Suça Karışmamış Ergenlerin Fiziksel Ceza Alıp Almamalarına Göre Genel Düşmanca Niyet Yükleme Yanlılıklarına İlişkin İki Faktörlü Varyans Analizi Sonuçları.....	79
Tablo 20. Suç İşlemiş Ergenlerle Suça Karışmamış Ergenlerin Ebeveynlerinden Fiziksel Ceza Alıp Almamalarına Göre Olumsuz Niyet Yükleme Yanlılıklarına İlişkin Betimsel Değerler	80
Tablo21. Suç İşlemiş Ergenlerle Suça Karışmamış Ergenlerin Fiziksel Ceza Alıp Almamalarına Göre Olumsuz Niyet Yükleme Yanlılıklarına İlişkin İki Faktörlü Varyans Analizi Sonuçları.....	81
Tablo 22. Suç İşlemiş Ergenlerle Suça Karışmamış Ergenlerin Fiziksel Ceza Alıp Almamalarına Göre Olayların Olumsuz Sonuçlarına Kişisel Nedensellik Yükleme Yanlılıklarına İlişkin Betimsel Değerler	82
Tablo 23. Suç İşlemiş Ergenlerle, Suça Karışmamış Ergenlerin Fiziksel Ceza Alıp Almamalarına Göre Olayların Olumsuz Sonuçlarına Kişisel Nedensellik Yükleme Yanlılıklarına İlişkin İki Faktörlü Varyans Analizi Sonuçları	83
Tablo 24. Suç İşlemiş Ergenlerle Suça Karışmamış Ergenlerin Sözel Ceza Alıp Almamalarına Göre Genel Düşmanca Niyet Yükleme Yanlılıklarına İlişkin Betimsel Değerler	84
Tablo 25. Suç İşlemiş Ergenlerle Suça Karışmamış Ergenlerin Sözel Ceza Alıp Almamalarına Göre Genel Düşmanca Niyet Yükleme Yanlılıklarına İlişkin İki Faktörlü Varyans Analizi Sonuçları.....	85
Tablo 26. Suç İşlemiş Ergenlerle Suça Karışmamış Ergenlerin Sözel Ceza Alıp Almamalarına Göre Olumsuz Niyet Yükleme Yanlılıklarına İlişkin Betimsel Değerler	86
Tablo 27. Suç İşlemiş Ergenlerle Suça Karışmamış Ergenlerin Sözel Ceza Alıp Almamalarına Göre Olumsuz Niyet Yükleme Yanlılıklarına İlişkin İki Faktörlü Varyans Analizi Sonuçları.....	87

Tablo 28. Suç İşlemiş Ergenlerle Suça Karışmamış Ergenlerin Sözel Ceza Alıp Almamalarına Göre Olayların Olumsuz Sonuçlarına Kişisel Nedensellik Yükleme Yanlılıklarına İlişkin Betimsel Değerler	88
Tablo 29. Suç İşlemiş Ergenlerle Suça Karışmamış Ergenlerin Sözel Ceza Alıp Almamalarına Göre Olayların Olumsuz Sonuçlarına Kişisel Nedensellik Yükleme Yanlılıklarına İlişkin İki Faktörlü Varyans Analizi Sonuçları	89
Tablo 30. Suç İşlemiş Ergenlerle Suça Karışmamış Ergenlerin Anne Babalarının Birliktelik Durumlarına Göre Genel Düşmanca Niyet Yükleme Yanlılığına İlişkin Betimsel Değerler	90
Tablo 31. Suç İşlemiş Ergenlerle Suça Karışmamış Ergenlerin Anne Babalarının Birliktelik Durumlarına Göre Genel Düşmanca Niyet Yükleme Yanlılığına İlişkin İki Faktörlü Varyans Analizi Sonuçları	91
Tablo 32. Suç İşlemiş Ergenlerle Suça Karışmamış Ergenlerin Anne Babalarının Birliktelik Durumlarına Göre Olumsuz Niyet Yükleme Yanlılıklarına İlişkin Betimsel Değerler	92
Tablo 33. Suç İşlemiş Ergenlerle Suça Karışmamış Ergenlerin Anne Babalarının Birliktelik Durumlarına Göre Olumsuz Niyet Yükleme Yanlılıklarına İlişkin İki Faktörlü Varyans Analizi Sonuçları	93
Tablo 34. Suç İşlemiş Ergenlerle Suça Karışmamış Ergenlerin Anne Babalarının Birliktelik Durumlarına Göre Olayların Olumsuz Sonuçlarına Kişisel Nedensellik Yükleme Yanlılıklarına İlişkin Betimsel Değerler.....	94
Tablo 35. Suç İşlemiş Ergenlerle Suça Karışmamış Ergenlerin Anne Babalarının Birliktelik Durumlarına Göre Olayların Olumsuz Sonuçlarına Kişisel Nedensellik Yükleme Yanlılıklarına İlişkin İki Faktörlü Varyans Analizi Sonuçları.	95

EKLER LİSTESİ

	Sayfa
Ek 1. Kişisel Bilgi Formu (Suç İşlemiş Ergenler).....	127
Ek 2. Kişisel Bilgi Formu (Suça Karışmamış Ergenler).....	129
Ek 3. Resim Anketi.....	130

BÖLÜM I

GİRİŞ

1.1. Problem

Psikolojik danışma, psikoloji ve sosyoloji gibi insan davranışlarını inceleyen bilimlerin temel amacı insanların psikolojik açıdan sağlıklı olmalarını sağlamak ve böylelikle daha mutlu, üretken ve huzurlu toplumlar yaratmaktır. Kuşkusuz bir toplumun sağlıklı olabilmesi sağlıklı genç nesiller yetiştirmesine bağlıdır. Bu nedenle çocuk ve ergenler her toplumda geleceğin bir simgesi olarak görülür.

Hangi zaman ve mekanda olursa olsun, toplumların şüphesiz üzerinde anlaştıkları tek konu, çocuklarının; toplumun geleceği olduğudur. Gelecek ise herkese göre hep en iyiyi, en güzeli simgelemektedir. Buna ulaşmada ise çocuklar, bugünle yarın arasında birer köprü olarak görülmüşlerdir. Bu köprünün sağlam temellere dayanması ise, toplumun sorumluluğu altındadır. Ok'a (1989), göre toplumun sorumluluğunu gerektiği gibi yerine getirememesinin en çarpıcı sonuçlarından biri; suçlu çocuklardır.

Hukuk önünde 18 yaş altında olan tüm bireyler çocuk kabul edilmektedir. Bu nedenle 18 yaşın altında kişilerin, yasalarca cezalandırılması gereken davranışları gerçekleştirmesi çocuk suçluluğu olarak ifade edilmektedir. Ancak 18 yaş altında işlenen suçların büyük bir çoğunluğunun ergenler tarafından gerçekleştirildiği söylenebilir. Bu, çocuk suçluluğu olarak ifade edilir. Çocuk suçluluğu, çocuklardaki saldırgan tutumların ve davranış bozukluklarının yasayla çatışması ve yasa müdahalesi gerektirecek duruma gelmesi olarak açıklanabilir (UNICEF, 2006).

Çocuk suçluluğu pek çok alt boyutu olan karmaşık bir kavramdır. Toplum içinde yasalara ve ahlak kurallarına aykırı olarak kabul edilen ancak yapıldığında çoğunlukla cezalandırılmayan pek çok eylem olduğundan söz edilebilir. Yurtdışında yapılan çalışmalarda yasalara aykırı olduğu bildirilen ve çoğunlukla 17 yaş altı çocuklar tarafından gerçekleştirilen birçok olumsuz davranışa rastlandığı bildirilmektedir. Bunlar; mağazalardan maddi değeri düşük olan ürünler çalmak, mahalle gruplarına

katılarak gürültü, kirlilik, uçarı davranışlarla mahalle sakinlerini rahatsız etmek, herhangi bir amacı olmadan geceleri sokakta başı boş dolaşmak, polisin uyarılarını sabote etmek, girişi ücretli olan eğlence merkezi, sinema gibi yerlere kaçak yollardan girmek, toplu taşıma araçları ve umumi tuvaletleri uygunsuz kullanmak, heykeller, parklar ve banklar gibi toplu kullanıma açık mallara zarar vermek, duvarlara yazı yazmak, herhangi yüksek bir yerden atlayarak eğlenmek, kendilerini uyaran yetişkinlerle ağız dalaşı yapmak, toplum içinde küfürlü konuşmak, hızlı ve tehlikeli araç kullanmak gibi toplumu rahatsız eden davranışlar olabilir. Bu tür davranışlar genellikle çocuk suçluluğu olarak ele alınmaz ve mahkemelerde yargılanmayı gerektirmez (Roucek, 1970). Ancak ergenlerde görülen bu tarz davranışların, daha ciddi suçlar işlemenin temeli olduğu düşünülebilir. Bu nedenle bu tarz olumsuz davranışlar için de gerekli önlemlerin alınması gerekmektedir. Çocuk suçluluğu kapsamında ele alınan ve mahkemelerde yargılanmayı gerektiren suçlar daha çok hırsızlık, konut dokunulmazlığını ihlal, yasal olmayan madde kullanımı, yaralama, gasp, kapkaç, öldürmeye teşebbüs, cinsel taciz ve tecavüz olarak bilinmektedir.

Günümüzde çocuk suçluluğuyla ilgili yapılan çalışma ve araştırmalar yaygınlaşmakta, çocuk suçlarına yönelik olarak çalışan çocuk mahkemelerinin sayısı artmakta ve çocuklar için alınan koruyucu tedbirlerin geliştirilmesi için çaba gösterilmektedir. Ancak tüm bu gelişmelere rağmen çocuk suçluluğu açıklanması ve önlenmesi güç bir durum olarak bilinmektedir. Çocuklar tarafından gerçekleştirilen ve ceza gerektiren eylemlerin hepsi çocuk polisine ya da mahkemelere yansımadığından suçluluğunun gerçek boyutunun saptanması oldukça zordur. “Suçlu çocuğun ailesinin zararı karşılayarak olayı örtbas etmesi, çocukların damgalanmaktan kaçınmaları gibi nedenlerden dolayı ergen suçluluğunun sayı ve kapsam olarak saptanması güç olmakta, çoğunlukla da resmi olmaktan çok gayri resmi olarak ele alınmaktadır” (Ergene, 1992, s. 209). Çocuk suçluluğuyla ilgili ülkemizde çocukların yetişkinlerden ayrı mahkemelerde yargılanmaya başlaması ve çocuk mahkemelerinin her ilde açılması için çalışmaların yapılması önemli gelişmelerden biridir. Çocukların ve ergenlerin gelişimsel özelliklerini de dikkate alan özel bir yargılama sürecine dahil edilmeleri gerekmektedir. Bu özel yargılama sürecini gerçekleştiren mahkeme, çocuk mahkemesidir.

Tomanbay’a (1999), göre çocuk mahkemeleri; suç işleyen çocukların yargılandığı, yargıç ve savcısının özel eğitimden geçirildiği, sosyal çalışma

görevlilerinin, çocuğun durumu üzerine rapor vererek yargılamayı yönlendirebildiği özel bir mahkemedir. Lotz, Poole ve Megdi'e (1985), göre çocuk mahkemelerinin felsefesi dört nokta ile ilişkilidir. Bunlar;

1. Ceza için tek yargı, rehabilitasyon olmalıdır.
2. Çocuklar olgunlaşmadıkları için onlara yetişkin suçlu gibi davranılmamalıdır.
3. Suçlu olduğu kabul edilen çocuklar, genellikle ıslah edici bir kuruma yerleştirilmektense gözetim altına alınmalıdır.
4. Çocuklar, onların problemlerini anlayacak bir mahkemeye gönderilmelidir.

Yavuzer (1982), Yörükoğlu (1983) ve Zulligen'e (1977), göre çocukların yasa dışı yöneldikleri suçlar her ne kadar ülkeden ülkeye çeşitlilik göstermekte ise de her yerde adam öldürme, hırsızlık, saldırganlık başta gelmektedir (Akt. Şakra, 1987, s. 2). Suçluluğun türü ne olursa olsun, suç işleme eğilimi olan ve suç işlemeyi alışkanlık haline getirmiş çocuklarda kural dışı davranışların, saldırganlık eğiliminin yaygın olduğu görülmektedir. Çocukların yargılanmaları sürecinde gösterdikleri, polise zorluk çıkarma, polisle tartışma, hakime hakaret etme, şikayetçi tarafla tartışma, kavga çıkarma, görevlileri veya şikayetçi tarafı tehdit etme gibi davranışlar çocuk mahkemelerinde sıkça karşılaşılan davranışlardır. Bu nedenle çocuk suçluluğunda öfke, saldırganlık, düşmanca davranışlar, ruh sağlığı bozuklukları gibi problemlerin de ele alınması gerekmektedir. Lipsey, Howell, Kelly, Chapman & Carver'a (2010), göre ergen suçluluğu; ergenlerde şiddete yönelik tutumları ve saldırganlık davranışlarıyla iç içe bir özellik göstermektedir.

Saldırganlık konusunda yapılan çalışmalarla ilgili son yıllarda en çok üzerinde durulan kavram düşmanca niyet yükleme yanlılığıdır. Düşmanca yüklemede bulunma yanlılığı, diğer insanların davranışlarının olumsuz sonuçlarının kasıtlı olarak, kötü bir niyetle gerçekleştirildiği ya da düşmanca bir niyetten kaynaklandığını düşünme eğilimi olarak tanımlanabilir (Dodge, Schwartz, Coie, Hubbard, Cillessen, Lemerise & Bateman, 1998). Düşmanca niyet yükleme yanlılığı, aynı olaya bazı insanlar hiç tepki vermezken, bazı insanların neden saldırgan tepkiler verdiğini açıklamaya çalışır. Aynı zamanda çeşitli sosyal durumlarda kişisel algıların sonucu olarak ortaya çıkan suç davranışları da düşmanca niyet yükleme yanlılığıyla açıklanabilir. Dodge (1990),

yaptığı araştırmalarında, düşmanca niyet yükleme yanlılığının; özellikle şiddet içerikli suç işleme davranışlarının bir yordayıcısı olduğu sonucunu elde etmiştir.

Çocuk suçluluğunda saldırganlık davranışının önemli bir yerinin olması ile birlikte çocuğun yetiştiği aile ortamının da suça yönelik davranışlar üzerinde etkili olduğu bilinmektedir. Çocuk suçluluğu ve şiddet davranışlarının genellikle tek bir nedeni yoktur ancak birkaç neden arasında ortak olan faktör çoğunlukla aile fonksiyonlarının bozuk olmasıdır. Etkisiz ya da çok sıkı disiplin kuralları, ailenin çocuğu yönlendirmede yetersiz olması gibi aile fonksiyon bozuklukları suça yönelik davranışların ortaya çıkmasında etkilidir (Heilbrun, Goldstein & Redding, 2005). Suç davranışı görülen ergenlerin ailesel özellikleri incelendiğinde; aile ilişkilerinin yetersiz olduğu, parçalanmış ailelerden geldikleri, ailelerinde alkol ya da madde kullanımının, sabıkalı aile üyelerinin bulunduğu saptanmıştır. Bunlara ek olarak olumsuz anne-baba tutumları, aile denetiminin ve desteğinin az olması, ergenin ihtiyaçlarının zamanında karşılanmaması, aile üyeleri tarafından duygusal ve fiziksel istismara uğraması da suç davranışıyla ilişkili bulunmuştur (Akduman, Akduman & Cantürk, 2006).

İstismar türleri içerisinde belirlenmesi ve tanımlanması en kolay olan fiziksel istismar, çocuğun kaza dışı hasar görmesi ya da fiziksel olarak cezalandırılması şeklinde tanımlanır. Bireylerin 18 yaşından önce, ebeveyni ya da onların yerine geçen kişiler tarafından itilmiş, çimdiklenmiş, tokatlanmış, yere fırlatılmış, kendisine sertçe vurulmuş, kendisi bir yere çarpılmış ya da yaralanmış olması durumları ve bunları sürekli tekrar etmesi ise fiziksel kötüye kullanım olarak kabul edilen davranışlardır (Polat, 2007). Çocukluk çağı travmatik yaşantılar ve suça karşı tutumlar ile ilgili olarak araştırma yapan Polat (2007), katılımcıların fiziksel kötüye kullanım durumları ile suça karşı tutumları arasında anlamlı ilişkiler olduğunu saptamıştır.

Ailede fiziksel istismara maruz kalma, ailede suçluluk davranışları ve çocuk suçluluğu, ayrıca düşmanca niyet yükleme yanlılığı ve saldırganlık davranışları, gibi kavramlar değerlendirildiğinde aralarında ilişkiler olabileceği düşünülmektedir. Konuyla ilgili araştırmalar incelendiğinde, Dodge (1990), tarafından yapılan araştırmada, düşmanca niyet yükleme yanlılığıyla şiddet davranışları arasında anlamlı ilişkilerin bulunduğu görülmektedir. Ayrıca, Gürler (2005), tarafından yapılan araştırmada suça yönelen çocukların %52.2'sinin ailelerinde fiziksel istismara maruz

kaldıkları sonucu elde edilmiştir. Bu araştırmada da suç işlemiş ergenlerle suça karışmamış ergenlerin düşmanca niyet yükleme yanlılıkları ve bazı ailesel özellikleri ele alınmaktadır. Bunun için Osmaniye Çocuk Mahkemesinde yargılanan 12-18 yaşları arasındaki ergenlerle suça karışmadığı bilinen ergenlerden oluşturulmuş bir karşılaştırma grubunun düşmanca niyet yükleme yanlılıkları karşılaştırılmıştır. Araştırmada ayrıca, ailelerinin çocuklarına uyguladıkları ceza türleri, aile bireyleri arasında suç işleme davranışlarının görülüp görülmemesi ve anne babanın birliktelik durumu açısından suça yönelmiş ve yasalar bağlamında suç işlememiş ergenler arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığı incelenmektedir. Aynı zamanda ailelerin kendilerini cezalandırma tarzları ve anne babanın birliktelik durumlarına göre suça yönelmiş ve yönelmemiş ergenlerin düşmanca niyet yükleme yanlılıkları arasındaki farklar olup olmadığı da bu araştırmada yanıtı aranan sorulardır.

Osmaniye Çocuk Mahkemesi'nde yargılanan ergenlerin büyük bir çoğunluğunun erkek olması nedeniyle, araştırmada her iki grup da erkek ergenlerden oluşmaktadır. Çocuk suçluluğuyla ilgili yapılan birçok araştırmada da erkek ergenlerle çalışıldığı görülmektedir. Örneğin Yılmaz (2009), suça yönelmiş ve suça yönelmemiş çocukların empati düzeyleri ve anne baba tutumlarıyla ilgili yaptığı araştırmasında, suça yönelmiş çocuklar örnekleminde yalnızca erkeklere yer vermiş, kız çocukları araştırmaya dahil etmemiştir.

1.2. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı; düşmanca niyet yükleme yanlılığı ve bazı ailesel özellikler (ailede fiziksel ve sözel ceza alıp almamaları, ebeveynlerin birliktelik durumları ve ailede suçluluk davranışları) açısından suç işlemiş ve suça karışmamış ergenleri karşılaştırmak ve bazı ailesel özelliklerine (ailede fiziksel ve sözel ceza alıp almamaları, ebeveynlerin birliktelik durumları) göre; suç işlemiş ergenlerle suça karışmamış ergenlerin düşmanca niyet yükleme yanlılıkları arasında farklılaşma olup olmadığını incelemektir. Araştırmanın alt amaçları şu şekildedir;

1.0.Suç işlemiş ergenlerle suça karışmamış ergenler arasında genel düşmanca niyet yükleme yanlılığı açısından anlamlı bir farklılık var mıdır?

- 1.1.Suç işlemiş ergenlerle suça karışmamış ergenler arasında olumsuz niyet yükleme yanlışlığı açısından anlamlı bir farklılık var mıdır?
- 1.2.Suç işlemiş ergenlerle suça karışmamış ergenler arasında olayların olumsuz sonuçlarına kişisel nedensellik yükleme eğilimleri açısından anlamlı bir farklılık var mıdır?
- 2.0. Suç işlemiş ergenlerin ailelerinin çocuklarını cezalandırma tarzları ile suça karışmamış ergenlerin ailelerinin çocuklarını cezalandırma tarzları arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?
- 2.1.Suç işlemiş ergenlerle suça karışmamış ergenler arasında annelerinden sözel ceza alıp almamaları açısından anlamlı bir farklılık var mıdır?
- 2.2.Suç işlemiş ergenlerle suça karışmamış ergenler arasında babalarından sözel ceza alıp almamaları açısından anlamlı bir farklılık var mıdır?
- 2.3.Suç işleyen ergenlerle suça karışmamış ergenler arasında annelerinden fiziksel ceza alıp almamaları açısından anlamlı bir farklılık var mıdır?
- 2.4.Suç işleyen ergenlerle suça karışmamış ergenler arasında babalarından fiziksel ceza alıp almamaları açısından anlamlı farklılık var mıdır?
- 3.0.Suç işlemiş ergenlerle suça karışmamış ergenler arasında aile bireylerinin suça karışıp karışmama durumları açısından anlamlı bir farklılık var mıdır?
- 4.0.Suç işlemiş ergenlerle suça karışmamış ergenler arasında anne babalarının birliktelik durumları açısından anlamlı bir farklılık var mıdır?
- 5.0.Suç işlemiş ergenlerle suça karışmamış ergenlerin ebeveynlerinden fiziksel ceza alıp, almamalarına göre genel düşmanca niyet yükleme yanlışlıkları arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?
- 5.1.Suç işlemiş ergenlerle suça karışmamış ergenlerin ebeveynlerinden fiziksel ceza alıp, almamalarına göre olumsuz niyet yükleme yanlışlıkları arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?
- 5.2.Suç işlemiş ergenlerle suça karışmamış ergenlerin ebeveynlerinden fiziksel ceza alıp, almamalarına göre olayların olumsuz sonuçlarına kişisel nedensellik yükleme yanlışlıkları arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?

6.0.Suç işlemiş ergenlerle suça karışmamış ergenlerin ebeveynlerinden sözel ceza alıp, almamalarına göre genel düşmanca niyet yükleme yanlışlıkları arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?

6.1.Suç işlemiş ergenlerle suça karışmamış ergenlerin ebeveynlerinden sözel ceza alıp, almamalarına göre olumsuz niyet yükleme yanlışlıkları arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?

6.2.Suç işlemiş ergenlerle suça karışmamış ergenlerin ebeveynlerinden sözel ceza alıp, almamalarına göre olayların olumsuz sonuçlarına kişisel nedensellik yükleme yanlışlıkları arasında anlamlı farklılık var mıdır?

7.0.Suç işlemiş ve suça karışmamış ergenlerin anne babalarının birliktelik durumuna göre, genel düşmanca niyet yükleme yanlışlıkları arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?

7.1.Suç işlemiş ve suça karışmamış ergenlerin anne babalarının birliktelik durumuna göre, olumsuz niyet yükleme yanlışlıkları arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?

7.2.Suç işlemiş ve suça karışmamış ergenlerin anne babalarının birliktelik durumuna göre, olayların olumsuz sonuçlarına kişisel nedensellik yükleme yanlışlıkları arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?

1.3. Araştırmanın Önemi

Ülkemizde son zamanlarda Adalet Bakanlığı ve Emniyet Müdürlüğü gibi kurumların gerçekleştirmekte olduğu değişiklikler ve yasaların getirdiği bir takım kurallar da göz önünde bulundurulduğunda, çocuk suçluluğunun yalnızca hukuki bir sorun olduğu fikrinin ortadan kalktığı görülmektedir. Çocuk suçluluğunun; oldukça fazla psikolojik ve sosyal boyutu olan bir kavram olduğu dikkate alınarak, yapılan uygulamalar buna göre şekillendirilmeye başlanmıştır.

Çocukların işledikleri çeşitli suçlardan dolayı farklı mahkemelerde yargılanmaya başlaması, emniyet müdürlüğüne bağlı çocuk şubelerinin kurulması, çocuk mahkemesinde görevli hakim ve savcılarla, çocuk polislerine, ceza infaz ve koruma

memurlarına hizmet içi eğitim seminerleriyle çocuk gelişimi ve psikolojisi alanında eğitimlerin verilmesi bu göstergelerin en önemlisi olarak bilinmektedir. Bunların yanı sıra 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu'na göre çocuk mahkemelerinde psikolojik danışma ve rehberlik, psikoloji ve sosyal hizmetler bölümlerinden mezun çalışanların görevlendirilmesi zorunlu hale getirilmiştir. Çocuk Koruma Kanunu'nda bu birim sosyal çalışma görevlileri olarak tanımlanmaktadır. Şu anda ülkemizde Adalet Bakanlığı'na bağlı mahkemeler, denetimli serbestlik birimleri ve cezaevlerinde görevli yaklaşık 400 sosyal çalışma görevlisinin olduğu bilinmektedir. Sosyal çalışma görevlisi bulunmayan mahkemelerde ise farklı kurumlarda görev yapmakta olan psikolog, sosyal çalışmacı ve psikolojik danışmanlar görevlendirilmektedir.

Çeşitli suçlardan yargılanan 18 yaş altı tüm bireyler Çocuk Koruma Kanunu maddeleri dikkate alınarak yargılanır. Çocuk Koruma Kanunu'na göre çocukların para ya da hapis cezasıyla cezalandırılmalarından ziyade, eğitim, sağlık ve danışmanlık tedbirlerinin uygulanması daha önemlidir. Kısacası amaç çocuğu topluma kazandırmaktır. Yurtdışında yapılan bir alan araştırmasında halkın büyük bir çoğunluğu çocukların ceza alması yerine koruyucu ve önleyici tedbirlerin uygulanmasının ve çocuğunun rehabilite edilmesinin daha olumlu olacağı görüşünü belirtmiştir (Heilbrun, Goldstein & Redding, 2005). Ülkemizde bu görüş halk arasında yavaş yavaş yaygınlaşmaya başlamış ve insanlar konuyla ilgili geleneksel görüşlerinden uzaklaşmaya başlamışlardır. Şöyle ki suçların cezalandırılması yüz yıllardır var olmasına karşın, suç işlemede herhangi bir azalma olmamıştır. Cezanın suçun önlenmesinde etkili olup olmadığı tartışmalı bir konu olmaya devam etmektedir.

Suç davranışlarının para ve hapis gibi cezalarla cezalandırılmasına rağmen azalmıyor olması, suçun önlenmesinin daha önemli bir durum olduğu görüşünü ortaya çıkarmaktadır. Psikolojik danışmanların; hem kanunen mahkemelerde görevlendirilme zorunluluğu, hem de çocuğun topluma kazandırılması sürecinde çocuğa sunacağı danışmanlık hizmetlerinin etkililiği açısından adalet sisteminde önemli bir yere sahip olmaya başladıkları söylenebilir. Bu nedenle psikolojik danışma alanında çocuk suçluluğuyla ilgili daha fazla araştırmanın yapılması, psikolojik danışmanların çocukla yapılacak görüşmelerde, çocuğun değerlendirilmesinde daha bilimsel ve nesnel yöntemler kullanması önem kazanmaktadır. Çocuk suçluluğuyla ilgili yapılan çalışmalara bakıldığında, daha çok sosyoloji, hukuk, adli tıp alanlarında yapıldığı ve

çocuk suçluluğuyla daha çok hukuki ve sosyal sorunları ilişkilendirdikleri görülmektedir.

Çocuk suçluluğunda sosyal, ekonomik sorunların oldukça büyük bir yeri ve önemi olmasına karşın, suçluluğun oluşmasında çocuğun kişilik özellikleri, anne baba tutumları, yetiştirilme tarzı, akran ilişkileri ve ruh sağlığı büyük önem taşımaktadır. Suçun daha çok sosyo-ekonomik ve eğitim düzeyi düşük çevrelerde görüldüğü bilinmektedir. Ancak her sosyo-ekonomik ve eğitim düzeyi düşük kişi suça yönelmediği için suçun oluşmasında aile ilişkileri, kişilik özellikleri, kişisel algılar gibi faktörlerin de etkili olduğu söylenebilir. Çocuk suçluluğunda şiddet, saldırganlık ve anti sosyal davranışlar önemli bir yer tutmaktadır. Ekonomik nedenlerle işlendiği bilinen mala yönelik suçları da çocuklar çoğunlukla gasp ve kapkaç şeklinde işlemektedirler ve bu da şiddet davranışı içermektedir.

Saldırganlıkla ilgili yapılan çalışmalar saldırganlığın farklı boyutlarını incelemeye çalışmaktadır. Yurt dışı literatüründe saldırganlıkla düşmanca niyet yükleme yanlılığı arasındaki ilişkiye yönelik çalışmalar yaygınlaşmaktadır. Ülkemizde de Aktaş (2001), tarafından çocuklarda saldırganlıkla olumsuz niyet yüklemeleri arasındaki ilişkileri inceleyen çalışmalar yapılmıştır. Aktaş, çalışmasında saldırganlık ile düşmanca niyet yükleme yanlılığı arasında anlamlı ilişkinin olduğu sonucunu elde etmiştir. Daha sonra Aktaş, Şahin & Aydın (2005), tarafından yapılan çalışmada çocuklarda düşmanca niyet yükleme yanlılığı ve saldırganlık ilişkisi cinsiyet değişkeni ele alınarak araştırılmış ve erkek öğrencilerin kızlara göre daha düşmanca tutumlar içerisinde olduğu, daha fazla aktif saldırganlık sergilediği sonucu elde edilmiştir.

Suçla karışmış çocuklarda saldırganlık ve düşmanca niyet yükleme yanlılığı gibi psikolojik faktörler incelenebileceği gibi ailesel özellikler de ele alınabilir. Aile yapısının bozuk olması çocuğun suça yönelmesindeki nedenlerden biridir. Yıkılmış ya da parçalanmış aile yapısı, şiddetli geçimsizlik, ailede suçlu bireylerin bulunması bunların yanı sıra ailedeki madde bağımlılığı, aile içi şiddet ve ekonomik faktörler de çocuğu suça yöneltebilmektedir. Çünkü suçluluk öğrenilen bir davranıştır. Anne-baba yoksunluğu veya düzensiz anne-baba çocuk ilişkisi de çocuğun suç işleme davranışlarına neden olabilmektedir (Erdoğan, 2005).

Ailelerin çocuklarına verdikleri disiplin şekilleri de çocukların suça yönelmelerinde etkili olmaktadır. Straus'a (1991), göre ailenin; çocuk herhangi bir hata yaptığında, fiziksel cezayla cezalandırması, çocukta tüm hataların şiddetle cezalandırılması gerektiği algısı oluşturabilir. Fiziksel ceza kısa vadede çocuğun yaramaz davranışını önlemekte ancak uzun vadede önemli sorunlara yol açmaktadır.

Düşmanca niyet yükleme yanlılığı ve aile ilişkileriyle ilgili yurt dışında yapılan çalışmalara bakıldığında, ailelerin disiplin yöntemleriyle çocukların düşmanca niyet yükleme eğilimleri arasında anlamlı ilişkiler bulunduğu görülmektedir. (Nix, Pinderhughes, Dodge, Bates, Petit & Ketchum, 1999). Nix ve diğerlerine (1999), göre, anneleri tarafından katı ve aşağılayıcı bir disiplin yöntemiyle yetiştirilen çocuklar, olaylara daha olumsuz niyet yükleme eğilimindedirler.

1.4. Sınırlılıklar

1. Bu araştırma, 2009 ve 2011 yılları arasında Osmaniye Adliyesi Çocuk Mahkemesinde yargılanan 12-18 yaş arası ergenler ile aynı dönemde, Osmaniye'de Endüstri Meslek Lisesi, Ticaret Lisesi, 19 Mayıs Lisesi, İstiklal İlköğretim Okulu, Mimar Sinan İlköğretim Okulu, Mehmet Akif Ersoy İlköğretim Okulu, Vali İsmail Fırat İlköğretim Okullarına devam eden 12-18 yaş arası ergenleri içermektedir. Bu nedenle araştırma bulguları bu gruba benzer nitelikteki ergenlere genellenebilir.
2. Araştırma yalnızca erkek katılımcılarla sınırlıdır.
3. Araştırmanın bağımlı değişkeni, Düşmanca Niyet Yükleme Yanlılığı Resim Anketi'nin ölçtüğü niteliklerle sınırlıdır.
4. Araştırmanın sonuçları, değerlendirmede kullanılan istatistiksel analiz teknikleri ile sınırlıdır.
5. Araştırma, çalışmanın amaçlarında sorulan sorularla sınırlıdır.

1.5. Sayıtlar

Araştırmaya katılan suç işlemiş ve suça karışmamış ergenlerin Kişisel Bilgi Formundaki sorulara içten yanıtlar verdikleri varsayılmaktadır. Araştırmaya katılan suç işlemiş ve suça karışmamış ergenlerin, uygulanan Resim Anketi'ne içten yanıtlar verdikleri varsayılmaktadır.

1.6. Tanımlar

Suç İşlemiş Ergen: Bu araştırmada, Osmaniye Adliyesi Çocuk Mahkemesinde yasalarca cezalandırılan eylemleri gerçekleştirmiş ve yargılanmakta olan 12-18 yaşları arasındaki erkek ergenleri ifade eder.

Suçla Karışmamış Ergen: Bu araştırmada, Osmaniye merkezdeki örgün eğitim kurumlarına devam eden ve yasalar bağlamında suç işlemediği bilinen 12-18 yaş arası erkek ergenleri ifade eder.

Düşmanca Niyet Yükleme Yanlılığı: Diğer insanların davranışlarının olumsuz sonuçlarının kasıtlı olarak ortaya çıkarıldığını ya da düşmanca bir niyetten kaynaklandığını düşünmeye yatkınlık olarak tanımlanmaktadır (Dodge, 1980, s. 163).

Olumsuz Niyet Yükleme Yanlılığı: Henüz tamamlanmamış bir davranışın hem iyi hem de kötü niyet ile başlatıldığını düşünmenin mümkün olduğu durum ya da ortamlarda bu davranışa daha çok kötü niyet yükleme eğilimidir (Dodge, 1980, s. 163).

Kişisel Nedensellik Yükleme Yanlılığı: Olumsuz bir davranışın hem kişisel hem de kişisel olmayan nedensellik ile açıklanmasının mümkün olduğu durumlarda, bu davranışın kişisel nedensellik ile açıklanmasının tercih edilmesidir (Aktaş, Şahin & Aydın, 2005, s. 44).

BÖLÜM II

KONUyla İLGİLİ KURAMSAL ÇALIŞMA VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Bu bölümde çocuk suçluluğuyla ilgili tanımlara, çocuk suçluluğuyla ilgili kuramsal görüşlere ve araştırmalara, ardından düşmanca niyet yükleme yanlışlıklarıyla ilgili kuramsal görüşlere ve ilgili araştırmalara yer verilmektedir.

2.1. Çocuk ve Ergen Suçluluğuyla İlgili Kuramsal Bilgi

2.1.1. Çocuk Suçluluğuyla İlgili Tanımlar

Suçluluk birçok farklı türü, nedeni, boyutu olan göreceli ve karmaşık bir kavramdır. Örneğin araba kullanırken hız limitini aşan kişi yasalara göre suç işliyor kabul edilmektedir. Ancak yakalanmadığı sürece herhangi bir ceza almaz. Hız limitini aşarak araç kullanan birçok şoför olduğu düşünülecek olursa, toplumda birçok suçlu olduğu söylenebilir. Öğrenciyken kopya çekmek, okuldan kaçmak, kapalı bir alanda sigara içmek vb. yasalarca cezalandırılması uygun görülen birçok davranış türü bulunmaktadır. Bu durumda dünyada suç işlemeyecek bir şahsın olduğu düşünülemez (Göç, 2006). “Suçluluğu oluşturan öğelerin ne olduğu konusunda tam bir anlaşmanın olmaması suçluluğun tanımını yapmayı da zorlaştırmaktadır” (Kaner, 1991, s. 169).

Çocuk suçluluğunun evrensel olarak kabul gören tek bir tanımının ya da açıklamasının olmaması ile birlikte (Trulson, 1986) toplumsal değişme ve gelişmeye bağlı olarak, suçların algılanış biçimi, suç türleri, suç işleyen bireye karşı gösterilecek yaklaşımlar da değişmektedir. Saldırım’a (1999) göre önceleri suçu işleyen birey suç ile ilgili olarak tek başına ele alınmakta ve tüm sorumluluğun ona ait olduğu düşünülmekteyken, bugün bireyi suça yönelten nedenler pek çok faktörle açıklanmaya çalışılmaktadır (Akt. Çoğan, 2006, s. 16). Bu nedenle artık birçok nedeni ve boyutu olan suç kavramını basit bir tanımla açıklamak zorlaşmaktadır.

Ceza Hukuku’nun verdiği tanıma göre, suç, yasanın cezalandırdığı harekettir (TCK, 2004). Ancak çok basit olan bu hukuki kavram farklı olguları kapsar. English, suçluluğu hukuki ya da ahlaki kuralların bozulması olarak tanımlar. Öte yandan Lambroso’ya göre, suç; doğum, ölüm gibi doğal bir olaydır. Bir davranış ya da hareket

belirli bir ülkenin ve dönemin adet, töre, gelenek ve düşünceleriyle çelişki halinde bulunduğu takdirde, suç niteliği taşır (Akt. Yavuzer, 2009, s. 27).

Suçla ilgili birden çok farklı tanım yapılsa da, belli başlı ortak noktaların olduğu görülmektedir. En genel ve yaygın tanımıyla suç; topluma zarar verdiği ya da tehlikeli olduğu yasa koyucu tarafından kabul edilen ve açık seçik olarak tanımlanan eylem ve hareketlerdir (Uluğtekin, 1991).

Türk Ceza Kanunu, hangi fiil ve eylemlerin suç teşkil ettiği ve nasıl cezalandırılması gerektiği konusu ile ilgilenmektedir. Burada suç işleyen bireyin cezası da ilgili kanun ile saptanmıştır. Ancak çocuk konumunda olan bir bireyin suç teşkil eden hareket ve eylemi bir büyüğün işlediği eylem gibi değerlendirilememektedir (Gönültaş, 2009). “Suçluluğun açıklanmasıyla ilgili başlıca iki sorun söz konusudur. Bunlardan birincisi suç olarak kabul edilecek davranışların neler olduğu, ikincisi de yaştır” (Kaner, 1991, s. 170).

Çocuk suçluluğu tanımlanırken çocukluk ve ergenlik döneminin psiko-sosyal özellikleri dikkate alınır. Çocuk suçluluğuyla ilgili olarak tanımlamalar gözden geçirilecek olursa, Çocuk Koruma Kanunu’nun çocuklar için suç işlemekten ziyade suça sürüklenme ifadesini kullandığı görülür. Buna göre suça sürüklenen çocuk 18 yaşını doldurmamış, kanunlarda suç olarak tanımlanan bir fiili işlediği iddiasıyla hakkında soruşturma veya kovuşturma yapılan ya da işlediği fiilden dolayı hakkında güvenlik tedbirine karar verilen çocuğu ifade etmektedir (5395 Sayılı ÇKK, 2005). Çocuk suçluluğunu anlamak, nedenlerini saptamak ve açıklayabilmek için tüm teorilerin temel olarak çocuk suçluluğunun yaygın tanımından yararlandığı görülür. Çocuk suçluluğunu tanımlamak sanıldığından çok daha karmaşıktır ancak en yaygın tanımıyla, çocuk suçluluğu; 18 yaşın altındaki kişilerin işlediği yasaya aykırı harekettir (Burfeind & Bartusch, 2005). Çocuktaki anti-sosyal eğilimlerin yasa müdahalesi gerektirecek duruma dönüşmesi şeklinde tanımlanan çocuk suçluluğu genelde sosyal bir uyumsuzluğun belirtisidir. Batı literatüründe “Juvenile Delinquency” terimiyle açıklanan tam karşılığı reşit olmayanın suçluluğu olan terim ülkemizde “Çocuk Suçluluğu” olarak ifade edilmektedir. Bu tanımın içerisinde hem çocukluk hem de ergenlik döneminin büyük bir çoğunluğu ele alınmaktadır (Polat, 2000).

2.1.2. Suçluluğu Açıklayan Kuramlar

2.1.2.1. Biyolojik Yaklaşımlar

Biyolojik temele dayanan kuramlar, suçluluğu genetik, fizyolojik ve fiziksel yönden ele almaktadır ve suçluların organik yapılarının normallerden farklı olduğunu iddia etmektedir.

Suçlulukla ilgili ilk biyolojik fikirleri öne süren kuramcı pozitivist ekolün kurucusu olan Lombroso'dur. "Lombroso, suçun ortaya çıkmasında biyolojik ve kalıtsal nedenlerin etkili olduğu görüşünü ortaya atmıştır. Lombroso yapmış olduğu çalışmalar sonucu suçun insan organizmasının bir ürünü olduğu fikrini öne sürmüştür" (Kılıç, 2007, s. 37). Doğuştan suçlu kavramını geliştiren Lombroso'ya göre suçlu çocuklar ana babalarının anatomik veya genetik zayıflıklarını kalıtsal olarak almışlardır. Suça ait eğilimler de kalıtsal olarak geçmektedir. Evlenmeden önce bile anne ve babanın genlerinde taşıdıkları bozukluklar, doğacak çocukların, hiç değilse bazılarında, çeşitli bedensel ve ruhsal bozuklukların, hastalıkların ortaya çıkmasına yol açabilmektedir (Akt, Kunt, 2003, s. 35).

Lombroso, suçlu kişilerin evrim içinde en ilkel evrelerde görülen bazı fiziksel özellikler ile ayırt edilebileceğini savunmuştur (Akt. Özsöz, 1990, 5). Lombroso, özellikle fiziki eksikliğin suçluluğa neden olduğunu belirterek, çalışmasının başlangıcında suçluluğu bireysel olarak ele almış ve insan davranışının biyolojik yapısını araştırmıştır. Ona göre suç bedensel koşulların bir ürünü olarak ortaya çıkmaktadır. Yani bazı insanlar suçlu olarak doğarlar. Bu insanların fiziki yapısı diğer insanlara göre farklılık arz eder ve bu anormallik onları suç işlemeye yöneltir (Kunt, 2003). Lombroso, doğuştan suçluların hissiz olduğunu, vücutlarının muhtelif yerlerinde dövme bulundugunu, kadın suçlularda erkekleşme, erkek suçlularda kadınlaşma olduğunu, psikolojik olarak intikam hırsı, mal hırsı bulunan, kindar, bencil, kumar, içki ve sigara gibi alışkanlıkları olan, küçük sebepler yüzünden büyük suçlar işleyebilen kimseler olduklarını söyler. Ancak bu kuram daha sonra başka uzmanlar tarafından eleştirilmiş ve bu görüşün doğru olmadığını ispatlama yönünde yeni araştırmalar yapılmasına sevk etmiştir. Dr. Charles Goring ve Karl Pearson, 3000 mahkûmun vücut ve kafa ölçüleri üzerine 12 yıl süren bir çalışma yapmış ve beden yapılarını detaylı olarak incelemişlerdir. Sonuçta suçlu olan bireyler ile suçlu olmayan bireyler arasında

göze çarpacak fizik farklarının olmadığını ortaya koymuştur (Akt. Demirhan, 2007, s. 22).

William Sheldon (1950), bedensel yapı tiplemesi kuramı ile suçlu davranışı açıklamıştır. Sheldon, fiziksel özellikler ile mizaç arasında ilişki olduğu ve vücudun fiziksel yapısının davranışın birincil belirleyicisi olduğu görüşünü ortaya atmıştır. Her beden tipi farklı mizaca sahiptir. Sheldon'a göre insanlar Endomorfikler (bunlar, bedenlerinin farklı tarafları yuvarlak olan, kısa, küçük kemikli, yumuşak tenli kimselerdir), Mezomorfikler (kemikli, adaleli, geniş göğüslü kimselerdir), Ektomorfikler (hassas, nazik, ince, uzun, düşük omuzlu, küçük yüzlü kimselerdir.) olarak üçe ayrılırlar (Akt. Yavuzer, 2009, s. 255). Sheldon (1950), yaptığı çalışmalar sonucunda fiziksel olarak daha aktif, kendini dışa vuran mezomorfaların, daha itaatkar endomorfılara ve daha içe dönük, çekinik ektomorfılara oranla suçlu grup içinde daha fazla bulunduğunu ortaya koymuştur (Akt. Özsöz, 1990, s. 6). Sheldon & Glueck (1950), 500 çocukla yaptıkları araştırmada suçlu ve suçsuz çocukları beden tipleri açısından karşılaştırmışlardır. Suçlu çocukları mahkeme kayıtlarında olan çocuklar arasından seçmişler ve yanlışlıkla tutuklanan ya da yanlışlıkla suça karışan çocukları elemişlerdir. Çocuklar yaş, zeka düzeyi, etnik köken ve çeşitli sosyal özellikler açısından benzer tutulmuştur. Bu araştırmanın en etkileyici sonucu, suçluların dışarıdan ayırt edilebilen belirgin bir fiziksel özelliğinin olmadığını ortaya çıkmasıdır. Ancak bir başka araştırmada Glueck, suçluların %60'ının mezomorf tipte olduğunu ortaya koymuştur (Akt. Özsöz, 1990, s. 6).

Jacobs ve arkadaşları, suç davranışını kromozom bozuklukları ile açıklamaya çalışmışlardır. Yalnız erkeklerde görülen ve fazla bir Y kromozomunun varlığını ortaya çıkararak bu genetik anomaliyle suç niteliğindeki davranışlar arasında bir ilişki olabileceğini saptamışlardır. Suçlular üzerinde yaptıkları incelemeler sonucunda şiddet eyleminde bulunan cana karşı suç işleyen erkeklerin fazladan bir Y kromozomu taşıdıklarını görmüşlerdir. Kromozom bozukluklarının akıl hastalıklarına sebep olduğunu ve bu kişilerde görülen dürtü kontrolsüzlüğünün saldırgan ve anti-sosyal davranışlara yol açacağını belirtmiştir. Bazı araştırmacılar ise XYY kromozomu ile çağa yönelik davranışlar arasındaki olası ilişki konusunda genellemelere gitmek için erken olduğu görüşündedirler (Elibol, 1998).

Bazı kuramcılar suçun zeka seviyesiyle olan ilişkisinden de söz etmektedir. Zeka, soyut düşünebilme, olaylar arasında ilişki kurabilme ve çevreye uyum yeteneği olarak da tanımlanan çok boyutlu bir kavramdır. Zeka geriliği olan kişilerin davranışların sonucunu kavrayamadıkları ayrıca yasaların kapsamını tam olarak anlayamadıkları için suç işledikleri bilinmektedir (Demirbaş, 2005). Zeka geriliğiyle suç arasındaki ilişkinin kurulması günümüzde geçerliği olmayan bir düşüncedir. Zihinsel engelli kimselerin suça yönelik davranışlarının olması yaygın bir durum olsa da bu kişilerin ceza ehliyeti bulunmamaktadır ve hukuk sisteminde yaptıkları suç olarak kabul edilmez. Ayrıca günümüzde yaygın olan sahtecilik, dolandırıcılık gibi organize suçlar göz önünde bulundurulduğunda suçluların normalden zeki olduğu bile söylenebilir. Konuyla ilgili yapılan incelemeler sonucunda da suç kategorisine göre zeka seviyesinin değiştiği ortaya çıkmıştır. Sahtekarlık, dolandırıcılık ve organize suç faillerinin zeka seviyesi yüksek iken, cinsel suç müessir fiil ve adam öldürme faillerinin zeka seviyesinin düşük olduğu gözlenmiştir (Akt. Kılıç, 2007, s. 83).

2.1.2.2. Sosyolojik Yaklaşımlar

Sosyolojik kuram, gencin suça itilmesine neden olarak çevresel, toplumsal ve kültürel etkenler arasında sosyal sınıf, akran grubu, ana-baba ve aileyi koymaktadır. Suçu açıklamak için geliştirilmiş olan sosyolojik yaklaşımlar şu şekildedir;

Gerilim Kuramı (Strain Theory), Amerikalı sosyolog Robert Merton’a ait olan bu teori, Durkheim’in anomi kavramını sapkın davranışlara uygulamıştır. Bu teori, suç eylemi açıklanırken psikolojik ve yapısal açıklamaları bir araya getirilerek oluşturulmuş bir kuramdır. “Merton (1938) sapmanın biyolojik temelli olduğu tezini reddeder ve suçun toplumsal olduğunu savunur. Bu nedenle Merton’un kuramı sosyolojik özellikli bir kuramdır” (Kılıç, 2007, s. 52).

Merton tarafından 1938 yılında geliştirilen gerilim teorisi; suçluluğu açıklamada rol oynayan, sosyal psikolojide önemli bir yere sahip olan bir kuramdır. Gerilim teorisi hem bireysel öfke, kızgınlık ve saldırganlık duygularını ele alırken hem de toplumsal düzenin kişi üzerindeki etkisini araştırır (Agnew, 1992). Merton, suç ve sapmayı Amerika toplumsal yapısının bir sonucu olarak görmektedir. Çünkü ona göre, Amerika toplumunun sosyal yapısı, doğal olarak alt sınıfa ve siyah ırka mensup olanların, sosyo-

ekonomik statülerini yükseltmelerini engelleyici veya bloke edici bir yapı sergilemektedir. Merton, alt sınıfa mensup olan bireylerin, meşru amaçlara yasal yollardan ulaşma imkanlarının bloke edilmiş olduğuna inanmaktadır. Merton'a göre iyi düzenlenmiş toplum biçimi, söz konusu toplumda yaşayan bireylerin toplumsal amaçlarını gerçekleştirmek için eşit imkanlara sahip olduğu toplumdur. Bu çerçevede; özellikle, ekonomik açıdan dezavantajlı olan veya alt sınıf mensubu bireylerin, varlıklı veya statülü kesimlerle eşit imkanlara sahip olamamalarından dolayı, üst sınıfa yükselebileme gayretleri önemli ölçüde gayri meşru yollarının denenmesi ile gerçekleştiği varsayılmaktadır. Bu sebeple Merton'a göre suç, ani sosyal değişim ile ortaya çıkan bir olgu değil, daha çok toplumsal yapı fenomenidir. Dolayısıyla Merton (1938), suçun nedenlerinin sosyal yapıda aranması gerektiğini ileri sürmektedir (Akt. Kızmaz, 2005, s. 154).

Alt Kültür Kuramı, gencin akran grubu içinde daha fazla kabul görmek amacıyla suça yöneldiğini söylemektedir. Alt kültür teorilerini genel olarak, çocuk veya genç çeteler içerisinde yer alan alt sınıfa mensup bireylerin, sapma ve suçluluk durumları üzerine odaklanmış kuramlar olarak görmek mümkündür (Kızmaz, 2005, s. 157). Alt kültür teorisi, herkesin neden suçlu olmadığına açıklama getirmek ister. Herkesin suçlu olmamasının nedenlerini ise, kaliteli bir eğitim, iyi bir arkadaş ve aile çevresi ve sağlam bir karakter olduğunu belirtir. Kurama göre, çevrenin bireyin hayatında önemli bir yeri vardır ve iyi bir çevre kişinin toplumda iyi bir yer edinmesini sağlarken, kötü bir çevre de bireyi suçlu davranışa yöneltir (Balamir, 1999).

Cohen, Cloward, Oblin, Wolfgang & Miller alt kültür kuramının önde gelen temsilcileri olarak kabul edilmektedir. Cohen'e (1985), göre, toplumda sosyo-ekonomik ve eğitim düzeyi düşük, kente genellikle kırsal kesimden göçle gelmiş bireyler, o toplumun alt kültürünü oluşturur. Alt sınıfa mensup olan bu bireyler, içinde bulundukları toplumun koşullarına sahip olamadıkları ve çocuklarını orta veya üst sınıfın değerlerine ve beklentilerine göre yetiştiremedikleri için toplum tarafından dışlanırlar. Bu durum; bu bireylerin ve özellikle de çocukların kabul görmek için kendi aralarında orta sınıfa karşıt bir yapılanma -çete oluşumları gibi- içine girmelerine neden olur. Alt sınıfa mensup bu bireylerde, orta ve üst sınıfa uyum sağlama ya da orta sınıfı protesto etme amaçlarıyla suç işleme davranışlarının görülmesi yaygındır.

Ayırıcı Birleşmeler Teorisi: “Alt kültür kuramını daha geniş biçimde ele alan Sutherland, “ayırıcı birleşmeler” kuramını (differential association theory) geliştirmiş ve alt kültür kuramını daha sistematik bir şekilde ele almıştır” (Türkeri, 1995, s. 9). Ayırıcı birleşmeler teorisi, suçluluk kavramına daha sosyolojik bir çerçeveden bakmaktadır ve Sutherland, çalışmalarında eklektik bir bakış açısı izlemiştir. Suç kavramını açıklamada, bireyin içinde bulunduğu çevre, sosyo-ekonomik düzeyin düşüklüğü, ait oldukları toplumsal sınıf, ailenin parçalanmış olması, ailede alkol ve madde kullanımı gibi pek çok risk faktörünü değerlendirmiştir (Matsueda, 2000).

Edwin H. Sutherland (1914), suç, farklılaşmış birlik dediği şeyle ilişkilendirmektedir. Çeşitli alt kültürlerin bulunduğu bir toplumda, kimi toplumsal çevreler yasadışı etkinlikleri özendirme eğilimi gösterirken, ötekilerde bu eğilim bulunmaz. Kişiler, suç normlarını benimseyen insanlarla birlik olarak suça yönelirler. Sutherland’e (1914), göre, suç davranışı çoğu kez, birincil gruplar, özellikle de gizli gruplar içerisinde öğrenilmektedir. Bu kuram, ruhsal farklılıkların suçluları öteki insanlardan ayırdığı görüşüne karşıttır, kuram suç etkinliklerinin, tıpkı yasaya uygun davranışlarda olduğu gibi öğrenildiğini, onlarla aynı gereksinim ve değerlere yöneltildiklerini ileri sürmektedir. Hırsızlar, tıpkı geleneksel işlerde çalışanlar gibi para kazanmak ister, ne var ki bunu gerçekleştirmek için yasadışı yollara saparlar (Akt. Demirhan, 2007, s. 28). Bu kuram aşağıdaki gibi özetlenebilir;

1. Suçlu davranış öğrenilir.
2. Suçlu davranışın öğrenilmesi, diğer insanlar ile iletişim süreci içinde olur, diğer insanlarla ilişki ile öğrenilir.
3. Suçlu davranışın öğrenilmesi, prensipte kişisel olarak yakınlık içinde olur.
4. Öğrenilmiş suçlu davranış yalnızca karmaşık suçlara girişme tekniklerini kapsamaz, aynı zamanda motivasyon, mantık ve meşruluk gibi birbirine geçmiş değer sistemlerini de kapsar.
5. Bu değer sistemi yasaların yanında veya karşısında algılama ile öğrenilir.
6. Gençler yasanın ihlalini uygun olarak algıladıklarından suçlu olmaya başlarlar.
7. Ayırıcı birleşmelerde, sıklık, süre, öncelik ve yoğunluk değişebilir.
8. Suçlu davranışın öğrenilmesinde diğer öğrenme ile ilgili mekanizmalar geçerlidir

Yapısal Fonksiyonalist Teori, Fransız sosyologu Emile Durkheim'ın “anomi” kuramından yola çıkarak geliştirdiği bir teoridir. Durkheim suç fenomeninin tüm toplumlarda, her zaman var olacağını ve belirli bir fonksiyonu yerine getirdiğini savunmaktadır. Yapıalcılar suçu bireyin biyolojik, psikolojik yapılarına göre değil, sosyal yapının işleyişine göre açıklamaktadırlar (Korkmaz & Kocadaş, 2006).

Robison'a (1960), göre anomi kuramı da suçluluğu açıklamak amacıyla kullanılmıştır. Durkheim, anomi kavramını toplumsal çevre içinde ortak kontrolün toplum üyeleri tarafından bozulması olarak açıklamıştır (Akt. Özsöz, 1990, s. 8). Anomi kelime anlamı olarak amaçsızlık ve normsuzluk demektir. Durkheim, anomi kavramıyla ilgili kuramını geliştirirken sanayi toplumlarının yapısına değinmiştir. Sanayi toplumlarında, sosyal eğilimler birey üzerindeki sosyal kontrolü azaltarak boş vermişliğe, doğal olarak normların değişmesine sebep olur. Eğer bir toplumdaki kültürel ve sosyal yapının bütünleşmesi kötü olmuşsa, yani kültürel yapının istediği davranışları, sosyal yapı engellemişse bu durumda normların yıkılması ve anomik ortamın oluşması başlamış demektir. Sosyolojik anlamda ise bireyin toplumsal ve yaşamsal değerlere olan bağlılığını yitirmesi olarak da tanımlanabilmektedir. “Bu bağlamda anomik birey yaşama karşı ilgisiz ve alakasız olduğu için toplumu düzenleyen hukuk kurallarını da önemsemeyen bir kişiliktir. Bu nedenle bu kişilerin suç işleme olasılıkları daha fazladır” (Kılıç, 2007, s. 50).

Fonksiyonalist Yaklaşımına göre grup birbiriyle ilişkisi olan parçaların fonksiyonel bir bütündür. Bir bütün içindeki parçaları anlamak için o parçaların bütün içinde taşıdığı fonksiyonsuzlukları bilmek gerekir. Bu basit yaklaşım toplumsal gruptan, toplumun bütününe anlaşılmaya hatta aileye kadar uygulanabilir (Kılıç, 2007, s. 50). Kısaca toplumda bazı kuralların ortadan kalkması, işbölümünün bir ünitesinde çalışanlar ile diğer ünitesinde çalışanlar arasında uyumsuzlukların ve çatışmaların çıkmasına sebep olur (Yavuzer, 2009, s. 260). Normların yıpranması (anomi), aileyi, eğitim kurumlarını da ister istemez etkileyecek ve bundan çocuklar da etkilenecektir. Yetişkinlerin yasaları çiğnediğini çevresinden gören bu çocuklar kural dışı davranmayı normal karşılayacaklar ve zamanla benzer davranışları tekrarlayacaklardır. Bu da çocukların suça itilmelerine sebep olacaktır (Kılıç, 2007).

Sosyal Kontrol Kuramı

Suçluluğu açıklamaya çalışan bir diğer sosyolojik yaklaşım ise sosyal kontrol kuramıdır. Hirschi suçlu davranışı bireyin toplumla kurduğu bağlara dayanarak açıklamaktadır. Bu bağlar zayıfladığında ya da koparıldığında toplumun birey üzerine koyduğu sınırlamalar kalkar ve birey yasaları ihlal edebilir. Hirschi tüm insanların potansiyel suçlu olduğunu ve ahlaki değerlerin değil, sosyal kontrolün yasaları ve düzeni sağladığını ileri sürer. Sosyal kontroller olmadığında ve başkalarına yönelik ilgi ve duyarlılık azaldığında genç suçlu etkinliklerde bulunma girişimlerinde serbest kalır. Hirschi toplumda tüm bireylerin karşı karşıya oldukları tutarlı bir değer sistemi olduğunu, toplumla bağları zayıf olan suçluların ise bu ahlaki değerlere karşı koyduklarını ileri sürer (Akt. Türkeri, 1995, s. 10). Çocukların anne, baba, kardeş ve arkadaşı ile olan bağının zayıflaması, onlara duyduğu saygının azalması suç işleme oranını arttırmaktadır. Bu kuramda, “uyum” kavramı merkezi bir öneme sahiptir (Kılıç, 2007).

Etiketleme Kuramı

1938 yılında Tannenbaum tarafından ortaya atılan ve Becker tarafından geliştirilen etiketleme (damgalama veya toplumsal reaksiyon) teorisi, 1960’lı yıllarda suç ve suçluluk çözümlemelerinde dikkat çeken ve kısa sürede belirli bir üne ulaşan ender kuramlardan biridir. “Etiketleme kuramı; bireylerin etiketlenmelerinin onların suç işleme süreçleri üzerinde etkili olduğu varsayımı üzerine oturmaktadır” (Kılıç, 2007, s. 77). “Bu teoriye göre, toplumda onaylanmayan davranışta bulunan kimseler değersiz olarak etiketlenmektedir. Etiketleme teorisine göre hangi davranışların sapkın davranış ya da hangi kişilerin suçlu olarak etiketleneceğini toplumdaki hakim sınıf belirlemektedir. Ayrıca bu teoride kişinin ne yaptığına değil, toplumun hangi kesiminden geldiğine bakmaktadır. Bir kez suç işleyerek etiketlenen kimse, bu etiketlenmeye tepki olarak suç işlemeye devam edecektir” (Terzi, 2007, s. 39).

Etiketleme yaklaşımının öncülerinden olan Becker’e göre suç olgusu, toplumda egemen sınıf veya güçlü konumda olanların çıkarsal öngörülleri çerçevesinde inşa edilen bir tanımlama biçimi ile ilintilidir. Bu yaklaşım, suçun bir davranışsal özellik olmaktan çok, hukuksal bir tanımlamayla alakalı bir olgu olduğunu göstermektedir. Yani Becker’e göre bazı sosyal gruplar, sapkın olarak etiketlenmede kullanılabilecek bazı

kuralları koymakta ve bireylerin bu kurallara olan uyum durumlarına göre, onları sapkın veya uyumlu bireyler biçiminde damgalamaktadırlar (Akt. Kızmaz, 2005, s. 168). O halde Becker'e göre, suçlu ile suçlu olmayan arasındaki fark, suçlunun sadece etiketlenmiş olmasıdır.

Etiketlemenin büyük bölümünü, yasa ile düzen güçlerini temsil eden ya da başkalarının geleneksel ahlakı üzerine tanımlamalar getirebilen insanlar gerçekleştirir. Az çok, sapkınlığın kendilerine dayanılarak tanımladığı kurallar, varlıklılar tarafından yoksullar, erkekler tarafından kadınlar, yaşlılar tarafından gençler için düzenlenmiştir. Örneğin, pek çok çocuk, başkalarının bahçelerine girer, meyve çalar ya da okuldan kaçar. Varlıklı bir semtte bunlar, anne babalar, öğretmenler ve polis tarafından, masum çocuk oyunları olarak görülebilirken, yoksul bölgelerde çocuk yaştaki hırsızlık eğilimleri diye görülebilir (Demirhan, 2007).

2.1.2.3. Psikolojik Yaklaşımlar

Suçlulukta psikolojik teoriler, kişilik unsurlarının sapma gösteren davranışlara neden olduğuna dayanmaktadır. Kliniksel kişilik yaklaşımların çoğu, suçluluğun gerçekte psikolojik denge bozukluğunun neden olduğu normal dışı davranış örneklerine dayanmaktadır. Suçlu çocuklar nörotik, psikotik, sosyopatik ve şizofrenik olarak gözlemlenmiştir. Siegel ve Senna'ya (1981) göre uygusal olarak tatmin edilememiş, kişilik ve karakteri ile ilgili olarak ihtiyaçlarını giderme adına çaba gösteren bunu giderme konusunda karmaşa ve bocalama yaşayan çocuğun eksik yönlerini tamamlamak amacıyla suç işlediğine inanılmaktadır (Akt. Kunt, 2003, s. 41).

Çocuk suçluluğuna ilişkin en etkili psikolojik açıklama, Freud'un psikoanalitik kuramından gelmektedir. Freud, kuramını insan kişiliğindeki parçaların etkileşimine dayandırmıştır. Bu kurama göre benlik, altbenliğin istekleriyle üstbenliğin değerleri arasında bir arabulucu olarak çalışmaktadır. Altbenliği yeterince denetlenmeyen benlik ile üstbenlikte yapısal bozukluklar bulunması durumunda, dengesiz bir kişilik oluşmakta, bu da davranışı etkileyerek çocuk suçluluğuna neden olmaktadır. Doğarken yalnızca altbenlik vardır, yaşam ve ölüm içgüdülerinin deposudur. Altbenlikte, yalnızca zevk kavramı yer almaktadır. Yaşamın ilk birkaç yılında insan, bir benlik ve bir de üstbenlik geliştirmektedir. Benlik, kişinin toplum gerçekleriyle kurduğu en yakın

ilişkinin bir bölümünü oluşturmaktadır. Üstbenlik, ahlak, pişmanlık ve suçluluk duygularını geliştirmektedir. Bu nedenle üstbenlik, bireyin toplumsallaşmasında temel güçtür. Psikoanalitik kurama göre yetişkin ve çocuk suçluluğu, benlik ile üstbenlik gelişimindeki yetersizlikler nedeniyle, suç dürtülerinin bir başka ifadeyle altbenliğin, denetim altına alınmamasından kaynaklanmaktadır (Akt. Demirhan, 2007, s. 24). Egonun savunma mekanizmaları normal olarak topluma aykırı düşen ve anksiyete yaratan dürtüleri baskı altına alırlar. Şayet bu mekanizmaların işlevlerinde bir bozukluk varsa, ego kendini içgüdüsel tehlikelerden koruma çabaları içinde uyumsuz savunma örneklerine başvurabilir. Böylece nörotik şahsiyet özellikleri ortaya çıkar. Bunlar;

- 1- Aşırı ket vurulmuş, suçlu içeriği de olan nevrotik davranış.
- 2- Çocuğun değerlerine açıkça ters düştüğü halde, toplumsallaşmamış saldırgan davranış.
- 3- Çocuğun akranlarıyla ilgili olduğu, fakat yetişkinlerin kurallarına aykırı davrandığı, yani okuldan kaçtığı veya hırsızlık yaptığı halde toplumsallaşmış suçluluk (Akt. Demirhan, 2007, 2 s. 4).

Psikonalitik görüş, suçluluk kavramının benlik ile üst benlik arasındaki orantısızlıktan kaynaklandığını belirtmiştir. Bu görüş; alt benliğin (idin) aşırı gelişmesi ve ihtiyaçlarının üst benlik (süper ego) tarafından karşılanmamasının, bireylerin suç işlemelerine neden olduğunu açıklayan bir görüştür (Durmaz, 2005). Ayrıca psikanalitik kuram, bireyin doğuştan saldırganlık güdüsüne sahip olduğunu ve kişilik gelişim dönemlerinden olan genital dönemde erkeklerin yaşadığı odivus ve kızların yaşadığı elektra komplekslerinin sonucunda kendilerini suçladığını ve suçluluk duygusunu bastırmak için suç işlediklerini savunmaktadır (Atabay, 2009).

2.1.3. Çocuk Suçluluğunun Nedenleri

Çocuk suçluluğunun nedenleri yeterince anlaşılmadan çocuk suçluluğunu önlemeye yönelik etkili programların geliştirilmesi imkansızdır (UN, 2003). Çocuk suçluluğunun nedenlerinin önceden belirlenmesi; çocukların suçla tanışmasının önlenmesinde ve sorunların çözümünde kullanılacak metotların belirlenmesinde önemli etkenlerden biridir. Çocuk suçluluğunun önlenmesinde yetişkinlerden farklı olarak, suçun ön plana çıkartılarak karşılığında cezanın uygulanması şeklinde değil, kişinin öne

çıkartılarak, suçu oluşturan etmenlerin irdelenmesi ve ortadan kaldırılması olumsuz sonuçların yaşanmasını büyük ölçüde etkileyecektir.

Suç davranışlarını işleme açısından risk taşıyan ergenler genellikle olumsuz ve zor koşullar altında yaşamaktadır. Ailede alkol kullanımı, yoksulluk, anne babanın boşanması, kalabalık aileler, çocuğun ailede istismara uğraması, ailede suç davranışları, ebeveyn kaybı, yetimhanede yetiştirme gibi durumlar bu olumsuz koşullara dahil edilebilir. Çocuk suçluluğunun daha çok sosyal ve ekonomik boyutlarına yer verilse de suçluluğun nedenleri genellikle bireysel ve çevresel olmak üzere ikiye ayrılmaktadır (UN, 2003).

2.1.3.1. Bireysel Nedenler

Çocuk suçluluğunun bireysel nedenlerinden birini oluşturan kişi ve kişiliğe bağlı nedenler, genel itibarıyla, bireyin fiziksel ve/veya psikolojik durumundan kaynaklanan etkenlerden oluştuğu bilinmektedir. Çocuğun fiziki veya psikolojik yapısında görülen zayıflıklar, her ne kadar çocuğu tek başına suça itmek için yeterli bir neden olmasa bile, onları suç işlemeye uygun bir ortam hazırlama açısından oldukça etkili olduğu bilinmektedir. Konaç'a (1974) göre çocuklarda görülen bu zayıflıklar sadece kalıtım bozukluğundan değil sonradan da oluşabilmektedir (Akt. Terzi, 2007, s. 52).

Suçlulukla ilgili yapılan kimi araştırmalarda, suçlulukla zeka düzeyi arasında ilişki olabileceği üzerinde durulmuştur. Zeka testleri, asker ve suçluların zeka düzeylerini saptamak için kullanılmıştır. Sutherland (1914), ilk araştırmalarında, suçlular arasında %50 oranında zeka geriliği olduğunu tespit etmiş, daha sonra yaptığı araştırmalarında bu oranın %20'ye düştüğünü saptamıştır (Akt. Yavuzer, 2009, s. 257). Henry Goddard (1914), ise genç suçlular üzerine yaptığı araştırmada suçlular içinde % 25–50 arası zekâ geriliği olduğunu tespit etmiştir. Fakat bu tezini ileri sürerken yapmış olduğu araştırmada suç işlememiş gençlerden bir kontrol grubu oluşturmadığı için sonuç ileriki yıllarda onaylanmadığı gibi aksine suçluların bazen zeki oldukları bile kanıtlanmıştır (Akt. Kılıç, 2007, s. 82). Zamanla gelişen zekâ testleri ile bu testlerin suçlu ve suçsuz büyük denek kitlelerine uygulanması ile bu tezin yetersiz olduğu ortaya çıkmıştır. Yapılan araştırmalar göstermiştir ki zekâ geriliği suç işlenmesinin temel ve ana sebebi değildir sadece suça neden olan faktörlerden biridir.

Bireysel suç nedenlerinden bir diğeri, kişilerdeki psikoz, nevroz, kleptomani gibi kişilik bozukluklarıdır. “Kişilik bozukluğuna haiz bireyler – şayet tedavi edilebilecekse – tedavi edilmediği sürece bu rahatsızlıklarının niteliğine uygun suçlar işleyebilir. Kleptomanların hırsızlık yapması, psikopatların şiddet suçları işlemesi bu türdendir” (Göç, 2006, s. 18). Bazı araştırmalar, doğum öncesinde yaşanan travmalar, annenin hamilelikte madde kullanması, bebeğin x ışınlarına maruz kalması, düşük doğum kilosu, bebeğin darbe alması gibi biyolojik nedenlerle suçluluk arasında düşük de olsa bir ilişki olabileceğini ortaya koymaktadır (Christle, Nelson & Jolivatte, 2008).

2.1.3.2. Çevresel Nedenler

Çocuk ve ergen suçluluğuna etki eden faktörler, bireysel ve çevresel olarak ikiye ayrılrsa da ergenin bir toplum içerisinde yaşaması ve suç davranışını topluma karşı işlemesi nedeniyle suçun daha çok çevresel nedenlerinin olduğu söylenebilir. “Suçun ortaya çıkmasında, ailesel özellikler, okul ve arkadaş çevresi, toplumsal ve sosyal çevrenin etkileri önemli bir yer tutmaktadır” (Hawkins, Herrenkohl, Farrington, Catalano, Harachi & Cothorn, 2000, s. 2).

2.1.3.2.1. Aile

“Aile, kan bağına dayanan karı, koca, çocuklar ve kardeşler arasındaki ilişkilerin oluşturduğu, toplum içindeki en küçük sosyal “birlik” olarak tanımlanmaktadır” (Özgüven, 2001, s. 1). Bir başka tanımla ise; aile kan bağılılığı, evlilik ve diğer yasal yollardan, aralarında akrabalık ilişkisi bulunan ve çoğunlukla aynı evde yaşayan bireylerden oluşan; bireylerin cinsel, psikolojik, sosyal ve ekonomik ihtiyaçlarının karşılandığı, topluma uyum ve katılımların sağlandığı ve düzenlendiği temel bir birimdir (Akt. Nazlı, 2007). Ailenin işlevlerini nasıl yerine getirdiği çocukların gelişimleri ve davranışları üzerinde oldukça etkilidir.

Suç davranışı gösteren ergenlerin ailesel özellikleri incelendiğinde, aile ilişkilerinin yetersiz olduğu, parçalanmış ailelerden geldikleri, ailelerinde alkol ya da madde kullanan aile bireylerinin bulunduğu saptanmıştır (Akduman, Akduman, & Cantürk, 2007). Çocuk suçluluğunu oluşturan ailesel nedenleri, aile yapısı, ailenin

sosyo-ekonomik durumu, aile içi ilişkiler, ailenin eğitim durumu, ailede suçluluk ve model alma olarak sınıflandırabiliriz.

Aile Yapısı: Bir ailedeki bireyler, birbirleriyle aralarında bağılılık örüntüleri oluştururlar. Bu örüntüler, aileye bireylerinin ihtiyaçlarını karşılamasına izin veren ve aynı zamanda dış çevreye de bağlı olan bir yapı ortaya çıkarır (Parrott, 2003). Aile içindeki yapının kalitesi, tutarlılığa (sağlıklı aile fonksiyonu) ya da tutarsızlığa (fonksiyonsuzluk) yol açabilir. Fonksiyon bozukluğu ya da patoloji çoğunlukla, iç içelik ya da kopuklukla eş anlamlıdır. İç içelik aile üyelerinin kendi özerkliklerini geliştirmeden, birbirlerine şiddetle bağlı olduğu durumları ifade eder. Kopukluk ise, aile üyeleri arasındaki duygusal bağın olmadığı ve etkileşim eksikliğinin olduğu durumları ifade eder (James & Gilliland, 2003).

Erdoğan'ya (2005) göre aile yapısının bozuk olması çocuğun suça yönelmesindeki nedenlerden biridir. Sağlıklı iletişimin kurulamadığı ailelerin, genellikle ailenin zorlaması veya kadının kaçırılması gibi sebeplerle tarafların rızası olmaksızın kurulan evlilikler olduğu görülmektedir. Bu evliliklerde karşılıklı sevgi ve anlayışın eksik olması, çocukların kişiliklerinin sağlıklı bir şekilde gelişmesini engellemektedir. “Ebeveynleriyle sağlıklı ilişkiler kuramayan ya da toplum tarafından kabul edilmeyen evlilik dışı birleşmelerden doğan çocukların, antisosyal davranışlara yönelmelerinin daha kolay olduğu görülmektedir” (Terzi, 2007, s. 56).

Çocuk suçluluğunda, parçalanmış ailelerin de çocukların suça itilmesinde önemli bir neden olduğu görülmektedir. Ailelerin, çocukların sosyalleşmesi ve çocuklarına uygun davranış ve değerleri kazandırmaları açısından önemliliği dikkate alındığında, parçalanmış ailelerin çocuklarının karşılaştığı durumların ne kadar ciddi boyutta olduğu ortaya çıkmaktadır. Parçalanmış ailelerin çocukları, yalnız olmanın yanı sıra eksik de yetişerek çevrenin onu yönlendirmesine açık olmaktadır (Ayanoğlu, 2002).

Parçalanmış ailelerin suç işlenmesine etkisiyle ilgili yapılan araştırmaların sonuçlarına göre;

1. Ailenin ne zaman parçalandığı önemlidir. Küçük yaşlarda anne eksikliği, ergenliğe yakın dönemlerde baba eksikliği daha çok sorun oluşturur.

2. Kız çocukları, genellikle, erkek çocuklarına göre ailenin parçalanmasından daha çok etkilenir.
3. Ailenin parçalanması tek başına değil, fakat diğer faktörlerle birleştiğinde çocuğu daha çok etkiler.
4. Boşanma ya da terk nedeniyle oluşan parçalanmalar, karşılıklı düşmanca duyguların yoğunluğundan dolayı ölüm nedeniyle parçalanmalara göre çocuğu daha fazla etkiler.

Ailelerin geniş olması nedeniyle ailede yaşayan yetişkin sayısının fazla olması çocuğun değer kavramlarını tam olarak kavrayamamasına ve doğru ile yanlış ayırt edememesine neden olmaktadır. Yine aynı şekilde evde kardeş sayısının fazlalığı da anne ve babanın çocukla tam olarak ilgilenememesi sebebiyle çocuğun suça itilmesini kolaylaştırmaktadır. Birden fazla çocuklu ailelerde suç işleme oranının en büyük çocuklarda daha fazla görülmesi ise, büyük çocuğun daha fazla ihmal edilmesi, aşırı yükleme ile karşı karşıya kalması ailenin yükünü daha erken yaşlarda taşıması gibi faktörlere bağlanmaktadır. Nitekim 1997 yılında Emniyet Genel Müdürlüğünün suçluluk istatistiklerinde, suçluların 3,4 ve 5 kardeşe sahip olmaları dikkat çekicidir (Akt. Kılıç, 2007, s. 93).

Ailenin Sosyo-Ekonomik Durumu: Sosyo-ekonomik düzeyi düşük ve işsizlik sorunuyla mücadele eden ailelerde çocuklar, yoksulluk ve bunun gibi çeşitli sorunlarla yüz yüze kalmaktadır (UN, 2003). Genel olarak; yoksulluk, şehirlerin kalabalık ve yoksul semtlerinde oturma, olumsuz eğitim ve sağlık şartları, işsizlik, anne ve babanın hatta çocukların bile dışarıda çalışması, kötü konut şartları, ucuz konut olanağı nedeniyle bu bölgelerin suçlularca oturma ve saklanma bölgeleri olarak kullanımı, çocukların bu suçluları taklit etmesi, fertlerin olumsuz yaşam koşullarından dolayı çareyi alkol ve uyuşturucuya kaçışta bulması gibi nedenlerin; suç üreten bir yaşam tarzını ortaya çıkardığı söylenebilir (Göç, 2006).

Suçlu çocukların genellikle gelir düzeyi düşük ailelerden geldikleri bilinen bir gerçektir. Çünkü en basit anlamda açlık duygusu bir uyarıdır ve bu uyarım hırsızlık suçunun işlenmesine sebep olmaktadır (Demirbaş, 2005). “Suçlu çocuklar incelendiği zaman zaten çoğunun babasının yüksek gelir getiren işlerde çalışmadığı gibi annelerinin de ev hanımı oldukları görülmektedir. Bu tarz ailede yaşayan çocukların okullarından

sonra sokakta çalıştıkları veya ebeveynleri tarafından çalıştırıldıkları da bilinen bir gerçektir” (Kılıç, 2007, s. 102). Dönmezer’e (1994) göre gelir seviyesi düşük olan kişiler daha çok ekonomik suçları, gelir seviyesi yüksek olanlar ise daha sosyal suçları işlemektedirler. Keza yoksulluk, ruhsal buhranları, anormal ruhsal krizleri, dengesizlikleri doğurmakta ve bu yolla suç işlenmesinde etkili olabilmektedir. Ancak yoksulluk genel olarak bir suç nedeni değildir. Fakat yoksulluğun sebep olduğu bazı sosyal olaylar, özellikle çocuk suçluluğu üzerinde en güçlü etkenlerden biridir

Aile İçi İlişkiler: Çocuk sosyal bir varlık halini alırken, ilk önce aile içindeki sosyal şartlara uyum sağlamayı öğrenir. Çocuğun hayatta sosyal beceriler kazanmaya başladığı ilk grup ailedir. Ana-baba-çocuk ilişkilerinde, ana babanın çocuğuna ilişkin bakım ve eğitimi içeren davranışları, çocuğun bu davranışlara ilişkin algısı, toplumsallaşma sürecinin en önemli evreleridir.

“Suçluluğa neden olmada ailenin rolünü inceleyen araştırmacılar, iki ana etkeni vurgularlar. Bunlardan birincisi parçalanmış aile, ikincisi ise aile ilişkileridir. Aile içi ilişkilerin sağlam ve düzenli olması, aile bütünlüğünün devamı çocuk suçluluğunun önlenmesi açısından çok önemlidir” (Polat, 2000, s. 417). Loeber ve Loeber'a (1986), göre ergenlerin suç işlemede en güçlü ve birinci etken; ebeveynin çocuğa karşı ilgisizliği, ebeveynin çocuğu reddetmesi ve çocukla ebeveyn arasındaki temel bağlılık duygusunun eksikliğidir. İkinci etken ise; ailenin parçalanmış olması ve ailede suçluluk davranışlarıdır.

Aile içi çocuk eğitiminde, çocuğu suça iten en önemli unsurlardan biri de çocuğa uygulanan disiplinin şekli ve derecesidir. “Anne babaların disiplin yetkisini suiistimal ederek çocuklarına fiziki veya psikolojik kötü muamelede bulunmaları çocukların ebeveynleri ile sağlıklı bir iletişim kuramamalarına ve saldırgan bir kişilik kazanmalarına sebebiyet vermektedir” (Kılıç, 2007, s. 107).

Yılmaz’a (2009), göre suça yönelmemiş çocukların anne babaları; kendilerine karşı daha demokratik ve koruyucu bir tutum sergilerken, suça yönelmiş çocukların ebeveynleri ise daha otoriter veya ilgisiz tutumlar göstermektedir. Milli Eğitim Bakanlığının okullardaki şiddet ve madde bağımlılığını azaltmak için yaptığı çalışmada, Emniyet Müdürlüğü’nün 2007 yılında hazırlamış olduğu rapora göre suç işleyen

çocukların % 56'sının aile içinde dövüldüğü ve % 13,5'inin de aile içinde cinsel istismara maruz kaldığı belirtilmektedir (Akt. Kılıç, 2007, s. 107).

Ailenin Eğitim Durumu: Suç davranışı, büyük ölçüde belirli bir sorunun çözümüne yönelik olarak ortaya çıkmaktadır. Daha açık bir ifade ile hırsızlık yapan parasal sorununu, tecavüz eden cinsel istek sorununu veya cinayet işleyen birey de; miras bölüşümü, alacak verecek meselesi, hakarete uğrama gibi çok farklı değişkenlerde bir araya gelebilecek problemlerini hukukla çelişen bir tarzla çözme çabasını sergilemiş olmaktadır. Burada sorunun çözüm biçimi bir tartışma konusudur. Bu nedenle var olan sorunların insancıl, hukuksal ve rasyonel bir çözüm imkanının oluşturulmasında, öğrenim düzeyinin etkisi yadsınamaz. Bu noktada eğitim olgusu, bilinç düzeyinin ve rasyonel düşünüş ediminin oluşumunda önemli bir etken olarak temel bir işlevi yerine getirmektedir (Kızmaz, 2004).

Sampson'a (1986), göre ailenin sosyo-ekonomik düzeyinin düşük olması beraberinde eğitimsizliği ve eğitim düzeyi düşük bir sosyal çevreyi getirir. Ailenin ve sosyal çevrenin eğitim düzeyinin düşük olması, çocuk suçluluğunun en önemli çevresel faktörlerinden biri sayılabilir. Yavuzer'e (2009), göre aile bireylerinin ve çocuğun eğitimlerinin yeterli olmaması, ailede örnek bireylerin olmayışı ve suçlu birey örneklerinin bulunması da çocuk suçluluğunu arttıran etkenlerdendir. İlk eğitimin alındığı ailede, ana babaların eğitim düzeylerinin düşük oluşu, çocuğa yeterli eğitim ve tutarlı disiplin verebilmelerine engel olmaktadır.

Ailede Suçluluk: Suçluluğa yönelme açısından, aile bireylerinin davranışları göz önüne alındığında, en başta gelen olumsuzluk madde kullanımı, alkol ve suç sayılan davranışlara sahip ve örnek olan aile bireyleri ve yakın çevrenin varlığıdır. Dönmezer'e (1994), göre çocuk suçluluğunun açık nedenlerinden birisinin de aileye mensup kişilerden bazılarının suçlu olmaları, alkol ve kötü ahlaki durumlar olduğu kabul edilir.

Suçluluk öğrenilebilen bir davranış olması sebebiyle elbette ki aile içindeki modeller çocuğun suçlu davranışı öğrenmesine etki eder. Her ne kadar bir aile içinde yaşayan çocukların hepsi suçlu olmasa da yapılan araştırmalar suçlu bireylerin bulunduğu ailelerde yaşayan çocukların suç işleme riskinin yüksek olduğunu ortaya koymuştur. Çünkü bazı ailelerde suç meslek olarak icra edilmekte ve sosyalizasyon

sürecinde çocuğa bu bizzat öğretilmektedir. Ayrıca, bazı araştırmalar, babaları cinayet ve yaralama gibi suçlar işlemiş olan çocuklarda, şiddet ve saldırganlık davranışlarının daha fazla görüldüğünü belirtmektedir (Hawkins, ve diğerleri, 2000). Ailede görülen suçluluk davranışını model almanın yanı sıra, ailedeki bir bireyin tutuklanarak cezaevine girmesi durumunda aile fiilen parçalanır ve bu durum aile yaşantısını, çocukların gelişimini olumsuz etkiler (Kunt, 2004).

Avcı'ya (2006), göre şiddet davranışı gösteren ergenlerin yaklaşık yarısının ailesinde suça yönelik davranışlar bulunmaktadır. Erdoğan (2005), ise suça yönelmiş çocukların ailelerinde, suça yönelmemiş çocuklara göre daha fazla suç işlemiş birey olduğunu belirtmektedir.

2.1.3.2.2. Okul ve Eğitim Durumu

“Birçok araştırmadan çıkan ortak sonuç, çocuk suçluluğunun önüne geçmede en etkili kurum olarak okulu göstermektedir. Çünkü suçun önlenmesine dönük olarak hazırlanan önleme programlarının maliyeti, suçluyu tekrar topluma kazandırmanın maliyetinden daha düşüktür. Bunun için “suçluluğu önleme” yönünde çabaların yoğunlaştırılması gerekmektedir” (Kepenekçi ve Özcan, 2002, s. 153).

Eğitimin suçu önleyici bir faktör olduğu bilinmektedir ancak okul ortamı zaman zaman suçun işlendiği ve yaygınlaştığı bir mekan olarak da karşımıza çıkabilir. Okullarda şiddet olayları, zorbalık ve okul ortamında çatışma çözme becerileriyle ilgili yapılan birçok araştırmada öğrencilerin okulda birbirine şiddet uyguladığı ve şiddete maruz kaldığı ortaya konmuştur. “Genel olarak araştırmalar, okul arkadaşları tarafından kendilerine zarar verilen öğrencilerin oranının %10 ve %40 arasında değiştiğini göstermektedir. Ülkemizde ilköğretim öğrencileri ile gerçekleştirilen bir çalışmada öğrencilerin %23'ünün bir kurban ya da zorba ya da hem kurban hem de zorba olduğu ortaya konmuştur” (Akgün ve Araz, 2010, s. 2).

Okulların ve eğitim durumunun ergenlerin suç işleme davranışlarında farklı etkiler yarattığı görülmektedir. Bir taraftan ergenlerin okullarda gruplaşma ve çeteleşme şeklinde sosyalleştikleri ve okul ortamında birbirlerine karşı şiddet davranışları sergileyerek suça karıştıkları görülmektedir. Diğer taraftan ise okulun çocukları ve

ergenleri suç işleme davranışlarından koruduğu söylenebilir. Okula devam eden ergenlerin vakitlerini daha çok okulda geçirdikleri, dışarıda, sokakta çalışma olasılıklarının azaldığı, geleceğe yönelik hedefler belirledikleri ve mesleki beklentiler içerisinde oldukları düşünülebilir. Bu etkenlerin çocuğun ve ergenin suça yönelmesinin önlenmesinde etkili olabileceği düşünülmektedir. Öyleyse okulların öncelikle öğrencilerin sağlıklı davranışlar gösterebilecekleri uygun ortamlar olmaları gerekmektedir. Böylelikle okulla ilintili suç işleme olasılığının da önüne geçilmiş olur.

Bilir’e (2009), göre, eğitimin, suçların önlenmesindeki işlevi genel anlamda iki bölümde incelenebilir. Birincisi önleyici anlamda, ikincisi ise suç işlemiş kişilerin ıslahı anlamındaki işlevidir. Bunlardan ilki, daha erken yaşlarda başlayan ve çocukluğu da kapsayan bir eğitim sürecidir. Çocuğun suçlu davranış kalıplarını öğrenmesinin ve kriminal kimlik geliştirmesinin engellenmesi hem daha kolay hem de daha etkin bir çözümdür. Bunun gerçekleşebilmesi için eğitim kurumlarına ve öğretmenlere büyük görevler düşmektedir. İkinci işlev olarak, suçlu kişilerin eğitim almalarının ve yeni beceriler kazanmalarının sağlanarak davranışlarını değiştirmelerinin sağlanmasıdır. Bu çok kolay olmamakta, insanların alışkanlıklarını, belli davranış kalıplarını ve sosyal çevrelerini değiştirmeleri zorlaşmaktadır.

Christle, Nelson & Jolivatte’e (2008), göre eğitim durumuyla suçluluk davranışları arasında doğrudan ya da dolaylı ilişkiler bulunmaktadır. Suç işlemiş çocukların genellikle eğitim başarısının düşük olduğu, okula yeterli devam etmedikleri, okulu yarım bıraktıkları, bunun sonucunda ise daha fazla suça yöneldikleri söylenebilir.

2.1.3.2.3 Arkadaş Grubu ve Çeteler

Çocuğun ilk sosyal becerilerini kazandığı yer ailesidir ancak toplumsal özellik kazanması ve topluma uyması, arkadaş edinmesi ile ortaya çıkar. Çocukların ve ergenlerin tatmin edilmesi gereken gereksinimlerinden biri oyun ihtiyacıyken bir diğeri de bir gruba ait olma ihtiyacıdır (Kılıç, 2007, s. 119). Çocukların ve ergenlerin bu gereksinimleri giderdikleri, kendilerini eğitici ve yönlendirici etkilerden bağımsız hissettiği yer arkadaş çevresidir. “Akran grubu, çocuk üzerinde etkisi en güçlü olan gruptur. Çocuk akran grubu içerisinde kişiler arası ilişkiler açısından yüz yüze geldiği

ortamı algılar, bazı toplumsal davranışları kazanır ve akran grubunun etkisinde büyür” (Çoğan, 2006, s. 50).

Kılıç’a (2007), göre çocukların başlangıçta oyun grubu olarak bir araya gelmeleri zamanla grup üyesi çocukların özellikleri nedeniyle suçlu çetesi halini alabilmektedir. Eğer çocuk saldırgan veya çok çekingen bir yapıya sahipse grupta kabul görebilmek ve benimsenmek düşüncesi ile yasakları çiğneyip kural dışı davranabilmektedir. Başlangıçta sadece heyecan duymak için işlenen suçlar cezasız kaldıkça daha ciddi suçların işlenmesine sebep olur. Bilindiği gibi çeteler içinde suç gelenek gibi oluşarak devam etmektedir.

Suç işleyen ve işlememiş olan çocuklar üzerinde yapılan incelemeler bu iki grup arasındaki en önemli farkın suç alt kültürüne muhatap olup olmamaları ile bağlantılı olduğu sonucunu ortaya çıkarmıştır (Dönmezer, 1994). “Çetenin alt kültürünü alkol ve uyuşturucu madde kullanımı, argo, uygunsuz davranışlar oluşturduğundan çeteler topluma kronik suçlu üretmektedir. Bu grup içerisinde suçluluk tekniği ve pratiği öğrenilmektedir” (Yavuzer, 2009, s. 48). Bunları grup üyeleri kendilerini koruma adına normal bir davranış olarak algılasalar da toplumla daima çatışma halindedirler.

Birleşmiş Milletlerin “Dünya Gençlik Raporu”na (2003), göre birçok ülkede yapılan araştırmalardan elde edilen sonuçlar çocukların çoğunlukla bir gruba üye olduğu ve suçu grupça işlediği sonucunu göstermektedir. Suç işleyen çetelerin yaş ortalamasının 14-17 arasında değiştiği ve çoğunlukla hırsızlık ve gasp gibi suçları grupça işledikleri, cinayet ve yaralama suçlarının ise daha çok bireysel olarak işlendiği bilinmektedir.

Çocuk suçluluğunda arkadaş grubunun etkisinin önemini vurgulayan araştırmaların aksine, arkadaş ve çete gruplarının etkisiz olduğunu savunan görüşler de bulunmaktadır. Bazı araştırmalara göre çocuk ve gençler arkadaş grupları içerisinde suç işlememektedir, daha önce suç işlemiş olan çocuklar bir araya gelerek, arkadaş grubunu oluşturmaktadır. Dönmezer’e (1994), göre suç işleyen her 10 çocuktan 9’u suç işlemeye 11 yaşındayken başlamaktadır, çete oluşturma ve çete üyesi olma yaşı ise 12’nin üzerindedir.

2.1.3.2.4. Boş Zaman Etkinlikleri ve Kitle İletişim Araçları

Televizyon, medya ve internet gibi kitle iletişim araçlarının toplum ve birey üzerindeki etkileri giderek artmakta, toplumun ve bireyin davranışlarını şekillendirdiği bilinmektedir. Kitle iletişim araçlarının, doğru kullanılması durumunda, toplumu bilgilendirdiği ve geliştirdiği, daha demokratik, gündemi takip eden bir toplum yaratmada en etkili araç olduğu söylenebilir. Ancak kültürel, toplumsal ve ekonomik alanlarda bir eğitim aracı olarak karşımıza çıkmamış, aksine, günümüzde, bir eğlence aracı ve boş zamanların verimsiz alanlarda tüketildiği bir alan olarak karşımıza çıkmıştır (İlci, 2002). Bu açıdan kitle iletişim araçları günümüzde beklenen düzeyde değildir.

Günümüzde çocukları toplumdan soyutlayan ve saatlerce kendisine kilitleyen bilgisayar oyunları, televizyondaki eğlence programları ve şiddet ağırlıklı filmler, çocukların bazılarında nefret ya da suçluluk duygusunun oluşumuna, bazılarında ise cinsel suç işlemesine ya da normalden sapan bir davranışa sebep olduğu görülmektedir (Yavuzer, 2009).

Kitle iletişim araçlarında yer alan şiddetin üç temel etkisi olduğu belirtilmektedir. Bunlardan birincisi; televizyonda ve diğer medya yayınlarında şiddet görüntülerine maruz kalan çocukların saldırgan davranışları daha çok kazanacakları ve izledikleri şiddet görüntülerinden sonra çevrelerine karşı daha saldırgan tutumlar sergileyecekleri şeklindeki yaklaşımdır. İkincisi; medyadaki şiddet görüntülerine uzun süre maruz kalan kişilerin şiddet davranışına ve onun sonuçlarına karşı giderek daha kayıtsız kalması şeklindeki görüştür. Bu görüşe göre, adam öldürme, yaralama, patlama, katliam gibi sahneleri sürekli ve sık olarak gören çocukların, bu davranışları normal ve yaşamın doğal bir parçası olarak algılamaları söz konusudur. Üçüncüsü ise; televizyonda çok sayıda şiddet görüntüsü izleyen çocukların “tehlikeli/kötü dünya sendromu” geliştirdikleri şeklindeki görüştür. Bu sendrom çocukların izledikleri şiddet görüntüleri sayesinde gelecekte kendilerinin de şiddet davranışının mağduru olacakları yönünde bir korku geliştirdikleri ve bu korkunun artarak onlarda bir huzursuzluk yaratabileceği şeklindeki patolojik bir durumu tanımlamaktadır (Kılıç, 2007).

Kitle iletişim araçlarıyla çocuk suçluluğu arasındaki ilişkiler değerlendirildiğinde, genel olarak medya ve bilgisayar oyunlarındaki şiddet

davranışlarının etkili olduğu söylenebilir. Bunun dışında, filmlerde, dizilerde ve televizyon programlarında yer alan suçlu karakterlerin yüceltilerek gösterilmesi, güçlü, zeki ve karizmatik bir izlenimle yansıtılması da çocukların suç davranışlarını model almasına neden olabilir.

2.1.3.2.5. Göç ve Düzensiz Kentleşme

Yaşadığımız yüzyılda gelişmiş ve gelişmekte olan bütün ülkelerde kentleşme, göç ve suç ilişkisi sosyal ve ekonomik bağlamda en önde gelen önemli konular arasında yer almaktadırlar. Çünkü kentleşme, göç ve suç ilişkisi toplumun ekonomik ve sosyal yapısı ile insan tutum ve davranışlarında belli bir takım değişmelere yol açabilme gücüne sahip olgulardır. Özellikle sanayileşme, kırdan kente göçle kentleşme ve göçün etkisiyle ortaya çıkan problemlerden suç ile ilgili sorunlar gelişmekte olan ülkelerin çözüm üretmeye çalıştığı sorunların başında gelmektedir (Yıldırım, 2004).

Göç farklı fiziki, ekonomik, siyasi ve kültürel ortamlardan diğerine gidiş demektir. Bu göçler beraberinde gecekondulaşma, işsizlik, kültürler arası çatışma, yabancılaşma gibi birçok sorunun çıkmasına sebep olmaktadır. Kırsal kesimden gelen insanların yeni kültüre uyum sağlamaları güçtür çünkü eski geleneklerini, alışkanlık ve davranışlarını da beraberinde getirdiklerinden şehirleşmeleri uzun zaman almaktadır. Bu insanlar büyük şehirlerin kenar mahallelerinde farklı grup ve kategoriler oluşturarak şehir kültürü ve değerlerine yabancı kalmakta ve bu şekilde çatışma, gerilim ve uyumsuzluk tablosu oluşturmaktadırlar (Korkmaz & Kocadaş, 2006). Bu durum, bir şehre göç ederek gelmiş ve kenar mahallelere yerleşmiş bu kişilerin suç işlemeye yönelmelerine neden olmaktadır. Suçluluğu açıklayan kuramlardan alt kültür ve etiketleme teorileri de göç ve düzensiz kentleşme sonucu ortaya çıkan suçlulukla ilişkilendirilebilir. Şöyle ki bir kente göç ederek insanlar, kente yerleşmekte, iş bulup, geçinmekte ve uyum sağlamakta güçlük çekebilirler. Bu şekilde bir alt kültür oluştururlar ve toplum tarafından etiketlenirler. İçinde bulundukları yaşamın olumsuz koşulları kişileri suç işlemeye yöneltebilir.

Yapılan birçok araştırma, düzensiz kentleşme, göç ve kimi etnik grupların suç kavramları üzerinde son derece etkili olduğunu ortaya koymuştur. Esen (2008), Ankara'da kentleşme ve çocuk suçluluğuyla ilgili olarak yaptığı araştırmasında, suça

kolayca yönelebilen grupların, kentin çöküntü alanlarında yaşayan, kente uyum sağlayamamış ve alt gelir gruplarına mensup çocuklar olduğunu belirtmiştir. Ayrıca araştırmasında, görüşme yaptığı çocukların genellikle Ankara'ya göç ederek yerleştiklerini ya da farklı etnik kökenlerden olduğunu ifade etmiştir.

Göçle farklı bir kente gelen topluluklar, yaşadıkları kentin bireylerinden daha farklı etnik özelliklere sahip olabilir. Etnik azınlıklar toplumda en çok suç işleyen kesim olarak bilinir. Bu durumun oluşmasında etnik ayrımcılığın da etkili olduğu düşünülmektedir. Farklı fenotipik özellikler gösteren birey ya da etnik grupları kötülemeye yönelik inanç, tutum ve geleneksel oluşumlar olarak tanımlanan etnik ayrımcılık; suç işlemede bir risk olarak ortaya çıkmaktadır. Etnik azınlıklara mensup kişilerde, tüm toplumun kendilerine karşı olduğu gibi bir algı olabilir ve herhangi bir sosyal uyarıcıya bu nedenle olumsuz bir anlam yükleyebilirler. Toplumdaki cinayet ve yaralama suçları bu tarz bir algının eseri olarak ortaya çıkar (Hunter & Dantzker, 2005).

2.1.4. Çocuk Suçluluğuyla İlgili Ülkemizde Yapılmış Araştırmalar

Çocuk suçluluğuyla ilgili yapılan karşılaştırmalı bir çalışmada Erdoğan (2005), suç yönlendirilmiş ve yönlendirilmemiş çocukları saldırganlık düzeyleri ve aile ilişkileri açısından karşılaştırmıştır. Araştırmanın örneklemini Diyarbakır 75. Yıl Sosyal Hizmetler Gençlik Merkezi'ne gelen çocuklar arasından 12-16 yaşlarında 50 suçlu çocuk ile suç işlemeyen 12-16 yaşlarında 50 çocuk oluşturmaktadır. Araştırmada çocuklara Saldırganlık Ölçeği ve Aile Değerlendirme Ölçeği'nden yararlanılmıştır. Araştırmanın bulgularına bakıldığında, suça yönlendirilmiş çocuklarla, suça yönlendirilmemiş çocukların aile değerlendirme ölçeğinden aldıkları puanlar arasında anlamlı farklılıklar olduğu görülmektedir. Buna göre suça yönlendirilmiş çocukların aile ilişkileri suça yönlendirilmemiş çocuklara göre daha sağlıklıdır ve araştırmaya göre suça yönlendirilmiş çocukların saldırganlık düzeylerinin suça yönlendirilmemiş çocuklara göre daha yüksek olduğu söylenebilir.

Kırımsoy (2003), suç işlemiş ve işlememiş ergenlerin algıladıkları duygusal istismarın ve benlik saygılarının karşılaştırmalı olarak incelenmesiyle ilgili bir çalışma yapmıştır. Araştırmanın sonuçlarına göre suç işlemiş ergenlerin ana babalarından

algıladıkları duygusal istismarın suç işlememiş ergenlere göre daha yüksek olduğunu ortaya koymuştur

Akduman, Akduman ve Cantürk (2007), tarafından suçlu ergenlerin kişisel ve ailesel özelliklerinin belirlenmesi amacıyla yapılan çalışmada Ankara Adliyesi Cumhuriyet Başsavcılığı'na 01.03.2006- 31.08.2006 tarihlerinde suç işlediği iddiasıyla getirilen 114 ergenle görüşme yapılmıştır. Bu araştırmada suça karışan ergenlerin genel özellikleri, suç tipleri, aile özellikleriyle ergen suçluluğuna etki eden etmenleri ortaya koymak amaçlanmıştır. Araştırmada araştırmacılar tarafından geliştirilen genel bilgi formunda çocuğun yaşı, cinsiyeti, anne eğitim düzeyi, baba eğitim düzeyi, aile durumu, çocuğun kardeş sayısı, işlediği suç türü, işlediği suçta yalnız olma durumu, okula devam etme durumu ve göç etme durumuyla ilgili sorular bulunmaktadır. Araştırmanın bulgularına göre, yaş grupları içerisinde en fazla suça karışan yaş grubunun 15 olduğu, çocukların yaşları büyüdükçe suça karışma durumlarının da arttığı gözlenmiştir. Cinsiyet açısından erkek ergenlerin suça daha çok karıştığı dikkat çekmektedir. Suça karışan ergenlerin anne baba eğitim düzeylerinin düşük olduğu görülmüştür. Suça karışan ergenlerin %64'ünün parçalanmış aileye sahip oldukları görülmüştür. Suça karışan ergenlerin %94.7'sinin Türkiye'nin çeşitli bölgelerinden Ankara'ya geldikleri gözlenmiştir. Suça karışan ergenlerin %81.6'sının suçu arkadaşlarıyla birlikte işledikleri, %43'ünün kişiye karşı %57'sinin mala karşı suçlar işlediği görülmüştür.

Şakra (1989), suça yönelmiş çocukların uyum durumlarıyla işledikleri suç türleri arasında ilişki olup olmadığını incelemiştir. Çalışmasında Ankara'da bulunan Kalaba Çocuk İslahevindeki bir grup suça yönelmiş erkek çocuğa Hacettepe Kişilik Envanteri uygulamıştır. Şahsa yönelik suçları (yaralama ve cinsel taciz) işleyen çocukların uyum durumlarının diğer suçlu çocuklara oranla daha düşük olduğunu ortaya koymuştur.

Özsöz (1990), 14-18 yaşları arasındaki suçlu ve suçsuz ergenlerde adaletsizlik yargısının değerlendirilmesiyle ilgili bir çalışma yapmıştır. Bu araştırmada 14- 18 yaşları arasında suçlu ve suçsuz ergenlerin yaşları, ahlak gelişim evreleri ve adaletsizliğin kaynağına ait yargıları arasında ilişki olup olmadığını incelemiştir ve bu araştırma için Algılanan Adaletsizlik Odağı Testi'ni Türkçe'ye uyarlamıştır. Bu araştırmanın sonucunda suçlu çocukların yaşa bağlı olarak ahlaki evrelerinde bir

değişikliğin olmadığı görülmektedir. Suçlu ve suçsuz ergenlerin algılanan adaletsizlik odağı ile gelişim evreleri arasında ilişki bulunamamıştır.

Bogenç (1998), grupla psikolojik danışmanın suçlu gençlerin kendine saygı düzeylerine etkisini incelemek amacıyla yaptığı deneysel çalışmasında, Kendine Saygı Ölçeği'nden yararlanmıştır. Araştırmanın bulgularına bakıldığında, etkileşim grubuna katılmanın, suç işlemiş gençlerin kendine saygı düzeyleri üzerinde etkili olduğu görülmektedir. Etkileşim grubuna katılan gençlerin KSÖ'den elde ettikleri son test puan ortalamaları ön test puan ortalamalarından anlamlı derecede yüksektir. Bogenç, deney grubunun KSÖ'den elde ettikleri aritmetik ortalamalarının ön testten son teste 7.70'lik bir artış gösterdiğini belirtmiştir.

Özbay (2008), yaptığı deneysel araştırmasında, öfke kontrolü programının tutuklu ergenler üzerindeki etkisini sınamıştır. Özbay araştırmasında, L tipi ceza infaz kurumunda kalan 16-21 yaşları arasındaki tutuklu gençlere, yapılandırılmış öfke kontrolü eğitim programı uygulamış ve sonuçlarının kısa vadede gençlerin öfke denetimleri üzerinde etkili olduğunu vurgulamıştır.

Suçlu çocuklarla yapılan bir başka deneysel çalışmada da Demirhan (2007), yoğun düşünme eğitimi programının suçlu çocukların tepki süresi, hata sayısı ve ahlaki yargı düzeylerine olan etkisini incelemiştir. Araştırma 13-15 yaşlarındaki suçlu erkek çocuklarla yapılmış ve kontrol gruplu ön test ve son test modeli uygulanmıştır. Çalışma evreni olarak seçilen Konya Emniyet Müdürlüğü'ne bağlı Çocuk Şubesi'nde suç kaydı bulunan 88 çocuğa Değerlerin Belirlenmesi Testi ve Benzer Şekilleri Eşleştirme Testi uygulanmış ve bu testlerden aldıkları puan ortalamasına göre tesadüfi eleman örnekleme yöntemi kullanılarak 28 suçlu erkek çocuk örneklem grubu olarak seçilmiştir. 14 erkek çocuktan oluşan deney grubuna haftada iki kez olmak üzere 15 hafta boyunca yoğun düşünme eğitimi programı uygulanmıştır. Yoğun düşünme eğitimi sonrası deney grubunda bulunan suçlu ergenlerin sosyal ahlaki temelli kaygılar, insancılık, sosyal işbirliği ve ahlaki ilkelere önem verme düzeylerinde anlamlı şekilde yükselme olduğu görülmüştür.

Öztürk (2007), çocuk suçluluğuyla ilgili yaptığı tarama türündeki çalışmasında 7- 14 yaş arası, sokakta çalışan ve suç işlemiş çocukların uyum ve davranış sorunlarını

ölçmeyi amaçlamıştır. Araştırmada örnekleme alınan 85 çocuğa Davranış ve Uyum Sorunları Ölçeği uygulanmıştır. Uygulanan ölçekteki alt ölçekler de değerlendirildiğinde, araştırmada, sokakta çalışan ve suç işlemiş çocukların; davranışa ilişkin sorunları, duygusal içerikli sorunları, saldırganlığa ilişkin sorunları, uyuma ilişkin sorunları ölçülmüştür. Araştırmadan elde edilen sonuçlara göre; çocukların duygusal içerikli sorunları alt boyutundan, diğer bütün alt boyutlardan daha yüksek puan aldıkları, en düşük puanları uyuma ilişkin sorunlar alt boyutundan aldıkları görülmektedir. Diğer bir deyişle çocuklar araştırmada daha çok duygusal içerikli sorunlarını vurgularken uyum sorunlarını daha az olarak ifade etmişlerdir.

Tokdemir ve Küçüker (2000), tarafından ülkemizde yapılan bir araştırmada, çocuk suçluluğu ve medya kullanımı arasındaki ilişkiler incelenmiştir. Bu çalışmada Elazığ İslahevinde bulunan yaşları 12- 17 arasında değişen 106 erkek hükümlü çocuk ile, suça karışmadığı bilinen 126 erkek çocuk medya izlemleri açısından karşılaştırılmıştır. Araştırmanın sonuçlarına göre hükümlü ergenlerin ıslahevine girmeden önce haftada ortalama 34-39 saat televizyon seyrederken, kontrol grubunun haftada ortalama 19-26 saat televizyon seyrettikleri belirlenmiştir. Ayrıca araştırmada hükümlü çocukların %51.9'unun şiddet içerikli programlar seyrettikleri, bu oranının suç işlememiş çocuklarda %25.4 olduğu ortaya konulmuştur. Bu sonuçlar suç işlemiş çocuklarla suç işlememiş çocuklar arasında televizyon izleme süreleri ve izledikleri programların içeriği açısından anlamlı farklılıklar olduğunu ortaya koymuştur.

Gönültaş (2009), tarafından yapılan araştırmada, Adana ilinde suç işlemiş çocukların demografik özellikleri ortaya konulmuştur. Bu araştırmadan elde edilen sonuçlara göre çocuklardan %96.4 'ünün erkek olduğu, %77.7'sinin 16-17 yaşlarında olduğu, %70.7'sinin herhangi bir maddeyi kullandığı, %8.7'sinin hiç okula gitmediği, okula gidenlerden %58.5'inin okulu terk ettiği, %64.9'unun düşük gelire sahip olduğu, %53.8'nin göçle gelen ailelerinin çocukları olduğu ve bu çocukların %69.7'sinin mala karşı suçlar işlediği görülmektedir.

Çocuk suçluluğuyla ilgili ülkemizde yapılan çalışmalara genel olarak bakıldığında, çalışmaların sosyoloji, hukuk, adli tıp ve psikoloji alanlarında daha sık yapıldığı görülmektedir. Öncelikle çocuk suçluluğunda ilgili demografik özelliklerin araştırıldığı çalışmaların yaygın olduğu söylenebilir. Buna göre suça karışmış

çocukların; sosyo-ekonomik düzeyi, eğitim durumları, ailelerinin eğitim durumları, yaşadıkları çevre (kent merkezi, gecekondu vs), etnik kökenleri gibi değişkenler ele alınarak incelendiği görülmektedir. Ayrıca kentleşme, göç, işsizlik gibi toplumsal sorunlarla çocuk suçluluğu arasındaki ilişkilerin araştırıldığı da görülmektedir. Suça karışmış çocukların psikolojik yönleriyle ilgili yapılan çalışmalara bakıldığında, suça karışmış çocukların saldırganlık düzeyleri, uyum durumları, aile işlevleri, kendine saygı düzeyleri, ahlaki yargı düzeyleri, ailelerinden algıladıkları istismar düzeyleri gibi konuların araştırıldığı görülmektedir. Ülkemizde suça karışmış ergenlerde düşmanca niyet yükleme yanlılıklarıyla ilgili yapılmış bir araştırmaya rastlanmamıştır.

2.1.5. Çocuk Suçluluğuyla İlgili Yurt Dışında Yapılmış Araştırmalar

Çocuk suçluluğu ve etnik kökenle ilgili Amerika'da yapılmış bir çalışmada Afrika kökenli çocuklarla Amerikan çocukların suçluluk davranışları yaşadıkları sosyal çevre açısından ele alınmıştır. Peeples & Loeber (1994), yaptıkları çalışmada devlet okuluna devam eden 506 çocukla görüşme yapmışlardır. Çocuklar, suça karışan Afrika kökenli ve Amerikan çocuklar arasından seçilmiştir. Çocukların yaşadıkları sosyal çevre, yaşadıkları bölgenin, mahallenin, komşularının sosyo-ekonomik ve eğitim düzeylerine göre düşük sınıf ve normal sınıf olarak iki gruba ayrılmıştır. Araştırmada çocukların suç işleme davranışları birçok değişken açısından incelenmiştir. Araştırmanın sonuçlarına göre Afrika kökenli çocukların beyaz çocuklardan daha sık ve daha ciddi suçlar işlediği ortaya konmuştur. Düşük sınıf olarak adlandırılan sosyal çevrede yaşayan beyaz çocuklarla, normal sınıfta yaşayan Afrika kökenli çocukların işledikleri suç türleri ve sıklıklarının birbirine daha yakın olduğu görülmüştür. Ayrıca araştırma sonuçlarına göre hiperaktivite bozukluğunun suç işleme davranışıyla ilişkili olduğu ancak tek ebeveynli aile yaşantısının bir ilişkisinin olmadığı bulunmuştur.

Çocuk suçluluğuyla ilgili yurt dışında yapılmış bir araştırmada Moffit (1990), suçlu çocuklarla dikkat eksikliği tanısı almış çocukları antisosyal davranışlar, zeka düzeyi, okuma güçlüğü ve ailevi problemler açısından değerlendirmiştir. Boylamsal analiz modelinde 435 erkek çocukla çalışılmış ve bu çocuklardan 4 farklı grup oluşturulmuştur. Birinci grupta; dikkat eksikliği tanısı almış ve suç işlemiş çocuklar, ikinci grupta; dikkat eksikliği tanısı almış ancak suç işlememiş çocuklar, üçüncü grupta suç işlemiş ancak dikkat eksikliği tanısı almamış çocuklar, dördüncü grupta suç

işlememiş ve dikkat eksikliği tanısı olmayan çocuklar bulunmaktadır. Her gruba zeka testleri, okuma güçlüğüyle ilgili testler uygulanmış, çocukların aile ilişkileri ve antisosyal davranışlarıyla ilgili görüşme ve gözlem kayıtları tutulmuştur. Araştırmanın sonucunda ailevi problemler, okuma güçlüğü, zeka düzeyleri ve anti-sosyal davranışlar açısından en olumsuz grubun birinci grup olduğu görülmüştür. Bu çocuklarda anti-sosyal davranışların okul çağından önce başladığı ve ergenlik döneminde de devam ettiği gözlenmiştir. Sadece dikkat eksikliği tanısına sahip çocukların normal aile yapısına sahip oldukları ancak düşük okuma skorları gösterdikleri görülmüştür. Sadece suçlu olan çocukların düşük zeka ya da okuma güçlüğü sorununa sahip olmadığı, davranış problemlerinin ergenlik döneminde başladığı belirtilmiştir.

McCord (1991), çocuk suçluluğu ve aile ilişkileriyle ilgili yaptığı araştırmasında toplam 232 aile ve suça karışmış 253 erkek çocukla çalışmıştır. Çocuklarla ve ailelerle yaptığı görüşmelerde aile yapısı, ailedeki çatışmalar, ebeveynlerin çocuğa karşı ilgisi ve güveni, aile içi şiddet, ailede suçluluk ve alkol kullanımı gibi konularla ilgili sorular sormuştur. Görüşme yaptığı ailelerin 130'unun bölünmemiş çekirdek aile olduğunu gözlemlemiştir. 60 ailede annenin hiç evlenmeyerek tek ebeveyn olarak bulunduğu, 23 ailede babanın ölmüş, 37 ailede babanın evi terk etmiş olduğu ortaya konmuştur. Ailelerin 30'unda anne, 29'unda baba üveydir ve 17 ailede ebeveynler çocuğun biyolojik anne ve babası değildir. Ailedeki disiplinle ilgili bulgularından babaların annelere göre daha cezalandırıcı disiplin yaklaşımını ortaya koyduğunu ve çocuğa karşı fiziksel güç kullandığını ortaya koymuştur. Araştırmada kullanılan 14 değişkenin birbirleriyle olan kombinasyonları ele alındığında genel sonuçta toplam çocuklar arasından yalnızca %5'nin olumlu aile ilişkilerine ve yönlendirme, disipline etme açısından yeterli anne babalara sahip olduğu ortaya konmuştur.

Coyle (2002), ergenlerde şiddet davranışlarının önlenmesine yönelik olarak yaptığı uygulamalı çalışmasında, çeteleşme, madde bağımlılığı ve şiddet suçlarıyla yargılanan ergenlerle çalışmıştır. Çalışmasında ergenlerde şiddet davranışlarını önlemek ya da azaltmak için geliştirilmiş programları uygulamıştır. Programlar; öfke yönetimi, problem çözme becerileri, şiddeti destekleyen bilişsel şemaların değiştirilmesi, sosyal becerileri geliştirme, sağlıklı akran ilişkileri, sağlıklı ebeveyn-çocuk ilişkileri geliştirme gibi bileşenlerden oluşmaktadır.

Çocuk suçluluğuyla ilgili yurt dışında yapılmış olan çalışmalara genel olarak bakıldığında, sosyolojik açıdan yapılan çalışmaların; suçlu çocukların çoğunlukla etnik köken, deri rengi ve yaşadıkları çevrenin araştırılmasıyla ilgili olduğu görülmektedir. Çocuk suçluluğunda rol oynayan çevresel faktörlere ilişkin araştırmalarda ağırlıklı olarak aile ilişkilerine değinildiği görülmektedir. Aile ilişkileriyle ilgili olarak, çocuğun ailede fiziksel istismara maruz kalıp kalmadığı, aile işlevleri, aile yapısı, ailenin disiplin anlayışı gibi konular incelenmiştir. Bunların yanı sıra suça yönelen çocuğun davranışları ve psikolojik sağlığıyla ilgili olarak, suçlu çocuklarda hiperaktivite bozukluğu, saldırganlık, karşı çıkma bozuklukları ve zeka düzeyi gibi değişkenlerin de ele alındığı görülmektedir.

2.2. Düşmanca Niyet Yükleme Yanlılığıyla İlgili Kuramsal Açıklamalar

İnsan, yaşadığı olayları anlamlandırma çabası olan ve olaylara, nesnelere ve çevresindeki kişilere anlam yükleme eğilimi bulunan bir varlıktır. Bu nedenle insanlar karşılaştıkları her durumun neden ve sonuçlarını düşünür, kendilerine sıklıkla “neden” ve “nasıl” sorularını sorarlar. Bu sorulara verdikleri yanıtların büyük bir çoğunluğu kendi kişisel algı ve yüklemelerinden şekillenmektedir.

İnsanlar genellikle kendileri için beklenmedik, olumsuz, acı veya üzüntü verici durumlarla karşılaştıkları zaman nedenleri sorgularlar. Davranışın nedenleriyle ilgili yapılan açıklamalara “yüklemeler”, yükleme süreçleriyle ilgili kuramlara da “yükleme kuramları” adı verilir. İnsanların gerek kendilerinin gerekse de başkalarının davranışlarına ilişkin nedensel açıklamalarında ne tür bilgiler aradıkları ve bu bilgileri hangi ilkeler çerçevesinde kullandıkları yükleme kuramı çerçevesinde ele alınır (Akt,Aktaş, 2001, s. 14). Çeşitli olay ve durumlarda farklı yargılara nasıl varıldığı, nasıl algılandığı ve yaşandığı atıf kuramlarının araştırdığı başlıca konulardır.

Son yıllarda yükleme kuramlarıyla ilgilenen araştırmacılar, daha çok saldırganlık davranışları üzerinde durmuşlardır. Dodge (1980), yaptığı araştırmasında, çocukların saldırganlık davranışlarının bilişsel süreçlerden kaynaklandığını, saldırgan çocukların olaylara daha olumsuz yüklemeler yaptığı sonucunu elde etmiştir. Ayrıca Dodge, Coie, Pettit & Price (1990), saldırganlık davranışının çocukların içinde bulundukları sosyal ortama göre şekillendiğini de ifade etmiştir. Dodge ve diğerleri (1990), erkek çocukların

akran grupları içindeki saldırgan davranışlarıyla ilgili olarak yaptıkları araştırmalarında, çocukları popüler, reddedilmiş ve normal olarak gruplara ayırmışlardır. Araştırma sonuçlarına göre, reddedilmiş çocukların popüler ve normal olanlara göre daha fazla saldırganca davranışlar sergilediği sonucunu elde etmiştir. Dodge ve diğerlerine (1990), göre, saldırganlık davranışları sosyal ortamlara ve sosyal olaylara yönelik geliştirilen bilişsel algıların bir sonucudur.

Dodge (1980), özellikle saldırganlık eğilimi yüksek olan çocuklarda, kendi geliştirdikleri sosyal bilgi işleme modeli ile sosyal uyum arasındaki ilişkiyi destekleyen çok güçlü bulgular olduğunu belirtmiştir. Yapılan birçok çalışma saldırgan çocukların, diğerlerine göre sosyal ipuçlarını daha düşmanca ve olumsuz yorumladıklarını, bunun da saldırgan tepkilerini daha fazla tetiklediğini göstermektedir. “Karşıdaki kişinin niyetinin belirsiz olduğu bir durumda (örneğin, oyuncağın bir akranı tarafından kırılması) saldırgan çocuk, bunu arkadaşının kasten yaptığını düşünerek tepki verirken, saldırgan olmayan çocuklar arkadaşının davranışı yanlışlıkla yaptığını düşünür” (Begue & Muller, 2006, s. 123). Bu durum çocuklarda ve ergenlerde suçluluk davranışlarıyla düşmanca niyet yükleme eğilimleri arasında da ilişkinin olabileceğini göstermektedir.

2.2.1. Heider’in Naif Psikoloji Kuramı

Yükleme sürecinin incelenmesi son 40 yıldır birçok psikologun çalışma alanını oluşturmaktadır. “Fritz Heider, insanların davranışı açıklamada nasıl bir yöntem izlediklerini inceleyen ilk sosyal psikologdur. Heider, her insanın davranışı açıklamasında kullandığı bir genel kuramı olduğuna inanmıştır” (Kağıtçıbaşı, 2004. s. 228). Heider kuramında sokaktaki insanın ne tür nedensel yüklemelerde bulunduğuyla ilgilenerken, bilişsel bir yaklaşımla olayı ele almış ve tüm insanlarda iki güçlü güdünün varlığından söz etmiştir. Bunlar, içinde yaşanılan dünyayı anlama ve kontrol etme güdüsüdür (Aktaş, 2001). Heider’a (1958), göre, insanlar atıflarda bulunarak dengeli bir dünya görüşüne sahip olabilmek ve çevreleri üzerinde kontrol elde edebilmek gereksinimlerini karşılar. Bu güdülerin temelinde diğer insanların nasıl davranacaklarını yordayabilme isteği yer alır. Heider’a (1958), göre insanlar, ilgilendikleri olayları anlama, yordama ve kontrol etme çabasındadırlar. Kendi gözlemlerine dayanarak insanlar, yaşadıkları olaylar hakkında çeşitli inanç ve düşüncelerin desteklenmesine, çürütülmesine veya değiştirilmesine yol açar. Ona göre psikologların insan davranışını

açıklayabilmeleri için inançlarına göre hareket eden insanların bu inançlarını dikkate almaları gerekir (Akt. Aktaş, 2001, s. 15).

Nedensel Açıklamalar (Yüklemeler)

İnsanların, diğer insanların ve kendilerinin davranışlarına neden bulma çabası olan nedensel yükleme süreci modern sosyal psikolojinin ilgilendiği alanlardan biridir. Fakat nedensel yüklemenin içerdiği “neden?” sorusu geçmişten günümüze, araştırmacıların ve filozofların ilgi alanına girmiştir. Descartes, Kant ve Hobbes gibi filozoflar, bu konuda bazı fikirler üretmişlerdir. Descartes’a göre ruh ve beden ayrı ilkelerle yönetilir. Bedensel hareketlerin mekanik olarak, akıl veya ruhun ise manevi olarak yürütüldüğünü belirtmiştir. Bu düalist yaklaşıma göre zihinsel olayların akışında nedensel güçler vardır. Kant, iradenin davranışı yönlendirdiğini savunurken, Hobbes da davranışın nedeninin zihinsel olaylar veya dışsal etkenler olabileceğini belirtmiş ve davranışın nedenlerine farklı açılardan bakılması gerektiğini vurgulamıştır (Amini, 1996).

Nedensellik konusunda, klasik bir yaklaşım da David Hume tarafından ileri sürülmüştür. Hume’a göre bir olayın, sürekli diğer bir olay tarafından izlenmesi ve birinci olayın gözlenmediği durumlarda ikinci olay da gözlenmiyorsa, birinci olay nedendir (Akt. Amini, 1996, s. 3). Nedensellikle ilgili bu geleneksel yaklaşımlar, günümüzde nedensel yüklemelerle ilgili kuramlara temel oluşturmuştur ve özellikle Heider’in Naif Psikoloji Kuramını, Jones ve Davis’in Uyuşan Çıkarımlar Kuramını, Kelley’in Nedensellik Yükleme Kuramını oldukça etkilediği düşünülmektedir.

Olayların ve davranışların nedenlerini açıklarken yaptığımız yüklemelerle ilgili en önemli konu, yapılan açıklamaların odaklandığı yerdir. Heider’a göre insanlar belirli bir eylemi genel olarak içsel durumlara dayanarak açıklıyorlar. “İçsel atıf, bir kişinin davranışının nedenlerinin kişinin içsel özelliklerinden kaynaklandığını varsayan açıklamadır. Kişinin içsel özelliklerinden kastedilen, o kişinin kişilik özellikleri, tutumları, yetenekleri, çabaları, ruh hali, vs., yani tamamen kişinin kendisiyle ilgili nitelikleridir. Yapılabilecek başka tür atıf da, dışsal atıftır. Burada söz konusu olan kişinin dışında gerçekleşen herhangi bir durum ya da davranışla açıklanır” (Kağıtçıbaşı, 2004, s. 228).

Heider’a göre, bireyin kendi sosyal çevresinde yer alan diğer insanların davranışlarına yönelik nedensel yüklemelerde bulunup, bu yüklemeler doğrultusunda davranarak, karşıdakinin davranışlarını kontrol etmeye çalıştığı için kişilerarası ilişkilerde insanların birbirlerini algılayış şekillerinin, aralarındaki ilişkiyi büyük ölçüde etkilediği söylenebilir. Örneğin, yolda yürürken herhangi bir kişinin kendisine kazara çarpmak yerine kasıtlı olarak çarptığı şeklinde bir yargıya ulaşan kişi, büyük bir olasılıkla bu yargısı doğrultusunda davranacak ve saldırgan bir tepki gösterecektir. Diğer bir ifadeyle, algılayıcının “o kişi neden böyle davrandı?” sorusuna verdiği cevap saldırgan davranışın ortaya çıkmasında önemli bir rol oynayacaktır. Ancak, bu soruya cevap vermek görüldüğü kadar kolay değildir. Birçok durumda diğer insanların davranışları belirsiz olduğu için, onların sergiledikleri davranışla karşıdakine zarar vermeyi amaçlayıp amaçlamadıklarına kolayca karar verilemez (Aktaş, 2001). Davranışların nedenleri hakkındaki bilgi yeterince açık olmadığı zaman, genel olarak, niyetlerin yordanmasında ve yapılan nedensel yüklemelerde algılayıcının insanlar hakkındaki düşüncelerinin, beklentilerinin ve onların davranışlarının önemli bir rol oynadığı varsayılır. Bu gibi durumlarda davranışla ilgili olarak nedensel yüklemelerde bulunurken düşmanca yüklemelerde bulunma yanlılığı gibi kişisel bir faktör ön plana çıkar (Akt. Aktaş, 2001, s. 16).

Yapılan içsel veya dışsal atıfların yanında, insanlar başka önemli soruları da yanıtlamaya çalışırlar. Bernard Weiner ve arkadaşları (1972), Heider’in atıflarla ilgili kurduğu kuramı genişleterek, modellerinde davranışların nedenleriyle ilgili açıklamalara, davranışın kontrol edilebilirliği ve kalıcılık derecesini de dahil etmişlerdir (Akt. Kağıtçıbaşı, 2004, s. 229). “Bir davranışın nedenleri kalıcı nedenlerse, uzun süreli ve devam eden türde nedenlerdir. Eğer bu nedenler kalıcı değilse, geçici ve değişebilen nedenlerdir. Nedenlerin kalıcı olup olmaması, nedenin nerede odaklandığından (içte veya dışta) bağımsızdır” (Kağıtçıbaşı, 2004, s. 229). Düşmanca yükleme yanlılığıyla ilgili olarak, kişilerin olaylara ilişkin olumsuz nedensellik algılamalarının kalıcı olup olmamasının önemli olduğu vurgulanabilir. Olayların nedenlerine ilişkin olumsuz atıflarda bulunan kişilerin bu algılarının kalıcı olması durumunda, olumsuz davranışları ve düşmanca niyeti uzun süreli göstermeleri daha muhtemeldir.

Davranışların nedenleri ve niyetlerle ilgili olarak yapılan yordamalar bireylerarası ayrılıklar gösterir. Bazı bireyler olumluluk yanlılığı olarak adlandırılan bir

eğilime sahipken diğer bireyler olumsuz yüklemde bulunma eğilimine sahiptirler. Olumluluk yanlılığına sahip bireyler nedensel yüklemde bulunurlarken veya niyeti yordarlarken, olumlu sonuçları kasıtlı olarak yapılmış gibi, olumsuz sonuçları ise istemeden yapılmış gibi algılarlar (Akt. Aktaş, 2001, s. 16). Dodge’a (1980), göre olumsuz yüklemde bulunma eğilimi ya da düşmanca yüklemde bulunma yanlılığı ise diğer insanların davranışlarında bir belirsizlik söz konusu olduğu durumlarda, onların davranışlarının düşmanca bir niyetten kaynaklandığı şeklinde algılamada bulunma eğilimine işaret eder. Diğer bir deyişle, düşmanca niyet yüklemde bulunma eğilimi yüksek olan insanlar diğerlerinin herhangi bir kışkırtıcı davranışını, kasıtlı olarak yapılmış gibi algılar ve ona göre tepkide bulunarak intikam almaya çalışırlar.

2.2.2. Uyuşan Çıkarsamalar Kuramı

Yükleme kuramlarına örnek olarak ele alınacak olan bir diğer kuram ise Jones ve Davis tarafından geliştirilen Uyuşan Çıkarsamalar Kuramıdır. “Kuramımız, Heider’in nedensellik yüklemelerine ilişkin bazı düşüncelerini formüle etme çabasıdır” diyen Jones ve Davis, uyuşan çıkarsamalar kuramını geliştirmişlerdir. Jones & Davis (1965), insanların, başkalarının davranışlarının nedenlerini nasıl çıkarsadıkları ile ilgilenmişlerdir. Bu kurama göre yükleme sürecinin hedefi gözlenen davranış ve bu davranışın ortaya çıkmasını sağlayan niyetin kişide ya da aktördeki bazı kalıcı özelliklerle uyuşup, uyuşmadığını çıkarsamaktır (Akt. Amini, 1996 s. 5). Diğer bir deyişle; insanlar, başkalarının davranışlarının, onların kişilik özellikleriyle uyuşup uyuşmadığını çıkarsamak isterler. “Yani bu kuramdaki ana kavram, bir kişinin bir davranışının, onun kişiliğinden kaynaklandığı çıkarımının yapılmasıdır. Bir tanıdığınız bir yerde söylenmemesi gereken bir laf ettiğinde “patavatsız” demeniz; böyle konuşmuş olmasını patavatsız olmasına bağlıyorsunuz anlamına gelir. Böyle yaparak onun davranışından yola çıkarak kişiliği hakkında bir çıkarsamada bulunuyorsunuz” (Kağıtçıbaşı, 2004, s. 230).

Bir gözlemci, herhangi bir ortamda bir kişinin davranışıyla karşılaştığında, kişinin davranışına ilişkin kendince kesin bir yargıya sahip olabilir. Bu durumda sonuç olarak, çıkarsanan kişisel özelliklerle davranış arasında uyuma vardır denir. Kişisel özelliklerle ilgili olarak çıkarsama yapılabilecek iki temel etken vardır.

İlk etmen, davranışın toplumsal olarak onaylanma derecesidir. Davranışın toplumsal olarak onaylanabilirliği arttıkça, gözlemcinin, kişinin kişisel özelliklerine bir yükleme yapması zorlaşır. Buna karşılık sıra dışı, görülmedik, sosyal normlara ters düşen ya da rollerin gerekleriyle tutarlı olmayan davranışlar, aktörün kişisel özelliklerine nedensellik yüklemelerini kolaylaştırır.

İkinci etmen, gözlemcinin kişinin davranışlarından hangilerini belirli bir niyetle yapıp yapmadığını belirlemeye çalışmasıdır. Gözlemci çıkarsayabilmek için ilk olarak kişinin kendi davranışlarının sonuçlarını bildiğine, ikinci olarak bu davranış için yeteneği olduğuna ve son olarak da bu davranışı seçme özgürlüğüne sahip olduğuna inanmalıdır (Akt. Amini, 1996, s. 6).

2.2.3. Bilgi İşleme Kuramı

Yükleme ve karar verme gibi bilişsel süreçlerle ilgili olarak yapılan çalışmalar psikologların, bireylerin bilgi sağlayıcı uyarıcıya sistematik bir şekilde tepki göstermesini ele alan, genel bir bilgi işleme süreci modeli geliştirmelerine yol açmıştır. Bilgi İşleme Kuramı olarak da adlandırılan bu kurama göre problem yaratıcı nitelikte bir uyarıcıya gösterilen davranışsal tepki (örneğin, karmaşık problemlere yönelik çözümler gibi) art arda gelen bilişsel süreçlerin bir işlevidir. Bilgi, önce kısa süreli duyuşal depolama sürecinde toplanır, daha sonra dikkat süreci içerisinde geçerek kısa süreli belleğe aktarılır. Kısa süreli bellekte bölümlere ayrılarak tekrarlar sayesinde uzun süreli belleğe aktarılır. Sonraki aşamada uzun süreli bellekten, bağ kurucu ağlar ve elde edilebilirlik temelinde olası davranışsal tepkilere geçilir. Daha sonra da kestirmeler ve şemalardan yararlanılarak bu tepkiler arasından birine karar verilir (Dodge, 1980).

Saldırganlığın nasıl oluştuğuyla ilgili soruların yanıtları çoğunlukla sosyal algı kavramıyla açıklanmaya başlamıştır (Zdravkovic, 2008). Son zamanlarda sosyal algı ve saldırganlıkla ilgili yapılan çalışmaların büyük bir çoğunluğu Dodge'ın Sosyal Bilgi İşleme modeline dayandırılmaktadır. Bu model, farklı sosyal durumlara tepki olarak ortaya çıkan sosyal bilginin bir işlem sürecinden geçerek kodlandığını öne sürer. 1. bilgi doğru bir şekilde kodlanır. 2. kodlanan bilgi doğruca ifade edilir. 3. kodlanan bilgiyle ilgili bir hedef belirlenir. 4. diğer seçenekler gözden geçilir. 5. bu seçenekler arasından eleme yapılır ve en uygun olan seçenek tercih edilir. 6. seçilen seçenek uygulanır

(Castro, Veerman, Koops, Bosch, & Monshouwer, 2002). Dodge'a (1980), göre sıralanan bu işlem basamaklarında atipik bir durumun söz konusu olması saldırgan davranışa yol açmaktadır. "Örneğin, bir sosyal durumda arkadaşının hareketini olumsuz niyet olarak algılayan bir çocuk kendisine öç almak, kendini savunmak gibi saldırganca bir amaç belirler (üçüncü aşama), amaçlarını gözden geçirir (dördüncü aşama), en uygun olanın saldırmak olduğuna karar verir (beşinci aşama) ve amacını gerçekleştirir" (Zdravkovic, 2008, s. 2).

Sosyal bilgi işleme kuramına göre düşmanca niyet yükleme yanlışlıkları ile saldırgan davranışlar arasında önemli ilişkiler vardır (Castro ve diğerleri, 2002). Saldırgan çocukların bilgi işleme sürecinin her aşamasında yetersizlikler ve çarpıklıklar yaşadığı görülmüştür. Araştırmalar, kodlama aşamasında, bu çocukların düşmanlık içeren ipuçlarını, düşmanlık içermeyen ipuçlarına oranla daha çabuk hatırladıklarını göstermiştir. "Sosyal ipuçları için hafızalarında yenilik önyargısı vardır ve bir olayı yorumlamadan önce saldırgan olmayan çocuklara oranla daha az ipucuna başvururlar. Bir sonraki aşama olan yorumlamada, düşmanca niyet yükleme eğiliminde olan bireyler sosyal ipuçlarına daha saldırgan bir şekilde yaklaşırlar" (Bushman & Anderson, 2002, s. 1680).

Sosyal psikolojide, çocukluk dönemindeki saldırganlık konusu geniş şekilde ele alınarak araştırılmıştır. "Çocukta saldırganlık konusu büyük önem taşımaktadır çünkü çocukluk döneminde başlayan saldırganlık çoğunlukla ergenlikte de devam etmektedir. Kronik saldırganlığın, okuldan atılma, akran problemleri ve ergen suçluluğu gibi birçok olumsuz sonucunun olduğu bilinmektedir. Bunun yanı sıra cinayet ve barbarlık gibi büyük sosyal sorunlara neden olabilir" (Zdravkovic, 2008, s. 3). Çocuklardaki saldırganlık davranışını anlamak amacıyla yapılan çalışmalarda, yükleme karar verme ve bilgi işleme süreci gibi kuramlar ile bilişsel psikolojideki bulgulardan yararlanılmıştır. Sosyal-Bilişsel yaklaşımda sosyal bir etkileşim durumunda ne gibi özgül davranışsal tepkilerin ortaya çıktığını anlamak temel alınmıştır. Buna göre saldırganlık, bireyin olumsuz sonuçlar doğuran bir sosyal uyarıcıya karşı gösterdiği bilişsel süreçlerdir. Bu kuramda ağırlıklı olarak bireylerin uyarıcıları nasıl algıladıkları, ne tür yüklemelerde bulundukları, uyarıcılar hakkında nasıl yordamada bulundukları, kişiler arası sorunlara karşı ne tür çözümler ürettikleri, nasıl tepkide bulundukları ve verdikleri davranışsal kararların neler olduğu konuları üzerinde durulur.

Konuyla ilgili yapılan bir çalışmada, katılımcılara bir kişinin diğerini rahatsız ettiği şeklindeki farklı sosyal durumlar gösterilmiştir. Katılımcılara, bu kişinin neden diğerini rahatsız ettiği açıklanmamıştır. Düşmanca yaklaşım sergileyen çocuklar bu kişinin hareketinin kaba ve saldırganca olduğunu belirtmiş, bir diğer grup ise hareketin kazayla gerçekleştiğini ve kötü niyet içermediğini ifade etmiştir. Bu algılama şekli neden bazı çocukların diğerlerine göre saldırgan olduğunun nedenlerinden biri olabilir. Bu tarz araştırma örnekleriyle açıklanan bu fenomenin “düşmanca niyet yanlılığı” olarak ifade edilmesi yaygınlaşmaktadır. Düşmanca niyet yükleme yanlılığı kavramı, saldırgan ve problemli davranışın oluşmasında temel bir bileşen olarak görülmeye başlanmıştır (Castro ve diğerleri, 2002).

Düşmanca eğilimler, sosyal bilgi işleme teorisine göre sosyal mesajların kodlanması esnasında oluşan hataların bir ürünü olarak açıklanır (Gilbert, Fiske ve Gardner, 1998). Bu duruma göre sosyal bilginin zihinde kodlanması sürecinde birey olaya ilişkin zihninde olumsuz bir şema oluşturur ve böylece düşmanca yüklemeler ortaya çıkar. Dodge (1980), saldırganlığın sosyal algılardan şekillenerek ortaya çıktığını ve ortaya çıkması için bireyin zihninde saldırgan ve düşmanca inançların kodlanmış olması gerektiğini ifade eder. Dodge (1980), saldırganlığı ortaya çıkaran temel kavramın niyetler ve yüklemeler olduğu üzerinde durmaktadır.

Gözlenen davranışın nedenleri hakkında yeterli bilginin olmadığı ya da ortamda bir belirsizliğin bulunduğu durumlarda nedensel yüklemeleri daha çok etkileyen bu yanlılık kendisini iki şekilde gösterebilmektedir. Bunlardan ilki, olumsuz bir davranışın hem kişisel hem de kişisel olmayan nedenselliklerle (Akt. Aktaş, Şahin & Aydın, 2005, s. 44) açıklanmasının mümkün olduğu durumlarda, bu davranışın kişisel nedenselliklerle açıklanmasının tercih edilmesidir. Diğer ise henüz tamamlanmamış bir davranışın hem iyi hem de kötü niyet ile başlatıldığını düşünmenin mümkün olduğu durum ya da ortamlarda bu davranışa daha çok kötü niyet yükleme eğilimidir. Diğer bir deyişle, düşmanca yüklemede bulunma eğilimi yüksek olan bireyler diğerlerinin herhangi bir kışkırtıcı davranışını, kasıtlı olarak yapılmış gibi algılar ve ona göre tepkide bulunarak intikam almaya çalışır (Akt. Aktaş, Şahin & Aydın, 2005, s. 44).

Saldırgan çocuklarda sosyal bilginin zihinsel sunumlarıyla ilgili olarak yapılan çok sayıda araştırmadan elde edilen bulgulara göre, belirsizliğin söz konusu olduğu ve

davranışın sonuçlarının olumsuz olduğu durumlarda, diğer kişilerin niyetleriyle ilgili olarak saldırgan çocuklar saldırgan olmayan çocuklardan daha fazla düşmanca niyet yüklemesinde bulunmuşlardır (Aktaş, 2001). Kısacası saldırganlık eğilimi olan çocuklar sosyal bir durumda eylemi gerçekleştiren kişinin niyetinin ne olduğu üzerinde düşünmezler ve doğrudan olumsuz olarak algılayıp, tepki verirler. Bir diğer araştırmaya göre de saldırgan çocukların, sosyal uyaranlara karşı, saldırgan olmayan akranlarından daha dikkatsiz davrandıklarının söz konusu olmadığı ancak olaylardaki olumsuz ipuçlarına seçici bir şekilde daha fazla dikkat ettikleri söylenmektedir (Gilbert, Fiske & Gardner, 1998).

Düşmanca niyet yükleme yanlılığıyla ilgili yapılan bazı araştırmalara göre akranları tarafından reddedilen ve sık sık saldırgan davranışlar sergileyen çocukların etkileşimde bulundukları kişilerin niyetlerini doğru olarak algılama becerilerinin düşük olduğuna işaret etmektedir. Örneğin Dodge ve diğerleri (1998), saldırgan çocukların, bilişsel şemalarının olayları olumsuz algılamaya yönelik şekillenmiş olduğu ve sadece belirsiz durumlarda değil iyi niyetin açıkça belli olduğu durumlarda bile bunu yanlış yorumladıklarını bulmuşlardır.

Çocuklarda düşmanca niyet yükleme eğilimleriyle ilgili bireysel farklılıklar onların aynı uyarıcılara verdikleri tepkilerinde de farklılıklar yaratmaktadır. Örneğin karşı tarafın hoşuna gitmeyecek bir şekilde davranan kişinin davranışı nedeni belirsiz bile olsa, kasıtlı yapılmış ve zarar verici olarak algılandığı zaman, saldırgan içerikli davranışın görülme olasılığı daha fazladır (Krahe & Möller, 2004). Dodge (1980), saldırgan olan ve olmayan çocuklar üzerinde yaptığı bir çalışmada, kışkırtıcı bir uyarıcının olduğu durumlarda saldırgan olarak tanınan çocukların saldırgan olmayan çocuklara nazaran %50 oranında daha fazla düşmanca niyet yükleme eğiliminde olduklarını göstermiştir. Bu konuyla ilgili olarak yapılan başka bir çalışmada düşmanca yüklemede bulunma yanlılığının saldırgan davranışın ortaya çıkmasında etkili olduğunu gösteren bulgular elde edilmiştir. Örneğin, Dodge ve Coie (1987), yaptıkları bir çalışmada, diğerlerinin niyetleriyle ilgili olarak düşmanca niyet yüklemede bulunma eğilimi olan çocukları saptayarak, bunları diğer çocuklarla oynarken gözlemişlerdir. Elde edilen bulgulara göre, düşmanca niyet yüklemede bulunma eğilimi yüksek olan çocuklar, diğer çocuklara göre daha fazla saldırgan davranışta bulunmuşlardır (Akt. Aktaş, 2001, s. 25).

Bazı araştırmalarda düşmanca niyet yükleme yanlılığı farklı boyutlardan ele alınmıştır. Pornari & Wood (2009), orta öğretim kurumlarına devam eden ergenlerde akran zorbalığı ve düşmanca niyet yükleme yanlılıkları arasındaki ilişkileri incelemiştir. Araştırmaya göre akranlarına zorbalık yapan ergenlerin, kendilerine verilen sosyal ipuçlarını yorumlamada herhangi bir eksiklik ya da hataları bulunmamaktadır ancak bu ergenler saldırgan davranışlarının sonucunda olumlu kazançlar elde edebilecekleri beklentisine sahiptir. Bu araştırmaya göre ergenler, sosyal bilgi işleme sürecinin son aşamalarında olumsuz niyetlerini ortaya koyar. Araştırmada ayrıca, akran zorbalığı kurbanlarının “düşmanca bir dünyada yaşadıkları” şeklinde bir algıya, görüşe sahip oldukları sonucu elde edilmiştir (Pornari & Wood, 2009).

Düşmanca niyet yükleme yanlılığıyla ilgili olarak yapılan araştırmalar farklı yaş gruplarını da ele almaktadır. Katsuada & Sugawara (2002), okul öncesi çocuklarla yaptığı araştırmasında, saldırgan ve yıkıcı davranışlar sergileyen çocukların sergilemeyenlere göre daha fazla düşmanca niyet yükleme eğiliminde olduklarını belirtmiştir. VanOstrom & Horvath (1997) yetişkinlerde de gündelik yaşamda karşılına çıkan sosyal durumlara yönelik geliştirdikleri olumsuz niyet algısının stres verici olduğunu ve tartışmalara yol açtığını belirtmişlerdir. Bununla ilgili olarak da şu örneği verirler; “Trafığın yoğun olduğu bir caddede araba kullanırken, arabalardan bir tanesi yanınızdan hızlıca geçerek, önünüzden sürmeye başlıyor, daha sonra diğer arabaları hızlıca ve tehlikeli bir şekilde solluyor. Yolda araba kullanan tüm sürücüler, bu kişinin araba kullanmasından korkuyorlar ve herkes sinirlenerek, kendi kendine söyleniyor. Ancak işin doğrusu, arabayı kullanan adamın karısı arka koltukta baygın bir şekilde yatmaktadır ve adam hastaneye yetişmek için acele etmektedir.” Bu ve buna benzer durumlarda, insanlar sıklıkla yükleme hataları yaparlar ve olayın gerçekten ne olduğunu düşünmeden olumsuz yargılarda bulunurlar bu durum da kişiler arasında çatışmalara neden olur (VanOostrom & Horvath, 1997).

Çocuklarda düşmanca niyet yükleme yanlılığı ve ebeveynlerinin bilişsel algılarının değerlendirilmesiyle ilgili olarak yapılan bir araştırmada, ebeveynlerindeki düşmanca niyet yükleme yanlılığı ile çocukların olumsuz davranışları arasında anlamlı ilişki olduğu sonucu elde edilmiştir. Yüksek düzeyde düşmanca niyet yükleme yanlılığı gösteren ebeveynlerin çocuklarında, daha fazla saldırgan eğilimi ve yıkıcı davranışlar gözlenmiştir. Ancak araştırmada çocukların düşmanca niyet yükleme yanlılıklarıyla ile

ebeveynlerinin düşmanca niyet yükleme yanlışlıkları arasında doğrudan bir ilişki olmadığı sonucu elde edilmiştir. Ancak saldırganlıkla düşmanca niyet yükleme yanlışlığı arasındaki ilişki değerlendirildiğinde, aralarındaki dolaylı ilişkiden söz edilebilir (Halligan, Cooper, Healy & Murray, 2007).

2.2.4. Düşmanca Niyet Yükleme Yanlılığıyla İlgili Ülkemizde Yapılmış Araştırmalar

Ülkemizde Kutlu (1998), tarafından yapılan, saldırgan olan ve olmayan çocukların düşmanca niyet yüklemelerini inceleyen araştırmada da batılı yazılı kaynaklarla uyuşan sonuçlar elde edilmiştir. Bulgular, belirsizliğin söz konusu olduğu durumlarda, saldırgan çocukların saldırgan olmayan çocuklara kıyasla sonucu olumsuz olan davranışlara daha fazla düşmanca niyet yüklediklerini ortaya koymuştur. Aynı çalışmada Kutlu, ayrıca saldırgan çocuklara yönelik olarak, başkalarının niyetini anlama konusunda bir eğitim programı düzenlemiş ve uygulanan programın çocuklarda düşmanca niyet yükleme eğilimini azalttığını göstermiştir. Ancak Kutlu'nun çalışması, sadece erkeklerden oluşan okul-öncesi ile ilköğretim ikinci sınıf çocuklarını içeren küçük bir örneklem grubu üzerinde gerçekleştirilmiştir (Aktaş, 2001, s. 26). Kutlu tarafından ülkemizde yapılan araştırmanın sadece erkek çocuklarla yürütüldüğü, düşmanca niyet yükleme yanlışlığı ile saldırganlık arasındaki ilişkide gözlenebilecek olası cinsiyet farklılıkları üzerinde durulmadığı görülmektedir. Özellikle ülkemizde erkek çocukların sokakta oynamalarına kızlardan, daha erken yaşlarda ve daha fazla izin verilmekte ve dolayısıyla, bu çocuklar oyun ve diğer faaliyetler sırasında yaşitlarının düşmanca ve saldırgan davranışlarıyla daha erken yaşlarda karşı karşıya kalmaktadırlar. Bu açıdan bakıldığında, erkek çocukların kızlara göre daha fazla düşmanca niyet yükleme yanlışlığı geliştirmeleri akla yakın bir olasılık olarak görülmektedir.

Düşmanca niyet yükleme yanlışlığıyla ilgili ülkemizde yapılan bir diğer araştırmada Aktaş (2001), çocuklarda saldırganlık davranışlarıyla olumsuz niyet yükleme eğilimleri arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Aktaş, araştırmasında saldırganlığı fiziksel, sözel ve pasif saldırganlık olarak üçe ayırmış ve her bir saldırganlık puanıyla olumsuz niyet yükleme eğilimi arasındaki ilişkiyi cinsiyete göre incelemiştir. Aktaş, araştırmasını yaşları 10-12 arasında değişen 236 kız ve 293 erkek katılımcıyla gerçekleştirmiştir. Araştırmanın sonucunda sözel saldırganlıkla davranışların olumsuz

sonuçlarına kişisel nedensellik yükleme eğilimi arasında anlamlı fark çıkmamasına karşın, düşmanca niyet yükleme yanlılığında fark gözlenmiştir.

Doğrudan düşmanca niyet yükleme yanlılığıyla ilgili olmasa da yüklemeler ve nedensellik ile ilgili araştırmaların da yapılmış olduğu görülmektedir. Amini (1996), yaptığı çalışmada, işsizlerin ve çalışan bireylerin sosyal olaylara ilişkin geliştirdikleri nedensel yüklemeleri incelemiştir. Araştırmada işsiz bireylerin çalışanlara göre olumsuz olaylara daha fazla kişisel nedensellik yüklemeler yaptıkları ortaya konmuştur.

Konuyla ilgili ülkemizde yapılan araştırmalar değerlendirildiğinde, düşmanca niyet yükleme yanlılığıyla saldırganlık düzeyleri ve saldırganlık türleri arasındaki ilişkilerin incelendiği gözlenmiştir. Düşmanca niyet yükleme yanlılığıyla ilgili suçlu çocuklar örneklemini üzerinde yapılan bir araştırmaya rastlanmamıştır. Ayrıca düşmanca niyet yükleme yanlılığıyla ilgili ülkemizde yapılan araştırmalarda, çocukların aile ilişkileri veya ailenin disiplin tarzlarının incelendiği bir çalışmaya rastlanmamıştır.

2.2.5. Düşmanca Niyet Yükleme Yanlılığıyla İlgili Yurt Dışında Yapılmış Araştırmalar

Möller & Krahe (2004) tarafından Almanya'daki gençlerle yapılan çalışmada, gençlerin şiddet içeren bilgisayar oyunları oynamalarıyla düşmanca niyet yükleme yanlılıkları arasındaki ilişki incelenmiştir. Möller ve Krahe, çalışmalarını yaparken Almanya'da bir okulda meydana gelen onlarca öğrencinin ölümüne sebep olan cinayetten etkilenerek yola çıkmıştır. Olayda saldırgan gencin kullandığı silah, şiddet içeren oyunlar oynayan diğer gençler tarafından ilgi çekmiş ve bu ergenler böyle bir silaha sahip olmak istediklerini belirtmişlerdir. Möller ve Krahe yaptıkları araştırmada, şiddet içeren bilgisayar oyunları oynayan ergenlerde düşmanca niyet yanlılığının anlamlı bir şekilde fazla olduğunu ortaya koymuştur.

Benzer bir araştırma, Kirsh tarafından yapılmış ve araştırma “Dünyaya Mortal Kombat Gözlükleriyle Bakmak” ismiyle yayınlanmıştır. Kirsh yaptığı çalışmada bazı katılımcılara belli bir süre şiddet içeren video oyunu oynadıktan sonra olumsuz durumların anlatıldığı beş hikaye okutmuştur. Hikayelerde olumsuz durumu yaratan kişinin niyeti açıkça verilmemiştir. Aynı uygulamayı video oyunu oynamayan

katılımcılar için de gerçekleştirmiştir. Sonuç olarak video oyunu oynayan katılımcıların okudukları hikayelerdeki olaylarla ilgili olumsuz yorumlar yaptıkları ortaya çıkmıştır (Kirsh, 1998).

Gentile, Linder & Walsh (2003), tarafından gerçekleştirilen boylamsal bir araştırmada da çocukların evde şiddet içerikli yayınlar izleme davranışlarıyla okulda gösterdikleri saldırgan davranışlar arasındaki ilişkiler incelenmiştir. Araştırmada ayrıca düşmanca niyet yükleme yanlılıklarıyla şiddet içerikli yayınlar izleme sıklıkları arasındaki ilişkiler ve iki değişkenin kombinasyonunun saldırgan davranışlarla olan ilişkisi ele alınmıştır. Araştırmada saldırganlık davranışı sözel ve fiziksel saldırganlık, şiddet içerikli medya yayınları ise televizyon yayınları, sinema/filmler, video oyunları boyutlarıyla ele alınmıştır. Araştırma Minnesota'da bir özel okul, iki devlet okulu olmak üzere, 81 tane 3. sınıftan, 44 tane 4. sınıftan 111 tane 5. sınıftan toplam 236 öğrenciyle yapılmıştır. Araştırmada veriler toplanırken, öğrencilere sosyometrik testler uygulanmıştır. Ayrıca öğretmenlere çocukların saldırganca davranışlarıyla ilgili anketler uygulanmıştır ve öğrencilerin kendileri hakkındaki görüşleri alınmıştır. Öğrencilerin düşmanca niyet yanlılıklarını belirlemek amacıyla 10 hikayeyi yorumlamaları istenmiştir. Araştırmanın bulgularının, araştırmanın hipotezini destekler nitelikte olduğu ortaya çıkmıştır. Şiddet içerikli medya yayınlarını sıklıkla izleyen ve oyunlarını oynayan öğrencilerin düşmanca niyet yükleme yanlılıklarının yüksek olduğu görülmüştür. Ayrıca şiddet içerikli yayınları izleyen ve oyunları oynayan ve düşmanca niyet yükleme yanlılıkları yüksek olan çocukların akranlarını ve öğretmenleri tarafından saldırgan olarak tanımlandığı ortaya çıkmıştır.

Castro ve diğerleri (2002), düşmanca niyet yükleme yanlılığı ve saldırganlık davranışlarıyla ilgili yaptıkları meta-analitik çalışmada konuyla ilgili yapılmış çalışmaların sonuçlarını ortaya koymayı amaçlamışlardır. Bu çalışma kapsamında 1974 ve 1999 yılları arasında toplam 6.017 katılımcıyla gerçekleştirilmiş 41 araştırmayı incelemişlerdir. Bu 41 araştırmadan 10 tanesi genel popülasyondan random yolla elde edilen katılımcılarla yapılmıştır. 24 çalışma, saldırgan olan ve saldırgan olmayan çocukların karşılaştırılması şeklinde yapılmıştır. Geriye kalan 7 çalışma ise saldırgan davranışlarından dolayı tanı almış ve almamış çocukların karşılaştırılması şeklinde yapılmıştır. Castro, ve diğerleri, konuyla ilgili yapılan tüm çalışmalarda düşmanca niyet yanlılıklarıyla saldırganlık davranışları arasında ilişkilerin olduğunu ortaya koymuştur.

Ayrıca yapılan araştırmalarda, cinsiyet, şiddet içerikli televizyon programları, şiddet içerikli video oyunları, hiperaktivite ve dikkat eksikliği bozukluğu, akranlar tarafından reddedilme gibi değişkenlerin de incelendiğini ortaya koymuştur.

Düşmanca niyet yükleme yanlılığıyla ilgili çalışmalar yalnızca ergenler ve çocuklarla ilgili değildir, yetişkinler üzerinde yapılmış çalışmalar da bulunmaktadır. Yetişkinlerde düşmanca niyet yükleme yanlılığıyla ilgili olarak verilen trafik örneğine benzer olarak, Matthews & Norris (2006), trafikte saldırgan davranışlar ve düşmanca niyet yükleme yanlılıklarıyla ilgili bir çalışma yapmıştır. 130 erkek ve 133 kadın katılımcıyla yapılan çalışmada, katılımcıların trafikte gösterdiği öfke ve genel düşmanca duyguları üzerinde durulmuştur. Katılımcılara, her gün trafikte karşılarına çıkabilecek ve algılanan provokasyon düzeyine göre iyi niyetli, belirsiz ve kötü niyetli olarak değerlendirilebilecek senaryolar verilmiştir. Katılımcılar, bu senaryoları yorumlayarak, yorumlarını not etmişlerdir. Araştırmanın sonuçları, trafikte sıklıkla öfkeli olduğunu belirten katılımcıların, senaryolara daha çok düşmanca niyet yüklediklerini ortaya koymuştur. Araştırma sonuçları cinsiyet açısından farklılık göstermemiştir. Matthews ve Norris'e göre düşmanca niyet yükleme yanlılıkları öfke ve saldırganlığın tek başına bir kanıtı olmasa da kışkırtma sonucu ortaya çıkan öfkenin en önemli değişkenlerinden biridir.

Yetişkinlerde düşmanca niyet yükleme yanlılığıyla ilgili çalışmalara Walters'ın (2007), suça yönelik düşünme düzeyiyle saldırganlık arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla yapmış olduğu çalışmada örnek verilebilir. Walters, çalışmasında düşmanca niyet yükleme yanlılığını da bir değişken olarak almıştır. Walters, cezaevinde kalmakta olan 487 erkek mahkumla yaptığı çalışmasında, mahkumların yarıya yakınında düşmanca niyet yükleme eğilimiyle saldırganlık düzeyleri arasındaki ilişkinin anlamlı ölçüde yüksek olduğunu ortaya koymuştur.

Düşmanca niyet yükleme yanlılığı ve etnik ayrımcılık arasındaki ilişkileri inceleyen çalışmalar da bulunmaktadır. Britt, Valrie, Kurtz-Costes & Rowley (2007), tarafından yapılan bir araştırmada, düşmanca niyet yüklemeyle ilgili ailesinden daha olumsuz mesajlar alan Afrika kökenli ergenlerin algılanan etnik ayrımcılık düzeyinin daha yüksek olduğu sonucu ortaya konmuştur.

Düşmanca niyet yükleme eğilimiyle ilgili yurt dışında yapılmış çalışmalara bakıldığında, araştırmalarda çoğunlukla, çocukların saldırganlık düzeyleri, şiddet içerikli video oyunları oynama ve şiddet içerikli yayınlar izleme davranışları arasındaki ilişkiler incelenmiştir. Bütün çalışmalar, şiddet içerikli oyunların düşmanca niyet yükleme eğilimini etkilediği yönündedir. Yurtdışındaki çalışmalara bakıldığında, suçlu bireylerin düşmanca niyet yükleme yanlılıklarıyla ilgili çalışmaların yapılmış olduğu görülmektedir. Ayrıca ailelerin uyguladıkları disiplin yöntemleriyle, düşmanca niyet yükleme eğilimleri arasındaki ilişkileri inceleyen araştırmalar da bulunmaktadır.

BÖLÜM III

YÖNTEM

Bu bölümde; araştırmanın modeli, evreni ve örnekleme, kullanılan veri toplama araçları ve verilerin çözümlenmesi hakkında bilgi verilmektedir.

3.1. Araştırmanın Modeli

Bu araştırma; suç işlemiş ve suça karışmamış ergenler arasında düşmanca niyet yükleme yanlılığı ve bazı ailesel özellikler (ailelerin uyguladıkları ceza tarzı, aile bireylerinde suç işleme davranışlarının görülüp, görülmemesi ve anne babanın birliktelik durumu) açısından anlamlı bir farklılaşma olup olmadığını belirlemek ve bazı ailesel özelliklere (ailelerin uyguladıkları ceza tarzı ve anne babanın birliktelik durumu) göre düşmanca niyet yükleme yanlılıkları açısından her iki grubu karşılaştırmak amacıyla gerçekleştirilmiş olan karşılaştırma türünde, ilişkisel tarama modelinde betimsel nitelikte bir araştırmadır.

Araştırmanın bağımlı ve bağımsız değişkenleri, araştırmanın alt amaçlarına göre değişkenlik göstermektedir. Çalışmanın ilk dört alt amacı açısından suç işlemiş ve suça karışmamış olma, araştırmanın bağımsız değişkeni; düşmanca niyet yükleme yanlılığı ve ailesel özellikler ise bağımlı değişkendir. Araştırmada verilen diğer alt amaçlarda, suç işlemiş ve suça karışmamış olma, ailesel bazı özellikler bağımsız değişken, düşmanca niyet yükleme yanlılığı ise bağımlı değişkendir.

3.2. Evren ve Örneklem

Araştırmanın çalışma evrenini, 2009-2011 yılları arasında Osmaniye ilinde ikamet eden suç işlemiş ve suça karışmamış 12-18 yaşları arasındaki ergenler oluşturmaktadır. Örneklem ise, Osmaniye ilinde yaşayan 12-18 yaş arası ergenlerden Uygun Örneklem yöntemiyle seçilmiştir. Uygun örneklem yönteminde araştırmacı çalışması için elverişli bir şekilde ulaşabileceği grubu belirler ve araştırma verilerini o gruptan toplar. Bu yöntemin temel özelliği, araştırmanın örneklem ulaşma kolaylığıdır (Büyüköztürk, 2010). Örneklem oluşturulurken iki grup belirlenmiştir. Suç işlemiş

ergen grubu 2009-2011 tarihleri arasında Osmaniye Çocuk Mahkemelerinde yargılanan ve örgün eğitim kurumlarına devam eden ergenlerden gönüllülük esas alınarak seçilmiştir. Karşılaştırma grubu ise aynı tarihler arasında Osmaniye merkez okullarında eğitimlerine devam eden ve suça karışmadıkları bilinen öğrenciler arasından seçilmiştir.

Araştırmada 128 suç işlemiş ve 128 suça karışmamış olmak üzere toplam 256 erkek ergen katılımcıyla görüşme yapılmış ve katılımcılara resim anketi uygulanmıştır. Araştırmaya katılan ergenler suç işlemiş ve suça karışmamış olarak iki grupta değerlendirilmiştir. Suç işlemiş ergenler araştırma grubunu oluştururken, suça karışmamış ergenler karşılaştırma grubunu oluşturmaktadır. Osmaniye Çocuk Mahkemesi'nde herhangi bir suç işledikleri iddiasıyla yargılanmaları süren ve örgün eğitime devam eden 12-18 yaş arası ergenler araştırmaya katılmıştır. Karşılaştırma grubundaki suça karışmamış ergenlere ulaşımın mümkün olması açısından ilköğretim ve ortaöğretim okullarına devam eden ergenlere uygulama yapılmıştır. Bu nedenle Osmaniye Mahkemesi'nde yargılanan ergenler evreninden de yalnızca örgün eğitime devam edenler araştırmaya dahil olmuştur. Karşılaştırma grubu belirlenirken, suç işlemiş ergenlerin daha çok devam ettikleri okullar dikkate alınmış ve aynı okullardaki suç işlememiş ergenlere uygulama yapılmıştır. Böylelikle her iki grup arasında eğitim düzeyi, okul türü ve okul çevresi açısından denklik oluşturulmaya çalışılmıştır.

Araştırmada cinsiyet faktörü ele alındığında, araştırma verilerinin toplandığı 2009-2011 tarihleri arasında, Osmaniye Çocuk Mahkemesinde yargılaması devam eden suç işleyen ergenlerin büyük bir çoğunluğunun erkek olduğu, suça karışmış kızların sayısının 10-15 arasında değiştiği görülmektedir. Bu nedenle araştırmada yalnızca erkek katılımcılara yer verilmiştir. Araştırma grubuyla, karşılaştırma grubunun cinsiyet açısından denk olmasının sağlanması için karşılaştırma grubuna yalnızca erkek ergenler dahil edilmiştir.

Araştırmada katılımcılardan, yaşları, sınıf düzeyleri, çalışma durumları, annelerinin, sağ olup olmaması durumu, annelerinin öğrenim düzeyi, annelerinin çalışma durumu, babalarının sağ olup olmaması, babalarının öğrenim düzeyi, babalarının çalışma durumu, suç işlemiş ergenlerin yargılandıkları suç türü gibi bilgiler elde edilmiştir. Bu bilgiler örneklemin özellikleri olarak, tablolar şeklinde aşağıda gösterilmektedir.

Tablo 1

Örnekleme Oluşturan Suç İşlemiş ve Suça Karışmamış Ergenlerin Yaşlara Göre Dağılımı

Grup		Yaş					
		13	14	15	16	17	Toplam
Suç işlemiş ergenler	n	11	20	26	32	39	128
	%	8.6	15.6	20.3	25.0	30.5	50
Suça karışmamış ergenler	n	9	19	26	32	42	128
	%	7.0	14.8	20.3	25.0	32.8	50
Toplam	n	20	39	52	64	81	256
	%	7.8	15.2	20.3	25.0	31.6	100

Tablo 1’de görüldüğü gibi suç işlemiş ve suça karışmamış ergen gruplarının yaşlarına göre dağılımları gösterilmiştir. Her iki grupta da 128 katılımcı bulunmaktadır. Karşılaştırmanın sağlıklı bir şekilde yapılması için her iki grubun da yaş dağılımlarının benzer şekilde dağılması amaçlanmıştır. Tablo 1’e göre suç işlemiş ve suça karışmamış ergenlerin yaşları 13 ile 17 yaşları arasında değişmektedir. Toplam 128 suç işlemiş ergenden 11 (%8.6)’inin 13 yaşında olduğu, 20 (15.6)’sinin 14 yaşında olduğu, 26 (%20.3)’sının 15 yaşında olduğu, 32 (%25)’sinin 16 yaşında olduğu ve 39 (%30.5)’unun 17 yaşında olduğu görülmektedir. Suça karışmamış ergenlerin 9 (%7.0)’unun 13 yaşında olduğu, 19 (%14.8)’unun 14 yaşında olduğu, 26 (%20.3)’sının 15 yaşında olduğu, 32(%25)’sinin 16 yaşında olduğu ve 42(%32.8)’sinin 17 yaşında olduğu görülmektedir. Genel toplama bakıldığında, katılımcıların %31.6’sının 17 yaşında olduğu, böylelikle 17 yaş grubundaki ergen sayısının en fazla olduğu ve %7.8’nin 13 yaşında olduğu, böylelikle 13 yaş grubundaki ergen sayısının en düşük olduğu görülmektedir. Katılımcıların yaşlarına göre dağılımlarına bakıldığında, her iki grubunda birbirine yakın yaşlarda olduğu görülmektedir.

Tablo 2.

Örnekleme Oluşturan Suç İşlemiş ve Suça Karışmamış Ergenlerin Sınıf Düzeylerine Göre Dağılımı

Grup		Sınıf Düzeyi					
		6-7	8	9	10	11-12	Toplam
Suç işlemiş ergenler	n	22	16	20	34	36	128
	%	17.2	12.5	15.6	26.6	28.1	50
Suça karışmamış ergenler	n	16	21	17	29	45	128
	%	12.5	16.4	13.3	22.7	35.2	50
Toplam	n	38	37	37	63	81	256
	%	14.8	14.5	14.5	24.6	31.6	100

Tablo 2’de suç işlemiş ve suça karışmamış ergenlerin devam etmekte oldukları sınıf düzeyleri gösterilmektedir. Her iki gruptan da 6. ve 12. sınıfa devam eden ergenlerin sayısının az olması nedeniyle, kendilerinden bir önceki ve bir sonraki grupla birleştirilerek ele alınmıştır. Tablo 2’ye göre, suç işlemiş ergenlerin 22’si (%17.2) 6. ve 7. sınıfa, 16’sı (%12.5) 8. sınıfa, 20’si (%15.6) 9. sınıfa, 34’ü (%26.6) 10. sınıfa ve 36’sı (%28.1) 11 ve 12. sınıfa devam etmektedir. Suça karışmamış ergenlerden, 16’sı (%12.5); 6. ve 7. sınıfa, 21’i (%16.4); 8. sınıfa, 17’si (%13.3); 9. sınıfa, 29’u (%22.7); 10. sınıfa, 45’i (%35.2); 11. ve 12. sınıfa devam etmektedir. Genel toplama bakıldığında, %31.62’yle 11 ve 12. sınıfa devam katılımcı sayısının, diğerlerinden daha fazla olduğu görülmektedir.

Tablo 3.

Örnekleme Oluşturan Suç İşlemiş ve Suça Karışmamış Ergenlerin Çalışma Durumlarına Göre Dağılımı

Grup		Çalışma Durumu			
		Çalışmıyor	Yaz tatillerinde çalışıyor	Okul saatleri dışında çalışıyor	Toplam
Suç işlemiş ergenler	n	65	17	46	128
	%	50.8	13.3	35.6	50
Suça karışmamış ergenler	n	101	9	18	128
	%	78.9	7.0	14.1	50
Toplam	n	166	26	64	256
	%	64.8	10.2	25.0	100

Tablo 3'te suç işlemiş ve suça karışmamış ergenlerin çalışma durumlarına ilişkin bilgiler verilmiştir. Tablo 3'e göre, suç işlemiş 128 ergenden 65'i (%50.8); çalışmadığını, 17'si (%13.3); yalnızca yaz tatillerinde çalıştığını, 46'sı (%35.6) okuldan arta kalan zamanlarda çalıştığını belirtmiştir. Suça karışmamış 128 ergenden 101'i (%78.9); çalışmadığını, 9'u (%7.0); yalnızca yaz tatillerinde çalıştığını, 18'i (%14.1); okuldan arta kalan zamanlarda çalıştığını belirtmiştir. Suç işleyen katılımcıların %35.6'sı okuldan arta kalan zamanlarda çalıştığını belirtirken, bu oran suça karışmamış ergenlerde %14.1'dir. Bu durum suç işlemiş ergenlerde çalışan katılımcıların diğer gruba göre sayıca daha fazla olduğunu göstermektedir.

Tablo 4

Örnekleme Oluşturan Suç İşlemiş ve Suça Karışmamış Ergenlerin Annelerinin Öğrenim Düzeylerine Göre Dağılımları

Grup		Anne Öğrenim Düzeyi					Toplam
		Okur yazar Değil	Okur yazar	İlkokul Mezunu	Ortaokul Mezunu	Lise-Yüksekokul Mezunu	
Suç işlemiş ergenler	n	53	17	47	4	7	128
	%	41.4	13.3	36.7	3.1	5.5	50
Suça karışmamış ergenler	n	22	16	70	14	6	128
	%	17.2	12.5	54.7	10.9	4.7	50
Toplam	n	75	33	117	18	13	256
	%	29.3	12.9	45.7	7.0	5.1	100

Tablo 4'te suç işlemiş ve suça karışmamış ergenlerin annelerinin öğrenim düzeyleri hakkında bilgi verilmiştir. Her iki grup için de anneleri lise ve yüksekokul mezunu olan ergen sayısı az olduğu için bu iki grup birleştirilerek ele alınmıştır. Buna göre suç işlemiş ergenlerden 53'ü (%41.4); annesinin okur yazar olmadığını, 17'si (%13.3), annesinin okur yazar olduğunu, 47'si (%36.7); annesinin ilkokul mezunu olduğunu, 4'ü (%3.1) annesinin ortaokul mezunu olduğunu, 7'si (%5.5) annesinin lise veya yüksekokul mezunu olduğunu belirtmiştir. Suça karışmamış ergenlerden 22'si (%17.2) annesinin okur yazar olmadığını, 16'sı (%12.5) annesinin okur yazar olduğunu, 70'i (%54.7); annesinin ilkokul mezunu olduğunu, 14'ü (%10.9) annesinin ortaokul mezunu olduğunu, 6'sı (%4.7) annesinin lise veya yüksekokul mezunu olduğunu

belirtmiştir. Suç işlemiş ergenlerden annesinin okur yazar olmadığını belirtenlerin %41.4 oranla diğer gruplara göre daha fazla olduğu anlaşılmaktadır. Annesi okuryazar olmayan suç işlemiş ergenlerin, annesi okur yazar olmayan suça karışmamış ergenlerden sayıca fazla olduğu görülmektedir.

Tablo 5

Örnekleme Oluşturan Suç İşlemiş ve Suça Karışmamış Ergenlerin Annelerinin Çalışma Durumuna Göre Dağılımları

Grup		Annenin Çalışma Durumu		
		Çalışıyor	Çalışmıyor	Toplam
Suç işlemiş ergenler	n	6	118	124
	%	4.8	95.2	49.6
Suça karışmamış ergenler	n	14	112	126
	%	11.1	88.9	50.4
Toplam	n	20	230	250
	%	8.0	92.0	100

Tablo 5’te suç işlemiş ergenlerle suça karışmamış ergenlerin annelerinin çalışma durumları hakkında bilgi verilmektedir. Yapılan araştırmada suça karışan ergenlerden 124’ü annesinin hayatta olduğunu 4’ü ise annesinin sağ olmadığını ifade etmiştir. Suç işlemiş toplam 128 ergenden annesi hayatta olan 124 ergenin annesinin çalışma durumu hakkında bilgi verilmiştir. Suça karışmayan 128 ergenden annesi hayatta olan 126 ergenin annesinin çalışma durumu hakkında bilgi verilmiştir. Tablo 6 incelendiğinde, suç işlemiş ergenlerden 6’sı (%4.8); annesinin çalıştığını, 118’i (%95.2); annesinin çalışmadığını belirtmiştir. Suça karışmamış ergenlerden 14’ü (11.1); annesinin çalıştığını, 112’si (88.9) annesinin çalışmadığını belirtmiştir.

Tablo 6

Örnekleme Oluşturan Suç İşlemiş ve Suça Karışmamış Ergenlerin Babalarının Öğrenim Düzeylerine Göre Dağılımları

Grup		Baba Öğrenim Düzeyi					
		Okuryazar Değil	Okur yazar	İlkokul Mezunu	Ortaokul Mezunu	Lise-Yüksekokul Mezunu	Toplam
Suç işlemiş ergenler	n	6	16	90	8	8	128
	%	4.7	12.5	70.3	6.3	6.3	50
Suça karışmamış ergenler	n	3	5	76	27	17	128
	%	2.3	3.9	59.4	21.1	13.3	50
Toplam	n	9	21	166	35	25	256
	%	3.5	8.2	64.8	13.7	9.8	100

Tablo 6’da suç işlemiş ergenlerle suça karışmamış ergenlerin babalarının öğrenim düzeyleri hakkında bilgi verilmiştir. Tablo 6’ya göre suç işlemiş ergenlerden 6’sı (%4.7) babalarının okur yazar olmadığını, 16 ‘sı (%12.5) babalarının okur yazar olduğunu, 90’ı (%70.3); babalarının ilkokul mezunu olduğunu, 8’i (%6.3); babalarının ortaokul mezunu olduğunu, 8’i (%6.3); babalarının lise veya yüksekokul mezunu olduğunu belirtmiştir. Suç işlemiş ergenlerin babalarının eğitim düzeylerine genel olarak bakıldığında, babası ilkokul mezunu olan ergenlerin diğerlerine göre sayıca fazla olduğu görülmektedir.

Tablo 7

Örnekleme Oluşturan Suç İşlemiş ve Suça Karışmamış Ergenlerin Babalarının Çalışma Durumlarına Göre Dağılımları

Grup		Babanın Çalışma Durumu		
		Çalışıyor	Çalışmıyor	Toplam
Suç işlemiş ergenler	n	86	31	117
	%	73.5	26.5	48.35
Suça karışmamış ergenler	n	110	14	124
	%	88.7	11.3	51.65
Toplam	N	196	46	242
	%	81.0	19.0	100

Tablo 7’de suç işlemiş ergenler ile suça karışmamış ergenlerin babalarının çalışma durumları gösterilmektedir. Araştırmada suç işlemiş ergenlerden 117’si babasının hayatta olduğunu, 11 ise babasının sağ olmadığını belirtmiştir. Suça karışmamış ergenlerden ise 124’ü babasının hayatta olduğunu, 4’ü babasının sağ olmadığını belirtmiştir. Suç işlemiş 128 ergenden, babası hayatta olan 117 ergenin babasının çalışma durumuna ilişkin bilgi verilmiştir. Suç işlemiş ergenlerden 86’sı (%73.5); babasının çalışmakta olduğunu, 31’i (%26.5); babasının çalışmadığını belirtmiştir. Suça karışmamış 128 ergenden babası hayatta olan 124 ergenin babasının çalışma durumu değerlendirilmiştir. Babasının çalıştığı belirten suça karışmamış ergen sayısı 110 (%88.7) iken babasının çalışmadığını belirten suça karışmamış ergen sayısı 14 (%11.3)’tür.

Tablo 8

Suç İşlemiş Ergen Grubunun Yargılandıkları Suç Türüne Göre Dağılımları

Suç Türü	n	%
Basit Yaralama	60	46.9
Hırsızlık	48	37.5
Madde Kullanma	4	3.1
Kamu Malına Zarar Verme	10	7.8
Çalıntı Eşya Kullanımı	3	2.3
Silahla Tehdit	2	1.6
Bilişim Suçu	1	0.8
Toplam	128	100

Tablo 8’de suç işlemiş ergenlerin araştırmaya katıldıkları dönemde mahkemede hangi suçlardan yargılandıklarına ilişkin bilgi verilmiştir. Araştırma kapsamına alınan ergenlerin Tablo 8’de görüldüğü gibi basit yaralama, hırsızlık, madde kullanımı, kamu malına zarar verme, çalıntı eşya satın alınması ve kullanılması, silahla tehdit ve bilişim suçu gibi suçlar işledikleri anlaşılmaktadır.

3.3. Veri Toplama Araçları

Araştırmada suç işlemiş ve suça karışmamış ergen gruplarına ilişkin sosyo-demografik bilgiler araştırma kapsamında geliştirilen kişisel bilgi formu ile ergenlerin düşmanca niyet yükleme yanlılıklarına ilişkin ölçümler ise resim anketi kullanılarak elde edilmiştir.

3.3.1. Kişisel Bilgi Formu

Bu araştırmada suç işlemiş ve suça karışmamış ergenlere ilişkin demografik bilgilerin elde edilmesi amacıyla araştırmacı tarafından her iki gruba ayrı ayrı uygulanan iki farklı kişisel bilgi formu geliştirilmiştir. Kişisel bilgi formları katılımcılarla görüşülerek doldurulmuştur. Suç işlemiş ergenler için düzenlenmiş olan kişisel bilgi formunda (bkz. Ek 1), katılımcıların; yaşları, sınıf düzeyleri, çalışma durumları, anne babalarının sağ olup olmama durumları, anne babalarının eğitim düzeyleri, anne babalarının çalışma durumları, anne babalarının birliktelik durumları ve anne babalarının kendilerini cezalandırma tarzlarına ve işledikleri suç türlerine ilişkin sorular bulunmaktadır. Suça karışmamış ergenler için düzenlenen kişisel bilgi formunda (bkz. Ek 2) ise işledikleri suç türüne ilişkin soru sorulmamış, diğer sorulara aynı şekilde yer verilmiştir.

3.3.2. Resim Anketi

Suç işlemiş ve işlemeyen çocukların düşmanca yüklemde bulunma eğilimlerini belirlemek amacıyla Aydın'ın (1977), sosyal ilişkilerinde popüler olan ve olmayan çocukların yükleme eğilimlerini belirlemek amacıyla tasarladığı (Akt. Aktaş, Şahin ve Aydın, 2005, s. 47) resim anketi kullanılmıştır. Resim anketinin, kızlar ve erkekler için iki ayrı formu bulunmaktadır.

Resim anketi toplam 11 resim ve “kişisel nedensellik yükleme” ve “olumsuz niyet yükleme” şeklinde iki alt ölçekten oluşmaktadır. Resimlerden iki tanesi hem kişisel nedensellik yükleme hem de olumsuz niyet yükleme yanlılıklarını yordamaktadır. Böylelikle resim anketinde 11 resim ancak 13 madde bulunmaktadır. Resimlerin her birinin altında, resimde anlatılan olay hakkında bir soru ve sorunun

altında cevap seçenekleri bulunmaktadır. Katılımcılar, hangi seçeneğe katılıyorlarsa onu işaretleyerek seçeneklere yanıt vermektedirler. Yalnızca bir seçenek işaretleyebilmektedirler.

a) Kişisel Nedensellik Yükleme Yanlılığı Alt Ölçeği

Resim anketinde bulunan dört resim olumsuz bir sonuca kişisel nedensellik yükleme eğilimini belirlemek için kullanılmaktadır, iki resim ise hem kişisel nedensellik yükleme eğilimini hem de olumsuz niyet yükleme eğilimini belirlemek için kullanılır. Bu resimlerden her birinde kazara mı yoksa kasıtlı olarak mı yaratıldığı açıkça belli olmayan bir durum çizilmiştir. Bu resimlerde olay yaşanmış ve olumsuz bir sonuç ortaya çıkmıştır. Katılımcıdan bu olumsuz sonuçları nasıl yorumladığının açıklanması beklenir. Bunun için de her bir resmin altında bir soru maddesi ve o soruya verilebilecek yanıt seçenekleri bulunmaktadır.

Resim anketinde bulunan 1., 2., 3., ve 6. resimler kişisel nedensellik yükleme eğilimini belirlemek için kullanılmaktadır. 5. ve 9. resimlerin altında 5A ve 5B, 9A ve 9B şeklinde ikişer soru maddesi bulunmaktadır. Bu sorulardan 5A ve 9A soruları kişisel nedensellik yükleme eğilimini ölçmektedir. 1. resmin altındaki soruya verilecek iki cevap seçeneği bulunmaktadır. A cevap seçeneğinin tercih edilmesi durumunda katılımcının o resimdeki olaya kişisel bir neden yüklediği belirlenir ve -1 puan verilir, B cevap seçeneğinin tercih edilmesi durumunda katılımcının olaya çevresel bir neden yüklediği belirlenir ve 1 puan verilir. Aynı puanlama sistemi 2. madde, 5A ve 9A maddeleri için de geçerlidir. Resim anketinin 3. ve 6. resimlerinin altında bulunan soru maddesi için verilmiş 3 cevap seçeneği bulunmaktadır. Bu cevap seçeneklerinden C seçeneği nötr bir durumu ifade eder ve bu durumda 0 puan verilir. Böylelikle kişisel nedensellik yükleme alt ölçeğinde toplam 6 madde bulunmaktadır ve -6 ile 6 arasında puan elde edilebilir.

b) Olumsuz Niyet Yükleme Yanlılığı Alt Ölçeği

Resim anketinde bulunan beş resim davranışlara olumsuz niyet yükleme eğilimini belirlemek amacıyla tasarlanmıştır, iki resim ise hem kişisel nedensellik yükleme eğilimini hem de olumsuz niyet yükleme eğilimini ölçmektedir. Bu resimlerde

yer alan kişiler bir davranışı yapmaya başlamış gibi görünmekte ancak amaçlarının ne olduğu açıkça belli olmamaktadır. Katılımcılardan resimlerde görülen olayla ilgili kişilerin amaçlarının ne olduğuna ilişkin yorum yapmaları beklenir.

Resim anketinde bulunan 4., 7., 8., 10. ve 11. resimlerle 5B ve 9B soru maddeleri olumsuz niyet yükleme eğilimini ölçmek için kullanılır. Ankette bulunan 4., 7., 8., 10. ve 11. resimlerin altında birer soru maddesi ve her soruya verilebilecek cevap seçenekleri bulunmaktadır. Seçeneklerin içerdikleri anlamlara göre “olumlu”, “olumsuz” ve “nötr” şeklinde sınıflandırma yapılır. Olumlu niyet olarak değerlendirilen seçeneklere 1 puan, olumsuz niyet olarak değerlendirilen seçeneklere -1 puan ve nötr olarak değerlendirilen seçeneklere 0 puan verilir. 5. ve 9. resimlerin altında bulunan B soru maddelerine verilecek dörder yanıt seçeneği bulunmaktadır. Bu seçeneklerden iki tanesi olumsuz niyeti, iki tanesi de olumlu niyeti belirtir. Olumlu niyeti belirten seçeneklere 1 puan verilirken, olumsuz niyeti belirten seçeneklere -1 puan verilir. Böylece olumsuz niyet yükleme eğilimi alt ölçeğinde toplam 7 madde bulunmaktadır. Bu alt ölçekten alınan puanlar -7 ile 7 puan arasında değişmektedir.

Resim anketinin puanlanmasında “Resim Anketi Değerlendirme Anahtarı” kullanılmaktadır. Değerlendirme anahtarı iki bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde kişisel nedensellik yükleme eğilimiyle ilgili soruların nasıl puanlanacağı gösterilmektedir. Her bir sorunun altında bulunan cevap seçeneklerinin hangisinin kişisel, hangisinin çevresel ve hangisinin nötr olduğu belirtilmiştir. Buna göre kaç puan verileceği ifade edilmiştir. İkinci bölümde ise olumsuz niyet yükleme eğilimleriyle ilgili soruların nasıl puanlanacağı gösterilmektedir. Her bir sorunun altında bulunan cevap seçeneklerinin hangisinin olumlu, hangisinin olumsuz ve hangisinin nötr olduğu belirtilmiştir. Buna göre her bir seçeneğe kaç puan verileceği ifade edilmiştir.

Resim anketinin kişisel nedensellik yükleme eğilimi alt ölçeğinden alınacak en düşük puan -6 en yüksek puan ise 6’dır, olumsuz niyet yükleme eğilimi alt ölçeğinden alınacak en düşük puan -7, en yüksek puan ise 7’dir. İkisinin toplamı genel düşmanca niyet yükleme yanlılığını gösterir ve resim anketinden alınacak en düşük puan -13, en yüksek puan ise 13’tür.

Aydın (1977), davranışların olumsuz sonuçlarını kişisel nedenselliklerle açıklama ile davranışlara olumsuz niyet yükleme eğilimlerinin aynı genel yükleme eğiliminin birer parçası olduğu görüşünden hareketle, resim anketinin güvenilirliğini bu iki tür eğilim arasındaki ilişkiye bakarak incelemiş ve bu iki tür eğilimi yansıtan puanlar arasında .73'lük bir korelasyon bulunduğunu rapor etmiştir (Akt. Aktaş, Şahin ve Aydın, 2005, s. 47). Bu araştırmada Resim Anketinin güvenilirliği Cronbach Alfa testi ile sınanmış ve güvenilirlik düzeyinin .67 olduğu sonucu elde edilmiştir.

3.4. Uygulama

Araştırmada 128 suç işlemiş ve 128 suça karışmamış erkek ergen katılımcıya ilişkin veriler elde edilmiştir. Araştırmada, suç işlemiş erkek katılımcılara uygulama yaparken, Eylül 2009 tarihinden, Mart 2011 tarihine kadar yargılaması devam eden ve örgün eğitime devam etmekte olan erkek ergenler gönüllülük esasına göre seçilmiş, uygulama görüşme odasında yapılmıştır. Suç işlemiş katılımcılarla öncelikle birebir görüşülerek, kişisel bilgi formları doldurulmuş, ardından resim anketi uygulanmıştır. Uygulamalar, yaklaşık 20-30 dakika sürmüştür. Uygulamalarda, katılımcıların yanıtlamak istemediği sorular, boş bırakılmış, eksik doldurulan bu formlar araştırmada değerlendirmeye alınmamıştır.

Araştırmaya katılan suça karışmamış ergenler, Osmaniye merkez, Endüstri Meslek Lisesi, Ticaret Lisesi, 19 Mayıs Lisesi, Vali İsmail Fırat İlköğretim Okulu, Mimar Sinan İlköğretim Okulu ve Mehmet Akif Ersoy İlköğretim Okulu'na devam eden 12-18 yaş arası erkek öğrenciler arasından seçilmiştir. Uygulama Eylül 2009 ve Mart 2011 (tatil dönemleri hariç) tarihleri arasında, daha önceden okul yönetimi ve okul psikolojik danışmanları ile görüşülerek, farklı günlerde yapılmıştır. Uygulamanın yapıldığı günlerde okullara gidilerek, okul psikolojik danışmanlarının onayıyla, okul rehberlik servislerinde öğrencilerle görüşülerek kişisel bilgi formları doldurulmuş, ardından resim anketi uygulanmıştır. Her bir uygulama yaklaşık 20-30 dakika sürmüştür. Uygulamalarda, gönüllülük esas alınmış, öğrencilerin yanıtlamak istemediği sorular boş bırakılmıştır. Eksik ve hatalı olan formlar araştırma kapsamına alınmamıştır.

3.5. Verilerin Analizi

Araştırmada verilerin analizi bilgisayarda istatistik paket programlarından olan SPSS'in 11.5 sürümü kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Araştırmada katılımcılar tarafından doldurulan Resim Anketi formları incelenmiş, eksik ve hatalı olan formlar araştırmaya dahil edilmemiştir.

Verilerin analizinde araştırmada yer alan alt amaçlar doğrultusunda, Mann Whitney U Testi, T Testi, Ki Kare Testi ve 2 X 2 Faktörlü varyans analizi teknikleri kullanılmıştır. Suç işlemiş ergenlerle suça karışmamış ergenler arasında düşmanca niyet yükleme yanlılıkları açısından anlamlı farklılıklar olup olmadığının belirlenmesi için yapılan t testi uygulamasında öncelikle gruplar arasındaki varyansların homojen olup olmadığı değerlendirilmiştir. Varyansların homojenliği için uygulanan Levene testi sonuçları dikkate alındığında genel düşmanca niyet yükleme yanlılığı ve olumsuz nedensellik yükleme yanlılığı alt ölçeğinde varyansların homojen olmadığı ($p > .05$) görülmüş, bu nedenle bu ölçekler Mann Whitney U tekniği kullanılarak incelenmiştir.

Araştırmada, suç işlemiş ve suça karışmamış ergenlerin aileleri tarafından fiziksel veya sözel ceza alıp almadıkları, ailede suç işleyen birey bulunup bulunmadığı ve anne babanın birliktelik durumu; parametrik olmayan test tekniği Ki Kare Bağımsızlık Testi ile incelenmiştir. Suç işlemiş ve suça karışmamış ergenlerin düşmanca niyet yükleme yanlılıklarının fiziksel ve sözel ceza alıp almamaları açısından incelenmesi için verilere 2 (suç işlemiş-suça karışmamış) x 2 (ceza alıyor-almıyor) faktörlü varyans analizi uygulanmıştır. Grupların düşmanca niyet yükleme yanlılıklarının anne babalarının birliktelik durumlarına göre değerlendirilmesi için de verilere 2 (suç işlemiş- suça karışmamış) X 2 (anne babası birlikte- birlikte değil) faktörlü varyans analizi uygulanmıştır. Verilerin analizinde önem düzeyi .05 olarak belirlenmiştir.

Düşmanca niyet yükleme yanlılığı resim anketi puanlanırken, resim anketindeki olumsuz niyet bildiren ifadeler -1 puan, nötr ifadeler 0 puan, olumlu ifadeler 1 puan verilmektedir. Ancak negatif değerlerle istatistiksel işlemler yapmanın mümkün olmaması nedeniyle puanlar dönüştürülmüştür. Bu durumda her puana birer puan eklenerek, olumsuz niyet bildiren ifadeler 0 puan, nötr ifadeler 1 puan ve olumlu

ifadelere de 2 puan verilerek işlemler gerçekleştirilmiştir. Tablolarda, dönüştürülmüş puanlara ilişkin veriler yer almaktadır. Bu durumda hem dönüştürülmemiş, hem dönüştürülmüş puanlarda alınan düşük puanlar daha yüksek bir düşmanca niyet yükleme yanlılığını göstermektedir. Bu durum alt ölçekler içinde geçerlidir.

BÖLÜM IV

BULGULAR

Bu bölümde suç işlemiş ve suça karışmamış ergenlerin düşmanca niyet yükleme yanlılıkları, bu grupların ailesel özellikleri arasında anlamlı bir farklılaşma olup olmadığı ve bazı ailesel özelliklere göre suç işlemiş ve suça karışmamış ergenlerin düşmanca niyet yükleme yanlılıklarının karşılaştırılmasına ilişkin bulgulara yer verilmiştir.

4.1. Suç İşlemiş ve Suça Karışmamış Ergenlerin Düşmanca Niyet Yükleme Yanlılıklarına İlişkin Bulgular

Suç işlemiş ve suça karışmamış ergenlerin resim anketinden aldıkları düşmanca niyet yükleme yanlılıkları puanları arasında anlamlı bir farklılaşma olup olmadığını belirlemek için yapılan Mann Whitney U testi sonuçları Tablo 9’da gösterilmiştir.

Tablo 9

Suç İşlemiş ve Suça Karışmamış Ergenlerin Genel Düşmanca Niyet Yükleme Yanlılıkları Puanlarına İlişkin Mann Whitney U Testi Sonuçları

Gruplar	n	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	p
Suç İşlemiş	128	98.54	12613.50	4357.500	.000
Suç Karışmamış	128	160.93	20282.50		
Toplam	256				

Tablo 9’da suç işlemiş ergenlerle suça karışmamış ergenlerin genel düşmanca niyet yükleme yanlılıkları puanları arasında .000 ($U = 4357.500$; $p < .05$) düzeyinde anlamlı bir farklılık olduğu görülmektedir. Tablo 9 incelendiğinde, suç işlemiş ergenlerin genel düşmanca niyet yükleme yanlılıklarına ilişkin sıra ortalamalarının (98.54) suça karışmamış ergenlerin sıra ortalamalarından (160.93) daha düşük olduğu görülmektedir. Buna göre; suç işlemiş ergenlerin suça karışmamış ergenlere göre daha fazla düşmanca niyet yükleme yanlılığında oldukları söylenebilir.

4.1.1. Suç İşlemiş ve Suça Karışmamış Ergenlerin Olumsuz Niyet Yükleme Yanlılıklarına İlişkin Bulgular

Suç işlemiş ve suça karışmamış ergenlerin resim anketinden aldıkları olumsuz niyet yükleme yanlılığı puan ortalamaları arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığını belirlemek için yapılan Mann Whitney U testi Tablo 10’da verilmiştir.

Tablo 10

Suç İşlemiş ve Suça Karışmamış Ergenlerin Olumsuz Niyet Yükleme Yanlılıkları Puanlarına İlişkin Mann Whitney U Testi Sonuçları

Gruplar	n	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	p
Suç İşlemiş	128	96.07	12297.50	4041.500	.000
Suç Karışmamış	128	160.93	20598.50		
Toplam	256				

Tablo 10 incelendiğinde, suç işlemiş ergenlerle suça karışmamış ergenlerin olumsuz niyet yükleme yanlılıkları puanları arasında .000 ($U = 4041.500$; $p < .05$) düzeyinde anlamlı bir farklılık olduğu görülmektedir. Tablo 10’da, suç işlemiş ergenlerin olumsuz niyet yükleme yanlılıklarına ilişkin sıra ortalamalarının (96.07) suça karışmamış ergenlerin sıra ortalamalarından (160.93) daha düşük olduğu görülmektedir. Bu durum suç işlemiş ergenlerin, suça karışmamış ergenlere kıyasla, nedenleri ve sonuçları belirsiz olaylara daha fazla olumsuz niyet yükleme ve olayları daha olumsuz değerlendirme eğiliminde olduklarını göstermektedir.

4.1.2. Suç İşlemiş ve Suça Karışmamış Ergenlerin Olayların Olumsuz Sonuçlarına Kişisel Nedensellik Yükleme Yanlılıklarına İlişkin Bulgular

Suç işlemiş ve suça karışmamış ergenlerin resim anketinden aldıkları olayların olumsuz sonuçlarına kişisel nedensellik yükleme puanları ortalamaları arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığını belirlemek için yapılan t testi sonuçları Tablo 11’de verilmiştir.

Tablo 11

Suç İşlemiş ve Suça Karışmamış Ergenlerin Olayların Olumsuz Sonuçlarına Kişisel Nedensellik Yükleme Yanlılıkları Puanlarına İlişkin “t” Testi Sonuçları

Gruplar	n	$\bar{X}$	S	t	P
Suç işlemiş ergenler	128	7.34	2.52682	-3.475	.001
Suçla karışmamış ergenler	128	8.40	2.36256		
Toplam	256	7.87	2.49863		

Tablo 11 incelendiğinde suç işlemiş ergenlerle suça karışmamış ergenlerin olayların olumsuz sonuçlarına kişisel nedensellik yükleme yanlılığı ortalama puanları arasındaki farkın .001 ($t = -3.475$; $p < .05$) düzeyinde anlamlı olduğu görülmektedir. Tablo 11’de suç işlemiş ergenlerin olayların olumsuz sonuçlarına kişisel nedensellik yükleme yanlılığı alt ölçeğine ait puan ortalamalarının ($X = 7.34$), suça karışmamış ergenlerin puan ortalamalarından ($X = 8.40$) daha düşük olduğu görülmektedir. Bu durum suç işlemiş ergenlerin suça karışmamış ergenlere kıyasla olayların olumsuz sonuçlarına daha fazla kişisel nedensellik yükleme eğiliminde olduklarını göstermektedir.

4.2. Suç İşlemiş Ergenlerle Suça Karışmamış Ergenlerin Ailelerinin Kendilerini Cezalandırma Tarzlarına İlişkin Bulgular

Suç işlemiş ve suça karışmamış ergenlerin ailelerinin kendilerini cezalandırma tarzları (fiziksel ceza, sözel ceza) arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığını belirlemek amacıyla yapılan Ki kare testi sonuçları aşağıda verilmiştir.

4.2.1. Suç İşlemiş ve Suça Karışmamış Ergenlerin Annelerinden Sözel Ceza Alıp Almamalarına İlişkin Bulgular

Suç işlemiş ergenlerle suça karışmamış ergenlerin annelerinden sözel ceza alıp almama durumlarının karşılaştırılmasına ilişkin olarak yapılan Ki Kare testi sonuçları Tablo 12’de verilmiştir.

Tablo 12

Suç İşlemiş ve Suça Karışmamış Ergenlerin Annelerinden Sözel Ceza Alıp Almamalarına İlişkin Ki Kare Testi Sonuçları

Gruplar	Sözel Ceza (Anne)				Toplam	Ki-kare	
	Sözel ceza almıyor		Sözel ceza alıyor			x²	p
	n	%	n	%	n		
Suç işlemiş ergenler	99	77.3	29	22.7	128	.023	.500
Suçla karışmamış ergenler	100	79.2	28	21.8	128		
Toplam	199	77.7	57	22.3	256		

Tablo 12’de suç işlemiş ergenlerle suça karışmamış ergenler, annelerinden sözel ceza alıp almamalarına göre karşılaştırılmıştır. Tablo 12’de, suç işleyen ergenlerle suça karışmamış ergenler, anneleri tarafından sözel cezaya maruz kalıp kalmamaları açısından karşılaştırıldığında, aradaki farkın anlamlı olmadığı ($\chi^2=.023$; $p>.05$) görülmektedir. Tablo 12 incelendiğinde, suç işlemiş ergenlerin %22.7’sinin, suça karışmamış ergenlerin ise %21.8’inin annelerinden sözel ceza aldıklarını belirttikleri görülmektedir. Bu durumda suç işlemiş ergenlerle suça karışmamış ergenlerin annelerinden sözel ceza almaları açısından benzer özellikler sergilediği söylenebilir.

4.2.2. Suç İşlemiş ve Suça Karışmamış Ergenlerin Babalarından Sözel Ceza Alıp Almamalarına İlişkin Bulgular

Suç işlemiş ve suça karışmamış ergenlerin babalarından sözel ceza alıp almamaları arasında anlamlı farklılaşma olup olmadığını belirlemek için yapılan Ki Kare sonuçları Tablo 13’te verilmiştir.

Tablo 13

Suç İşlemiş ve Suça Karışmamış Ergenlerin Babalarından Sözel Ceza Alıp Almamalarına İlişkin Ki Kare Testi Sonuçları

Gruplar	Sözel Ceza (Baba)				Toplam	Ki-kare	
	Sözel ceza almıyor		Sözel ceza alıyor			x²	p
	n	%	n	%	n		
Suç işlemiş ergenler	54	42	74	58	128	13.20	.000
Suç karışmamış ergenler	83	65	45	35	128		
Toplam	137	53	119	47	256		

Tablo 13'te suç işlemiş ergenlerle suça karışmamış ergenler, babalarından sözel ceza alıp almamalarına göre karşılaştırılmıştır. Tablo 13'te, suç işleyen ergenlerle suça karışmamış ergenler, babaları tarafından sözel cezaya maruz kalıp kalmamaları açısından karşılaştırıldığında, aradaki farkın .000 ($x^2=13.20$; $p<.05$) düzeyinde anlamlı olduğu görülmektedir. Tablo 13 incelendiğinde, suç işlemiş ergenlerin %58'inin, suça karışmamış ergenlerin ise %35'inin babalarından sözel ceza aldıklarını belirttikleri görülmektedir. Suç işlemiş ergenlerin suça karışmamış ergenlere kıyasla babaları tarafından daha fazla sözel cezaya maruz kaldıkları söylenebilir.

4.2.3. Suç İşlemiş ve Suça Karışmamış Ergenlerin Annelerinden Fiziksel Ceza Alıp Almamalarına İlişkin Bulgular

Suç işlemiş ergenlerle suça karışmamış ergenler arasında annelerinden fiziksel ceza alıp almamaları bakımından anlamlı bir farklılık olup olmadığına ilişkin Ki Kare testi sonuçları Tablo 14'te verilmiştir.

Tablo 14

Suç İşlemiş ve Suça Karışmamış Ergenlerin Annelerinden Fiziksel Ceza Alıp Almamalarına İlişkin Ki Kare Testi Sonuçları

Gruplar	Fiziksel Ceza (Anne)				Toplam	Ki-kare	
	Ceza almıyor		Ceza alıyor			x ²	p
	n	%	n	%	n		
Suç işlemiş ergenler	119	92.9	9	7.1	128	.933	.000
Suç karışmamış ergenler	128	100	0	0	128		
Toplam	247	96.5	9	3.5	256		

Tablo 14'te suç işlemiş ergenlerle suça karışmamış ergenler, annelerinden fiziksel ceza alıp almamalarına göre karşılaştırılmıştır. Tablo 14 incelendiğinde, fiziksel ceza aldığını belirten suça karışmamış ergen olmadığı görülmektedir. Bu durumda yapılan Ki-kare analizinde beklenen değeri 5'ten küçük olan gözenek sayısının, toplam gözenek sayısının %20'sini aştığı görüldüğünden, anlamlılık testine ilişkin sonuçlar yorumlanmamıştır. Tablo 14'te, suç işlemiş ergenlerin %7.1'i anneleri tarafından fiziksel cezaya maruz kaldıklarını belirtirken, anneleri tarafından fiziksel cezaya maruz kaldığını belirten suça karışmamış ergen olmadığı görülmektedir.

4.2.4. Suç İşlemiş ve Suça Karışmamış Ergenlerin Babalarından Fiziksel Ceza Alıp Almamalarına İlişkin Bulgular

Suç işlemiş ergenlerle suça karışmamış ergenler arasında babalarından fiziksel ceza alıp almamaları açısından anlamlı bir farklılaşma olup olmadığını belirlemek amacıyla yapılan Ki Kare testi sonuçları Tablo 15'te verilmiştir.

Tablo 15

Suç İşlemiş ve Suça Karışmamış Ergenlerin Babalarından Fiziksel Ceza Alıp Almamalarına İlişkin Ki Kare Testi Sonuçları

Gruplar	Fiziksel Ceza (Baba)				Toplam	Ki-kare	
	Ceza almıyor		Ceza alıyor			n	x ²
	n	%	n	%			
Suç işlemiş ergenler	77	60.1	51	39.9	128	21.60	.000
Suç karışmamış ergenler	110	85.9	18	14.1	128		
Toplam	187	73	69	27	256		

Tablo 15'te suç işlemiş ergenlerle suça karışmamış ergenler, babalarından fiziksel ceza alıp almamalarına göre karşılaştırılmıştır. Tablo 15'te suç işleyen ergenlerle suça karışmamış ergenler, babaları tarafından fiziksel cezaya maruz kalıp kalmamaları açısından karşılaştırıldığında, aradaki farkın .000 ($x^2=21.60$; $p<.05$) düzeyinde anlamlı olduğu görülmektedir. Tablo 15 incelendiğinde, suç işlemiş ergenlerin %39.9'unun, suça karışmamış ergenlerin ise %14.1'inin babalarından fiziksel ceza aldıklarını belirttikleri görülmektedir. Buna göre suç işlemiş ergenlerin suça karışmamış ergenlere kıyasla babaları tarafından daha fazla fiziksel cezaya maruz kaldıkları söylenebilir.

4.3. Suç İşlemiş Ergenlerle Suça Karışmamış Ergenlerin Aile Bireyleri Arasında Suç Davranışlarının Görülüp Görülmemesine İlişkin Bulgular

Suç işlemiş ergenlerle suça karışmamış ergenlerin aile bireylerinde suç davranışlarının görülüp görülmemesi arasında anlamlı bir farklılaşma olup olmadığını belirlemek amacıyla yapılan Ki Kare testi sonuçları Tablo 16'da verilmiştir.

Tablo 16

Suç İşlemiş Ergenlerle Suça Karışmamış Ergenlerin Aile Bireylerinde Suç Davranışlarının Görülüp Görülmemesine İlişkin Ki Kare Testi Sonuçları

Gruplar	Ailede Suç Davranışları				Toplam	Ki-kare	
	Suç var		Suç yok			n	x²
	n	%	n	%			
Suç işlemiş ergenler	38	29.6	90	70.4	128	25.91	.000
Suç karışmamış ergenler	7	5.4	121	94.6	128		
Toplam	45	17.5	211	82.5	256		

Tablo 16’da suç işlemiş ergenlerle suça karışmamış ergenler, ailelerinde suç davranışlarının görülüp görülmemesi açısından karşılaştırılmıştır. Tablo 16’da suç işlemiş ergenlerle suça karışmamış ergenler, ailelerinde suç davranışlarının görülüp görülmemesi açısından karşılaştırıldığında, aralarındaki farkın .000 ($x^2=25.91$; $p<.05$) düzeyinde anlamlı olduğu görülmektedir. Tablo 16 incelendiğinde, suç işlemiş ergenlerin %29.6’sının, suça karışmamış ergenlerin ise %5.4’ünün ailelerinde suç işlemiş birey olduğunu belirttikleri görülmektedir. Suç işlemiş ergenlerin ailelerinde, suça karışmamış ergenlerin ailelerine kıyasla daha fazla suç davranışlarının görüldüğü söylenebilir.

4.4. Suç İşlemiş Ergenlerle Suça Karışmamış Ergenlerin Anne Babalarının Birliktelik Durumlarına İlişkin Bulgular

Suç işlemiş ve suça karışmamış ergenlerin anne babalarının birliktelik durumları arasında anlamlı bir farklılaşma olup olmadığını belirlemek amacıyla yapılan Ki Kare testi sonuçları Tablo 17’de verilmiştir.

Tablo 17

Suç İşlemiş Ergenlerle Suça Karışmamış Ergenlerin Anne Babalarının Birliktelik Durumlarına İlişkin Ki Kare Testi Sonuçları

Gruplar	Anne Baba Birliktelik Durumu				Toplam	Ki-kare	
	Birlikte		Ayrı			n	x ²
	n	%	n	%			
Suç işlemiş ergenler	104	92	9	8	113	.459	.338
Suça karışmamış ergenler	115	94.2	7	5.8	122		
Toplam	219	93.1	16	6.9	235		

Tablo 17’de suç işlemiş ergenlerden hem anne hem de babasının hayatta olduğunu belirten 113 ergenin, suça karışmamış ergenlerden ise hem annesinin hem de babasının hayatta olduğunu belirten 122 ergenin anne babalarının birliktelik durumları karşılaştırılmıştır. Tablo 17’de suç işlemiş ergenlerle suça karışmamış ergenler, anne babalarının birliktelik durumlarına göre karşılaştırıldığında, aralarındaki farkın anlamlı olmadığı ($\chi^2=.459$; $p>.05$) görülmektedir. Tablo 17 incelendiğinde, suç işlemiş ergenlerin %92’sinin anne ve babasının birlikte olduğunu, %8’inin ise anne babasının ayrı olduğunu belirttikleri görülmektedir. Suça karışmamış ergenlerin %94.2’sinin anne ve babasının birlikte olduğunu, %5.8’inin ise anne babasının ayrı olduğunu belirttikleri görülmektedir. Suç işlemiş ergenlerle suça karışmamış ergenlerin anne babalarının birliktelik durumları açısından benzer özellikler gösterdiği söylenebilir.

4.5. Suç İşlemiş Ergenlerle Suça Karışmamış Ergenlerin Ebeveynlerinden Fiziksel Ceza Alıp Almamalarına Göre Genel Düşmanca Niyet Yükleme Yanlılıklarına İlişkin Bulgular

Suç işlemiş ergenlerle suça karışmamış ergenlerin ebeveynlerinden fiziksel ceza alıp almamalarına göre genel düşmanca niyet yükleme yanlılıkları arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığını belirlemek için 2 (suç işleme / suç işlememe) X 2 (fiziksel ceza alma / almama) faktörlü varyans analizi uygulanmış, buna ilişkin betimsel değerler Tablo 18’de, iki faktörlü varyans analizi sonuçları ise Tablo 19’da verilmiştir.

Tablo 18

Suç İşlemiş Ergenlerle Suça Karışmamış Ergenlerin Ebeveynlerinden Fiziksel Ceza Alıp Almamalarına Göre Genel Düşmanca Niyet Yükleme Yanlılıklarına İlişkin Betimsel Değerler

Gruplar	Fiziksel Ceza								
	Almıyor			Alıyor			Toplam		
	n	$\bar{X}$	S	n	$\bar{X}$	S	n	$\bar{X}$	S
Suç İşlemiş	80	14.2	4.77970	48	10.23	4.02777	128	12.71	4.89279
Suç Karışmamış	111	17.40	3.58628	17	12.35	3.82330	128	16.73	3.99307
Toplam	191	16.06	4.41126	65	10.78	4.05622	256	14.72	4.89149

Tablo 18’de, suç işlemiş 128 ergenden 80’inin ailede fiziksel cezaya maruz kalmadıklarını, 48’inin ise ailede fiziksel cezaya maruz kaldıklarını belirttikleri görülmektedir. Tablo 18 incelendiğinde, ebeveynleri tarafından fiziksel cezaya maruz kalmadığını belirten suç işlemiş ergenlerin genel düşmanca niyet yükleme yanlılığı puan ortalamalarının ($X=14.2$), fiziksel ceza aldığını belirten suç işlemiş ergenlerin puan ortalamalarından ($X=10.23$) daha yüksek olduğu görülmektedir. Tablo 20’de suça karışmamış 128 ergenden 111’inin ailede fiziksel cezaya maruz kalmadıklarını, 17’sinin ise ailede fiziksel cezaya maruz kaldıklarını belirttikleri görülmektedir. Tablo 18 incelendiğinde, ebeveynleri tarafından fiziksel cezaya maruz kalmadığını belirten suça karışmamış ergenlerin genel düşmanca niyet yükleme yanlılığı puan ortalamalarının ($X=17.40$), fiziksel ceza aldığını belirten suça karışmamış ergenlerin puan ortalamalarından ($X=12.35$) daha yüksek olduğu görülmektedir.

Tablo 19

Suç İşlemiş Ergenlerle, Suça Karışmamış Ergenlerin Fiziksel Ceza Alıp Almamalarına Göre Genel Düşmanca Niyet Yükleme Yanlılıklarına İlişkin İki Faktörlü Varyans Analizi Sonuçları

Varyansın Kaynağı	Tip III Kareler Toplamı	SD	Kareler Ortalaması	F	P
Suç işleme durumu	280.729	1	280.729	16.780	.000
Fiziksel ceza	804.816	1	804.816	48.107	.000
Suç * Fiziksel ceza	11.564	1	11.564	.691	.407
Hata	415.918	252	16.730		
Toplam	6101.309	255			

Tablo 19 incelendiğinde, suç işlemiş ve suça karışmamış ergenlerin genel düşmanca niyet yükleme yanlılıkları puanları arasında, suç işleme durumuna göre ($F=16.780$; $p < .05$) ve fiziksel ceza alıp almama durumuna göre ($F=48.107$; $p<.05$) anlamlı farklılığın olduğu görülmektedir. Suç işleme durumu ve fiziksel ceza alma durumu ortak etkisi bakımından ise ($F= .691$; $p>.05$) genel düşmanca niyet yükleme yanlılığı puan ortalamaları arasında anlamlı farklılığın olmadığı görülmektedir. Her iki grupta da fiziksel ceza alan ergenlerin genel düşmanca niyet yükleme yanlılıkları ortalama puanları fiziksel ceza almayan ergenlere göre daha düşüktür. Diğer bir deyişle suç işleme / suça karışmama ile fiziksel ceza alma / almama durumlarının ortak etkisi anlamlı değildir. Bu değişkenler tek tek düşmanca niyet yükleme yanlılığı üzerinde etkilidir ancak fiziksel ceza alıp almama durumunun her iki grubun da genel düşmanca niyet yükleme yanlılıklarını benzer şekilde etkilediği, arada farkın olmadığı söylenebilir. Her iki grupta da fiziksel ceza alan ergenlerin daha fazla düşmanca niyet yükleme eğiliminde olduğu söylenebilir.

4.5.1. Suç İşlemiş Ergenlerle Suça Karışmamış Ergenlerin Ebeveynlerinden Fiziksel Ceza Alıp Almamalarına Göre Olumsuz Niyet Yükleme Yanlılıklarına İlişkin Bulgular

Suç işlemiş ergenlerle suça karışmamış ergenlerin ebeveynlerinden fiziksel ceza alıp almamalarına göre olumsuz niyet yükleme yanlılıkları arasında anlamlı bir

farklılaşma olup olmadığını belirlemek amacıyla 2 (suç işleme / işlememe) X 2 (fiziksel ceza alma / almama) faktörlü varyans analizi uygulanmıştır. Buna ilişkin betimsel değerler Tablo 20’de, iki faktörlü varyans analizi sonuçları ise Tablo 21’de verilmiştir.

Tablo 20

Suç İşlemiş Ergenlerle Suça Karışmamış Ergenlerin Ebeveynlerinden Fiziksel Ceza Alıp Almamalarına Göre Olumsuz Niyet Yükleme Yanlılıklarına İlişkin Betimsel Değerler

Gruplar	Fiziksel Ceza								
	Almıyor			Alıyor			Toplam		
	n	$\bar{X}$	S	n	$\bar{X}$	S	n	$\bar{X}$	S
Suç İşlemiş	80	6.20	3.19176	48	3.96	2.75957	128	5.36	3.21594
Suç Karışmamış	111	8.59	2.67129	17	6.59	2.39945	128	8.32	2.71460
Toplam	191	7.59	3.12404	65	4.65	2.89628	256	6.84	3.31984

Tablo 20 incelendiğinde, ebeveynleri tarafından fiziksel cezaya maruz kalmadığını belirten suç işlemiş ergenlerin olumsuz niyet yükleme yanlılığı puan ortalamalarının ($X=6.20$), fiziksel ceza aldığını belirten suç işlemiş ergenlerin puan ortalamalarından ($X=3.96$) daha yüksek olduğu görülmektedir. Tablo 20 incelendiğinde, ebeveynleri tarafından fiziksel cezaya maruz kalmadığını belirten suça karışmamış ergenlerin olumsuz niyet yükleme yanlılığı puan ortalamalarının ($X=8.59$), fiziksel ceza aldığını belirten suça karışmamış ergenlerin puan ortalamalarından ($X=4.65$) daha yüksek olduğu görülmektedir.

Tablo 21

Suç İşlemiş Ergenlerle, Suça Karışmamış Ergenlerin Fiziksel Ceza Alıp Almamalarına Göre Olumsuz Niyet Yükleme Yanlılıklarına İlişkin İki Faktörlü Varyans Analizi Sonuçları

Varyansın Kaynağı	Tip III Kareler Toplamı	SD	Kareler Ortalaması	F	P
Suç işleme durumu	248.652	1	248.652	30.719	.000
Fiziksel ceza	177.622	1	177.622	21.944	.000
Suç * Fiziksel ceza	.590	1	.590	.073	.787
Hata	2039.771	252	8.094		
Toplam	14787.000	256			

Tablo 21 incelendiğinde, suç işlemiş ve suça karışmamış ergenlerin olumsuz niyet yükleme yanılıkları puanları arasında, suç işleme durumuna göre ($F=30.719$; $p < .05$) ve fiziksel ceza alıp almama durumuna göre ($F=21.944$; $p < .05$) anlamlı farklılığın olduğu görülmektedir. Suç işleme durumu ve fiziksel ceza alma durumu ortak etkisi bakımından ise olumsuz niyet yükleme yanılıkları puan ortalamaları arasında ($F= .691$; $p > .05$) anlamlı farklılığın olmadığı görülmektedir. Her iki grupta da fiziksel ceza alan ergenlerin olumsuz niyet yükleme yanılıkları ortalama puanları fiziksel ceza almayan ergenlere göre daha düşüktür. Diğer bir deyişle suç işleme / suça karışmama ile fiziksel ceza alma / almama durumlarının ortak etkisi anlamlı değildir. Bu değişkenler tek tek olumsuz niyet yükleme yanılığı üzerinde etkilidir. Fiziksel ceza alıp almama durumunun her iki grubun da olumsuz niyet yükleme yanılıklarını benzer şekilde etkilediği, arada farkın olmadığı söylenebilir. Bu durumda her iki grupta da fiziksel ceza alan ergenlerin olaylara daha fazla olumsuz niyet yükleme eğiliminde oldukları söylenebilir.

4.5.2. Suç İşlemiş Ergenlerle Suça Karışmamış Ergenlerin Fiziksel Ceza Alıp Almamalarına Göre Olayların Olumsuz Sonuçlarına Kişisel Nedensellik Yükleme Yanlılıklarına İlişkin Bulgular

Suç işlemiş ergenlerle suça karışmamış ergenlerin fiziksel ceza görüp görmemelerine göre, olayların sonuçlarına kişisel nedensellik yükleme yanılıkları

arasında anlamlı bir farklılaşma olup olmadığının değerlendirilmesi amacıyla 2 (suç işleme / işlememe) X 2 (fiziksel ceza alma / almama) iki faktörlü varyans analizi uygulanmıştır. Buna ilişkin olarak elde edilen betimsel değerler Tablo 22’de, iki faktörlü varyans analizi sonuçları ise Tablo 23’te verilmiştir.

Tablo 22

Suç İşlemiş Ergenlerle Suça Karışmamış Ergenlerin Fiziksel Ceza Alıp Almamalarına Göre Olayların Olumsuz Sonuçlarına Kişisel Nedensellik Yükleme Yanlılıklarına İlişkin Betimsel Değerler

Gruplar	Fiziksel Ceza								
	Almıyor			Alıyor			Toplam		
	n	$\bar{X}$	S	n	$\bar{X}$	S	n	$\bar{X}$	S
Suç İşlemiş	80	8.00	2.28368	48	6.25	2.55576	128	7.35	2.52682
Suçla Karışmamış	111	8.82	2.03387	17	5.76	2.70484	128	8.41	2.36256
Toplam	191	8.47	2.17351	65	6.12	2.58304	256	7.88	2.49863

Tablo 22 incelendiğinde, ebeveynleri tarafından fiziksel cezaya maruz kalmadığını belirten suç işlemiş ergenlerin olayların olumsuz sonuçlarına kişisel nedensellik yükleme yanlılığı puan ortalamalarının ($X=8.00$), fiziksel ceza aldığını belirten suç işlemiş ergenlerin puan ortalamalarından ($X=6.25$) daha yüksek olduğu görülmektedir. Tablo 22 incelendiğinde, ebeveynleri tarafından fiziksel cezaya maruz kalmadığını belirten suça karışmamış ergenlerin olayların olumsuz sonuçlarına kişisel nedensellik yükleme yanlılığı puan ortalamalarının ($X=8.82$), fiziksel ceza aldığını belirten suça karışmamış ergenlerin puan ortalamalarından ($X=5.76$) daha yüksek olduğu görülmektedir.

Tablo 23

Suç İşlemiş Ergenlerle, Suça Karışmamış Ergenlerin Fiziksel Ceza Alıp Almamalarına Göre Olayların Olumsuz Sonuçlarına Kişisel Nedensellik Yükleme Yanlılıklarına İlişkin İki Faktörlü Varyans Analizi Sonuçları

Varyansın Kaynağı	Tip III Kareler Toplamı	SD	Kareler Ortalaması	F	P
Suç işleme durumu	1.047	1	1.047	.204	.652
Fiziksel ceza	227.375	1	227.75	44.380	.000
Suç * Fiziksel ceza	16.605	1	16.605	3.241	.073
Hata	1261.086	252	5.123		
Toplam	17468.000	255			

Tablo 23 incelendiğinde, suç işlemiş ve suça karışmamış ergenlerin olayların olumsuz sonuçlarına kişisel nedensellik yükleme yanılıkları puanları arasında, suç işleme durumuna göre ($F = .204$; $p > .05$) anlamlı farklılık olmadığı, fiziksel ceza alıp almama durumuna göre ise ($F = 44.380$; $p < .05$) anlamlı farklılığın olduğu görülmektedir. Tablo 23'te suç işleme durumu ve fiziksel ceza alma durumu ortak etkisi bakımından olayların olumsuz sonuçlarına kişisel nedensellik yükleme yanılıkları puan ortalamaları arasında ($F = 3.241$; $p > .05$) anlamlı farklılığın olmadığı görülmektedir. Her iki grupta da fiziksel ceza alan ergenlerin olayların olumsuz sonuçlarına kişisel nedensellik yükleme ortalama puanları fiziksel ceza almayan ergenlere göre daha düşüktür. Diğer bir deyişle suç işleme / suça karışmama ile fiziksel ceza alma / almama durumlarının ortak etkisi anlamlı değildir. Bu değişkenler tek tek olayların olumsuz sonuçlarına kişisel nedensellik yükleme yanılığı üzerinde etkilidir. Fiziksel ceza alıp almama durumunun her iki grubun da olayların olumsuz sonuçlarına kişisel nedensellik yükleme yanılıklarını benzer şekilde etkilediği, arada farkın olmadığı söylenebilir.

4.6. Suç İşlemiş Ergenlerle Suça Karışmamış Ergenlerin Ebeveynlerinden Sözel Ceza Alıp Almamalarına Göre Genel Düşmanca Niyet Yükleme Yanlılıklarına İlişkin Bulgular

Suç işlemiş ergenlerle suça karışmamış ergenlerin ebeveynlerinden sözel ceza görüp görmemelerine göre genel düşmanca niyet yükleme yanılıkları arasında

farklılaşma olup olmadığını belirlemek amacıyla 2 (suç işleme / işlememe) X 2 (sözel ceza alma / almama) faktörlü varyans analizi uygulanmıştır. Buna ilişkin olarak elde edilen betimsel değerler Tablo 24'te, iki faktörlü varyans analizi sonuçları ise Tablo 25'te verilmiştir.

Tablo 24

Suç İşlemiş Ergenlerle, Suça Karışmamış Ergenlerin Sözel Ceza Alıp Almamalarına Göre Genel Düşmanca Niyet Yükleme Yanlılıklarına İlişkin Betimsel Değerler

Gruplar	Sözel Ceza								
	Almıyor			Alıyor			Toplam		
	n	$\bar{X}$	S	n	$\bar{X}$	S	n	$\bar{X}$	S
Suç İşlemiş	50	14.98	5.15669	78	11.26	4.13234	128	12.71	4.89279
Suçla Karışmamış	78	17.86	3.62432	50	14.98	3.94084	128	16.73	3.99307
Toplam	128	16.73	4.49581	128	12.71	4.43528	256	14.72	4.89149

Tablo 24'te suç işlemiş 128 ergenden 50'sinin ailede sözel cezaya maruz kalmadıklarını, 78'inin ise ailede sözel cezaya maruz kaldıklarını belirttikleri görülmektedir. Tablo 24 incelendiğinde, ebeveynleri tarafından sözel cezaya maruz kalmadığını belirten suç işlemiş ergenlerin genel düşmanca niyet yükleme yanlılığı puan ortalamalarının ($X=14.98$), fiziksel ceza aldığını belirten suç işlemiş ergenlerin puan ortalamalarından ($X=11.26$) daha yüksek olduğu görülmektedir. Tablo 24'te suça karışmamış 128 ergenden 78'inin ailede sözel cezaya maruz kalmadıklarını, 50'sinin ise ailede sözel cezaya maruz kaldıklarını belirttikleri görülmektedir. Tablo 24 incelendiğinde, ebeveynleri tarafından sözel cezaya maruz kalmadığını belirten suça karışmamış ergenlerin genel düşmanca niyet yükleme yanlılığı puan ortalamalarının ($X=17.86$), sözel ceza aldığını belirten suça karışmamış ergenlerin puan ortalamalarından ($X=14.98$) daha yüksek olduğu görülmektedir.

Tablo 25

Suç İşlemiş Ergenlerle, Suça Karışmamış Ergenlerin Sözel Ceza Alıp Almamalarına Göre Genel Düşmanca Niyet Yükleme Yanlılıklarına İlişkin İki Faktörlü Varyans Analizi Değerleri

Varyansın Kaynağı	Tip III Kareler Toplamı	SD	Kareler Ortalaması	F	P
Suç işleme durumu	664.125	1	664.125	38.120	.000
Sözel ceza	664.125	1	664.125	38.120	.000
Suç * Sözel ceza	10.868	1	10.868	.624	.430
Hata	4390.281	252	17.422		
Toplam	61591.000	256			

Tablo 25 incelendiğinde, suç işlemiş ve suça karışmamış ergenlerin genel düşmanca niyet yükleme yanılıkları puanları arasında, suç işleme durumuna göre ($F=38.120$; $p < .05$) ve sözel ceza alıp almama durumuna göre ($F=38.120$; $p < .05$) anlamlı farklılığın olduğu görülmektedir. Suç işleme durumu ve sözel ceza alma durumu ortak etkisi bakımından ise ($F=.624$; $p > .05$) genel düşmanca niyet yükleme yanılıkları puan ortalamaları arasında anlamlı farklılığın olmadığı görülmektedir. Her iki grupta da sözel ceza alan ergenlerin genel düşmanca niyet yükleme yanılığı ortalama puanları sözel ceza almayan ergenlere göre daha düşüktür. Diğer bir deyişle suç işleme / suça karışmama ile sözel ceza alma / almama durumlarının ortak etkisi anlamlı değildir. Bu değişkenler tek tek düşmanca niyet yükleme yanılığı üzerinde etkilidir. Sözel ceza alıp almama durumunun her iki grubun da genel düşmanca niyet yükleme yanılıklarını benzer şekilde etkilediği, arada farkın olmadığı söylenebilir.

4.6.1. Suç İşlemiş Ergenlerle, Suça Karışmamış Ergenlerin Ebeveynlerinden Sözel Ceza Alıp Almamalarına Göre Olumsuz Niyet Yükleme Yanlılıklarına İlişkin Bulgular

Suç işlemiş ve suça karışmamış ergenlerin ebeveynlerinden sözel ceza alıp almamalarına göre olumsuz niyet yükleme yanılıkları arasında anlamlı farklılaşma olup olmadığını belirlemek amacıyla 2 (suç işleme / işlememe) X 2 (sözel ceza alma /

almama) faktörlü varyans analizi uygulanmıştır. Buna ilişkin olarak elde edilen betimsel değerler Tablo 26’da, iki faktörlü varyans analizi sonuçları ise Tablo 27’de verilmiştir.

Tablo 26

Suç İşlemiş Ergenlerle, Suça Karışmamış Ergenlerin Sözel Ceza Alıp Almamalarına Göre Olumsuz Niyet Yükleme Yanlılıklarına İlişkin Betimsel Değerler

Gruplar	Sözel Ceza								
	Almıyor			Alıyor			Toplam		
	n	$\bar{X}$	S	n	$\bar{X}$	S	n	$\bar{X}$	S
Suç İşlemiş	50	6.72	3.48197	78	4.49	2.71477	128	5.36	3.21594
Suç Karışmamış	78	8.56	2.86306	50	7.94	2.44457	128	8.32	2.71460
Toplam	128	7.84	3.23475	128	5.83	3.10392	256	6.84	3.31984

Tablo 26 incelendiğinde, ebeveynleri tarafından sözel cezaya maruz kalmadığını belirten suç işlemiş ergenlerin olumsuz niyet yükleme yanlılığı puan ortalamalarının ($X=6.72$), sözel ceza aldığını belirten suç işlemiş ergenlerin puan ortalamalarından ($X=4.49$) daha yüksek olduğu görülmektedir. Tablo 26 incelendiğinde, ebeveynleri tarafından sözel cezaya maruz kalmadığını belirten suça karışmamış ergenlerin olumsuz niyet yükleme yanlılığı puan ortalamalarının ($X=8.56$), sözel ceza aldığını belirten suça karışmamış ergenlerin puan ortalamalarından ($X=7.94$) daha yüksek olduğu görülmektedir.

Tablo 27

Suç İşlemiş Ergenlerle, Suça Karışmamış Ergenlerin Sözel Ceza Alıp Almamalarına Göre Olumsuz Niyet Yükleme Yanlılıklarına İlişkin İki Faktörlü Varyans Analizi Sonuçları

Varyansın Kaynağı	Tip III Kareler Toplamı	SD	Kareler Ortalaması	F	P
Suç işleme durumu	427.437	1	427.437	51.647	.000
Sözel ceza	124.343	1	124.343	15.024	.000
Suç * Sözel ceza	39.426	1	39.426	4.764	.030
Hata	2085.567	252	8.276		
Toplam	14787.000	256			

Tablo 27 incelendiğinde, suç işlemiş ve suça karışmamış ergenlerin olumsuz niyet yükleme yanılıkları puanları arasında, suç işleme durumuna göre ($F=51.647$; $p < .05$) ve sözel ceza alıp almama durumuna göre ($F=15.024$; $p < .05$) anlamlı farklılığın olduğu görülmektedir. Suç işleme durumu ve sözel ceza alma durumu ortak etkisi bakımından da ($F= 4.764$; $p < .05$) olumsuz niyet yükleme yanılıkları puan ortalamaları arasında anlamlı farklılığın olduğu görülmektedir. Her iki grubun puan ortalamaları arasındaki bu anlamlılığın hangi grubun lehine olduğunu belirlemek için Scheffe testi uygulanmıştır. Gözenekler arası çoklu karşılaştırma sonuçlarına göre; sözel ceza almayan suç işlemiş ergenlerin puan ortalamalarının, suç işlemiş ergenlerin puan ortalamalarından anlamlı bir şekilde yüksek olduğu görülmektedir. Ancak sözel ceza almayan suça karışmamış ergenlerin puan ortalamaları ile sözel ceza alan suça karışmamış ergenlerin puan ortalamaları arasında anlamlı farklılık bulunmamaktadır. Sözel ceza değişkeninin; suç işlemiş ergenlerin olumsuz niyet yükleme yanılıklarını etkilerken, suça karışmamış ergenlerin olumsuz niyet yükleme yanılıklarını farklılaştırmadığı söylenebilir.

4.6.2. Suç İşlemiş Ergenlerle Suça Karışmamış Ergenlerin Ebeveynlerinden Sözel Ceza Alıp, Almamalarına Göre Olayların Olumsuz Sonuçlarına Kişisel Nedensellik Yükleme Yanlılıklarına İlişkin Bulgular

Suç işlemiş ergenlerle suça karışmamış ergenlerin ebeveynlerinden sözel ceza alıp, almamalarına göre olayların olumsuz sonuçlarına kişisel nedensellik yükleme yanılılıkları arasında anlamlı bir farklılaşma olup olmadığını belirlemek amacıyla 2 (suç işleme / işlememe) X 2 (sözel ceza alma / almama) faktörlü varyans analizi uygulanmıştır. Buna ilişkin olarak elde edilen betimsel değerler Tablo 28’de, iki faktörlü varyans analizi sonuçları ise Tablo 29’da verilmiştir.

Tablo 28

Suç İşlemiş Ergenlerle, Suça Karışmamış Ergenlerin Sözel Ceza Alıp Almamalarına Göre Olayların Olumsuz Sonuçlarına Kişisel Nedensellik Yükleme Yanlılıklarına İlişkin Betimsel Değerler

Gruplar	Sözel Ceza								
	Almıyor			Alıyor			Toplam		
	n	$\bar{X}$	S	n	$\bar{X}$	S	n	$\bar{X}$	S
Suç İşlemiş	50	8.26	2.14581	78	6.75	2.58962	128	7.34	2.52682
Suçta Karışmamış	78	9.28	1.88568	50	7.04	2.39864	128	8.40	2.36256
Toplam	128	8.88	2.04524	128	6.86	2.51099	256	7.87	2.49863

Tablo 28 incelendiğinde, ebeveynleri tarafından sözel cezaya maruz kalmadığını belirten suç işlemiş ergenlerin olayların olumsuz sonuçlarına kişisel nedensellik yükleme yanılılığı puan ortalamalarının ($X=8.26$), sözel ceza aldığını belirten suç işlemiş ergenlerin puan ortalamalarından ($X=6.75$) daha yüksek olduğu görülmektedir. Tablo 28 incelendiğinde, ebeveynleri tarafından sözel cezaya maruz kalmadığını belirten suça karışmamış ergenlerin olayların olumsuz sonuçlarına kişisel nedensellik yükleme yanılılığı puan ortalamalarının ($X=9.28$), sözel ceza aldığını belirten suça karışmamış ergenlerin puan ortalamalarından ($X=7.04$) daha yüksek olduğu görülmektedir.

Tablo 29

Suç İşlemiş Ergenlerle, Suça Karışmamış Ergenlerin Sözel Ceza Alıp Almamalarına Göre Olayların Olumsuz Sonuçlarına Kişisel Nedensellik Yükleme Yanlılıklarına İlişkin İki Faktörlü Varyans Analizi Sonuçları

Varyansın Kaynağı	Tip III Kareler Toplamı	SD	Kareler Ortalaması	F	P
Suç işleme durumu	25.970	1	25.970	5.043	.026
Sözel ceza	213.736	1	213.736	41.505	.000
Suç * Sözel ceza	8.308	1	8.308	1.613	.205
Hata	1297.707	252			
Toplam	17468.000	256			

Tablo 29 incelendiğinde, suç işlemiş ve suça karışmamış ergenlerin olayların olumsuz sonuçlarına kişisel nedensellik yükleme yanılıkları puanları arasında, suç işleme durumuna göre ($F=5.043$; $p < .05$) ve sözel ceza alıp almama durumuna göre ($F=41.505$; $p<.05$) anlamlı farklılığın olduğu görülmektedir. Suç işleme durumu ve sözel ceza alma durumu ortak etkisi bakımından ise ($F= 1.613$; $p>.05$) anlamlı farklılığın olmadığı görülmektedir. Her iki grupta da sözel ceza alan ergenlerin olayların olumsuz sonuçlarına kişisel nedensellik yükleme ortalama puanları, sözel ceza almayan ergenlere göre daha düşüktür. Diğer bir deyişle suç işleme / suça karışmama ile sözel ceza alma / almama durumlarının ortak etkisi anlamlı değildir. Bu değişkenler tek tek olayların olumsuz sonuçlarına kişisel nedensellik yükleme yanılığı üzerinde etkilidir. Sözel ceza alıp almama durumunun her iki grubun da olayların olumsuz sonuçlarına kişisel nedensellik yükleme yanılıklarını benzer şekilde etkilediği, arada farkın olmadığı söylenebilir.

4.7. Suç İşlemiş Ergenlerle Suça Karışmamış Ergenlerin Anne Babalarının Birliktelik Durumlarına Göre Genel Düşmanca Niyet Yükleme Yanlılığına İlişkin Bulgular

Suç işlemiş ergenlerle suça karışmamış ergenlerin anne babalarının birliktelik durumlarına göre genel düşmanca niyet yükleme yanılıkları arasında anlamlı bir farklılaşma olup olmadığını belirlemek amacıyla 2 (suç işleme / işlememe) X 2 (birlikte

/ ayrı) faktörlü varyans analizi uygulanmıştır. Buna ilişkin olarak elde edilen betimsel değerler Tablo 30’da, iki faktörlü varyans analizi sonuçları ise Tablo 31’de verilmiştir.

Tablo 30

Suç İşlemiş Ergenlerle Suça Karışmamış Ergenlerin Anne Babalarının Birliktelik Durumlarına Göre Genel Düşmanca Niyet Yükleme Yanlılığına İlişkin Betimsel Değerler

Gruplar	Anne Babanın Birliktelik Durumu								
	Birlikte			Ayrı			Toplam		
	n	$\bar{X}$	S	n	$\bar{X}$	S	n	$\bar{X}$	S
Suç İşlemiş	104	12.64	4.80881	9	9.12	3.68932	113	12.36	4.81267
Suç Karışmamış	115	17.08	3.70194	7	12.86	5.14550	122	16.84	3.89821
Toplam	219	14.97	4.79767	16	10.75	4.64040	235	14.68	4.89492

Tablo 30’da suç işlemiş ergenlerden hem anne hem de babası hayatta olan 113 ergenden, 104’ü annesiyle babasının birlikte olduğunu, 9’u ise annesiyle babasının ayrı olduğunu belirtmiştir. Suça karışmamış ergenlerden hem anne hem de babası hayatta olan 122 ergenden 115’i annesiyle babasının birlikte olduğunu, 7’si ise annesiyle babasının ayrı olduğunu belirtmiştir. Tablo 30 incelendiğinde, anne babasının birlikte olduğunu belirten suç işlemiş ergenlerin genel düşmanca niyet yükleme yanlılığı puan ortalamalarının ($X=12.64$), anne babasının ayrı olduğunu belirten suç işlemiş ergenlerin puan ortalamalarından ($X=9.12$) yüksek olduğu görülmektedir. Anne babasının birlikte olduğunu belirten suça karışmamış ergenlerin genel düşmanca niyet yükleme yanlılığı puan ortalamalarının ($X=17.08$) anne babasının ayrı olduğunu belirten suça karışmamış ergenlerin puan ortalamalarından ($X=12.86$) yüksek olduğu görülmektedir.

Tablo 31

Suç İşlemiş Ergenlerle Suça Karışmamış Ergenlerin Anne Babalarının Birliktelik Durumlarına Göre Genel Düşmanca Niyet Yükleme Yanlılığına İlişkin İki Faktörlü Varyans Analizi Sonuçları

Varyansın Kaynağı	Tip III Kareler Toplamı	SD	Kareler Ortalaması	F	P
Suç işleme durumu	245.753	1	245.753	13.478	.000
Anne babanın birliktelik durumu	220.833	1	220.833	12.112	.001
Suç * Birliktelik	1.738	1	1.738	0.95	.758
Hata	4211.878	231	18.233		
Toplam	5606.698	234			

Tablo 31 incelendiğinde, suç işlemiş ergenlerle suça karışmamış ergenlerin genel düşmanca niyet yükleme yanlılıkları puan ortalamalarının suç işleme durumuna göre ($F= 13.478$; $p<.05$) ve anne babanın birliktelik durumuna göre ($F=12.112$; $p<.05$) anlamlı farklılık gösterdiği görülmektedir. Suç işleme durumu ve anne babanın birliktelik durumu ($F=0.95$; $p>.05$) ortak etkisi bakımından ise, genel düşmanca niyet yükleme yanlılığı puan ortalamaları arasında anlamlı farklılık olmadığı görülmektedir. Her iki grupta da anne babası birlikte olan ergenlerin ortalama puanlarının, anne babası ayrı olan ergenlerin ortalama puanlarından yüksek olduğu görülmektedir. Buna göre, anne babanın birliktelik durumunun her iki grubun düşmanca niyet yükleme yanlılıklarını benzer şekilde etkilediği, arada farklılaşma olmadığı söylenebilir. Her iki grupta da anne babası ayrı olan ergenlerin, anne babası birlikte olan ergenlere göre daha fazla düşmanca niyet yükleme eğiliminde oldukları söylenebilir.

4.7.1. Suç İşlemiş Ergenlerle Suça Karışmamış Ergenlerin Anne Babalarının Birliktelik Durumlarına Göre Olumsuz Niyet Yükleme Yanlılıklarına İlişkin Bulgular

Suç işlemiş ergenlerle suça karışmamış ergenlerin anne babalarının birliktelik durumlarına göre olumsuz niyet yükleme yanlılıkları arasında farklılaşma olup olmadığının belirlenmesi amacıyla 2 (suç işleme / işlememe) X 2 (birlikte / ayrı)

faktörlü varyans analizi uygulanmıştır. Buna ilişkin olarak betimsel değerler Tablo 32’de, iki faktörlü varyans analizi sonuçları ise Tablo 33’te verilmiştir.

Tablo 32

Suç İşlemiş Ergenlerle Suça Karışmamış Ergenlerin Anne Babalarının Birliktelik Durumlarına Göre Olumsuz Niyet Yükleme Yanlılıklarına İlişkin Betimsel Değerler

Gruplar	Anne Babanın Birliktelik Durumu								
	Birlikte			Ayrı			Toplam		
	n	$\bar{X}$	S	n	$\bar{X}$	S	n	$\bar{X}$	S
Suç İşlemiş	104	5.28	3.16675	9	3.45	2.69774	113	5.13	3.16088
Suç Karışmamış	115	8.51	2.63034	7	6.57	3.20713	122	8.40	2.68962
Toplam	219	6.98	3.31309	16	4.81	3.25000	235	6.83	3.34689

Tablo 32 incelendiğinde, anne babasının birlikte olduğunu belirten suç işlemiş ergenlerin olumsuz niyet yükleme yanlılığı puan ortalamalarının ($X=5.28$), anne babasının ayrı olduğunu belirten suç işlemiş ergenlerin puan ortalamalarından ($X=3.45$) yüksek olduğu görülmektedir. Anne babasının birlikte olduğunu belirten suça karışmamış ergenlerin olumsuz niyet yükleme yanlılığı puan ortalamalarının ($X=8.51$) anne babasının ayrı olduğunu belirten suça karışmamış ergenlerin puan ortalamalarından ($X=6.57$) yüksek olduğu görülmektedir

Tablo 33

Suç İşlemiş Ergenlerle Suça Karışmamış Ergenlerin Anne Babalarının Birliktelik Durumlarına Göre Olumsuz Niyet Yükleme Yanlılıklarına İlişkin İki Faktörlü Varyans Analizi Sonuçları

Varyansın Kaynağı	Tip III Kareler Toplamı	SD	Kareler Ortalaması	F	P
Suç işleme durumu	148.614	1	148.614	17.681	.000
Anne babanın birliktelik durumu	52.366	1	52.366	6.230	.013
Suç * Birliktelik	.042	1	.042	.005	.944
Hata	1941.580	231	8.405		
Toplam	2621.191	234			

Tablo 33 incelendiğinde, suç işlemiş ergenlerle suça karışmamış ergenlerin olumsuz niyet yükleme yanılıkları puan ortalamalarının; suç işleme durumuna göre ($F=17.681$; $p<.05$) ve anne babanın birliktelik durumuna göre ($F=6.230$ $p<.05$) anlamlı farklılık gösterdiği görülmektedir. Suç işleme durumu ve anne babanın birliktelik durumu ($F=.005$; $p>.05$) ortak etkisi açısından ise, olumsuz niyet yükleme yanılığı puan ortalamaları arasında anlamlı farklılık olmadığı görülmektedir. Her iki grupta da anne babası birlikte olan ergenlerin olumsuz niyet yükleme yanılığı ortalama puanlarının, anne babası ayrı olan ergenlerin ortalama puanlarından yüksek olduğu görülmektedir. Buna göre, anne babanın birliktelik durumunun her iki grubun olumsuz niyet yükleme yanılıklarını benzer şekilde etkilediği, arada farklılaşma olmadığı söylenebilir. Her iki grupta da anne babası ayrı olan ergenlerin, nedenleri ve sonuçları belirsiz olan olaylara daha fazla olumsuz niyet yükleme eğiliminde oldukları söylenebilir.

4.7.2. Suç İşlemiş Ergenlerle Suça Karışmamış Ergenlerin Anne Babalarının Birliktelik Durumlarına Göre Olayların Olumsuz Sonuçlarına Kişisel Nedensellik Yükleme Yanlılıklarına İlişkin Bulgular

Suç işlemiş ergenlerle suça karışmamış ergenlerin anne babalarının birliktelik durumlarına göre olayların olumsuz sonuçlarına kişisel nedensellik yükleme yanılıkları

arasında anlamlı farklılık olup olmadığının belirlenmesi için 2 (suç işleme / işlememe) X 2 (birlikte / ayrı) faktörlü varyans analizi uygulanmıştır. Buna ilişkin olarak elde edilen betimsel değerler Tablo 34’te, iki faktörlü varyans analizi sonuçları ise Tablo 35’te verilmiştir.

Tablo 34

Suç İşlemiş Ergenlerle Suça Karışmamış Ergenlerin Anne Babalarının Birliktelik Durumlarına Göre Olayların Olumsuz Sonuçlarına Kişisel Nedensellik Yükleme Yanlılıklarına İlişkin Betimsel Değerler

Gruplar	Anne Babanın Birliktelik Durumu								
	Birlikte			Ayrı			Toplam		
	n	$\bar{X}$	S	n	$\bar{X}$	S	n	$\bar{X}$	S
Suç İşlemiş	104	7.36	2.58043	9	5.67	1.87083	113	7.22	2.56604
Suç Karışmamış	115	8.56	2.20522	7	6.29	3.09377	122	8.43	2.31030
Toplam	219	7.99	2.45973	16	5.94	2.40745	235	7.85	2.50511

Tablo 34 incelendiğinde, anne babasının birlikte olduğunu belirten suç işlemiş ergenlerin olayların olumsuz sonuçlarına kişisel nedensellik yükleme yanlılığı puan ortalamalarının ($X=7.36$), anne babasının ayrı olduğunu belirten suç işlemiş ergenlerin puan ortalamalarından ($X=5.67$) yüksek olduğu görülmektedir. Anne babasının birlikte olduğunu belirten suça karışmamış ergenlerin olumsuz niyet yükleme yanlılığı puan ortalamalarının ($X=8.56$) anne babasının ayrı olduğunu belirten suça karışmamış ergenlerin puan ortalamalarından ($X=6.29$) yüksek olduğu görülmektedir

Tablo 35

Suç İşlemiş ve Suça Karışmamış Ergenlerin Anne Babalarının Birliktelik Durumlarına Göre Olayların Olumsuz Sonuçlarına Kişisel Nedensellik Yükleme Yanlılıklarına İlişkin İki Faktörlü Varyans Analizi Sonuçları

Varyansın Kaynağı	Tip III Kareler Toplamı	SD	Kareler Ortalaması	F	P
Suç işleme durumu	12.163	1	12.163	2.119	.147
Anne babanın birliktelik durumu	57.591	1	57.591	10.036	.002
Suç * Birliktelik	1.243	1	1.243	.217	.642
Hata	1325.648	231	5.739		
Toplam	1468.485	234			

Tablo 35 incelendiğinde, suç işlemiş ergenlerle suça karışmamış ergenlerin olayların olumsuz sonuçlarına kişisel nedensellik yükleme yanılıkları puan ortalamalarının; suç işleme durumuna göre ($F= 2.119$; $p>.05$) anlamlı farklılık göstermediği, anne babanın birliktelik durumuna göre ise ($F=10.036$; $p<.05$) anlamlı farklılık gösterdiği görülmektedir. Suç işleme durumu ve anne babanın birliktelik durumu ($F=.217$; $p>.05$) ortak etkisi açısından, olayların olumsuz sonuçlarına kişisel nedensellik yükleme yanılığı puan ortalamaları arasında anlamlı farklılık olmadığı görülmektedir. Her iki grupta da anne babası birlikte olan ergenlerin olayların olumsuz sonuçlarına kişisel nedensellik yükleme yanılığı ortalama puanlarının, anne babası ayrı olan ergenlerin ortalama puanlarından yüksek olduğu görülmektedir. Buna göre, anne babanın birliktelik durumunun her iki grubun olumsuz niyet yükleme yanılıklarını benzer şekilde etkilediği, arada farklılaşma olmadığı söylenebilir. Her iki grupta da anne babası ayrı olan ergenlerin olayların olumsuz sonuçlarına daha fazla kişisel nedensellik yükleme eğiliminde olduğu söylenebilir.

BÖLÜM V

TARTIŞMA VE YORUM

Bu bölümde, araştırmada yapılan görüşmelerde elde edilen bulgular tartışılmaktadır.

5.1. Suç İşlemiş Ergenlerin Demografik Özelliklerine İlişkin Tartışma ve Yorum

Yargılama sistemindeki gelişmeler ve emniyet güçlerinin daha teknik donanımlı hale gelmesine rağmen toplumda suç davranışlarında, özellikle çocuk suçluluğunda artışın görülmesi, suçun önlenmesinin; cezalandırmadan daha önemli olduğu düşüncesini doğurmaktadır. Suçun önlenmesi için öncelikle, suçun neden işlendiği, suçun nasıl ortaya çıktığı, suç işleyen kişinin bireysel özellikleri ele alınmalı, suç davranışı iyi analiz edilmelidir.

Bu araştırmada, işlediği herhangi bir suçtan dolayı Osmaniye Çocuk Mahkemesi'nde yargılanan 12-18 yaş arası ergenlerin, bazı ailesel özellikleri ve düşmanca niyet yükleme yanlışlıkları ele alınmıştır. Araştırmada, suça karışmamış ergenlerle de çalışılmış ve elde edilen bulgular karşılaştırılmıştır.

Mahkemede yargılanan ergenlerin büyük bir çoğunluğunun erkek olması nedeniyle, araştırmanın örneklemini her iki grup için de erkek ergenler oluşturmaktadır. Bu nedenle cinsiyet bir değişken olarak ele alınmamıştır. Birçok ülkede suçlulukla ilgili yapılan araştırmalara bakıldığında güçlü cinsiyet farklılıklarının olduğu görülmektedir. Araştırmalarda daha çok erkek örnekleme yer verilmektedir. Erkeklerin kadınlara göre suç davranışlarını daha çok sergilemesine birçok neden gösterilebilir. Aile ortamında kız çocukları erkeklere göre daha fazla korunmakta ve kontrol edilmektedir. Ayrıca toplumsal değerler; çocukluktan itibaren erkeklerin saldırgan davranışlarını pekiştirir. Bazı toplumlarda; şiddet ve saldırganlık; erkeklerde kudretin, erkeksiliğin ve cinsel gücün tanımlanmasında önemli bir rol oynar. Suçlulukla ilgili yapılan çalışmalarda; kızların daha çok mağdur olarak ortaya çıktığı görülmektedir (Goodman, 1993).

Ülkemizdeki araştırmalar incelendiğinde, genellikle suça karışmış erkek ergenler üzerinde araştırmaların gerçekleştirildiği dikkat çekmektedir. Atabay (2009), suça karışmamış ve karışmış ergenlerin benlik saygılarının karşılaştırılmasıyla ilgili yaptığı araştırmasında, suça karışmış erkek ergenler, suça karışmamış erkek ergenler ve suça karışmamış kız ergenler olarak üç farklı gruba yer vermiş, suça karışmış kız ergenlerle çalışma yapmamıştır. Benzer şekilde Kiremitçi (2008), tutuklu ergenlerin benlik algılarına yönelik olarak yaptığı araştırmasında, yalnızca tutuklu erkek ergenleri araştırmasına dahil etmiştir. Suçlulukta cinsiyet faktörünün ele alınmasıyla ilgili bir başka araştırmada İçli & Öğün (1988), yalnızca kadın suçlularla çalışmışlardır. İçli & Öğün (1988), yaptıkları araştırmada, kadınlarla erkeklerin suç işleme nedenleri ve suç türleri arasında önemli farklılıklar olduğunu ortaya koymuştur.

Araştırmada, suça karışmamış ergenlere eğitim kurumları aracılığıyla ulaşıldığı için ve her iki grup arasında eğitim durumu açısından denklik oluşturulması amacıyla, yalnızca örgün eğitime devam eden ergenler araştırmaya katılmıştır. Bu nedenle bu araştırmada eğitim durumu değişken olarak ele alınmamıştır. Çocuk suçluluğuyla ilgili yapılan diğer çalışmalara bakıldığında, eğitim durumunun suçluluk üzerinde etkili bir faktör olduğu görülmektedir. İşman (2003), çocuk istismarının çocuk suçluluğuna etkisiyle ilgili yaptığı araştırmasında, toplam suç işlemiş ergenler örneklemini içerisinde; suça karıştığında, eğitimine devam etmekte olanların oranının yalnızca %30 civarında olduğunu, okula devam etmeyenlerin ise %70'lik bir payı oluşturduğunu belirtmiştir.

Araştırmaya katılan suç işlemiş ve suça karışmamış ergenlerin yaş durumları değerlendirildiğinde, yaşlarının 12-18 arasında değiştiği, ancak sıklığı en fazla olan yaş grubunun 16 ve 17 olduğu gözlenmiştir. Araştırmaya katılan suç işlemiş ergenlerin 32'si 16 ve 39'u 17 yaşındadır. Bu durum yaşları ilerledikçe ergenlerin daha fazla suça karıştığı ve daha sık adli yargılamayla karşı karşıya kaldıkları şeklinde değerlendirilebilir.

Araştırmaya katılan suç işlemiş ergenlerle suça karışmamış ergenlerin çalışma durumları değerlendirdiğinde, suç işlemiş ergenlerin %49.2'sinin okuldan arta kalan zamanlarda çalıştıkları, suça karışmamış ergenlerin ise %21.1'nin okuldan arta kalan zamanlarda çalıştıkları belirlenmiştir. Suç işlemiş ergenlerin okul haricinde daha çok çalıştıkları görülmektedir.

Suç işlemiş ergenlerle yapılan görüşmelerde, ergenlerin okul haricinde ağırlıklı olarak seyyar satıcılık yaptığı, sokakta kalem, mendil gibi malzemeler sattıkları ve ayakkabı boyacılığı yaptıkları anlaşılmıştır. Bu durumda çocukların vakitlerini daha fazla sokakta geçirdikleri, evden ve okuldan uzaklaştıkları, okula daha fazla devamsızlık yaptıkları, ders başarısının düştüğü ve geleceğe yönelik mesleki planlarının olmadığı sonucu ortaya çıkmaktadır. Çalışan ergenlerin ayrıca sokakta çalışan diğer çocuklarla bir araya gelerek, gruplaştıkları ve grupça suç işleme eğilimi gösterdikleri gözlenmektedir. Suç işleyen çocukların ailelerinin genellikle ekonomik düzeyinin düşük olduğu, bu nedenle ailenin geçimine katkı sağlama kaygısı içerisinde oldukları, bunun sonucunda da çalışmaya başladıkları anlaşılmaktadır.

Araştırma kapsamında yapılan görüşmelerde, suç işlemiş ergenlerin bir kısmının kağıt toplama ve hurda toplama gibi işlerle uğraştıkları, hurda ya da kağıt topladıkları esnada, özellikle sanayi bölgelerinde fabrikalara ya da tamirhanelere ait eşyaları da çaldıklarını belirttikleri görülmüştür. Hurda ve kağıt toplayan ergenler arasında sıklıkla belirgin bir bölgede özerk olma ve o bölgeye ait hurdaları yalnızca kendisinin toplamasına ilişkin çatışmaların da yaşandığı, bunun sonucunda kavga etme, birbirlerine tuzak kurma ve yaralama davranışları sergiledikleri de gözlenmiştir.

Konuyla ilgili yapılan çalışmalara bakıldığında, Öztürk (2007), yaptığı çalışmada, sokakta çalışan ve suç işlemiş çocukların davranış ve uyum sorunlarına ilişkin bulguları değerlendirmiştir. Öztürk'ün bulgularına göre, araştırmaya katılan çocukların %75.3'ü yaşamı boyunca bir işte çalışmıştır. Çalıştığını belirten çocukların %60.5'i simit sattığını, %7'si ayakkabı boyacılığı yaptığını, %4.7'sinin tartıcılık yaptığını, %4.7'sinin dilencilik yaptığını, %23'ünün ise hurdacılık yaptığını belirtmiştir.

Araştırmada, suç işlemiş ve suça karışmayan ergenlerin anne babalarının hayatta olup olmamalarıyla ilgili özellikleri değerlendirildiğinde, suç işlemiş 128 ergenin 4'ü annesinin hayatta olmadığını belirtirken, suça karışmamış ergenlerden 2'si annesinin hayatta olmadığını ifade etmiştir. Suç işlemiş ergenlerle suça karışmamış ergenlerin annelerinin sağ olup olmaması açısından benzer özellikler gösterdikleri görülmektedir. Suç işlemiş ergenlerle suça karışmamış ergenlerin babalarının sağ olup, olmama durumları değerlendirildiğinde, suç işlemiş ergenlerin %91.4'ü babalarının sağ olduğunu, suça karışmamış ergenlerin ise %96.9'u babalarının sağ olduğunu

belirtmiştir. Anne babalarının sağ olup olmamasıyla ilgili literatürdeki verilere bakıldığında, Ovacık (2008), aile içi şiddetin çocuk suçluluğuna etkileriyle ilgili yaptığı araştırmasında katılımcıların %96.2'sinin annelerinin sağ olduğu, % 91.9'unun ise babalarının sağ olduğu sonucunu elde etmiştir. Elde edilen bu veriler, suçlulukta ebeveynlerin sağ olup olmamasının etkili olmadığını düşündürse de ebeveyn kaybının göz ardı edilebilir bir durum olmadığı düşünülmektedir. Çocuğun özdeşim kurması açısından, anne ve baba kaybının etkileri suçluluk üzerinde doğrudan etkili olmasa da, bireyin gelişiminde yaşam boyu sürececek olumsuzluklara yol açacağı bilinmektedir.

Araştırmada, suç işlemiş ve suça karışmamış ergenlerin ebeveynlerinin öğrenim durumları da değerlendirilmiştir. Buna göre suç işlemiş ergenlerin büyük bir çoğunluğu (%41.4) annelerinin okur yazar olmadığını ifade etmiştir. Suça karışmamış ergenlerin ise %17.2'si annesinin okur yazar olmadığını belirtmiştir. Katılımcıların babalarının eğitim düzeyleri değerlendirildiğinde, suç işlemiş ergenlerin %70.3'ü babasının ilkökul mezunu olduğunu belirtirken, suça karışmamış ergenlerin %59.4'ü babasının ilkökul mezunu olduğunu ifade etmiştir. Suça karışmamış ergenlerden babası ortaokul ve lise mezunu olanların sayıca daha fazla olduğu görülmektedir.

Çocuk suçluluğuyla ve hükümlü bireylerle ilgili yapılan birçok araştırmada da aile eğitim düzeyinin suçluluk davranışlarıyla ilişkili olduğu görülmektedir. Ataseven (2006), suça etki eden sosyal faktörlerle ilgili olarak yaptığı araştırmasında, araştırmaya katılan tutuklu ve hükümlü bireylerin %41.5'inin annesinin okur yazar olmadığını, %40'ının ise ilkökul mezunu olduğunu belirtmiştir. Aynı çalışmada, katılımcıların babalarının %28'inin okur yazar olmadığını, %49.5'inin ise ilkökul mezunu olduğunu ifade etmiştir. Ailede eğitim düzeyi yükseldikçe ailenin sosyo-ekonomik düzeyinin de yükseldiği, bu sebeple çocuklarına daha olumlu yaşam koşulları sağlayabildikleri bilinmektedir. Çocuklarının eğitim almasını, sosyal yaşama daha fazla katılımlarını sağlamaları söz konusudur. Aynı zamanda eğitim düzeyi yüksek ailelerin çocuk yetiştirme konusunda daha bilinçli davrandığı, çocuğa karşı daha olumlu tutumlar içerisinde oldukları bu nedenle çocuğu suça yönelten ailesel faktörlerin azaldığı düşünülmektedir.

Araştırmada, suç işlemiş ergenlerle suça karışmamış ergenlerin anne babalarının çalışma durumlarına ilişkin elde edilen sonuçlar, Ataseven'in (2006) araştırmasının

sonuçlarıyla tutarlılık göstermektedir. Suç işlemiş ergenler ve suça karışmamış ergenlerin ebeveynlerinin çalışma durumlarına ilişkin sonuçlar değerlendirildiğinde, suç işlemiş ergenlerin yalnızca %4.8'i annesinin çalıştığını, suça karışmamış ergenlerden ise %11.1'i annesinin çalıştığını ifade etmiştir. Suç işlemiş ergenlerden %73.5'i babasının çalıştığını belirtirken, suça karışmamış ergenlerden %88.7'si babasının çalıştığını belirtmiştir. Her iki grubun da annelerine ilişkin eğitim ve çalışma durumları göz önüne alındığında, benzer özellikler sergiledikleri görülmektedir. Bu durum toplumda özellikle belli kesimlerde kadınların eğitim almasının engellenmesi ve yeterli bir şekilde istihdam edilmemesinin etkileri olarak da değerlendirilebilir. Buna ek olarak, araştırmaya katılan her iki grubun da aynı okula devam eden öğrenciler arasından seçilmesi ve benzer çevrelerden gelmesi, bazı çevresel özelliklerinin benzer olmasını sağlamıştır.

Konuyla ilgili olarak yapılan diğer araştırmalar incelendiğinde, Ovacık (2008), aile içi şiddetin suç davranışlarına etkisiyle ilgili yaptığı çalışmada, suç işlemiş ergenlerin annelerinin büyük bir çoğunluğunun (%81.8) çalışmadığı, babalarının ise %73.4'ünün çalıştığı, babaların yaklaşık olarak yarısının ise işçi olarak çalıştığı sonucunu elde etmiştir. Ebeveynlerin çalışma durumlarının ailenin gelir elde etmesini ve bu sayede geçimlerini sürdürmesini sağladığı bilinmektedir. İşsizliğin aile içerisinde çeşitli sorunlara neden olduğu, işsiz bireylerin depresif tavırlar sergilediği, madde bağımlılığı ve suç işleme davranışlarına daha fazla eğilim gösterdiği söylenebilir (Amini, 1996). Bu nedenle ailede işsizliğin söz konusu olması çalışan bireylerin olmaması, çocuğu suça yönelten ailesel faktörler arasında ele alınabilir.

Araştırmada, suç işlemiş ergenlerin yargılandıkları suç türleri hakkında da bilgi verilmiştir. Ergenler, cinayet, gasp veya tecavüz gibi niteliği ağır olan suçlar işlemeleri durumunda ağır ceza veya çocuk ağır ceza mahkemelerinde yargılanmaktadır. Bu çalışmada çocuk mahkemesinde yargılanan ergenlerle çalışıldığı için suç türlerinin ağırlıklı olarak basit yaralama, hırsızlık, kamu malına zarar verme, madde kullanma gibi görece daha hafif suçlar olduğu görülmektedir. Ancak bir ergen, herhangi bir suç davranışı sergileyip de adli sistem içerisine girdiği andan itibaren, işlediği suçun niteliği hafif de olsa, ileride daha nitelikli bir suç işlemesi açısından risk altında olması göz önünde bulundurulmalıdır.

Araştırmaya katılan suç işlemiş ergenlerin %46.9'unun basit yaralama, %37.5'inin hırsızlık, %7.8'inin kamu malına zarar verme, %3.1'nin madde kullanma, %2.3'ünün çalıntı eşya satın alma ve kullanma, %1.6'sının silahla tehdit, %0.8'nin ise bilişim suçları işledikleri iddiasıyla yargılandıkları görülmektedir. Çocukların işledikleri suç türüyle ilgili olarak yapılan diğer araştırmalar incelendiğinde, Gürler (2005), çocukların suça yönelmesinde aile faktörünün etkisi ile ilgili yaptığı araştırmasında, katılımcıların %45.7'sinin nitelikli yağma, %19.6'sinin yaralama, %17.4'ünün hırsızlık, %10.9'unun cinayet suçları işlediği için cezaevinde bulunduklarını belirlemiştir. Gürler, araştırmasını cezaevinde hükümlü ve tutuklu bulunan ergenlerle gerçekleştirdiği için daha nitelikli suçlar işleyen ergenlerin bulunduğu görülmektedir.

Araştırmada, katılımcıların ilköğretim ikinci kademe ve ortaöğretim kurumlarına devam etmekte oldukları dikkatleri çekmektedir. Eğitimine devam eden bu ergenlerin, okul ortamında sıklıkla gruplaşma, çeteleşme gibi tutumlar içerisinde olduğu ve okul kavgalarına karıştığı gözlenmiştir. Bu nedenle katılımcıların ağırlıklı olarak yaralama suçları işlediği dikkat çekmektedir.

5.2. Bulgulara İlişkin Tartışma ve Yorum

Araştırmada, suç işlemiş ergenler ve suça karışmamış ergenlere düşmanca niyet yükleme yanlılığı resim anketi uygulanmış, elde edilen veriler, katılımcıların, bazı kişisel ve ailesel özelliklerine göre değerlendirilmiştir. Ayrıca suç işlemiş ergenlerle, suça karışmamış ergenlerin düşmanca niyet yükleme yanlılıkları karşılaştırılmıştır.

5.2.1. Suç İşlemiş Ergenlerle Suça Karışmamış Ergenlerin Düşmanca Niyet Yükleme Yanlılıklarına İlişkin Tartışma ve Yorum

Araştırmada suç işlemiş ve suça karışmamış ergenlerin; düşmanca niyet yükleme yanlılıkları açısından anlamlı düzeyde farklılaştıkları belirlenmiştir. Buna göre suça işlemiş ergenlerin suça karışmamış ergenlere göre olaylara daha fazla düşmanca yükleme yaptıkları, nasıl oluştuğu belirsiz olayları ve nedenlerini daha olumsuz yorumlayıp, tepki verdikleri söylenebilir.

Konuyla ilgili olarak alan yazın incelendiğinde yapılan birçok araştırmada; saldırganlıkla düşmanca niyet yükleme yanlılığı arasında ilişkilerin bulunduğu dikkat çekildiği görülmektedir. Örneğin, Aktaş (2001), düşmanca niyet yükleme yanlılığı ile saldırganlık arasında anlamlı ilişki olup olmadığını incelemiş, araştırmasında niyetle ilgili bir belirsizliğin söz konusu olduğu durumlarda, saldırgan olarak tanınan çocukların saldırgan olmayan çocuklara kıyasla daha fazla düşmanca niyet yüklemesinde bulundukları sonucunu elde etmiştir.

Walters (2007), ceza evinde çeşitli suçlardan hükümlü olan mahkumların düşmanca niyet yükleme yanlılıkları düzeyleri ile suça yönelik düşünme düzeyleri arasında anlamlı ilişkiler olduğu sonucu elde etmiştir. Ayrıca, saldırganlık düzeyini de değerlendiren Walters, mahkumlardaki saldırganlık davranışlarıyla düşmanca niyet yükleme yanlılıkları arasında güçlü bir ilişkinin olduğu sonucuna dikkat çekmektedir.

Suç işlemiş ergenlerin çoğunlukla içinde bulundukları çevrede, suç işlemiş bireylerin olması, akranlarının da genellikle suç işleyen kişiler olması nedeniyle arkadaşlarıyla ve yakınlarıyla daha fazla saldırganlık ve şiddet içeren bir iletişim tarzı içerisinde oldukları düşünülebilir. Suç işlemiş ergenlerle yapılan görüşmelerde, genellikle “Bana ters ters baktı”, “Selam verdim, selamımı almadı” , “Elini cebine soktu, bıçak çıkaracak sandım” gibi ifadeler kullandıkları ve bu durumlarda tartışma başlattıkları görülmüştür.

Suç işlemiş ergenlerin yaşadıkları sosyal çevredeki olumsuz uyarıların daha fazla olduğu, şiddet içeren davranış kalıplarının yaygın olduğu ve saldırganlık davranışlarının kabul görüp, “cesaret, erkeklik” gibi sıfatlarla yüceltildiği düşünülmektedir. Bu ortamda yetişen ve sosyalleşen ergenlerin çevrelerine karşı daha güvensiz bir tutum içerisinde olup, olaylara daha düşmanca yüklemeler yapabilecekleri düşünülebilir.

Araştırmada, genel düşmanca niyet yükleme yanlılığının alt ölçeklerinden biri olan olumsuz niyet yükleme yanlılığı açısından suç işlemiş ergenlerle suça karışmamış ergenler arasındaki farklılık incelendiğinde, suç işlemiş ergenlerin suça karışmamış ergenlere göre daha fazla olumsuz niyet yükleme eğiliminde oldukları görülmüştür. Suç işlemiş ergenlerin, akranlarının veya yakınlarının kendilerine yönelik olarak

sergiledikleri niyetleri belirsiz davranışları olumsuz olarak algıladıkları, davranışlara olumsuz niyet yükledikleri anlaşılmaktadır.

Aktaş, Şahin ve Aydın (2005), saldırgan olan ve olmayan çocuklarda düşmanca niyet yükleme yanlılıklarını cinsiyete göre değerlendirmişlerdir. Araştırmada, düşmanca niyet yükleme yanlılıkları gibi, alt ölçeği olan olumsuz niyet yükleme yanlılığının da saldırganlık davranışlarıyla ilişkili olduğu, daha fazla saldırgan davranış gösteren çocukların daha olumsuz niyet yükleme yanlılıklarında olduğu belirlenmiştir. Aktaş, Şahin ve Aydın, olumsuz niyet yükleme yanlılıklarını cinsiyete göre değerlendirildiğinde, erkeklerle kızlar arasında belirgin farklar olduğunu, erkeklerin olaylara daha fazla olumsuz yüklemeler yaptığını ifade etmiştir.

Araştırmada, genel düşmanca niyet yükleme yanlılığının alt boyutu olan olayların olumsuz sonuçlarına kişisel nedensellik yükleme eğilimleri her iki grup arasında karşılaştırıldığında, suç işlemiş ergenlerle suça karışmamış ergenler arasında anlamlı farklılaşma olduğu görülmektedir. Herhangi bir olay olumsuz bir şekilde sonuçlandığında, ya da olumsuz bir durum söz konusu olduğunda, suç işlemiş ergenlerin bu sonuçlara daha fazla kişisel yüklemeler yaptıkları, daha fazla kendi üzerine alındıkları ve özellikle kendilerine yönelik olarak yapılmış gibi algıladıkları gözlenmiştir. Yapılan görüşmelerde suç işlemiş ergenlerin okuldaki ya da mahalledeki arkadaş gruplarından söz ederken “Bana gıcığı var.” “Sırf bana gıcıklık olsun diye, bir araya geliyorlar.” “Ben kimseye sataşmıyorum, özellikle bana karşıyorlar.” gibi ifadeleri sıklıkla kullandıkları görülmüştür.

5.2.2. Suç İşlemiş Ergenlerle Suça Karışmamış Ergenlerin Ebeveynlerinin Kendilerini Cezalandırma Tarzlarına İlişkin Tartışma ve Yorum

Araştırmada suç işlemiş ergenlerle suça karışmamış ergenlerin ebeveynlerinin kendilerini cezalandırma tarzları değerlendirildiğinde, anneleri tarafından sözel ceza alan suç işlemiş ergenlerle suça karışmamış ergenlerin arasında anlamlı fark olmadığı görülmektedir. Ancak babaları tarafından sözel cezaya maruz kalan suç işlemiş ergenlerin sayısı suça karışmamış ergenlerin sayısının anlamlı şekilde farklı olduğu gözlenmiştir. Babalarının kendilerine hakaret etme, bağırma, aşağılama gibi sözel şiddet

uyguladığını belirten suç işlemiş ergen sayısının suça karışmamış ergen sayısından anlamlı bir şekilde yüksek olduğu gözlenmiştir.

Gelişim üzerinde önemli etkilere sahip olan ailenin ergenlerde şiddete yönelik davranışların ortaya çıkmasında önemli bir rol oynadığı bilinmektedir. Yüksek düzeyde ebeveyn çocuk çatışmasının ergenlerin suç işleme davranışlarında etkili olduğu belirtilmektedir (Seyhan, 2008). Çocukluk döneminde maruz kalınan ihmal ve istismarın; depresyon, kaygı bozuklukları, travma sonrası stres bozukluğu, alkol, sigara ve madde kullanımı, ilişki problemleri gibi bir çok duygusal ve davranışsal sonuçları olabilir. İstismarın bu etkileri bireyin uzun vadede kişilik yapısı veya yaşam tarzı haline dönüşebilir. İstismarın en belirgin olan fiziksel şiddete maruz kalan çocuklarda ise ileriki yaşlarda güven eksikliği ve sosyal fobi ortaya çıkmakta, bir yetişkin olduğunda da kendisini istismardan koruyamamaktadır. Tam tersi bir durumda ise şiddeti bir iletişim dili olarak benimseyen çocuk, yetişkinliğinde çevresine şiddet uygulamaya devam etmektedir.

Anne babaların kendilerini gerçekleştirmiş, çevreleriyle uyumlu bireyler yetiştirmeleri sağlıklı bir anne baba genç ilişkisine dayanmaktadır. Bunun için anne babaların sevgi, ilgi, kabul etme ve istenme davranışları içerisinde olmaları ergenin ruhsal gereksiniminin başında gelmektedir (Yalçın, 2007).

Aile içi iletişim tarzı ve ebeveynlerin çocuklarıyla kurduğu ilişkinin niteliği, bireylerin sosyalleşmesini ve uyum davranışlarını önemli ölçüde etkiler. Ailesinden sıklıkla aşağılanma, hakaret ve bağırma gibi sözel şiddete maruz kalan ergenlerde sosyal sorunların ortaya çıkması söz konusudur. Bu durumda ergenin ailesiyle olan bağları zayıflar, kendine ve çevresine karşı güven duygusu azalır. Ailesine karşı olumsuz bir tutum içerisine giren ergen, zamanını daha çok dışarıda geçirmeye başlar, eksik olan ait olma ve güven duygusunu tatmin etmek için çeşitli gruplara, çetelere dahil olur ve akranlarının olumsuz davranışlarını daha fazla model alır.

Konuyla ilgili alan yazın incelendiğinde, ailenin çocuk üzerindeki etkisi azaldıkça, akran grubunun anti-sosyal etkisinin daha fazla belirginleştiği görülmektedir (Kiremitçi, 2008). Bunun yanı sıra, ailesinde sözel şiddete maruz kalan ergende özgüven eksikliği, benlik saygısının düşüklüğü gibi durumlar da söz konusu olabilir.

Bunun sonucunda da bir akran grubu tarafından kabul görmek ve onaylanmak için akranlarının kendisinden beklediği davranışları sergilemeye başlar. Çocukların çeteleşerek, suç işlemeleri ve grupta daha çekingen duran üyeleri suça yönlendirmeleri bu şekilde gerçekleşebilir. Özellikle bir araya gelerek hırsızlık yapan ergen gruplarında, grupta kabul görme gereksinimi içerisinde olan üye, grubun beklentilerine hayır diyemez ve hırsızlık yapması, çaldığı eşyaları paylaşması için daha fazla teşvik edilir. Karabulut (2006), Türkiye’de çocuk suçluların profiliyle ilgili yaptığı araştırmasında, çocuk suçluların %20.6’sının suça teşvik edilmesi sonucu suç işlediğini ortaya koymuştur.

Çocuklar ve ergenler, kendilerine nasihat, ikaz ya da konuşma yoluyla kazandırılmaya çalışılan davranışlardan daha çok aileden ve arkadaş grubundan gördükleri davranışları öğrenirler (Yalçın, 2007). Ailede ebeveynlerinin kendilerine karşı kullandığı bağırma, hakaret, aşağılama ve tehdit gibi sözel şiddet davranışlarını, bir süre sonra bir iletişim tarzı olarak benimser ve dışarıda da aynı iletişim tarzını sürdürürler. Bu iletişim tarzını diğer ergenlerle ya da toplumdaki diğer bireylerle bir araya geldiklerinde kullanmaya devam ettiklerinde aralarında çatışmanın çıkması söz konusudur.

Araştırmada, suç işlemiş ve suça karışmamış ergenlerin ebeveynlerinden fiziksel ceza görüp görmemeleri karşılaştırıldığında, suç işlemiş ergenlerin, suça karışmamış ergenlere göre babaları tarafından daha fazla fiziksel cezaya maruz kaldığı sonucu elde edilmiştir. Araştırmada annesinin kendisini döverek cezalandırdığını belirten suça karışmamış ergen bulunmadığı görülmektedir.

Herrenkohl, Sousa, Tajima, Herrenkohl & Moylan (2008), tarafından aile içi şiddet ve çocuk istismarıyla ilgili yapılan araştırmada, çocuğun evde fiziksel şiddete maruz kalmasıyla, ebeveynleri arasında şiddete tanık olması arasında güçlü bir ilişki olduğu sonucu ortaya konmuştur. İlkokul ve ortaokula devam eden toplam 457 çocukla yaptığı araştırmasında şiddete maruz kalan ve tanık olan çocukların daha fazla depresyon, yalnızlık, madde kullanımı, içe kapanma, öfke gibi sorunlar yaşadığı ortaya konmuştur (Herrenkohl ve diğerleri, 2008).

Ailede şiddetin ve fiziksel istismarın var olduğu durumlarda çocuğun bu davranış kalıplarını öğrenmesi söz konusudur. İlk sosyalleşme sürecinde, meydana gelen bu tür etkiler çocukta şiddet uygulamayı önleyecek normatif engellerin oluşumunu güçleştirmektedir. Aile içinde şiddetle yüz yüze kalan çocukların öğrenecekleri büyük olasılıkla şunlardır;

- Şiddet çatışma çözmede uygun bir yoldur.
- Şiddetin aile içi etkileşimde yeri vardır.
- Şiddet stresi gidermek için uygun bir yoldur.
- Şiddet mağdurları bunu hoş görmeli, hatta şiddetin ortaya çıkmasında kendi sorumluluklarını incelemelidirler (Gürler, 2005).

Aile içi şiddete ya da fiziksel istismara maruz kalan ergenlerin, şiddet içeren davranışlar göstermesi, bunun sonucunda da toplum içinde hakaret, tehdit, yaralama, mala zarar verme, gasp, barbarlık, cinayet gibi suçlara karışmalarının olası olduğu söylenebilir.

Gürler (2005), suça yönelmede aile faktörünün ve arkadaş gruplarının rollerinin incelenmesiyle ilgili yaptığı araştırmasında, tutuklu ve hükümlü ergenlerle görüşmüş, görüştüğü ergenlerin %52.2'sinin babası tarafından dövülerek fiziksel şiddete maruz kaldığını ortaya koymuştur. Kiremitçi (2008), tutuklu ergenlerin benlik algıları ve aile tutumlarıyla ilgili olarak yaptığı araştırmasında, katılımcıların, %15'nin ailede fiziksel şiddete maruz kaldığını, %15'nin ise hem fiziksel şiddete hem de hakarete uğradığını tespit etmiştir.

Aile içi şiddetin veya çocuğa yönelik istismarın suç üzerindeki etkileriyle ilgili olarak yaptığı araştırmasında, Ovacık (2008) suça karışmış ergenlerin %59.2'sinin yılda birkaç kez, %22.3'ünün ayda birkaç kez, %13.4'ünün haftada birkaç kez, %5'nin ise her gün ailesi tarafından fiziksel şiddete maruz kaldığını ortaya koymuştur. Araştırmaya katılan ergenlerden ailede fiziksel şiddet görenlerin daha fazla çaresizlik, reddedilmişlik, öfke ve saldırganlık duyguları yaşadığını ifade etmiştir.

5.2.3. Suç İşlemiş Ergenlerle Suça Karışmamış Ergenlerin Aile Bireyleri Arasında Suç İşleme Davranışları Görülüp Görülmemesine İlişkin Tartışma ve Yorum

Yapılan bu araştırmada, aile bireylerinde suça karışma durumunun görülmesi açısından, suç işlemiş ergenlerle suça karışmamış ergenler arasında anlamlı bir farklılık olduğu görülmektedir. Buna göre suç işlemiş ergenlerin aile bireylerinin daha fazla suç işleme davranışlarında bulundukları görülmüştür.

Aile, çocuğun toplumsallaşmasında en önemli ve etkili rolü üstlenen toplumsal gruptur. Ailedeki toplumsallaşma esas olup, bireyin daha sonra diğer gruplar içinde öğrendikleri, bu temele göre şekillenir. Ailenin olumlu ya da olumsuz davranışlarının çocuğun gelişimini etkilemesinin yanı sıra ailede suç işleme modeli yaratabilecek anne baba modeli de çocuğun suça yöneltilmesinde önemle üzerinde durulan konulardan biridir (Bayer, 2008).

Araştırmada suç işlemiş ergenlerle suça karışmamış ergenlerin ailelerinde suç davranışlarının görülüp görülmemesine ilişkin bu bulgular, daha önce yapılmış araştırma sonuçlarıyla benzerlik göstermektedir. Çocuk suçluluğunda aile işlevlerinin etkisiyle ilgili yaptığı araştırmasında Gürler (2005), görüşme yaptığı tutuklu ergenlerin %26.1'nin ailesinde suça karışmış bireyler olduğunu belirttiğini ortaya koymuştur. Polat (2007), yaptığı araştırmasında, suça yönelen ergenlerle yönelmeyen ergenleri travmatik yaşantılar ve suça karşı tutumlar açısından karşılaştırmıştır. Araştırmada katılımcılara ilişkin olarak verdiği demografik bilgilerde, suç işleyen ergenlerin %27.5'nin ailesinde suçlu bireylerin bulunduğunu, suça karışmamış ergenlerin ise %7.5'nun ailesinde suçlu bireylerin bulunduğunu ortaya koymuştur. Her iki grup arasında ailede suçlu birey olup olmaması açısından anlamlı farklılık olduğunu belirtmiştir.

Yapılan araştırmada, suç işlemiş ergenlerle görüşmeler yapılırken, elde edilen izlenimler değerlendirildiğinde, suç işlemiş ergenlerin bir kısmının babasının cezaevinde hükümlü veya tutuklu olduğunu belirttiği görülmüştür. Bu ergenler babasının cezaevinde olmasından dolayı ailede maddi sıkıntı yaşadıklarını, okul haricinde çalışmak zorunda kaldıklarını ifade etmiştir. Çocukların daha çok sokakta seyyar satıcılık yaparak çalıştıkları gözlenmiştir. Bu durum çocukların daha fazla

sokakta vakit geçirdiklerini, kendileri gibi seyyar satıcılık yapan çocuklarla daha fazla gruplaştıklarını veya çatışma halinde oldukları sonucunu doğurmaktadır. Bunun yanı sıra aile bireylerinden birinin bir kavga sonucu ya da bir şikayete bağlı olarak cezaevine girmesi durumunda, ergende öfke ve kin duygularının ortaya çıktığı gözlenmiştir. Kimi durumlarda, ergenin, ailesinden birinin cezaevine girmesine neden olan kişiden intikam alma, bu kişiyi cezalandırma gibi eğilimler sergilediği gözlenmiştir.

5.2.4. Suç İşlemiş Ergenlerle Suça Karışmamış Ergenlerin Anne Babalarının Birliktelik Durumuna İlişkin Tartışma ve Yorum

Araştırmada, suç işlemiş ve suça karışmamış ergenlerin anne babalarının birliktelik durumları değerlendirildiğinde, aralarında anlamlı farklılık olmadığı, her iki grubun da büyük bir çoğunluğunun anne babalarının birlikte olduğu görülmüştür. Konuyla ilgili yapılmış çalışmalar incelendiğinde, suç işlemiş ergenlerle suça karışmamış ergenlerin anne babalarının birliktelik durumlarına ilişkin farklı sonuçlar elde edildiği görülmüştür. Bazı araştırmalarda suç işleyen çocukların çoğunlukla parçalanmış ailelerden gelmiş oldukları belirtilirken, bazı araştırmalarda belirgin farklılıklar olmadığı ifade edilmiştir.

Gönültaş (2009), Adana ilinde suçlu çocukların demografik özelliklerine ilişkin olarak yapmış olduğu araştırmasında, suçlu çocukların %17.4'ünün anne ve babasının ayrı olduklarını ortaya koymuştur. Seyhan (2008), yaptığı araştırmasında, tutuklu veya hükümlü ergenlerin benlik saygısı ve aile değerlendirme durumlarını incelemiştir. Araştırmasına göre annesinin öz olduğunu belirten tutuklu ergenlerin üvey olduğunu belirtenlere göre aile ilişkilerini daha sağlıklı değerlendirdiğini ve daha yüksek benlik saygısına sahip olduklarını vurgulamıştır. Benzer şekilde babasının öz olduğunu belirten tutuklu/hükümlü ergenlerin bazı alt ölçeklerde daha olumlu tutumlar sergilediğini ifade etmiştir. Öter'e (2005), göre, ailenin parçalanması, eşlerden birinin ya da ikisinin ölümü, eşlerin ayrı yaşaması çocuğun suç işleminde etkilidir.

Bu araştırmada elde edilen değerler dikkate alındığında, suç işlemiş ergenlerin annelerinin çoğunlukla eğitimsiz olduğu, çalışmadığı, ekonomik özgürlüğünün olmadığı anlaşılmaktadır. Bu durumda kadının evdeki bu konumunun boşanmaya engel teşkil edeceği, bu nedenle evlilik birliğinin devam etmekte olduğu düşünülmektedir. Evlilik

birliğin devam etmesinin, ailede, şiddet, aldatma, çatışma, iletişim sorunları olmadığı anlamına gelmeyeceği düşünülmektedir. Suç işleyen ergenlerle yapılan görüşmelerde, bazı ergenler, annesiyle babasının resmen evli olduğunu ancak babasının ayrıca gayri-resmi nikahla başka birliktelikler de sürdürdüğünü belirtmiştir.

5.2.5. Suç İşlemiş Ergenlerle Suça Karışmamış Ergenlerin Ebeveynlerinden Fiziksel veya Sözel Ceza Alıp Almamalarına Göre Düşmanca Niyet Yükleme Yanlılıklarına İlişkin Tartışma ve Yorum

Araştırmada suç işlemiş ergenlerle suça karışmamış ergenlerin düşmanca niyet yükleme yanılıkları arasında anlamlı farklılıklar olduğu görülmüştür. Ayrıca, suç işlemiş ergenlerin ailelerinden fiziksel şiddet gördüğünü belirtenlerin sayısının da suça karışmamış ergenlere göre anlamlı düzeyde yüksek olduğu ortaya konmuştur. Suç işleyip işlememe ve fiziksel ceza görüp görmeme değişkenlerinin ortak etkisi açısından, suç işlemiş ergenlerle suça karışmamış ergenlerin genel düşmanca niyet yükleme yanılıkları arasında anlamlı farklılığın olmadığı görülmektedir.

Ebeveynlerinden fiziksel ceza alan suç işlemiş ergenlerin, fiziksel ceza almayan suç işlemiş ergenlere göre daha yüksek düşmanca niyet yükleme yanılıkları sergilediği anlaşılmaktadır. Aynı şekilde ailesinden fiziksel şiddet gördüğünü belirten suça karışmamış ergenlerin, ailesinden fiziksel şiddet görmeyenlere göre düşmanca niyet yükleme yanılıklarının yüksek olduğu ortaya konmuştur. Fiziksel şiddetin her iki grubunda düşmanca niyet yükleme yanılıklarını benzer şekilde etkilediği görülmektedir. Bu durumda ister suça karışmış olsun, ister olmasın ailede fiziksel şiddete maruz kalan çocukların ve ergenlerin olayları daha düşmanca algıladıkları, daha olumsuz yüklemeler yaptıkları söylenebilir.

Nix & diğerleri (1999), tarafından yapılan bir araştırmada, ailenin çocuğa yönelik disiplin yöntemleriyle düşmanca niyet yükleme yanılıkları arasında anlamlı ilişkiler olduğu sonucunu elde etmiştir. Buna göre kendisine karşı katı ve daha aşağılayıcı bir tutumla disiplin uygulayan ebeveyne sahip çocukların, olaylara yükledikleri anlam, daha olumsuz ve düşmancadır. Ayrıca birçok araştırmada, düşmanca niyet yükleme yanılılığıyla saldırganlığın ilişkili olduğu ortaya konmuştur. Bir başka araştırmada, Dodge & Pettit (2003), çocuk istismarıyla sosyal bilgi işleme süreci

arasındaki ilişkileri değerlendirmiştir. Araştırmada, çocukluğunda aileleri tarafından fiziksel şiddete maruz kalan gençlerin, çevresine karşı düşmanca duygular besleme eğiliminde oldukları sonucu elde edilmiştir (Dodge & Pettit, 2003). Aile içi şiddetin ve ebeveynlerin çocuklara uyguladıkları fiziksel cezaların, çocuklarda saldırganlık davranışlarına yol açtığı bilinmektedir. Bu da özellikle ergenlik döneminde çocukların yaralama, tehdit, hırsızlık, mala zarar verme, tecavüz ve cinayet gibi suçlar işlemelerine neden olmaktadır.

Düşmanca niyet yükleme yanlılığının alt boyutları olarak olumsuz niyet yükleme yanlılığı ve olayların olumsuz sonuçlarına kişisel nedensellik yükleme yanlılıkları değerlendirildiğinde, benzer sonuçların elde edildiği görülmüştür. Suç işleyen ergenlerle suça karışmamış ergenlerin ebeveynlerinden fiziksel ceza görüp görmemelerine göre olumsuz niyet yükleme yanlılıkları arasında anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır. Aynı şekilde, suç işleyen ergenlerle suça karışmamış ergenlerin olayların olumsuz sonuçlarına kişisel nedensellik yükleme yanlılıkları arasında anlamlı farklılık bulunmamıştır. Her iki grupta da fiziksel şiddete maruz kalan ergenlerin nedenleri ve sonuçları belirsiz olaylara daha olumsuz yüklemeler yaptıkları ve olumsuz bir şekilde sonuçlanmış olayları daha kişisel algıladıkları ortaya konmuştur.

Suç işlemiş ve suça karışmamış ergenlerin ebeveynlerinden sözel ceza alıp almamalarına göre genel düşmanca niyet yükleme yanlılıkları değerlendirildiğinde aralarında anlamlı farklılık olmadığı, sözel cezanın her iki grubu da benzer şekilde etkilediği görülmüştür. Araştırmada, suç işlemiş ergenlerin, suça karışmamış ergenlerden daha fazla düşmanca niyet yükleme yanlılıkları içerisinde olduğu sonucu elde edilmiştir. Ayrıca, tüm katılımcılar arasında sözel ceza alanların almayanlara göre daha fazla düşmanca niyet yükleme yanlılıkları içerisinden oldukları gözlenmiştir. Her iki grupta da sözel ceza alanların, daha fazla düşmanca niyet yükleme yanlılıkları sergiledikleri görülmektedir. Bu durumda sözel cezanın suç işlemiş veya işlememiş ergenlerin düşmanca niyet yükleme yanlılıklarını olumsuz etkileyen bir faktör olduğu söylenebilir.

Düşmanca niyet yükleme yanlılıkları alt boyutları değerlendirildiğinde, suç işlemiş ergenlerle suça karışmamış ergenlerin sözel ceza alıp almamalarına göre olumsuz niyet yükleme yanlılıkları arasında anlamlı farklılık olduğu görülmüştür. Şöyle

ki suça karışmamış ergenlerin sözel ceza alıp almamalarına göre, olumsuz niyet yükleme yanlışlıkları puanları arasında belirgin farklılıklar bulunmamaktadır. Ancak sözel ceza aldığını belirten suça karışmış ergenlerin ortalama puanlarının, sözel ceza almadığını belirtenlere göre anlamlı şekilde düşük olduğu görülmektedir.

Suç işlemiş ve suça karışmamış ergenlerin ebeveynlerinden sözel ceza alıp almamalarına göre olayların olumsuz sonuçlarına kişisel nedensellik yükleme yanlışlıkları arasında anlamlı farklılık olmadığı görülmektedir. Sözel ceza aldığını belirten suç işlemiş ergenlerin sözel ceza almayanlara göre, olumsuz bir olay gerçekleştiğinde, bu duruma daha fazla kişisel neden yükleme eğiliminde oldukları görülmüştür. Aynı durum suça karışmamış ergenler için de geçerlidir. Sözel cezanın her iki grubun da olayların olumsuz sonuçlarına kişisel nedensellik yükleme yanlışlıklarını benzer şekilde etkilediği görülmektedir.

Ebeveynlerin çocuklarına yönelttikleri, bağırma, hakaret, aşağılama gibi sözel istismar tutumlarının, çocuğun kendisine ve çevresine duyduğu güven duygusunu olumsuz etkilediği ve olumsuz sözel iletişim kalıplarını benimsemesine neden olduğu söylenebilir. Araştırmada, sözel ceza alan suça karışmamış ergenlerin, olumsuz olayları daha fazla kişisel algılama, üstüne alınma, olaylardan dolayı kendisini suçlu ve sorumlu hissetme gibi eğilimlerinin daha fazla olduğu görülmektedir. Buna karşın, olumsuz niyet yükleme yanlışlıkları arasında belirgin farklar yoktur. Ancak suç işlemiş ergenlerden sözel ceza alanların olumsuz niyet yükleme yanlışlıkları arasında daha belirgin farklar olduğu görülmektedir. Bu durumda, sözel ceza alan suça karışmamış ergenler daha içsel bir öfke yaşarken, sözel ceza; suç işlemiş ergenleri dışa yönelik daha olumsuz ve saldırgan tutumlar benimsemeye yöneltebilir.

5.2.6. Suç İşlemiş Ergenlerle Suça Karışmamış Ergenlerin Anne Babalarının Birliktelik Durumlarına Göre Düşmanca Niyet Yükleme Yanlışlıklarına İlişkin Tartışma ve Yorum

Araştırmada, anne babanın birliktelik durumu açısından her iki grubunda düşmanca niyet yükleme yanlışlıkları incelenmiştir. Elde edilen sonuçlara göre, suç işlemiş ve suça karışmamış ergenlerin düşmanca niyet yükleme yanlışlıkları arasında anlamlı farklılık bulunmaktadır. Aynı şekilde, annesi ve babası ayrı olan ergenlerin,

annesi babası birlikte olan ergenlere göre daha düşmanca yüklemeler yaptıkları sonucu elde edilmiştir. Ancak anne babalarının birliktelik durumları açısından suç işleyen ve işlemeyen ergenlerin düşmanca niyet yükleme yanlışlıkları arasında anlamlı farklılık olmadığı görülmektedir.

Anne babası ayrı olan suç işlemiş ergenlerin, anne babası birlikte olan suç işleyen ergenlere göre olaylara daha fazla düşmanca niyet yükleme eğiliminde oldukları görülmüştür. Aynı durum, suça karışmamış ergenler için de geçerlidir. Anne babanın birliktelik durumunun her iki grubun da düşmanca niyet yükleme yanlışlıklarını benzer şekilde etkilediği görülmektedir.

Ebeveynlerin boşanmasının, aldatma, şiddet, anlaşmazlık, iletişim sorunları, maddi sıkıntılar, madde kullanımı gibi nedenlerden kaynaklandığı bilinmektedir. Boşanma birden bire değil, süreç içerisinde etkenlerin birikimi sonucu ortaya çıkar (Fiyakalı, 2008). Bu süreçte çocukların ve ergenlerin de ebeveynlerin yaşadığı bu sorunlardan etkilenmesi söz konusudur. Bu nedenle boşanma gerçekleşmeden önce aile içinde yaşanan çatışmalar çocukları olumsuz etkilemeye başlar. Çocuklar üzerinde yapılan pek çok araştırma, boşanmanın çocuklar üzerinde olumsuz etkiler gösterdiği ve anne babası boşanmış çocukların, anne babası boşanmamış çocuklara göre olumsuz davranışlar sergileme açısından daha fazla risk altında olduğunu göstermektedir (Fiyakalı, 2008).

Fiyakalı (2008), anne babası boşanmış ve boşanmamış çocukların öfke düzeyleri ve öfke ifade tarzlarıyla ilgili yaptığı araştırmasında, anne babası boşanmış çocukların öfke düzeylerinin anne babası boşanmamış çocuklara göre anlamlı düzeyde yüksek olduğunu ortaya koymuştur. Ayrıca anne babası boşanmış erkek çocuklarının öfkelerini daha çok dışarıya yansıtma eğilimi içerisinde olduklarını ifade etmiştir. Bu durum erkek çocukların daha fazla saldırganlık davranışları sergilemesiyle ve olaylara daha fazla düşmanca niyet yükleme eğilimi göstermesiyle de ilgili olabilir.

Düşmanca niyet yükleme yanlışlığının alt boyutları da değerlendirildiğinde, benzer sonuçların elde edildiği görülmektedir. Araştırmada katılımcıların anne babalarının birliktelik durumlarına göre olumsuz niyet yükleme yanlışlıkları arasında anlamlı farklılıklar bulunmaktadır. Ancak anne babaların birliktelik durumları ve suç

işleme durumu ortak etkisi bakımından suç işlemiş ve suça karışmamış ergenlerin olumsuz niyet yükleme yanlılıkları arasında anlamlı farklılığın olmadığı, anne babanın birliktelik durumunun her iki grubu da benzer şekilde etkilediği ortaya bulgusu elde edilmiştir. Suç işlemiş ve suça karışmamış ergenlerin anne babalarının birliktelik durumlarına göre olayların olumsuz sonuçlarına kişisel nedensellik yükleme yanlılıkları arasında anlamlı farklılığın olmadığı bulgusu elde edilmiştir.

BÖLÜM VI

SONUÇ VE ÖNERİLER

Suç açıklanması ve tanımlanması oldukça zor karmaşık bir kavramdır. Özellikle de çocuk suçluluğunun, hukuki, sosyolojik, ekonomik ve psikolojik birçok boyutu olduğundan söz edilebilir. Bu araştırmada, çocuk suçluluğu; düşmanca niyet yükleme yanlılığı ve bazı ailesel özellikler açısından ele alınmıştır. Araştırmada, suç işlemiş ergenlerle suça karışmamış ergenlerin düşmanca niyet yükleme yanlılıkları ve bazı ailesel özellikleri karşılaştırılmış, ayrıca düşmanca niyet yükleme yanlılıkları, bazı ailesel özellikleri açısından incelenmiştir.

Araştırmadan elde edilen bulgulara göre; suç işleyen ergenlerle suça karışmamış ergenler arasında; genel düşmanca niyet yükleme yanlılığı, olumsuz niyet yükleme yanlılığı ve kişisel nedensellik yükleme yanlılığı açısından anlamlı farklılıklar olduğu görülmektedir. ayrıca suç işlemiş ergenlerle suça karışmamış ergenler arasında, ebeveynlerinden fiziksel/sözel ceza görüp görmemelerine göre ve aile bireylerinde suç davranışları görülüp görülmemesi açısından anlamlı farklılıklar olduğu sonucu elde edilmiştir. Suç işlemiş ergenlerle suça karışmamış ergenler arasında, anne babalarının birliktelik durumları açısından anlamlı fark bulunmamıştır. Ayrıca suç işlemiş ergenlerle, suça karışmamış ergenlerin ebeveynlerinden fiziksel/sözel ceza alıp almama ve anne babalarının birliktelik durumlarına göre düşmanca niyet yükleme yanlılıkları arasında anlamlı fark bulunmamıştır. Suç işlemiş ergenlerle suça karışmamış ergenlerin ebeveynlerinden sözel ceza alıp almamalarına göre olumsuz niyet yükleme yanlılıkları arasında anlamlı fark olduğu sonucu elde edilmiştir.

Çocuk suçluluğu bir çok farklı nedeni ve boyutu olan bir kavram olması nedeniyle, çocuk suçluluğunu önlemeye yönelik olarak yapılacak çalışmaların farklı kurumların işbirliğiyle gerçekleşmesi ve disiplinler arası bir çalışmayı kapsamaması gerekmektedir. Çocuk suçluluğuyla ilgili yapılacak çalışmalar açısından öneriler, şu şekilde olabilir.

6.1. Uygulamalar Açısından Öneriler

Araştırmanın, ilköğretim ikinci kademe ve ortaöğretim kurumlarına devam eden, suç işlemiş ve suça karışmamış ergenlerle gerçekleştirilmesi; çocuk suçluluğunun önlenmesinde ya da suç işlemiş çocukların topluma kazandırılmasında eğitimin önemini akla getirmektedir. Çocuk suçluluğunun önlenmesi için eğitim kurumlarında çeşitli çalışmalar yapılabilir. Ayrıca suça sürüklenmiş çocukların topluma kazandırılması için de eğitim kurumlarına önemli görevler düştüğü söylenebilir.

- Okullarda öğrencilere yönelik çeşitli eğitim çalışmaları yapılabilir. Özellikle, öfke kontrolü, iletişim becerileri, düşmanca niyet yükleme yanlışlıklarıyla ilgili grup çalışmaları geliştirilerek öğrencilere uygulanabilir.
- Ergenlerin cezai sorumlulukları ve yasal haklarıyla ilgili olarak bilinçlendirilmesi amacıyla eğitim çalışmaları düzenlenebilir ve bu konuda, adliye ve emniyet müdürlüğü gibi kurumlarla işbirliği sağlanarak, görevli psikolog, pedagog ve sosyal çalışmacılardan yardım alınabilir.
- Öğrenciler arasındaki gruplaşmalar ve çeteleşmeler dikkate alınarak, hangi grup ve çetelerin birbirlerine karşı oldukları veya daha fazla çatışma içerisinde oldukları saptanabilir. Okullarda gruplaşma ve çeteleşmelerin önlenmesi oldukça zor olsa da grupların enerjilerini başka yöne yönlendirilebilmeleri için grupça gerçekleştirilen spor vb. etkinlikleri gerçekleştirilebilir.
- Okula ve derslere sıklıkla devamsızlık yapan, ders başarısı düşük ve çeşitli çabalara rağmen eğitime kazandırılmayan ergenler için farklı alternatif yolları düşünülebilir. Bu öğrencilere yönelik yönlendirme hizmeti uygulanarak çiraklık okullarına devam etmeleri sağlanabilir.
- Okulda öğretmenler, yöneticiler ve okul psikolojik danışmanları öğrencilerin aileleriyle işbirliği oluşturup, zaman zaman öğrencilerin yaşadıkları ev ortamı, ailelerinin değerlendirilmesi için ev ziyaretleri yapılabilir. Ailelere iletişim konusunda eğitim verilebilir.
- Okul psikolojik danışmanları suç faili ya da suç mağduru ergenlere yönelik bireysel ve grupta psikolojik danışma uygulamaları yapabilir. Suç faili ergenlerin okul ortamında diğer öğretmenler ve öğrenciler tarafında

dışlanması önlemek ve daha fazla kabul görmesini sağlamak için diğer öğretmenlerle işbirliği içinde olabilir. Suç faili ergenlerin yargılandıkları mahkemelerde görevli olan psikolog, pedagog ve sosyal çalışmacılarla işbirliği sağlayabilir.

Suçla karışmış ergenlerin, yeniden suça karışmalarının önlenmesi için okullar dışında, diğer kurumlarca da çeşitli çalışmalar yapılmalı ve çocuğun topluma yeniden kazandırılması için yapılan çalışmalara ağırlık verilmelidir.

- Suçla karışmış ergenlerin hapis ya da para cezalarıyla cezalandırılmaları yerine haklarında koruyucu ve destekleyici tedbir kararlarının uygulanması yaygınlaştırılabilir. Ergenlere kamu kurumlarında, özellikle kütüphanelerde, müzelerde ve kültür merkezlerinde çalışma cezaları verilebilir.
- Ergenler, suç işlemeleri sonucu, kapalı cezaevlerinde cezalandırılmaları yerine eğitim evlerine yerleştirilebilir. Farklı illerde eğitim evleri açılarak, eğitim evlerinde, ergenlere okuma yazma ve mesleki eğitim verilebilir. Ayrıca eğitim evlerinde, ergenlere, grup rehberliği, kitap okuma etkinlikleri, spor faaliyetleri, el becerilerinin geliştirilmesine yönelik faaliyetler sunulabilir.
- Adliyelerde ve sosyal hizmet kurumlarında çalışan pedagog, psikolog ve sosyal çalışmacılar, suça karışmış ergenlerin, aileleriyle, devam ettikleri okullarla veya çalıştıkları işyerleriyle iletişime geçerek, ergen hakkında daha detaylı bilgi toplayabilir ya da ergenin sosyal çevresini çeşitli konularda bilgilendirebilir. Ayrıca bu kurumlarda çalışan uzmanlar, İŞKUR, çıraklık eğitim merkezleri, meslek edindirme kurslarıyla işbirliği kurarak, eğitime devam etmeyen ergenlerin meslek edinmelerini sağlayabilir.

Suçla karışmış çocukların yeniden toplumsallaşması için eğitim alanında ve bireysel birçok çalışma yapılabilir ancak suç kavramının çok fazla toplumsal ve daha makro düzeyde boyutlarının olduğu da unutulmamalıdır. Bu nedenle çocuk suçluluğun önlenmesi ve suç işlemiş çocukların yeniden topluma kazandırılması; bir çok kurumun dahil olduğu, disiplinler arası bir çalışmayı gerektirir.

6.2. Yapılacak Araştırmalar Açısından Öneriler

Bu araştırmada, suç işleyen ergenlerle, suça karışmamış ergenlerin düşmanca niyet yükleme yanlılıkları ve bazı ailesel özellikleri karşılaştırılmıştır. Çalışma yalnızca eğitime devam eden erkek katılımcılarla gerçekleştirildiği için çeşitli sınırlılıkları söz konusudur. Bu nedenle konuyla ilgili daha farklı ve daha geniş örneklem grubuyla çalışmalar yapılabilir.

- Örgün eğitime devam eden ve etmeyen suç işlemiş ergenlerin düşmanca niyet yükleme yanlılıklarına ilişkin çalışmalar yapılabilir ve eğitim durumu bir değişken olarak ele alınabilir.
- Daha geniş örneklemle çalışarak suç işlemiş kız ergenlere de ulaşılabilir ve suç işlemiş ergenlerin düşmanca niyet yükleme yanlılıkları cinsiyet açısından incelenebilir.
- Suç mağduru olmuş çocuklarla da çalışarak, düşmanca niyet yükleme yanlılıkları değerlendirilebilir. Suç mağduru çocukların, suç mağduru olmadığı bilinen çocuklarla düşmanca niyet yükleme yanlılıkları karşılaştırılabilir.
- Düşmanca niyet yükleme yanlılığı, olumsuz niyet yükleme yanlılığı ya da nedensellik yüklemeleriyle ilgili kuramlar ayrıntılı olarak araştırılarak, drama etkinliklerine de yer verilen bir eğitim programı ya da grup rehberliği programı hazırlanabilir. Program, bir grup ergene uygulanarak, programın etkililiğinin araştırılmasıyla ilgili deneysel bir çalışma yapılabilir. Aynı şekilde programın etkililiği, suça karışmış ergenler örnekleminde de sınanabilir.

KAYNAKÇA

- Agnew, R. (1992). Foundation for a general strain theory of crime and delinquency. *Criminology*, 30(1), 47-59.
- Ağırgötüren, B. (2006). *Malatya Kentinde Çocuk Suçluluğu*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, İnönü Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Malatya
- Akduman, G., Akduman B., Cantürk, G. (2007). Ergen suçluluğunda bazı kişisel ve ailesel özelliklerin incelenmesi. *Türk Pediatri Arşivi*, www.turkpediatriarsivi.com/sayilar/29/156-161.pdf adresinden 05.08.2009 tarihinde edinilmiştir.
- Akgün, S. ve Araz, A. (2010). Anlaşmazlıklarımızı çözebiliriz: Bir çatışma çözümü eğitim programı tanıtımı. *Doğuş Üniversitesi Dergisi*, 11(1), 1-17
- Aktaş, V. (2001). *Çocuklarda Saldırganlık ile Olumsuz Niyet Yükleme Eğilimleri Arasındaki İlişkiler*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Aktaş, V., Şahin, D. ve Aydın, O. (2005). Saldırgan olan ve olmayan çocuklarda düşmanca niyet yükleme yanlılığının cinsiyete bağlı olarak incelenmesi. *Türk Psikoloji Dergisi*, 20(55), 43-57.
- Amini, F. (1996). *İşsizlerin ve çalışanların sosyal olaylarla ilgili nedensel açıklamaları*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara
- Atabay, O. (2009). *Suçla karışan ile karışmayan ergenlerin benlik algısı çerçevesinde karşılaştırılması, (Diyarbakır örneği)*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Dicle Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Diyarbakır.
- Ataseven, C. (2006). *Suçla etki eden sosyal faktörler*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta.
- Avcı, R. (2006). *Şiddet davranışı gösteren ve göstermeyen ergenlerin ailelerinin aile işlevleri, öfke ve öfke ifade tarzları açısından incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana
- Ayanoğlu, H. (2002). *Çocuk suçluluğu ve nedenleri ile uluslar arası ve ulusal hukukta çocuğun hakları*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Anadolu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir.

- Balamir, R. (1999). *Suç teorileri içinde Chicago okulunun yeri ve önemi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara
- Bayer, F. (2008). *Çocuk eğitim evleri ve Ankara çocuk ve gençlik kapalı ceza infaz kurumunda kalmakta olan ergenlerin ahlaki yargı düzeylerinin incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara
- Begue L. & Muller D. (2006). Belief in a just world as a moderator of hostile attributional bias. *British Journal of Social Psychology*, 45, 117-126.
- Bilir, S. (2009). *Liselerde çocuk suçluluğunun önlenmesine yönelik okul kaynaklı faktörlere ilişkin okul yöneticilerinin ve öğretmenlerin görüşleri*. Yayınlanmamış doktora tezi, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Bogenç, A. (1998). *Grupla psikolojik danışmanın suçlu gençlerin kendine saygı düzeylerine etkisi*. Yayınlanmamış doktora tezi, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Britt, A., Valrie, C., Kurtz-Costes & B., Rowley, S. (2007). Perceived racial discrimination and self esteem in African-American youth: racial socialization as a protective factor. *Journal of Research on Adolescence*, 17(4), 669-682.
- Burfeind J. W. & Bartusch D. J. (2005). *Juvenile delinquency: An integrated approach*. Jones and Bartlett Publishers, USA.
- Bushman, B. & Anderson, C. (2002). Violent video games and hostile expectations: a test of general aggression model. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 28, 1679-1686.
- Büyüköztürk, Ş. (2010). *Sosyal bilimler için veri analizi el kitabı*. (12.bsm) Ankara: Pegem Yayınları.
- Castro, B., Veerman, J., Koops, W., Bosch, J. & Manshouwer H.J. (2002). Hostile attribution of intent and aggressive behaviour: meta-analysis. *Child Development Journal*, 73(3), 916-934.
- Christle, C.A., Nelson, M.C. & Jolivatte, K. (2008) *Prevention of Anti-Social behaviour in youth: A review of the literature*. University of Kentucky.
- Cohen, S. (1985). *Visions of social control: crime, punishment and classification*. Cambridge: Blackwell Publishers.

- Coyle, J. (2002). *Methods for preventing and reducing violence by at risk adolescents: common elements of empirically researched programs*. State of University NY at Buffalo School of Social Work, NY.
- Çocuk Koruma Kanunu, 03.07.2005, Sayı: 5395,
www.mevzuat.adalet.gov.tr/html/1527.html adresinden 06.07.2009 tarihinde edinilmiştir. [Önbellek](#)
- Çoğan, O. (2006). *Çocuk suçluluğunun nedenleri ve Edirne ceza mahkemelerinde açılan davaların bu yönden incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Demirbaş, T. (2005). *Kriminoloji*. Ankara: Seçkin Yayınları.
- Demirhan, T. (2006). *Yoğun düşünme eğitimi programının suçlu çocukların ahlaki yargılarına etkisinin incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Dodge, K. A. (1980). Social cognition and children's aggressive behaviour. *Child Development Journal*, 51, 162-170.
- Dodge, K. A., Coie, J., Pettit, J. & Price, M. (1990). Peer status and aggression in boys' play groups: developmental and contextual analyses. *Child Development*, 61, 1289-1309.
- Dodge, K. A., Schwartz, D., Coie, J. D., Hubbard, J. A., Cillessen, H.N., Lemerise, E. & Bateman, H. (1998). Social- cognitive and behavioral correlates of aggression and victimization in boys' play groups. *Journal of Abnormal Child Psychology*. 26 (6), 431-440.
- Dodge K.A. & Pettit, G. S. (2003). A biopsychological model of the development of chronic conduct problems in adolescence. *Developmental Psychology*, 39(2), 349-372.
- Dönmezer, S. (1994). *Kriminoloji*. İstanbul: Beta Yayınları
- Durmaz, Ş. (2005). *Bilişim suçlarının sosyolojik analizi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Elibol, S. (1998). *11-15 yaş grubundaki mala yönelik suç işlemiş çocukların sosyo-demografik özellikleri*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, İstanbul Üniversitesi, Adli Tıp Enstitüsü, İstanbul.
- Erdoğan, M. Y. (2005). Suça yönlendirilen ve yönlendirilmeyen çocukların aile ilişkileri ile saldırganlık davranışlarının karşılaştırılması. *Çocuk ve Ruh Sağlığı Dergisi*, 12 (3).

- Ergene, T. (1992). Ergen suçluluğunun önlenmesi ve tedavi yöntemleri. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 7, 209-215
- Esen, S. (2008). *Kentleşme ve kentleşme sürecinin çocuk suçluluğu üzerindeki etkileri*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Fiyakalı, N. C. (2008). *Anne babası boşanmış ve boşanmamış lise öğrencilerinin sürekli öfke düzeyleri ve öfke ifade tarzlarının bazı değişkenler açısından karşılaştırılması*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Pamukkale Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Denizli.
- Gentile D., Linder, J. & Walsh, D. (2003). Looking through time: a longitudinal study of children's media violence consumption at home and aggressive behaviors at school. *Biennial Conference of the Society for Research in Child Development* (pp. 1-18). Tampa, Florida.
- Gilbert, D. T., Fiske, S. T. & Gardner L. (1998). *The handbook of social psychology*. (4th ed.). Oxford University Press.
- Goodman, L. A. (1993). Male violence against women. *American Psychologist*, 10, 54-58.
- Göç, L. (2006). *Çocuk suçluluğu ve polisin yaklaşımı*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Sütçü İmam Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kahramanmaraş.
- Gönültaş, M. B. (2009). *Adana ilinde mala ve şahsa karşı suç işleyen çocukların sosyodemografik özelliklerinin ortaya konulması*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Çukurova Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Adana.
- Gürler, A. (2005). *Çocuğun suça yönelmesinde aile faktörünün ve akran gruplarının rollerinin incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta.
- Halligan, S., Cooper, J., Healy, S. & Murray, L. (2007). The attribution of hostile intent in mothers, fathers and their children. *Journal of Abnormal Child Psychology*, 10, (1007).
- Hawkins, D., Herrenkohl, T., Farrington, D., Catalano, T., Harachi, T. & Cothorn, L. (2000). Predictors of youth violence. U.S. Department of Justice, *Juvenile Justice Bulletin*.
- Heilbrun K., Sevin. N. E. & Redding, R. E. (2005) *Juvenile delinquency: prevention, assesment and intervention*. Oxford University Press.

- Herrenkohl, T. I., Sousa, C., Tajima, E.A., Herrenkohl, R. C. & Moylan, C.A. (2008). Intersection of child abuse and children's exposure to domestic violence. *Trauma, Violence and Abuse*, 9 (2), 84-99.
- Hunter D. R. & Dantzker M. (2005) *Crime and criminality: causes and consequences*. USA: Criminal Justice Press.
- İçli, T. ve Öğün, A. (1988). Sosyal değişme süreci içinde kadın suçluluğu. *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 5(2), 17-32.
- İlci, Ş. (2002). *Çocuk suçluluğu ve çocuk yargılamasının adli bilimler açısından değerlendirilmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, İstanbul Üniversitesi, Adli Tıp Enstitüsü, İstanbul.
- İşman, Ş. (2003). *Çocukluk çağı istismarı ve ihmalinin çocuk suçluluğuna etkisi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, İstanbul Üniversitesi, Adli Tıp Enstitüsü, İstanbul.
- James, R. & Gilliland B. E. (2003). *Theories and strategies in counseling and psychotherapy*. (5th ed.). USA: Pearson Education Inc.
- Kaner, S. (1991). Suçlu çocuklara/gençlere ve sorunlarına genel bir bakış. *A.Ü. Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 23, 12-13.
- Kağıtçıbaşı, Ç. (2004). *Yeni insan ve insanlar*. (10. bs.). İstanbul: Evrim Yayınları.
- Karabulut, S. (2006). *Suçlu çocukların Türkiye profili*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Niğde Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Bölümü, Niğde.
- Katsurada, E. & Sugawara, A. (2002). *The relationship between hostile attributional bias and aggressive behaviours in preschoolers*. Oregon State University, USA.
- Kepenekçi, Y. K. ve Özcan, A. Y. (2002). Okullarda çocuk suçluluğunun önlenmesi. *I. Ulusal Çocuk ve Suç: Nedenler ve Önleme Çalışmaları Sempozyumu*, Ankara.
- Kılıç, Y. S. (2007). *Çocuk suçluluğuna sebep olan sosyo-ekonomik faktörler*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, İnönü Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Malatya.
- Kırımsoy, E. (2003). *Suç işlemiş ve işlememiş ergenlerin algıladıkları duygusal istismarın ve benlik saygılarının karşılaştırmalı olarak incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Kızmaz, Z. (2004). Öğrenim düzeyi ve suç: suç-okul ilişkisi üzerine sosyolojik bir araştırma. *Firat Üniversitesi, Sosyal Bilimler Dergisi*, 14(2), 291.

- Kızmaz, Z. (2005). Sosyolojik suç kuramlarının suç olgusunu açıklama potansiyelleri üzerine bir değerlendirme. *Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 29(2), 149-174.
- Kiremitçi, M. (2008). *Farklı suç türünden tutuklu erkek ergenlerin benlik algıları ile aile tutumlarının karşılaştırılması*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Kirsch, S. J. (1998). Seeing the world through mortal-kombat colored glasses: violent video games and the development of a short-term hostile attribution bias. *Childhood Journal*, 5, 177-184.
- Korkmaz, A. ve Kocadaş, B (2006). *Toplumsal sapma (sapmanın teorik temelleri)*. İstanbul: Doğu Kütüphanesi, Sosyoloji Dizisi.
- Krahe, B. & Moller, I. (2004). Playing violent electronic games, hostile attributional style and aggression related norms in german adolescents. *Journal of Adolescence*, 27, 53-69.
- Kunt, V. (2003). *Suç ve çocuk*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Lipsey, M. W., Howell, J. C., Kelly, M. R., Chapman, G. & Carver, D. (2010). *Improving the effectiveness of juvenile justice programs*. Center for Juvenile Justice Reform. Georgetown University.
- Loeber, R. & Loeber, M. S. (1986). Family factors as correlates and predictors of juvenile conduct problems and delinquency. *7 Crime and Justice*, 29.
- Lotz, R., Poole, E. & Regdi, R. M. (1985). *Juvenile delinquency and juvenile justice*. New York: Random House.
- Matsueda, R. (2000). Differential association theory. *Historical, Conceptual and Theoretical Issues* (1), 126-132.
- Matthews A. & Norris, F. (2006). When is believing seeing? Hostile attribution bias as a function of self reported aggression. *Journal of Applied Social Psychology*, 32, 1-31
- McCord, J. (1991). Family relationships, juvenile delinquency and adult criminality. *Criminology Journal*, 29, 3.
- Moffit, T. E. (1990). Juvenile delinquency and attention deficit disorder: boys developmental trajectories from age 3 to age 15. *Child Development Journal*, 61, 893-910.

- Nagin, D. & Trembley R. (1999) Trajectories of boys' physical aggression, opposition and hyperactivity on the path to physically violent and non-violent juvenile delinquency. *Child Development Journal*, 70, 1181-1196.
- Nazlı, S. (2007). *Aile danışmanlığı*. (3. bs.). Ankara: Anı Yayıncılık,
- Nix R.L., Pinderhughers, E. E., Dodge, K. A., Bates, J. E., Petit, G. S. & Ketchum, M. A. (1999). The relation between mother's hostile attribution tendencies and children's externalizing behaviour problems: the mediating role of mothers' harsh discipline practices. *Child Development Journal*, 70, 896-909.
- Ok, A. (1989). *Kurumlar ve suçlu çocuklar*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Ovacık, A. (2008). *Aile içi şiddetin erkek çocuğun şiddet içeren suç işleme davranışına etkileri*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, İstanbul Üniversitesi, Adli Tıp Enstitüsü, İstanbul.
- Öter, A. (2005). *Çocuk suçluluğunun toplumsal nedenleri (Antalya örneği)*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta.
- Özbay, Ö. (2008). *Öfke kontrolü eğitim programının etkililiğinin tutuklu bir grup ergen örnekleminde incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Özgüven, İ. E. (2001). *Ailede iletişim ve yaşam*. Ankara: PDREM Yayınları,
- Özsöz, C. (1990). *14-18 yaşları arasındaki suçlu ve suçsuz ergenlerde adaletsizlik yargısının değerlendirilmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Öztürk, M. (2007). *Sokakta çalışan ve suç işlemiş çocukların toplumsal ve bireysel uyum ve davranış bozukluklarının ölçülmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Parrott, L. (2003). *Counseling and psychotherapy*. (2nd ed.), USA: Thomson Brooks/Cole
- Peebles, F. & Loeber, R (1994). Do individual factors and neighborhood context explain ethnic differences in juvenile delinquency? *Journal of Quantitative Criminology*, 10(2), 19-20.
- Polat, H. (2007). *Suçla yönelen ergenlerde travmatik yaşantılar ve suçla yönelik tutumlar*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Van.

- Polat, O. (2000). *Adli tıp*. İstanbul: Der Yayınları
- Pornari, C. & Wood, J. (2009). Peer and cyber aggression in secondary school students: the role of moral disengagement, hostile attribution bias, and outcome expectancies. *Aggressive Behavior Journal*, 36, 81-94.
- Roucek, J. (1970). *Juvenile delinquency*. Books For Libraries Press, Freeport, New York.
- Sampson, R. (1986). Socioeconomic context on official reaction to juvenile delinquency. *American Sociological Review*, 6, 876-885.
- Seyhan, D. (2008). *Tutuklu/hükümlü gençlerin benlik saygısı düzeyleri, aile ve çevre özelliklerinin incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Erciyes Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Kayseri.
- Straus, M. A. (1991). Discipline and deviance: phsysical punishment of children and violence and other crime in adulthood. *Social Problems Journal*, 38, 133-154.
- Şakra, T. (1987). *Çocukların suça yönelmelerinde uyum durumlarının ve yaşlarının etkisi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Terzi, A. K. (2007). *Kent ölçeğinde çocuk suçluluğu, Çankaya örnek araştırması*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi, Kamu Yönetimi Anabilim Dalı, Ankara.
- Tokdemir, M., ve Küçüker, H. (2000). Çocuk suçluluğu ve medya. *Fırat Üniversitesi, Adli Tıp Bülteni*, 5 (3), 164-167
- Tomanbay, İ. (1999). *Sosyal çalışma sözlüğü: toplumbilim, ruhbilim, eğitim, yöntembilim, nüfusbilim, hukuk ve ekonomi boyutlarıyla*. Ankara: Selvi Yayınevi.
- Trulsan, M. (1986). Martial arts training: a novel “cure” for juvenile delinquency. *Human Relations*, 12, 1131-1140
- Türk Ceza Kanunu (2004). www.mevzuat.adalet.gov.tr/html/496.html adresinden 10.05.2011 tarihinde edinilmiştir.
- Türkeri, S. (1995). *Çocuk ıslahevleri ve çocuk cezaevindeki çocukların suç işleme nedenleri açısından incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara,
- Uluğtekin, S. (1991). *Hükümlü çocuk ve yeniden toplumsallaşma*. Ankara: Bizim Büro Basımevi.

- UNICEF (2006). *Manual for the measurement of juvenile justice indicators*.
http://www.unodc.org/pdf/criminal_justice/06-55616_ebook.pdf adresinden
 20.08.2011 tarihinde edinilmiştir.
- VanOostram, N. & Horvath, P. (1997). The effects of hostile attribution on adolescents' aggressive responses to social situations. *Canadian Journal of School Psychology*, 13(1), 48-59.
- Walters, G. D. (2007). Measuring proactive and reactive criminal thinking with the PICTS. *Journal of Interpersonal Violence*, 22(4), 371-385.
- World Youth Report (2003). Juvenile Delinquency.
<http://www.un.org/esa/socdev/unyin/documents/ch07.pdf> adresinden
 23.08.2011 tarihinde edinilmiştir.
- Yalçın, S. (2007). *Ergenlerde algılanan duygusal istismar ile uyum düzeyi arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Maltepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Yavuzer, H. (2009). *Çocuk ve suç*. (12. bs.). İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Yıldırım, A. (2004). *Kentleşme ve kentleşme sürecinde göçün suç olgusu üzerindeki etkileri*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Yılmaz, A. (2009). *Suçla yönelmiş ve yönelmemiş ergenlerin 14-18 yaş arası ergenlerin empati düzeylerinin ve ana-baba tutumlarının incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Uludağ Üniversitesi, Eğitim Bilimleri, Bursa.
- Zdravkovic A. (2008). *Predictors of hostile attribution bias: child emotional reactivity and parent-child hostile experiences*. A Thesis Submitted to The University of North Carolina, Greensboro.

EKLER

Ek 1- KİŞİSEL BİLGİ FORMU (Suç İşlemiş Ergenler)

I – KİŞİSEL BİLGİLER

Yaşınız :

Cinsiyetiniz :

Sağlık Durumu:

Normal () Bedensel Engelim Var () Sürekli Hastalığım Var ()

Devam Ettiğiniz Okul : Sınıfınız :

Çalışma Durumu :

Çalışmıyorum () Okuldan Arta Kalan

Yaz Tatillerinde Çalışıyorum () Zamanda Çalışıyorum ()

II- AİLE BİLGİLERİ

1- Anneniz Yaşıyor mu? :

2- Annenizin Eğitim Durumu :

Okula Gitmemiş () Okur Yazar ()

İlkokul Mezunu () Ortaokul Mezunu ()

Lise Mezunu () Yükseköğretim Mezunu ()

3- Anneniz Çalışıyor mu? :

4- Çalışıyorsa Mesleği :

5- Anneniz Sizi Nasıl Cezalandırır?

Ceza Vermez () Bağırır, Hakaret Eder () Döver ()

6- Babanız Yaşıyor mu? :

7- Babanızın Eğitim Durumu :

Okula Gitmemiş () Okur Yazar ()

İlkokul Mezunu () Ortaokul Mezunu ()

Lise Mezunu () Yükseköğretim Mezunu ()

8- Babanız Çalışıyor mu? :

9- Çalışıyorsa Mesleği :

10- Babanız Sizi Nasıl Cezalandırır?:

Ceza Vermez () Bağırır, Hakaret Eder () Döver ()

11- Anne ve Babanızın Birliktelik Durumu:

Birlikte () Ayrı ()

12- Anne ve Baba Ayrı veya Hayatta Değilse Kimin Yanında Kalıyorsunuz?

Anne () Baba ()

Diğer () :

13- Ailede Suç Kaydı olan Birey Var mı?

Anne () Baba ()

Ağabey ()

Abla ()

Erkek Kardeş ()

Kız Kardeş ()

III- SUÇ BİLGİLERİ

1- İşlediği iddia edilen suçun türü :.....

2- Kaçınıcı suçu? :.....

3- Önceki işlediği suçlardan farklı mı? :.....

4- Arkadaşları arasında suç işleyen birey var mı? :.....

EK 2- KİŞİSEL BİLGİ FORMU (Suça Karışmamış Ergenler)

I – KİŞİSEL BİLGİLER

Yaşınız :

Cinsiyetiniz :

Sağlık Durumu:

Normal () Bedensel Engelim Var () Sürekli Hastalığım Var ()

Devam Ettiğiniz Okul : Sınıfınız :

Çalışma Durumu :

Çalışmıyorum () Okuldan Arta Kalan

Yaz Tatillerinde Çalışıyorum () Zamanda Çalışıyorum ()

II- AİLE BİLGİLERİ

1- Anneniz Yaşıyor mu? :

2- Annenizin Eğitim Durumu :

Okula Gitmemiş () Okur Yazar ()

İlkokul Mezunu () Ortaokul Mezunu ()

Lise Mezunu () Yükseköğretim Mezunu ()

3- Anneniz Çalışıyor mu? :

4- Çalışıyorsa Mesleği :

5- Anneniz Sizi Nasıl Cezalandırır?

Ceza Vermez () Bağırır, Hakaret Eder () Döver ()

6- Babanız Yaşıyor mu? :

7- Babanızın Eğitim Durumu :

Okula Gitmemiş () Okur Yazar ()

İlkokul Mezunu () Ortaokul Mezunu ()

Lise Mezunu () Yükseköğretim Mezunu ()

8- Babanız Çalışıyor mu? :

9- Çalışıyorsa Mesleği :

10- Babanız Sizi Nasıl Cezalandırır?:

Ceza Vermez () Bağırır, Hakaret Eder () Döver ()

11- Anne ve Babanızın Birliktelik Durumu:

Birlikte () Ayrı ()

12- Anne ve Baba Ayrı veya Hayatta Değilse Kimin Yanında Kalıyorsunuz?

Anne () Baba ()

Diğer () :

13- Ailede Suç Kaydı olan Birey Var mı?

Anne () Baba ()

Ağabey () Abla ()

Erkek Kardeş () Kız Kardeş ()

EK 3. RESİM ANKETİ

EK-3 : RESİM ANKETİ (Erkekler için kullanılan form)

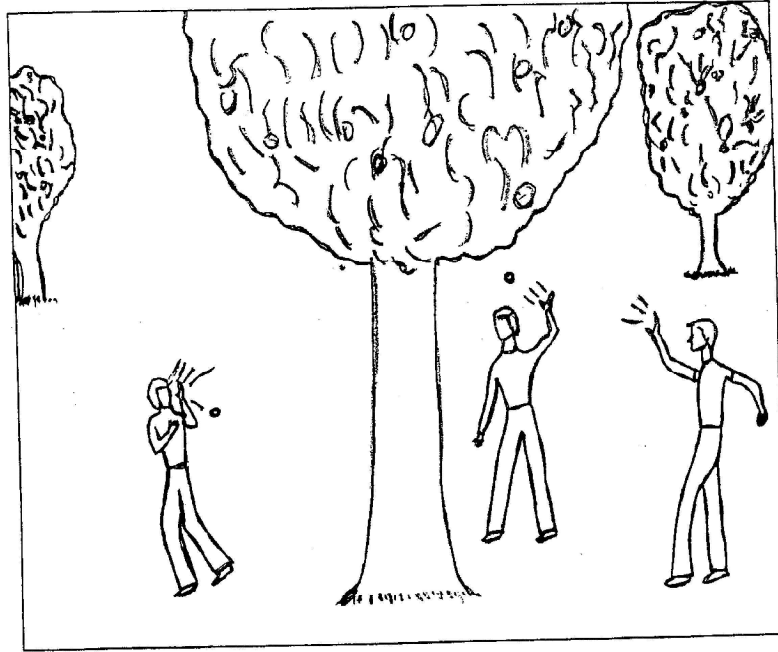
Resim Anketi A Formu

Adı – Soyadı :

Yaşı :

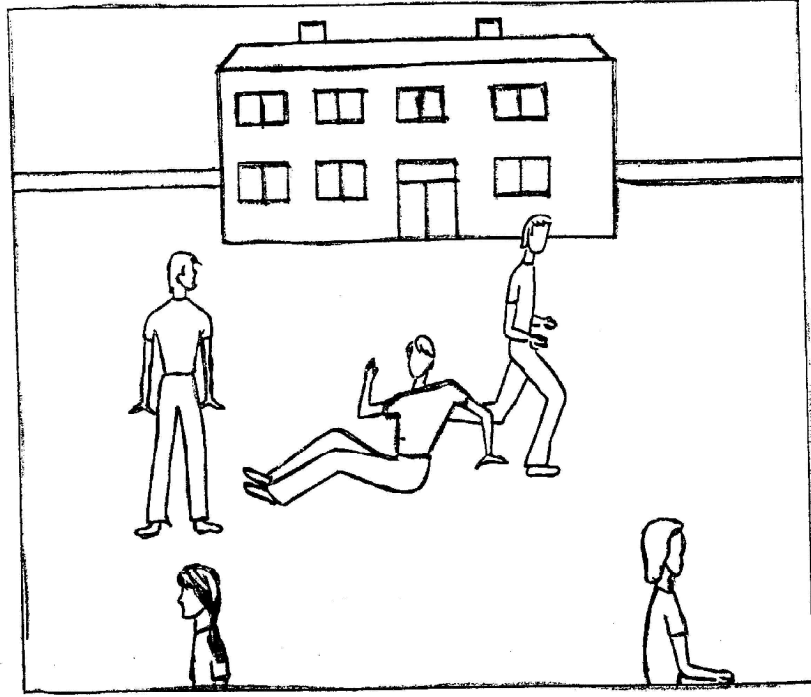
Okulu :

Sınıfı :

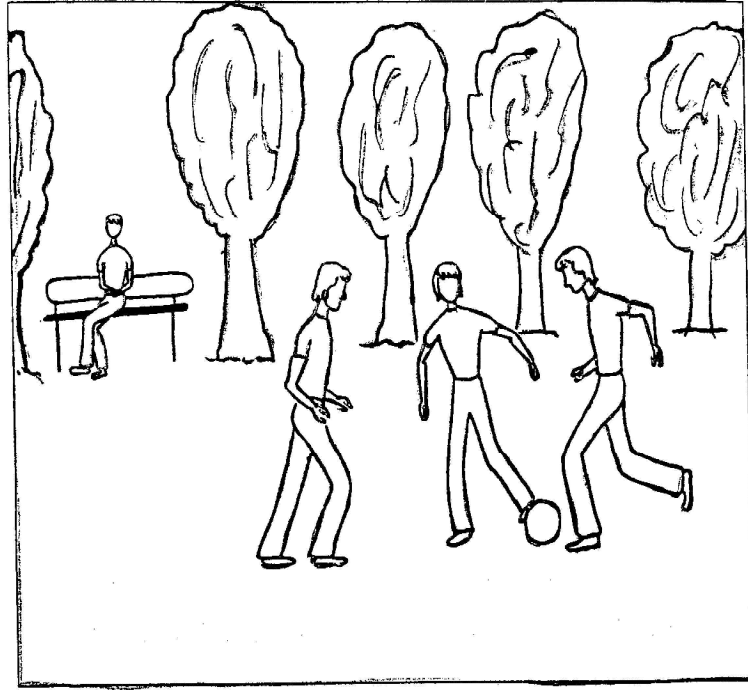
1 - Sizce bu resimde ne oluyor?

- a) Resimdeki iki çocuk diğer çocuğa taş atıyorlar.
- b) Diğer iki çocuk ağaçtan elma düşürmek isterken attıkları taş kaza ile diğer çocuğun kafasına isabet ediyor.

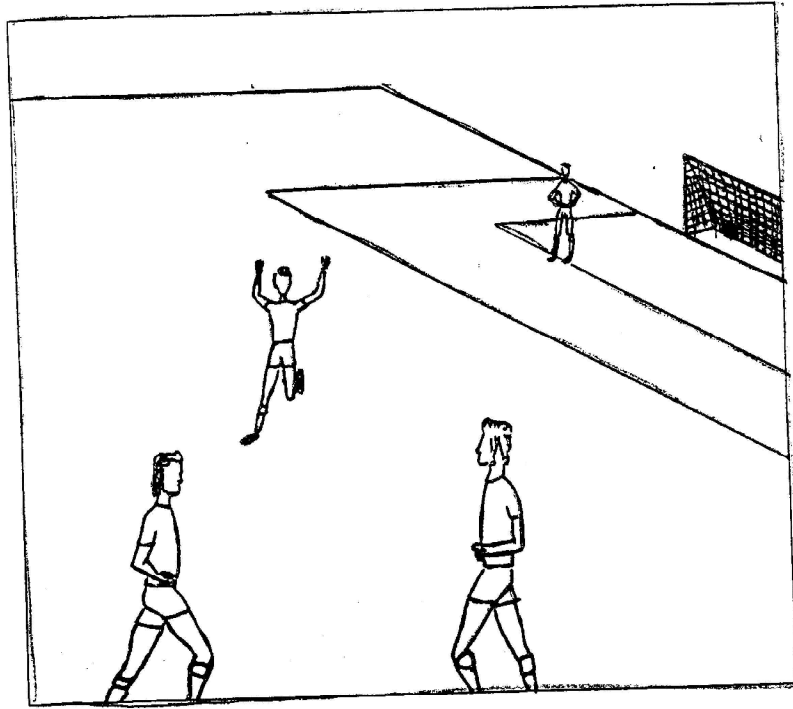
2 - Resimdeki çocuk sizce neden yere düşmüş olabilir?

- a) Koşan çocuk kazayla ona çarptığı için.
- b) Koşan çocuk bilerek ona çarptığı için.

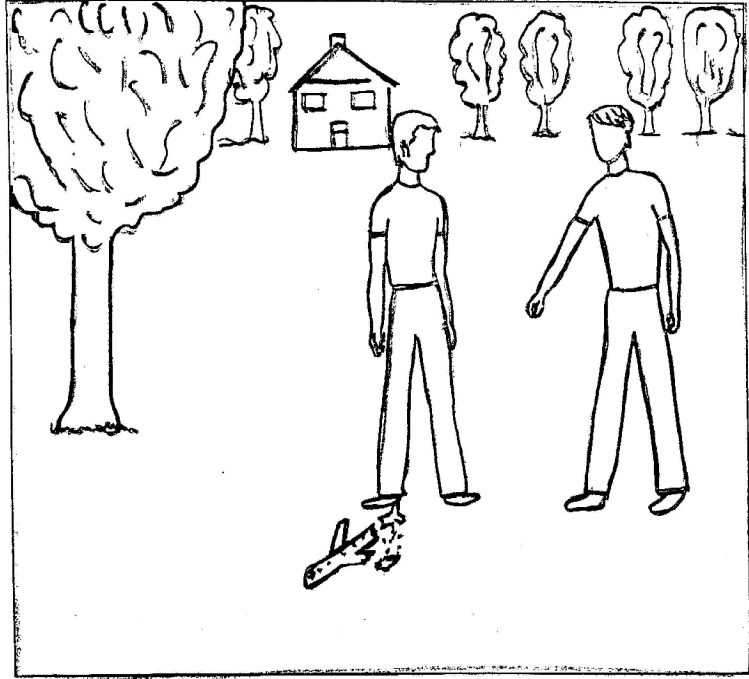
3 - Sizce bankta oturan çocuk neden diğerleriyle top oynamıyor?

- a) Diğer çocuklar onunla oynamak istemiyorlar.
- b) Bankta oturan çocuk onlarla oynamak istemiyor.
- c) O geldiğinde diğerleri zaten oyuna başlamıştı.

4 – Yukarıdaki resimde biraz önce bir gol atıldığı görülmektedir. Sizce öndeki iki oyuncu ne yapıyorlar?

- a) Aynı takımdalar. Gol attıkları için birbirlerini kutluyorlar.
- b) Rakip takımdalar ve kavga etmek üzereler.
- c) Gol yiyen takımdalar. Oyunculardan biri diğerini yaptığı hata için suçluyor.
- d) Gol yedikten sonra tekrar oyunu başlatmak için sahadaki yerlerine yürüyorlar.

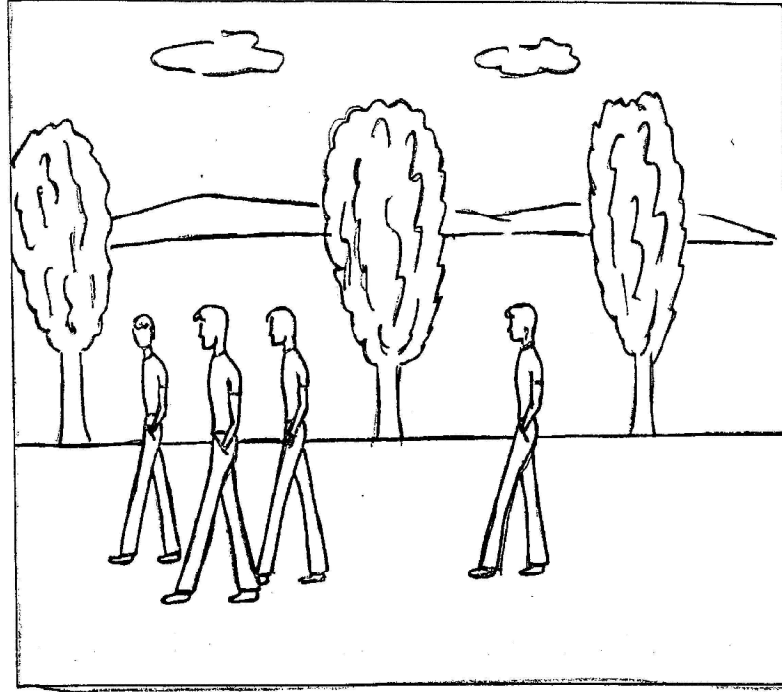

5 – A) Bu resimdeki oyuncak uçak sizce neden kırılmış olabilir?

- a) Çocuklardan biri uçağı kasıtlı olarak kırdı.
- b) Çocuklar oynarken uçak kazayla kırıldı.

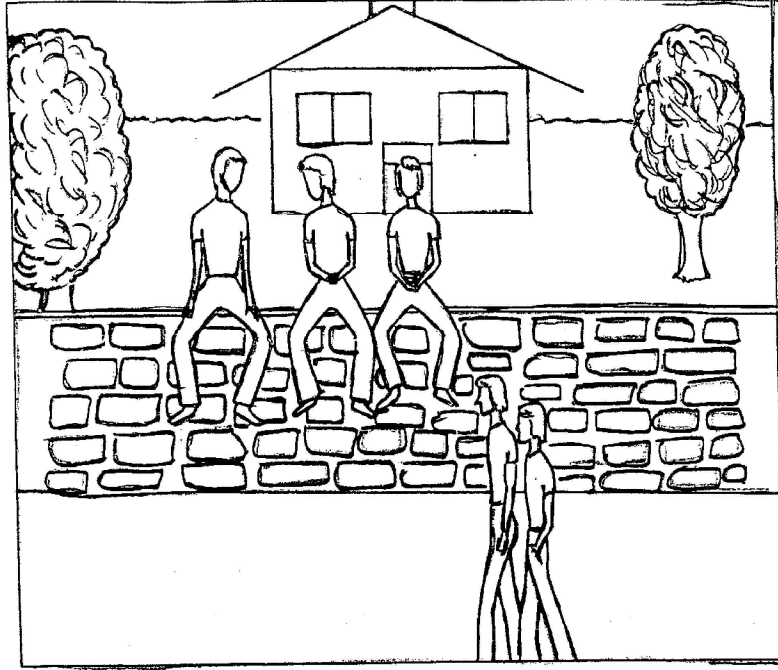
B) Peki şimdi ne oluyor?

- a) Kavga ediyorlar.
- b) Uçağın sahibi diğerine “daha dikkatli olmalıydın” diyor.
- c) Uçağı kıran çocuk üzgün olduğunu söylüyor.
- d) Uçağın sahibi diğer çocuğa üzülmemesini söylüyor.

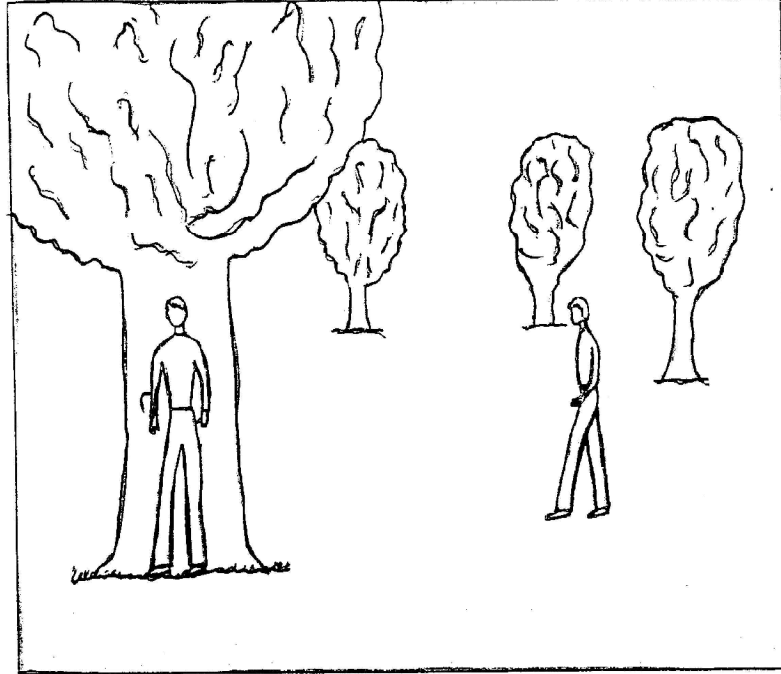
6 – En gerideki çocuk sizce neden diğerlerinin arkasından yürüyor?

- a) O, diğer çocuklarla yürümek istemiyor.
- b) Diğer çocuklar onu aralarında istemiyorlar.
- c) Gerideki çocuk öndeki arkadaşlarına yetişmeye çalışıyor.

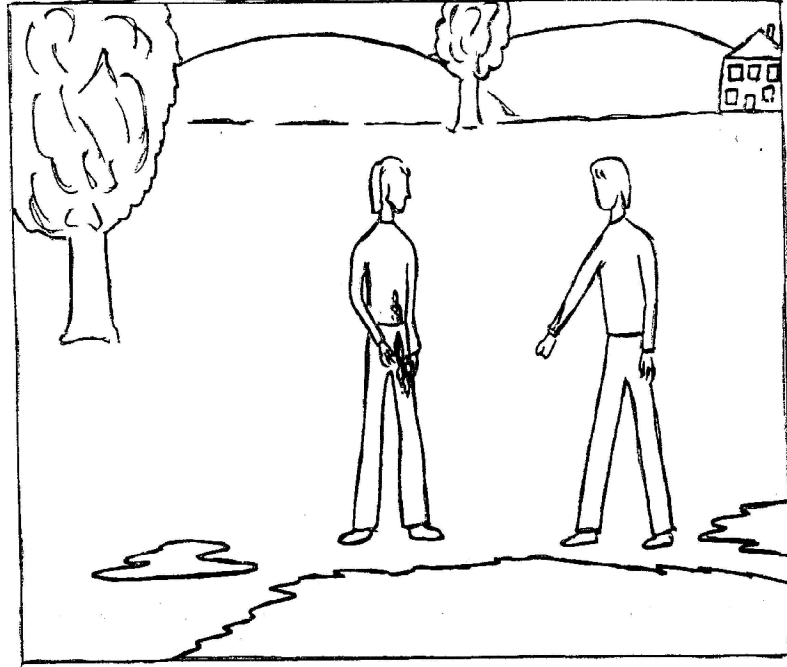
7 – Bu resimde ne oluyor?

- a) Duvarda oturan çocuklar yürüyen çocukları kendileriyle oynamaya çağırıyorlar.
- b) Duvarda oturan çocuklar yürüyen çocuklara saldırmayı planlıyorlar.
- c) Duvarın üzerindeki sadece oturuyorlar, diğer iki çocukla hiçbir ilgileri yoktur.
- d) Duvarın üzerinde oturan çocuklar diğerlerine sataşıyorlar.

8 – Bu resimde ne oluyor?

- a) Çocuklar saklambaç oynuyorlar.
- b) Yürüyen çocuk, dövmek için ağacın arkasına saklanan çocuğu arıyor.
- c) Çocukların birbirleriyle hiçbir ilgisi yok.
- d) Ağacın arkasındaki çocuk, diğer çocuğa saldırmak için saklanıyor.

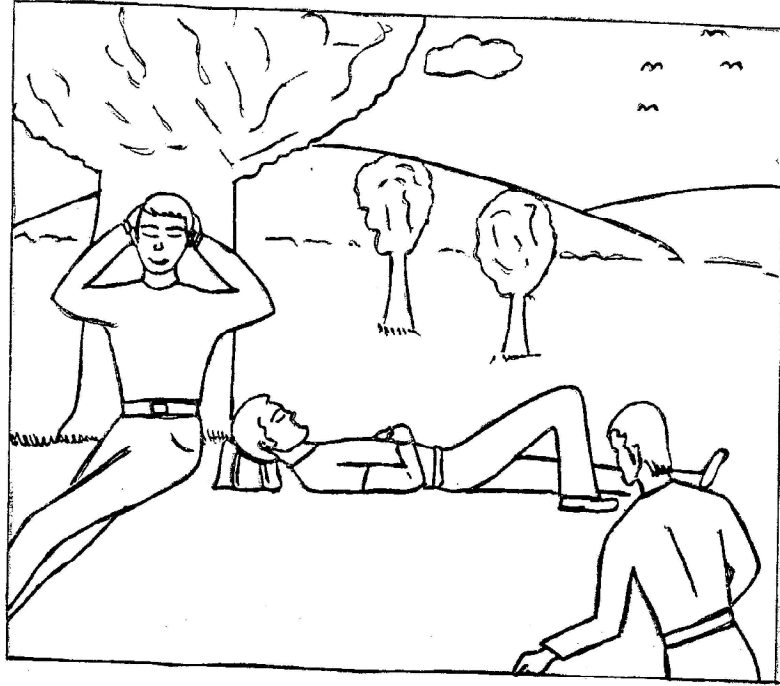

9 – A) Sizce resimdeki çocuğun pantolonu nasıl çamur oldu?

- a) Diğer çocuk kazayla çamur sıçrattı.
- b) Diğer çocuk kasıtlı olarak çamur sıçrattı.

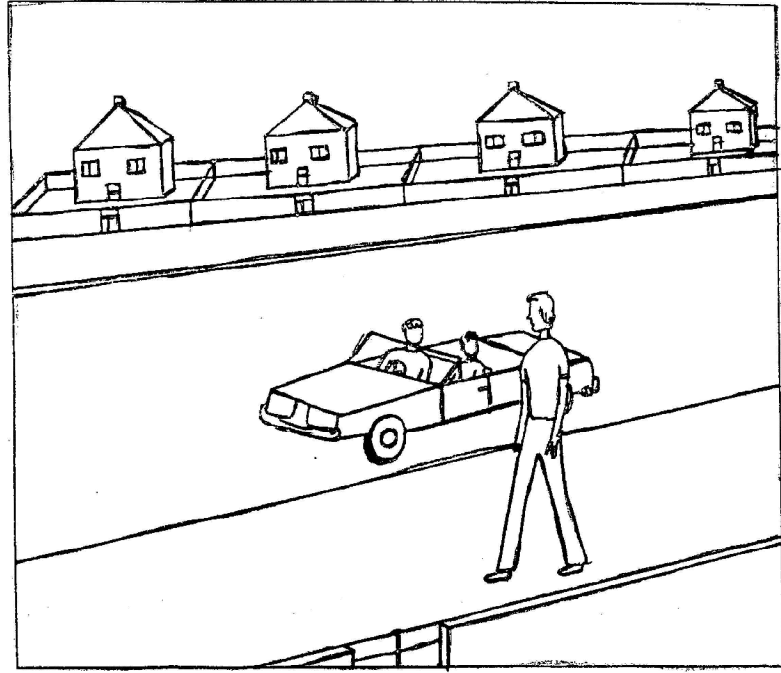
B) Peki şimdi ne oluyor?

- a) Kavga ediyorlar.
- b) Pantolonu çamur olan çocuk diğerine daha dikkatli olmasını söylüyor.
- c) Çamur sıçratan çocuk üzgün olduğunu söylüyor.
- d) Pantolonu çamur olan çocuk diğerine üzülmemesini söylüyor.

10 – Bu resimde ne oluyor?

- a) Köşedeki çocuk, uyuyan çocuklardan bir şey çalacak.
- b) Köşedeki çocuk, uyuyan çocukları uyandırıp geç olduğunu ve eve gitmeleri gerektiğini söyleyecek.
- c) Köşedeki çocuk, uyuyan çocuklara bir şekilde kötülük yapacak.
- d) Köşedeki çocuk, uyuyan çocukları oyun oynamak için uyandırmak istiyor.

11 - Bu resimde ne oluyor?

- a) Arabadaki çocuklar kaldırımdaki çocuğa sataşıyorlar.
- b) Arabadaki çocuklar kaldırımdaki çocuğa yol soruyorlar.
- c) Arabadaki çocuklar kaldırımdaki çocuğun arkadaşlarına haber vermesini bekliyorlar.
- d) Kaldırımdaki çocuk arabadakilere sataşıyor.

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı, Soyadı : Hülya GÜVEN
Doğum Yeri ve Yılı : Adana, 1985
Adres : Osmaniye Adliyesi Aile Mahkemesi. Merkez / Osmaniye
e- posta : guvenhulya85@hotmail.com

ÖĞRENİM DURUMU

2008-2012 : Yüksek Lisans, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü,
Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Adana.
2003-2007 : Lisans, Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Psikolojik
Danışma ve Rehberlik Anabilim Dalı, Ankara
2000-2003 : Lise, Seyhan Rotary Anadolu Lisesi, Adana.

ÇALIŞMA HAYATI

2011- : Osmaniye Adliyesi Aile Mahkemesi'nde Pedagog, Osmaniye
2009-2011 : Osmaniye Adliyesi Çocuk Mahkemesi'nde Pedagog, Osmaniye
2007-2009 : Hacer Özdemir Özel Eğitim Merkezi'nde Psikolojik Danışman,
Adana

BÖLÜM I

GİRİŞ

1.1. Problem

Psikolojik danışma, psikoloji ve sosyoloji gibi insan davranışlarını inceleyen bilimlerin temel amacı insanların psikolojik açıdan sağlıklı olmalarını sağlamak ve böylelikle daha mutlu, üretken ve huzurlu toplumlar yaratmaktır. Kuşkusuz bir toplumun sağlıklı olabilmesi sağlıklı genç nesiller yetiştirmesine bağlıdır. Bu nedenle çocuk ve ergenler her toplumda geleceğin bir simgesi olarak görülür.

Hangi zaman ve mekanda olursa olsun, toplumların şüphesiz üzerinde anlaştıkları tek konu, çocuklarının; toplumun geleceği olduğudur. Gelecek ise herkese göre hep en iyiyi, en güzeli simgelemektedir. Buna ulaşmada ise çocuklar, bugünle yarın arasında birer köprü olarak görülmüşlerdir. Bu köprünün sağlam temellere dayanması ise, toplumun sorumluluğu altındadır. Ok'a (1989), göre toplumun sorumluluğunu gerektiği gibi yerine getirememesinin en çarpıcı sonuçlarından biri; suçlu çocuklardır.

Hukuk önünde 18 yaş altında olan tüm bireyler çocuk kabul edilmektedir. Bu nedenle 18 yaşın altında kişilerin, yasalarca cezalandırılması gereken davranışları gerçekleştirmesi çocuk suçluluğu olarak ifade edilmektedir. Ancak 18 yaş altında işlenen suçların büyük bir çoğunluğunun ergenler tarafından gerçekleştirildiği söylenebilir. Bu, çocuk suçluluğu olarak ifade edilir. Çocuk suçluluğu, çocuklardaki saldırgan tutumların ve davranış bozukluklarının yasayla çatışması ve yasa müdahalesi gerektirecek duruma gelmesi olarak açıklanabilir (UNICEF, 2006).

Çocuk suçluluğu pek çok alt boyutu olan karmaşık bir kavramdır. Toplum içinde yasalara ve ahlak kurallarına aykırı olarak kabul edilen ancak yapıldığında çoğunlukla cezalandırılmayan pek çok eylem olduğundan söz edilebilir. Yurtdışında yapılan çalışmalarda yasalara aykırı olduğu bildirilen ve çoğunlukla 17 yaş altı çocuklar tarafından gerçekleştirilen birçok olumsuz davranışa rastlandığı bildirilmektedir. Bunlar; mağazalardan maddi değeri düşük olan ürünler çalmak, mahalle gruplarına

katılarak gürültü, kirlilik, uçarı davranışlarla mahalle sakinlerini rahatsız etmek, herhangi bir amacı olmadan geceleri sokakta başı boş dolaşmak, polisin uyarılarını sabote etmek, girişi ücretli olan eğlence merkezi, sinema gibi yerlere kaçak yollardan girmek, toplu taşıma araçları ve umumi tuvaletleri uygunsuz kullanmak, heykeller, parklar ve banklar gibi toplu kullanıma açık mallara zarar vermek, duvarlara yazı yazmak, herhangi yüksek bir yerden atlayarak eğlenmek, kendilerini uyaran yetişkinlerle ağız dalaşı yapmak, toplum içinde küfürlü konuşmak, hızlı ve tehlikeli araç kullanmak gibi toplumu rahatsız eden davranışlar olabilir. Bu tür davranışlar genellikle çocuk suçluluğu olarak ele alınmaz ve mahkemelerde yargılanmayı gerektirmez (Roucek, 1970). Ancak ergenlerde görülen bu tarz davranışların, daha ciddi suçlar işlemenin temeli olduğu düşünülebilir. Bu nedenle bu tarz olumsuz davranışlar için de gerekli önlemlerin alınması gerekmektedir. Çocuk suçluluğu kapsamında ele alınan ve mahkemelerde yargılanmayı gerektiren suçlar daha çok hırsızlık, konut dokunulmazlığını ihlal, yasal olmayan madde kullanımı, yaralama, gasp, kapkaç, öldürmeye teşebbüs, cinsel taciz ve tecavüz olarak bilinmektedir.

Günümüzde çocuk suçluluğuyla ilgili yapılan çalışma ve araştırmalar yaygınlaşmakta, çocuk suçlarına yönelik olarak çalışan çocuk mahkemelerinin sayısı artmakta ve çocuklar için alınan koruyucu tedbirlerin geliştirilmesi için çaba gösterilmektedir. Ancak tüm bu gelişmelere rağmen çocuk suçluluğu açıklanması ve önlenmesi güç bir durum olarak bilinmektedir. Çocuklar tarafından gerçekleştirilen ve ceza gerektiren eylemlerin hepsi çocuk polisine ya da mahkemelere yansımadığından suçluluğunun gerçek boyutunun saptanması oldukça zordur. “Suçlu çocuğun ailesinin zararı karşılayarak olayı örtbas etmesi, çocukların damgalanmaktan kaçınmaları gibi nedenlerden dolayı ergen suçluluğunun sayı ve kapsam olarak saptanması güç olmakta, çoğunlukla da resmi olmaktan çok gayri resmi olarak ele alınmaktadır” (Ergene, 1992, s. 209). Çocuk suçluluğuyla ilgili ülkemizde çocukların yetişkinlerden ayrı mahkemelerde yargılanmaya başlaması ve çocuk mahkemelerinin her ilde açılması için çalışmaların yapılması önemli gelişmelerden biridir. Çocukların ve ergenlerin gelişimsel özelliklerini de dikkate alan özel bir yargılama sürecine dahil edilmeleri gerekmektedir. Bu özel yargılama sürecini gerçekleştiren mahkeme, çocuk mahkemesidir.

Tomanbay’a (1999), göre çocuk mahkemeleri; suç işleyen çocukların yargılandığı, yargıç ve savcısının özel eğitimden geçirildiği, sosyal çalışma

görevlilerinin, çocuğun durumu üzerine rapor vererek yargılamayı yönlendirebildiği özel bir mahkemedir. Lotz, Poole ve Megdi'e (1985), göre çocuk mahkemelerinin felsefesi dört nokta ile ilişkilidir. Bunlar;

1. Ceza için tek yargı, rehabilitasyon olmalıdır.
2. Çocuklar olgunlaşmadıkları için onlara yetişkin suçlu gibi davranılmamalıdır.
3. Suçlu olduğu kabul edilen çocuklar, genellikle ıslah edici bir kuruma yerleştirilmektense gözetim altına alınmalıdır.
4. Çocuklar, onların problemlerini anlayacak bir mahkemeye gönderilmelidir.

Yavuzer (1982), Yörükoğlu (1983) ve Zulligen'e (1977), göre çocukların yasa dışı yöneldikleri suçlar her ne kadar ülkeden ülkeye çeşitlilik göstermekte ise de her yerde adam öldürme, hırsızlık, saldırganlık başta gelmektedir (Akt. Şakra, 1987, s. 2). Suçluluğun türü ne olursa olsun, suç işleme eğilimi olan ve suç işlemeyi alışkanlık haline getirmiş çocuklarda kural dışı davranışların, saldırganlık eğiliminin yaygın olduğu görülmektedir. Çocukların yargılanmaları sürecinde gösterdikleri, polise zorluk çıkarma, polisle tartışma, hakime hakaret etme, şikayetçi tarafla tartışma, kavga çıkarma, görevlileri veya şikayetçi tarafı tehdit etme gibi davranışlar çocuk mahkemelerinde sıkça karşılaşılan davranışlardır. Bu nedenle çocuk suçluluğunda öfke, saldırganlık, düşmanca davranışlar, ruh sağlığı bozuklukları gibi problemlerin de ele alınması gerekmektedir. Lipsey, Howell, Kelly, Chapman & Carver'a (2010), göre ergen suçluluğu; ergenlerde şiddete yönelik tutumları ve saldırganlık davranışlarıyla iç içe bir özellik göstermektedir.

Saldırganlık konusunda yapılan çalışmalarla ilgili son yıllarda en çok üzerinde durulan kavram düşmanca niyet yükleme yanlılığıdır. Düşmanca yüklemede bulunma yanlılığı, diğer insanların davranışlarının olumsuz sonuçlarının kasıtlı olarak, kötü bir niyetle gerçekleştirildiği ya da düşmanca bir niyetten kaynaklandığını düşünme eğilimi olarak tanımlanabilir (Dodge, Schwartz, Coie, Hubbard, Cillessen, Lemerise & Bateman, 1998). Düşmanca niyet yükleme yanlılığı, aynı olaya bazı insanlar hiç tepki vermezken, bazı insanların neden saldırgan tepkiler verdiğini açıklamaya çalışır. Aynı zamanda çeşitli sosyal durumlarda kişisel algıların sonucu olarak ortaya çıkan suç davranışları da düşmanca niyet yükleme yanlılığıyla açıklanabilir. Dodge (1990),

yaptığı araştırmalarında, düşmanca niyet yükleme yanlılığının; özellikle şiddet içerikli suç işleme davranışlarının bir yordayıcısı olduğu sonucunu elde etmiştir.

Çocuk suçluluğunda saldırganlık davranışının önemli bir yerinin olması ile birlikte çocuğun yetiştiği aile ortamının da suça yönelik davranışlar üzerinde etkili olduğu bilinmektedir. Çocuk suçluluğu ve şiddet davranışlarının genellikle tek bir nedeni yoktur ancak birkaç neden arasında ortak olan faktör çoğunlukla aile fonksiyonlarının bozuk olmasıdır. Etkisiz ya da çok sıkı disiplin kuralları, ailenin çocuğu yönlendirmede yetersiz olması gibi aile fonksiyon bozuklukları suça yönelik davranışların ortaya çıkmasında etkilidir (Heilbrun, Goldstein & Redding, 2005). Suç davranışı görülen ergenlerin ailesel özellikleri incelendiğinde; aile ilişkilerinin yetersiz olduğu, parçalanmış ailelerden geldikleri, ailelerinde alkol ya da madde kullanımının, sabıkalı aile üyelerinin bulunduğu saptanmıştır. Bunlara ek olarak olumsuz anne-baba tutumları, aile denetiminin ve desteğinin az olması, ergenin ihtiyaçlarının zamanında karşılanmaması, aile üyeleri tarafından duygusal ve fiziksel istismara uğraması da suç davranışıyla ilişkili bulunmuştur (Akduman, Akduman & Cantürk, 2006).

İstismar türleri içerisinde belirlenmesi ve tanımlanması en kolay olan fiziksel istismar, çocuğun kaza dışı hasar görmesi ya da fiziksel olarak cezalandırılması şeklinde tanımlanır. Bireylerin 18 yaşından önce, ebeveyni ya da onların yerine geçen kişiler tarafından itilmiş, çimdiklenmiş, tokatlanmış, yere fırlatılmış, kendisine sertçe vurulmuş, kendisi bir yere çarpılmış ya da yaralanmış olması durumları ve bunları sürekli tekrar etmesi ise fiziksel kötüye kullanım olarak kabul edilen davranışlardır (Polat, 2007). Çocukluk çağı travmatik yaşantılar ve suça karşı tutumlar ile ilgili olarak araştırma yapan Polat (2007), katılımcıların fiziksel kötüye kullanım durumları ile suça karşı tutumları arasında anlamlı ilişkiler olduğunu saptamıştır.

Ailede fiziksel istismara maruz kalma, ailede suçluluk davranışları ve çocuk suçluluğu, ayrıca düşmanca niyet yükleme yanlılığı ve saldırganlık davranışları, gibi kavramlar değerlendirildiğinde aralarında ilişkiler olabileceği düşünülmektedir. Konuyla ilgili araştırmalar incelendiğinde, Dodge (1990), tarafından yapılan araştırmada, düşmanca niyet yükleme yanlılığıyla şiddet davranışları arasında anlamlı ilişkilerin bulunduğu görülmektedir. Ayrıca, Gürler (2005), tarafından yapılan araştırmada suça yönelen çocukların %52.2'sinin ailelerinde fiziksel istismara maruz

kaldıkları sonucu elde edilmiştir. Bu araştırmada da suç işlemiş ergenlerle suça karışmamış ergenlerin düşmanca niyet yükleme yanlılıkları ve bazı ailesel özellikleri ele alınmaktadır. Bunun için Osmaniye Çocuk Mahkemesinde yargılanan 12-18 yaşları arasındaki ergenlerle suça karışmadığı bilinen ergenlerden oluşturulmuş bir karşılaştırma grubunun düşmanca niyet yükleme yanlılıkları karşılaştırılmıştır. Araştırmada ayrıca, ailelerinin çocuklarına uyguladıkları ceza türleri, aile bireyleri arasında suç işleme davranışlarının görülüp görülmemesi ve anne babanın birliktelik durumu açısından suça yönelmiş ve yasalar bağlamında suç işlememiş ergenler arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığı incelenmektedir. Aynı zamanda ailelerin kendilerini cezalandırma tarzları ve anne babanın birliktelik durumlarına göre suça yönelmiş ve yönelmemiş ergenlerin düşmanca niyet yükleme yanlılıkları arasındaki farklar olup olmadığı da bu araştırmada yanıtı aranan sorulardır.

Osmaniye Çocuk Mahkemesi'nde yargılanan ergenlerin büyük bir çoğunluğunun erkek olması nedeniyle, araştırmada her iki grup da erkek ergenlerden oluşmaktadır. Çocuk suçluluğuyla ilgili yapılan birçok araştırmada da erkek ergenlerle çalışıldığı görülmektedir. Örneğin Yılmaz (2009), suça yönelmiş ve suça yönelmemiş çocukların empati düzeyleri ve anne baba tutumlarıyla ilgili yaptığı araştırmasında, suça yönelmiş çocuklar örnekleminde yalnızca erkeklere yer vermiş, kız çocukları araştırmaya dahil etmemiştir.

1.2. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı; düşmanca niyet yükleme yanlılığı ve bazı ailesel özellikler (ailede fiziksel ve sözel ceza alıp almamaları, ebeveynlerin birliktelik durumları ve ailede suçluluk davranışları) açısından suç işlemiş ve suça karışmamış ergenleri karşılaştırmak ve bazı ailesel özelliklerine (ailede fiziksel ve sözel ceza alıp almamaları, ebeveynlerin birliktelik durumları) göre; suç işlemiş ergenlerle suça karışmamış ergenlerin düşmanca niyet yükleme yanlılıkları arasında farklılaşma olup olmadığını incelemektir. Araştırmanın alt amaçları şu şekildedir;

1.0.Suç işlemiş ergenlerle suça karışmamış ergenler arasında genel düşmanca niyet yükleme yanlılığı açısından anlamlı bir farklılık var mıdır?

- 1.1.Suç işlemiş ergenlerle suça karışmamış ergenler arasında olumsuz niyet yükleme yanlışlığı açısından anlamlı bir farklılık var mıdır?
- 1.2.Suç işlemiş ergenlerle suça karışmamış ergenler arasında olayların olumsuz sonuçlarına kişisel nedensellik yükleme eğilimleri açısından anlamlı bir farklılık var mıdır?
- 2.0. Suç işlemiş ergenlerin ailelerinin çocuklarını cezalandırma tarzları ile suça karışmamış ergenlerin ailelerinin çocuklarını cezalandırma tarzları arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?
 - 2.1.Suç işlemiş ergenlerle suça karışmamış ergenler arasında annelerinden sözel ceza alıp almamaları açısından anlamlı bir farklılık var mıdır?
 - 2.2.Suç işlemiş ergenlerle suça karışmamış ergenler arasında babalarından sözel ceza alıp almamaları açısından anlamlı bir farklılık var mıdır?
 - 2.3.Suç işleyen ergenlerle suça karışmamış ergenler arasında annelerinden fiziksel ceza alıp almamaları açısından anlamlı bir farklılık var mıdır?
 - 2.4.Suç işleyen ergenlerle suça karışmamış ergenler arasında babalarından fiziksel ceza alıp almamaları açısından anlamlı farklılık var mıdır?
- 3.0.Suç işlemiş ergenlerle suça karışmamış ergenler arasında aile bireylerinin suça karışıp karışmama durumları açısından anlamlı bir farklılık var mıdır?
- 4.0.Suç işlemiş ergenlerle suça karışmamış ergenler arasında anne babalarının birliktelik durumları açısından anlamlı bir farklılık var mıdır?
- 5.0.Suç işlemiş ergenlerle suça karışmamış ergenlerin ebeveynlerinden fiziksel ceza alıp, almamalarına göre genel düşmanca niyet yükleme yanlışlıkları arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?
 - 5.1.Suç işlemiş ergenlerle suça karışmamış ergenlerin ebeveynlerinden fiziksel ceza alıp, almamalarına göre olumsuz niyet yükleme yanlışlıkları arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?
 - 5.2.Suç işlemiş ergenlerle suça karışmamış ergenlerin ebeveynlerinden fiziksel ceza alıp, almamalarına göre olayların olumsuz sonuçlarına kişisel nedensellik yükleme yanlışlıkları arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?

6.0.Suç işlemiş ergenlerle suça karışmamış ergenlerin ebeveynlerinden sözel ceza alıp, almamalarına göre genel düşmanca niyet yükleme yanlışlıkları arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?

6.1.Suç işlemiş ergenlerle suça karışmamış ergenlerin ebeveynlerinden sözel ceza alıp, almamalarına göre olumsuz niyet yükleme yanlışlıkları arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?

6.2.Suç işlemiş ergenlerle suça karışmamış ergenlerin ebeveynlerinden sözel ceza alıp, almamalarına göre olayların olumsuz sonuçlarına kişisel nedensellik yükleme yanlışlıkları arasında anlamlı farklılık var mıdır?

7.0.Suç işlemiş ve suça karışmamış ergenlerin anne babalarının birliktelik durumuna göre, genel düşmanca niyet yükleme yanlışlıkları arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?

7.1.Suç işlemiş ve suça karışmamış ergenlerin anne babalarının birliktelik durumuna göre, olumsuz niyet yükleme yanlışlıkları arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?

7.2.Suç işlemiş ve suça karışmamış ergenlerin anne babalarının birliktelik durumuna göre, olayların olumsuz sonuçlarına kişisel nedensellik yükleme yanlışlıkları arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?

1.3. Araştırmanın Önemi

Ülkemizde son zamanlarda Adalet Bakanlığı ve Emniyet Müdürlüğü gibi kurumların gerçekleştirmekte olduğu değişiklikler ve yasaların getirdiği bir takım kurallar da göz önünde bulundurulduğunda, çocuk suçluluğunun yalnızca hukuki bir sorun olduğu fikrinin ortadan kalktığı görülmektedir. Çocuk suçluluğunun; oldukça fazla psikolojik ve sosyal boyutu olan bir kavram olduğu dikkate alınarak, yapılan uygulamalar buna göre şekillendirilmeye başlanmıştır.

Çocukların işledikleri çeşitli suçlardan dolayı farklı mahkemelerde yargılanmaya başlaması, emniyet müdürlüğüne bağlı çocuk şubelerinin kurulması, çocuk mahkemesinde görevli hakim ve savcılarla, çocuk polislerine, ceza infaz ve koruma

memurlarına hizmet içi eğitim seminerleriyle çocuk gelişimi ve psikolojisi alanında eğitimlerin verilmesi bu göstergelerin en önemlisi olarak bilinmektedir. Bunların yanı sıra 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu'na göre çocuk mahkemelerinde psikolojik danışma ve rehberlik, psikoloji ve sosyal hizmetler bölümlerinden mezun çalışanların görevlendirilmesi zorunlu hale getirilmiştir. Çocuk Koruma Kanunu'nda bu birim sosyal çalışma görevlileri olarak tanımlanmaktadır. Şu anda ülkemizde Adalet Bakanlığı'na bağlı mahkemeler, denetimli serbestlik birimleri ve cezaevlerinde görevli yaklaşık 400 sosyal çalışma görevlisinin olduğu bilinmektedir. Sosyal çalışma görevlisi bulunmayan mahkemelerde ise farklı kurumlarda görev yapmakta olan psikolog, sosyal çalışmacı ve psikolojik danışmanlar görevlendirilmektedir.

Çeşitli suçlardan yargılanan 18 yaş altı tüm bireyler Çocuk Koruma Kanunu maddeleri dikkate alınarak yargılanır. Çocuk Koruma Kanunu'na göre çocukların para ya da hapis cezasıyla cezalandırılmalarından ziyade, eğitim, sağlık ve danışmanlık tedbirlerinin uygulanması daha önemlidir. Kısacası amaç çocuğu topluma kazandırmaktır. Yurtdışında yapılan bir alan araştırmasında halkın büyük bir çoğunluğu çocukların ceza alması yerine koruyucu ve önleyici tedbirlerin uygulanmasının ve çocuğunun rehabilite edilmesinin daha olumlu olacağı görüşünü belirtmiştir (Heilbrun, Goldstein & Redding, 2005). Ülkemizde bu görüş halk arasında yavaş yavaş yaygınlaşmaya başlamış ve insanlar konuyla ilgili geleneksel görüşlerinden uzaklaşmaya başlamışlardır. Şöyle ki suçların cezalandırılması yüz yıllardır var olmasına karşın, suç işlemede herhangi bir azalma olmamıştır. Cezanın suçun önlenmesinde etkili olup olmadığı tartışmalı bir konu olmaya devam etmektedir.

Suç davranışlarının para ve hapis gibi cezalarla cezalandırılmasına rağmen azalmıyor olması, suçun önlenmesinin daha önemli bir durum olduğu görüşünü ortaya çıkarmaktadır. Psikolojik danışmanların; hem kanunen mahkemelerde görevlendirilme zorunluluğu, hem de çocuğun topluma kazandırılması sürecinde çocuğa sunacağı danışmanlık hizmetlerinin etkililiği açısından adalet sisteminde önemli bir yere sahip olmaya başladıkları söylenebilir. Bu nedenle psikolojik danışma alanında çocuk suçluluğuyla ilgili daha fazla araştırmanın yapılması, psikolojik danışmanların çocukla yapılacak görüşmelerde, çocuğun değerlendirilmesinde daha bilimsel ve nesnel yöntemler kullanması önem kazanmaktadır. Çocuk suçluluğuyla ilgili yapılan çalışmalara bakıldığında, daha çok sosyoloji, hukuk, adli tıp alanlarında yapıldığı ve

çocuk suçluluğuyla daha çok hukuki ve sosyal sorunları ilişkilendirdikleri görülmektedir.

Çocuk suçluluğunda sosyal, ekonomik sorunların oldukça büyük bir yeri ve önemi olmasına karşın, suçluluğun oluşmasında çocuğun kişilik özellikleri, anne baba tutumları, yetiştirilme tarzı, akran ilişkileri ve ruh sağlığı büyük önem taşımaktadır. Suçun daha çok sosyo-ekonomik ve eğitim düzeyi düşük çevrelerde görüldüğü bilinmektedir. Ancak her sosyo-ekonomik ve eğitim düzeyi düşük kişi suça yönelmediği için suçun oluşmasında aile ilişkileri, kişilik özellikleri, kişisel algılar gibi faktörlerin de etkili olduğu söylenebilir. Çocuk suçluluğunda şiddet, saldırganlık ve anti sosyal davranışlar önemli bir yer tutmaktadır. Ekonomik nedenlerle işlendiği bilinen mala yönelik suçları da çocuklar çoğunlukla gasp ve kapkaç şeklinde işlemektedirler ve bu da şiddet davranışı içermektedir.

Saldırganlıkla ilgili yapılan çalışmalar saldırganlığın farklı boyutlarını incelemeye çalışmaktadır. Yurt dışı literatüründe saldırganlıkla düşmanca niyet yükleme yanlılığı arasındaki ilişkiye yönelik çalışmalar yaygınlaşmaktadır. Ülkemizde de Aktaş (2001), tarafından çocuklarda saldırganlıkla olumsuz niyet yüklemeleri arasındaki ilişkileri inceleyen çalışmalar yapılmıştır. Aktaş, çalışmasında saldırganlık ile düşmanca niyet yükleme yanlılığı arasında anlamlı ilişkinin olduğu sonucunu elde etmiştir. Daha sonra Aktaş, Şahin & Aydın (2005), tarafından yapılan çalışmada çocuklarda düşmanca niyet yükleme yanlılığı ve saldırganlık ilişkisi cinsiyet değişkeni ele alınarak araştırılmış ve erkek öğrencilerin kızlara göre daha düşmanca tutumlar içerisinde olduğu, daha fazla aktif saldırganlık sergilediği sonucu elde edilmiştir.

Suçla karışmış çocuklarda saldırganlık ve düşmanca niyet yükleme yanlılığı gibi psikolojik faktörler incelenebileceği gibi ailesel özellikler de ele alınabilir. Aile yapısının bozuk olması çocuğun suça yönelmesindeki nedenlerden biridir. Yıkılmış ya da parçalanmış aile yapısı, şiddetli geçimsizlik, ailede suçlu bireylerin bulunması bunların yanı sıra ailedeki madde bağımlılığı, aile içi şiddet ve ekonomik faktörler de çocuğu suça yöneltebilmektedir. Çünkü suçluluk öğrenilen bir davranıştır. Anne-baba yoksunluğu veya düzensiz anne-baba çocuk ilişkisi de çocuğun suç işleme davranışlarına neden olabilmektedir (Erdoğan, 2005).

Ailelerin çocuklarına verdikleri disiplin şekilleri de çocukların suça yönelmelerinde etkili olmaktadır. Straus'a (1991), göre ailenin; çocuk herhangi bir hata yaptığında, fiziksel cezayla cezalandırması, çocukta tüm hataların şiddetle cezalandırılması gerektiği algısı oluşturabilir. Fiziksel ceza kısa vadede çocuğun yaramaz davranışını önlemekte ancak uzun vadede önemli sorunlara yol açmaktadır.

Düşmanca niyet yükleme yanlılığı ve aile ilişkileriyle ilgili yurt dışında yapılan çalışmalara bakıldığında, ailelerin disiplin yöntemleriyle çocukların düşmanca niyet yükleme eğilimleri arasında anlamlı ilişkiler bulunduğu görülmektedir. (Nix, Pinderhughes, Dodge, Bates, Petit & Ketchum, 1999). Nix ve diğerlerine (1999), göre, anneleri tarafından katı ve aşağılayıcı bir disiplin yöntemiyle yetiştirilen çocuklar, olaylara daha olumsuz niyet yükleme eğilimindedirler.

1.4. Sınırlılıklar

1. Bu araştırma, 2009 ve 2011 yılları arasında Osmaniye Adliyesi Çocuk Mahkemesinde yargılanan 12-18 yaş arası ergenler ile aynı dönemde, Osmaniye'de Endüstri Meslek Lisesi, Ticaret Lisesi, 19 Mayıs Lisesi, İstiklal İlköğretim Okulu, Mimar Sinan İlköğretim Okulu, Mehmet Akif Ersoy İlköğretim Okulu, Vali İsmail Fırat İlköğretim Okullarına devam eden 12-18 yaş arası ergenleri içermektedir. Bu nedenle araştırma bulguları bu gruba benzer nitelikteki ergenlere genellenebilir.
2. Araştırma yalnızca erkek katılımcılarla sınırlıdır.
3. Araştırmanın bağımlı değişkeni, Düşmanca Niyet Yükleme Yanlılığı Resim Anketi'nin ölçtüğü niteliklerle sınırlıdır.
4. Araştırmanın sonuçları, değerlendirmede kullanılan istatistiksel analiz teknikleri ile sınırlıdır.
5. Araştırma, çalışmanın amaçlarında sorulan sorularla sınırlıdır.

1.5. Sayıtlar

Araştırmaya katılan suç işlemiş ve suça karışmamış ergenlerin Kişisel Bilgi Formundaki sorulara içten yanıtlar verdikleri varsayılmaktadır. Araştırmaya katılan suç işlemiş ve suça karışmamış ergenlerin, uygulanan Resim Anketi'ne içten yanıtlar verdikleri varsayılmaktadır.

1.6. Tanımlar

Suç İşlemiş Ergen: Bu araştırmada, Osmaniye Adliyesi Çocuk Mahkemesinde yasalarca cezalandırılan eylemleri gerçekleştirmiş ve yargılanmakta olan 12-18 yaşları arasındaki erkek ergenleri ifade eder.

Suçla Karışmamış Ergen: Bu araştırmada, Osmaniye merkezdeki örgün eğitim kurumlarına devam eden ve yasalar bağlamında suç işlemediği bilinen 12-18 yaş arası erkek ergenleri ifade eder.

Düşmanca Niyet Yükleme Yanlılığı: Diğer insanların davranışlarının olumsuz sonuçlarının kasıtlı olarak ortaya çıkarıldığını ya da düşmanca bir niyetten kaynaklandığını düşünmeye yatkınlık olarak tanımlanmaktadır (Dodge, 1980, s. 163).

Olumsuz Niyet Yükleme Yanlılığı: Henüz tamamlanmamış bir davranışın hem iyi hem de kötü niyet ile başlatıldığını düşünmenin mümkün olduğu durum ya da ortamlarda bu davranışa daha çok kötü niyet yükleme eğilimidir (Dodge, 1980, s. 163).

Kişisel Nedensellik Yükleme Yanlılığı: Olumsuz bir davranışın hem kişisel hem de kişisel olmayan nedensellik ile açıklanmasının mümkün olduğu durumlarda, bu davranışın kişisel nedensellik ile açıklanmasının tercih edilmesidir (Aktaş, Şahin & Aydın, 2005, s. 44).

BÖLÜM II

KONUyla İLGİLİ KURAMSAL ÇALIŞMA VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Bu bölümde çocuk suçluluğuyla ilgili tanımlara, çocuk suçluluğuyla ilgili kuramsal görüşlere ve araştırmalara, ardından düşmanca niyet yükleme yanlışlıklarıyla ilgili kuramsal görüşlere ve ilgili araştırmalara yer verilmektedir.

2.1. Çocuk ve Ergen Suçluluğuyla İlgili Kuramsal Bilgi

2.1.1. Çocuk Suçluluğuyla İlgili Tanımlar

Suçluluk birçok farklı türü, nedeni, boyutu olan göreceli ve karmaşık bir kavramdır. Örneğin araba kullanırken hız limitini aşan kişi yasalara göre suç işliyor kabul edilmektedir. Ancak yakalanmadığı sürece herhangi bir ceza almaz. Hız limitini aşarak araç kullanan birçok şoför olduğu düşünülecek olursa, toplumda birçok suçlu olduğu söylenebilir. Öğrenciyken kopya çekmek, okuldan kaçmak, kapalı bir alanda sigara içmek vb. yasalarca cezalandırılması uygun görülen birçok davranış türü bulunmaktadır. Bu durumda dünyada suç işlemeyecek bir şahsın olduğu düşünülemez (Göç, 2006). “Suçluluğu oluşturan öğelerin ne olduğu konusunda tam bir anlaşmanın olmaması suçluluğun tanımını yapmayı da zorlaştırmaktadır” (Kaner, 1991, s. 169).

Çocuk suçluluğunun evrensel olarak kabul gören tek bir tanımının ya da açıklamasının olmaması ile birlikte (Trulson, 1986) toplumsal değişme ve gelişmeye bağlı olarak, suçların algılanış biçimi, suç türleri, suç işleyen bireye karşı gösterilecek yaklaşımlar da değişmektedir. Saldırım’a (1999) göre önceleri suçu işleyen birey suç ile ilgili olarak tek başına ele alınmakta ve tüm sorumluluğun ona ait olduğu düşünülmekteyken, bugün bireyi suça yönelten nedenler pek çok faktörle açıklanmaya çalışılmaktadır (Akt. Çoğan, 2006, s. 16). Bu nedenle artık birçok nedeni ve boyutu olan suç kavramını basit bir tanımla açıklamak zorlaşmaktadır.

Ceza Hukuku’nun verdiği tanıma göre, suç, yasanın cezalandırdığı harekettir (TCK, 2004). Ancak çok basit olan bu hukuki kavram farklı olguları kapsar. English, suçluluğu hukuki ya da ahlaki kuralların bozulması olarak tanımlar. Öte yandan Lambroso’ya göre, suç; doğum, ölüm gibi doğal bir olaydır. Bir davranış ya da hareket

belirli bir ülkenin ve dönemin adet, töre, gelenek ve düşünceleriyle çelişki halinde bulunduğu takdirde, suç niteliği taşır (Akt. Yavuzer, 2009, s. 27).

Suçla ilgili birden çok farklı tanım yapılsa da, belli başlı ortak noktaların olduğu görülmektedir. En genel ve yaygın tanımıyla suç; topluma zarar verdiği ya da tehlikeli olduğu yasa koyucu tarafından kabul edilen ve açık seçik olarak tanımlanan eylem ve hareketlerdir (Uluğtekin, 1991).

Türk Ceza Kanunu, hangi fiil ve eylemlerin suç teşkil ettiği ve nasıl cezalandırılması gerektiği konusu ile ilgilenmektedir. Burada suç işleyen bireyin cezası da ilgili kanun ile saptanmıştır. Ancak çocuk konumunda olan bir bireyin suç teşkil eden hareket ve eylemi bir büyüğün işlediği eylem gibi değerlendirilememektedir (Gönültaş, 2009). “Suçluluğun açıklanmasıyla ilgili başlıca iki sorun söz konusudur. Bunlardan birincisi suç olarak kabul edilecek davranışların neler olduğu, ikincisi de yaştır” (Kaner, 1991, s. 170).

Çocuk suçluluğu tanımlanırken çocukluk ve ergenlik döneminin psiko-sosyal özellikleri dikkate alınır. Çocuk suçluluğuyla ilgili olarak tanımlamalar gözden geçirilecek olursa, Çocuk Koruma Kanunu’nun çocuklar için suç işlemekten ziyade suça sürüklenme ifadesini kullandığı görülür. Buna göre suça sürüklenen çocuk 18 yaşını doldurmamış, kanunlarda suç olarak tanımlanan bir fiili işlediği iddiasıyla hakkında soruşturma veya kovuşturma yapılan ya da işlediği fiilden dolayı hakkında güvenlik tedbirine karar verilen çocuğu ifade etmektedir (5395 Sayılı ÇKK, 2005). Çocuk suçluluğunu anlamak, nedenlerini saptamak ve açıklayabilmek için tüm teorilerin temel olarak çocuk suçluluğunun yaygın tanımından yararlandığı görülür. Çocuk suçluluğunu tanımlamak sanıldığından çok daha karmaşıktır ancak en yaygın tanımıyla, çocuk suçluluğu; 18 yaşın altındaki kişilerin işlediği yasaya aykırı harekettir (Burfeind & Bartusch, 2005). Çocuktaki anti-sosyal eğilimlerin yasa müdahalesi gerektirecek duruma dönüşmesi şeklinde tanımlanan çocuk suçluluğu genelde sosyal bir uyumsuzluğun belirtisidir. Batı literatüründe “Juvenile Delinquency” terimiyle açıklanan tam karşılığı reşit olmayanın suçluluğu olan terim ülkemizde “Çocuk Suçluluğu” olarak ifade edilmektedir. Bu tanımın içerisinde hem çocukluk hem de ergenlik döneminin büyük bir çoğunluğu ele alınmaktadır (Polat, 2000).

2.1.2. Suçluluğu Açıklayan Kuramlar

2.1.2.1. Biyolojik Yaklaşımlar

Biyolojik temele dayanan kuramlar, suçluluğu genetik, fizyolojik ve fiziksel yönden ele almaktadır ve suçluların organik yapılarının normallerden farklı olduğunu iddia etmektedir.

Suçlulukla ilgili ilk biyolojik fikirleri öne süren kuramcı pozitivist ekolün kurucusu olan Lombroso'dur. "Lombroso, suçun ortaya çıkmasında biyolojik ve kalıtsal nedenlerin etkili olduğu görüşünü ortaya atmıştır. Lombroso yapmış olduğu çalışmalar sonucu suçun insan organizmasının bir ürünü olduğu fikrini öne sürmüştür" (Kılıç, 2007, s. 37). Doğuştan suçlu kavramını geliştiren Lombroso'ya göre suçlu çocuklar ana babalarının anatomik veya genetik zayıflıklarını kalıtsal olarak almışlardır. Suça ait eğilimler de kalıtsal olarak geçmektedir. Evlenmeden önce bile anne ve babanın genlerinde taşıdıkları bozukluklar, doğacak çocukların, hiç değilse bazılarında, çeşitli bedensel ve ruhsal bozuklukların, hastalıkların ortaya çıkmasına yol açabilmektedir (Akt, Kunt, 2003, s. 35).

Lombroso, suçlu kişilerin evrim içinde en ilkel evrelerde görülen bazı fiziksel özellikler ile ayırt edilebileceğini savunmuştur (Akt. Özsöz, 1990, 5). Lombroso, özellikle fiziki eksikliğin suçluluğa neden olduğunu belirterek, çalışmasının başlangıcında suçluluğu bireysel olarak ele almış ve insan davranışının biyolojik yapısını araştırmıştır. Ona göre suç bedensel koşulların bir ürünü olarak ortaya çıkmaktadır. Yani bazı insanlar suçlu olarak doğarlar. Bu insanların fiziki yapısı diğer insanlara göre farklılık arz eder ve bu anormallik onları suç işlemeye yöneltir (Kunt, 2003). Lombroso, doğuştan suçluların hissiz olduğunu, vücutlarının muhtelif yerlerinde dövme bulundugunu, kadın suçlularda erkekleşme, erkek suçlularda kadınlaşma olduğunu, psikolojik olarak intikam hırsı, mal hırsı bulunan, kindar, bencil, kumar, içki ve sigara gibi alışkanlıkları olan, küçük sebepler yüzünden büyük suçlar işleyebilen kimseler olduklarını söyler. Ancak bu kuram daha sonra başka uzmanlar tarafından eleştirilmiş ve bu görüşün doğru olmadığını ispatlama yönünde yeni araştırmalar yapılmasına sevk etmiştir. Dr. Charles Goring ve Karl Pearson, 3000 mahkûmun vücut ve kafa ölçüleri üzerine 12 yıl süren bir çalışma yapmış ve beden yapılarını detaylı olarak incelemişlerdir. Sonuçta suçlu olan bireyler ile suçlu olmayan bireyler arasında

göze çarpacak fizik farklarının olmadığını ortaya koymuştur (Akt. Demirhan, 2007, s. 22).

William Sheldon (1950), bedensel yapı tiplemesi kuramı ile suçlu davranışı açıklamıştır. Sheldon, fiziksel özellikler ile mizaç arasında ilişki olduğu ve vücudun fiziksel yapısının davranışın birincil belirleyicisi olduğu görüşünü ortaya atmıştır. Her beden tipi farklı mizaca sahiptir. Sheldon'a göre insanlar Endomorfikler (bunlar, bedenlerinin farklı tarafları yuvarlak olan, kısa, küçük kemikli, yumuşak tenli kimselerdir), Mezomorfikler (kemikli, adaleli, geniş göğüslü kimselerdir), Ektomorfikler (hassas, nazik, ince, uzun, düşük omuzlu, küçük yüzlü kimselerdir.) olarak üçe ayrılırlar (Akt. Yavuzer, 2009, s. 255). Sheldon (1950), yaptığı çalışmalar sonucunda fiziksel olarak daha aktif, kendini dışa vuran mezomorfaların, daha itaatkar endomorfılara ve daha içe dönük, çekinik ektomorfılara oranla suçlu grup içinde daha fazla bulunduğunu ortaya koymuştur (Akt. Özsöz, 1990, s. 6). Sheldon & Glueck (1950), 500 çocukla yaptıkları araştırmada suçlu ve suçsuz çocukları beden tipleri açısından karşılaştırmışlardır. Suçlu çocukları mahkeme kayıtlarında olan çocuklar arasından seçmişler ve yanlışlıkla tutuklanan ya da yanlışlıkla suça karışan çocukları elemişlerdir. Çocuklar yaş, zeka düzeyi, etnik köken ve çeşitli sosyal özellikler açısından benzer tutulmuştur. Bu araştırmanın en etkileyici sonucu, suçluların dışarıdan ayırt edilebilen belirgin bir fiziksel özelliğinin olmadığını ortaya çıkmasıdır. Ancak bir başka araştırmada Glueck, suçluların %60'ının mezomorf tipte olduğunu ortaya koymuştur (Akt. Özsöz, 1990, s. 6).

Jacobs ve arkadaşları, suç davranışını kromozom bozuklukları ile açıklamaya çalışmışlardır. Yalnız erkeklerde görülen ve fazla bir Y kromozomunun varlığını ortaya çıkararak bu genetik anomaliyle suç niteliğindeki davranışlar arasında bir ilişki olabileceğini saptamışlardır. Suçlular üzerinde yaptıkları incelemeler sonucunda şiddet eyleminde bulunan cana karşı suç işleyen erkeklerin fazladan bir Y kromozomu taşıdıklarını görmüşlerdir. Kromozom bozukluklarının akıl hastalıklarına sebep olduğunu ve bu kişilerde görülen dürtü kontrolsüzlüğünün saldırgan ve anti-sosyal davranışlara yol açacağını belirtmiştir. Bazı araştırmacılar ise XYY kromozomu ile çağa yönelik davranışlar arasındaki olası ilişki konusunda genellemelere gitmek için erken olduğu görüşündedirler (Elibol, 1998).

Bazı kuramcılar suçun zeka seviyesiyle olan ilişkisinden de söz etmektedir. Zeka, soyut düşünebilme, olaylar arasında ilişki kurabilme ve çevreye uyum yeteneği olarak da tanımlanan çok boyutlu bir kavramdır. Zeka geriliği olan kişilerin davranışların sonucunu kavrayamadıkları ayrıca yasaların kapsamını tam olarak anlayamadıkları için suç işledikleri bilinmektedir (Demirbaş, 2005). Zeka geriliğiyle suç arasındaki ilişkinin kurulması günümüzde geçerliği olmayan bir düşüncedir. Zihinsel engelli kimselerin suça yönelik davranışlarının olması yaygın bir durum olsa da bu kişilerin ceza ehliyeti bulunmamaktadır ve hukuk sisteminde yaptıkları suç olarak kabul edilmez. Ayrıca günümüzde yaygın olan sahtecilik, dolandırıcılık gibi organize suçlar göz önünde bulundurulduğunda suçluların normalden zeki olduğu bile söylenebilir. Konuyla ilgili yapılan incelemeler sonucunda da suç kategorisine göre zeka seviyesinin değiştiği ortaya çıkmıştır. Sahtekarlık, dolandırıcılık ve organize suç faillerinin zeka seviyesi yüksek iken, cinsel suç müessir fiil ve adam öldürme faillerinin zeka seviyesinin düşük olduğu gözlenmiştir (Akt. Kılıç, 2007, s. 83).

2.1.2.2. Sosyolojik Yaklaşımlar

Sosyolojik kuram, gencin suça itilmesine neden olarak çevresel, toplumsal ve kültürel etkenler arasında sosyal sınıf, akran grubu, ana-baba ve aileyi koymaktadır. Suçu açıklamak için geliştirilmiş olan sosyolojik yaklaşımlar şu şekildedir;

Gerilim Kuramı (Strain Theory), Amerikalı sosyolog Robert Merton’a ait olan bu teori, Durkheim’in anomi kavramını sapkın davranışlara uygulamıştır. Bu teori, suç eylemi açıklanırken psikolojik ve yapısal açıklamaları bir araya getirilerek oluşturulmuş bir kuramdır. “Merton (1938) sapmanın biyolojik temelli olduğu tezini reddeder ve suçun toplumsal olduğunu savunur. Bu nedenle Merton’un kuramı sosyolojik özellikli bir kuramdır” (Kılıç, 2007, s. 52).

Merton tarafından 1938 yılında geliştirilen gerilim teorisi; suçluluğu açıklamada rol oynayan, sosyal psikolojide önemli bir yere sahip olan bir kuramdır. Gerilim teorisi hem bireysel öfke, kızgınlık ve saldırganlık duygularını ele alırken hem de toplumsal düzenin kişi üzerindeki etkisini araştırır (Agnew, 1992). Merton, suç ve sapmayı Amerika toplumsal yapısının bir sonucu olarak görmektedir. Çünkü ona göre, Amerika toplumunun sosyal yapısı, doğal olarak alt sınıfa ve siyah ırka mensup olanların, sosyo-

ekonomik statülerini yükseltmelerini engelleyici veya bloke edici bir yapı sergilemektedir. Merton, alt sınıfa mensup olan bireylerin, meşru amaçlara yasal yollardan ulaşma imkanlarının bloke edilmiş olduğuna inanmaktadır. Merton'a göre iyi düzenlenmiş toplum biçimi, söz konusu toplumda yaşayan bireylerin toplumsal amaçlarını gerçekleştirmek için eşit imkanlara sahip olduğu toplumdur. Bu çerçevede; özellikle, ekonomik açıdan dezavantajlı olan veya alt sınıf mensubu bireylerin, varlıklı veya statülü kesimlerle eşit imkanlara sahip olamamalarından dolayı, üst sınıfa yükselebileme gayretleri önemli ölçüde gayri meşru yollarının denenmesi ile gerçekleştiği varsayılmaktadır. Bu sebeple Merton'a göre suç, ani sosyal değişme ile ortaya çıkan bir olgu değil, daha çok toplumsal yapı fenomenidir. Dolayısıyla Merton (1938), suçun nedenlerinin sosyal yapıda aranması gerektiğini ileri sürmektedir (Akt. Kızmaz, 2005, s. 154).

Alt Kültür Kuramı, gencin akran grubu içinde daha fazla kabul görmek amacıyla suça yöneldiğini söylemektedir. Alt kültür teorilerini genel olarak, çocuk veya genç çeteler içerisinde yer alan alt sınıfa mensup bireylerin, sapma ve suçluluk durumları üzerine odaklanmış kuramlar olarak görmek mümkündür (Kızmaz, 2005, s. 157). Alt kültür teorisi, herkesin neden suçlu olmadığına açıklama getirmek ister. Herkesin suçlu olmamasının nedenlerini ise, kaliteli bir eğitim, iyi bir arkadaş ve aile çevresi ve sağlam bir karakter olduğunu belirtir. Kurama göre, çevrenin bireyin hayatında önemli bir yeri vardır ve iyi bir çevre kişinin toplumda iyi bir yer edinmesini sağlarken, kötü bir çevre de bireyi suçlu davranışa yöneltir (Balamir, 1999).

Cohen, Cloward, Oblin, Wolfgang & Miller alt kültür kuramının önde gelen temsilcileri olarak kabul edilmektedir. Cohen'e (1985), göre, toplumda sosyo-ekonomik ve eğitim düzeyi düşük, kente genellikle kırsal kesimden göçle gelmiş bireyler, o toplumun alt kültürünü oluşturur. Alt sınıfa mensup olan bu bireyler, içinde bulundukları toplumun koşullarına sahip olamadıkları ve çocuklarını orta veya üst sınıfın değerlerine ve beklentilerine göre yetiştiremedikleri için toplum tarafından dışlanırlar. Bu durum; bu bireylerin ve özellikle de çocukların kabul görmek için kendi aralarında orta sınıfa karşıt bir yapılanma -çete oluşumları gibi- içine girmelerine neden olur. Alt sınıfa mensup bu bireylerde, orta ve üst sınıfa uyum sağlama ya da orta sınıfı protesto etme amaçlarıyla suç işleme davranışlarının görülmesi yaygındır.

Ayırıcı Birleşmeler Teorisi: “Alt kültür kuramını daha geniş biçimde ele alan Sutherland, “ayırıcı birleşmeler” kuramını (differential association theory) geliştirmiş ve alt kültür kuramını daha sistematik bir şekilde ele almıştır” (Türkeri, 1995, s. 9). Ayırıcı birleşmeler teorisi, suçluluk kavramına daha sosyolojik bir çerçeveden bakmaktadır ve Sutherland, çalışmalarında eklektik bir bakış açısı izlemiştir. Suç kavramını açıklamada, bireyin içinde bulunduğu çevre, sosyo-ekonomik düzeyin düşüklüğü, ait oldukları toplumsal sınıf, ailenin parçalanmış olması, ailede alkol ve madde kullanımı gibi pek çok risk faktörünü değerlendirmiştir (Matsueda, 2000).

Edwin H. Sutherland (1914), suç, farklılaşmış birlik dediği şeyle ilişkilendirmektedir. Çeşitli alt kültürlerin bulunduğu bir toplumda, kimi toplumsal çevreler yasadışı etkinlikleri özendirme eğilimi gösterirken, ötekilerde bu eğilim bulunmaz. Kişiler, suç normlarını benimseyen insanlarla birlik olarak suça yönelirler. Sutherland’e (1914), göre, suç davranışı çoğu kez, birincil gruplar, özellikle de gizli gruplar içerisinde öğrenilmektedir. Bu kuram, ruhsal farklılıkların suçluları öteki insanlardan ayırdığı görüşüne karşıttır, kuram suç etkinliklerinin, tıpkı yasaya uygun davranışlarda olduğu gibi öğrenildiğini, onlarla aynı gereksinim ve değerlere yöneltildiklerini ileri sürmektedir. Hırsızlar, tıpkı geleneksel işlerde çalışanlar gibi para kazanmak ister, ne var ki bunu gerçekleştirmek için yasadışı yollara saparlar (Akt. Demirhan, 2007, s. 28). Bu kuram aşağıdaki gibi özetlenebilir;

1. Suçlu davranış öğrenilir.
2. Suçlu davranışın öğrenilmesi, diğer insanlar ile iletişim süreci içinde olur, diğer insanlarla ilişki ile öğrenilir.
3. Suçlu davranışın öğrenilmesi, prensipte kişisel olarak yakınlık içinde olur.
4. Öğrenilmiş suçlu davranış yalnızca karmaşık suçlara girişme tekniklerini kapsamaz, aynı zamanda motivasyon, mantık ve meşruluk gibi birbirine geçmiş değer sistemlerini de kapsar.
5. Bu değer sistemi yasaların yanında veya karşısında algılama ile öğrenilir.
6. Gençler yasanın ihlalini uygun olarak algıladıklarından suçlu olmaya başlarlar.
7. Ayırıcı birleşmelerde, sıklık, süre, öncelik ve yoğunluk değişebilir.
8. Suçlu davranışın öğrenilmesinde diğer öğrenme ile ilgili mekanizmalar geçerlidir

Yapısal Fonksiyonalist Teori, Fransız sosyologu Emile Durkheim’ın “anomi” kuramından yola çıkarak geliştirdiği bir teoridir. Durkheim suç fenomeninin tüm toplumlarda, her zaman var olacağını ve belirli bir fonksiyonu yerine getirdiğini savunmaktadır. Yapıalcılar suçu bireyin biyolojik, psikolojik yapılarına göre değil, sosyal yapının işleyişine göre açıklamaktadırlar (Korkmaz & Kocadaş, 2006).

Robison'a (1960), göre anomie kuramı da suçluluğu açıklamak amacıyla kullanılmıştır. Durkheim, anomie kavramını toplumsal çevre içinde ortak kontrolün toplum üyeleri tarafından bozulması olarak açıklamıştır (Akt. Özsöz, 1990, s. 8). Anomie kelime anlamı olarak amaçsızlık ve normsuzluk demektir. Durkheim, anomie kavramıyla ilgili kuramını geliştirirken sanayi toplumlarının yapısına değinmiştir. Sanayi toplumlarında, sosyal eğilimler birey üzerindeki sosyal kontrolü azaltarak boş vermişliğe, doğal olarak normların değişmesine sebep olur. Eğer bir toplumdaki kültürel ve sosyal yapının bütünleşmesi kötü olmuşa, yani kültürel yapının istediği davranışları, sosyal yapı engellemişse bu durumda normların yıkılması ve anomik ortamın oluşması başlamış demektir. Sosyolojik anlamda ise bireyin toplumsal ve yaşamsal değerlere olan bağlılığını yitirmesi olarak da tanımlanabilmektedir. “Bu bağlamda anomik birey yaşama karşı ilgisiz ve alakasız olduğu için toplumu düzenleyen hukuk kurallarını da önemsemeyen bir kişiliktir. Bu nedenle bu kişilerin suç işleme olasılıkları daha fazladır” (Kılıç, 2007, s. 50).

Fonksiyonalist Yaklaşımına göre grup birbiriyle ilişkisi olan parçaların fonksiyonel bir bütündür. Bir bütün içindeki parçaları anlamak için o parçaların bütün içinde taşıdığı fonksiyonsuzlukları bilmek gerekir. Bu basit yaklaşım toplumsal gruptan, toplumun bütününe anlaşılmaya hatta aileye kadar uygulanabilir (Kılıç, 2007, s. 50). Kısaca toplumda bazı kuralların ortadan kalkması, işbölümünün bir ünitesinde çalışanlar ile diğer ünitesinde çalışanlar arasında uyumsuzlukların ve çatışmaların çıkmasına sebep olur (Yavuzer, 2009, s. 260). Normların yıpranması (anomie), aileyi, eğitim kurumlarını da ister istemez etkileyecek ve bundan çocuklar da etkilenecektir. Yetişkinlerin yasaları çiğnediğini çevresinden gören bu çocuklar kural dışı davranmayı normal karşılayacaklar ve zamanla benzer davranışları tekrarlayacaklardır. Bu da çocukların suça itilmelerine sebep olacaktır (Kılıç, 2007).

Sosyal Kontrol Kuramı

Suçluluğu açıklamaya çalışan bir diğer sosyolojik yaklaşım ise sosyal kontrol kuramıdır. Hirschi suçlu davranışı bireyin toplumla kurduğu bağlara dayanarak açıklamaktadır. Bu bağlar zayıfladığında ya da koparıldığında toplumun birey üzerine koyduğu sınırlamalar kalkar ve birey yasaları ihlal edebilir. Hirschi tüm insanların potansiyel suçlu olduğunu ve ahlaki değerlerin değil, sosyal kontrolün yasaları ve düzeni sağladığını ileri sürer. Sosyal kontroller olmadığında ve başkalarına yönelik ilgi ve duyarlılık azaldığında genç suçlu etkinliklerde bulunma girişimlerinde serbest kalır. Hirschi toplumda tüm bireylerin karşı karşıya oldukları tutarlı bir değer sistemi olduğunu, toplumla bağları zayıf olan suçluların ise bu ahlaki değerlere karşı koyduklarını ileri sürer (Akt. Türkeri, 1995, s. 10). Çocukların anne, baba, kardeş ve arkadaşı ile olan bağının zayıflaması, onlara duyduğu saygının azalması suç işleme oranını arttırmaktadır. Bu kuramda, “uyum” kavramı merkezi bir öneme sahiptir (Kılıç, 2007).

Etiketleme Kuramı

1938 yılında Tannenbaum tarafından ortaya atılan ve Becker tarafından geliştirilen etiketleme (damgalama veya toplumsal reaksiyon) teorisi, 1960’lı yıllarda suç ve suçluluk çözümlemelerinde dikkat çeken ve kısa sürede belirli bir üne ulaşan ender kuramlardan biridir. “Etiketleme kuramı; bireylerin etiketlenmelerinin onların suç işleme süreçleri üzerinde etkili olduğu varsayımı üzerine oturmaktadır” (Kılıç, 2007, s. 77). “Bu teoriye göre, toplumda onaylanmayan davranışta bulunan kimseler değersiz olarak etiketlenmektedir. Etiketleme teorisine göre hangi davranışların sapkın davranış ya da hangi kişilerin suçlu olarak etiketleneceğini toplumdaki hakim sınıf belirlemektedir. Ayrıca bu teoride kişinin ne yaptığına değil, toplumun hangi kesiminden geldiğine bakmaktadır. Bir kez suç işleyerek etiketlenen kimse, bu etiketlenmeye tepki olarak suç işlemeye devam edecektir” (Terzi, 2007, s. 39).

Etiketleme yaklaşımının öncülerinden olan Becker’e göre suç olgusu, toplumda egemen sınıf veya güçlü konumda olanların çıkarsal öngörülleri çerçevesinde inşa edilen bir tanımlama biçimi ile ilintilidir. Bu yaklaşım, suçun bir davranışsal özellik olmaktan çok, hukuksal bir tanımlamayla alakalı bir olgu olduğunu göstermektedir. Yani Becker’e göre bazı sosyal gruplar, sapkın olarak etiketlenmede kullanılabilecek bazı

kuralları koymakta ve bireylerin bu kurallara olan uyum durumlarına göre, onları sapkın veya uyumlu bireyler biçiminde damgalamaktadırlar (Akt. Kızmaz, 2005, s. 168). O halde Becker'e göre, suçlu ile suçlu olmayan arasındaki fark, suçlunun sadece etiketlenmiş olmasıdır.

Etiketlemenin büyük bölümünü, yasa ile düzen güçlerini temsil eden ya da başkalarının geleneksel ahlakı üzerine tanımlamalar getirebilen insanlar gerçekleştirir. Az çok, sapkınlığın kendilerine dayanılarak tanımladığı kurallar, varlıklılar tarafından yoksullar, erkekler tarafından kadınlar, yaşlılar tarafından gençler için düzenlenmiştir. Örneğin, pek çok çocuk, başkalarının bahçelerine girer, meyve çalar ya da okuldan kaçar. Varlıklı bir semtte bunlar, anne babalar, öğretmenler ve polis tarafından, masum çocuk oyunları olarak görülebilirken, yoksul bölgelerde çocuk yaştaki hırsızlık eğilimleri diye görülebilir (Demirhan, 2007).

2.1.2.3. Psikolojik Yaklaşımlar

Suçlulukta psikolojik teoriler, kişilik unsurlarının sapma gösteren davranışlara neden olduğuna dayanmaktadır. Kliniksel kişilik yaklaşımların çoğu, suçluluğun gerçekte psikolojik denge bozukluğunun neden olduğu normal dışı davranış örneklerine dayanmaktadır. Suçlu çocuklar nörotik, psikotik, sosyopatik ve şizofrenik olarak gözlemlenmiştir. Siegel ve Senna'ya (1981) göre uygusal olarak tatmin edilememiş, kişilik ve karakteri ile ilgili olarak ihtiyaçlarını giderme adına çaba gösteren bunu giderme konusunda karmaşa ve bocalama yaşayan çocuğun eksik yönlerini tamamlamak amacıyla suç işlediğine inanılmaktadır (Akt. Kunt, 2003, s. 41).

Çocuk suçluluğuna ilişkin en etkili psikolojik açıklama, Freud'un psikoanalitik kuramından gelmektedir. Freud, kuramını insan kişiliğindeki parçaların etkileşimine dayandırmıştır. Bu kurama göre benlik, altbenliğin istekleriyle üstbenliğin değerleri arasında bir arabulucu olarak çalışmaktadır. Altbenliği yeterince denetlenmeyen benlik ile üstbenlikte yapısal bozukluklar bulunması durumunda, dengesiz bir kişilik oluşmakta, bu da davranışı etkileyerek çocuk suçluluğuna neden olmaktadır. Doğarken yalnızca altbenlik vardır, yaşam ve ölüm içgüdülerinin deposudur. Altbenlikte, yalnızca zevk kavramı yer almaktadır. Yaşamın ilk birkaç yılında insan, bir benlik ve bir de üstbenlik geliştirmektedir. Benlik, kişinin toplum gerçekleriyle kurduğu en yakın

ilişkinin bir bölümünü oluşturmaktadır. Üstbenlik, ahlak, pişmanlık ve suçluluk duygularını geliştirmektedir. Bu nedenle üstbenlik, bireyin toplumsallaşmasında temel güçtür. Psikoanalitik kurama göre yetişkin ve çocuk suçluluğu, benlik ile üstbenlik gelişimindeki yetersizlikler nedeniyle, suç dürtülerinin bir başka ifadeyle altbenliğin, denetim altına alınmamasından kaynaklanmaktadır (Akt. Demirhan, 2007, s. 24). Egonun savunma mekanizmaları normal olarak topluma aykırı düşen ve anksiyete yaratan dürtüleri baskı altına alırlar. Şayet bu mekanizmaların işlevlerinde bir bozukluk varsa, ego kendini içgüdüsel tehlikelerden koruma çabaları içinde uyumsuz savunma örneklerine başvurabilir. Böylece nörotik şahsiyet özellikleri ortaya çıkar. Bunlar;

- 1- Aşırı ket vurulmuş, suçlu içeriği de olan nevrotik davranış.
- 2- Çocuğun değerlerine açıkça ters düştüğü halde, toplumsallaşmamış saldırgan davranış.
- 3- Çocuğun akranlarıyla ilgili olduğu, fakat yetişkinlerin kurallarına aykırı davrandığı, yani okuldan kaçtığı veya hırsızlık yaptığı halde toplumsallaşmış suçluluk (Akt. Demirhan, 2007, 2 s. 4).

Psikonalitik görüş, suçluluk kavramının benlik ile üst benlik arasındaki orantısızlıktan kaynaklandığını belirtmiştir. Bu görüş; alt benliğin (idin) aşırı gelişmesi ve ihtiyaçlarının üst benlik (süper ego) tarafından karşılanmamasının, bireylerin suç işlemelerine neden olduğunu açıklayan bir görüştür (Durmaz, 2005). Ayrıca psikanalitik kuram, bireyin doğuştan saldırganlık güdüsüne sahip olduğunu ve kişilik gelişim dönemlerinden olan genital dönemde erkeklerin yaşadığı odivus ve kızların yaşadığı elektra komplekslerinin sonucunda kendilerini suçladığını ve suçluluk duygusunu bastırmak için suç işlediklerini savunmaktadır (Atabay, 2009).

2.1.3. Çocuk Suçluluğunun Nedenleri

Çocuk suçluluğunun nedenleri yeterince anlaşılmadan çocuk suçluluğunu önlemeye yönelik etkili programların geliştirilmesi imkansızdır (UN, 2003). Çocuk suçluluğunun nedenlerinin önceden belirlenmesi; çocukların suçla tanışmasının önlenmesinde ve sorunların çözümünde kullanılacak metotların belirlenmesinde önemli etkenlerden biridir. Çocuk suçluluğunun önlenmesinde yetişkinlerden farklı olarak, suçun ön plana çıkartılarak karşılığında cezanın uygulanması şeklinde değil, kişinin öne

çıkartılarak, suçu oluşturan etmenlerin irdelenmesi ve ortadan kaldırılması olumsuz sonuçların yaşanmasını büyük ölçüde etkileyecektir.

Suç davranışlarını işleme açısından risk taşıyan ergenler genellikle olumsuz ve zor koşullar altında yaşamaktadır. Ailede alkol kullanımı, yoksulluk, anne babanın boşanması, kalabalık aileler, çocuğun ailede istismara uğraması, ailede suç davranışları, ebeveyn kaybı, yetimhanede yetiştirme gibi durumlar bu olumsuz koşullara dahil edilebilir. Çocuk suçluluğunun daha çok sosyal ve ekonomik boyutlarına yer verilse de suçluluğun nedenleri genellikle bireysel ve çevresel olmak üzere ikiye ayrılmaktadır (UN, 2003).

2.1.3.1. Bireysel Nedenler

Çocuk suçluluğunun bireysel nedenlerinden birini oluşturan kişi ve kişiliğe bağlı nedenler, genel itibarıyla, bireyin fiziksel ve/veya psikolojik durumundan kaynaklanan etkenlerden oluştuğu bilinmektedir. Çocuğun fiziki veya psikolojik yapısında görülen zayıflıklar, her ne kadar çocuğu tek başına suça itmek için yeterli bir neden olmasa bile, onları suç işlemeye uygun bir ortam hazırlama açısından oldukça etkili olduğu bilinmektedir. Konaç'a (1974) göre çocuklarda görülen bu zayıflıklar sadece kalıtım bozukluğundan değil sonradan da oluşabilmektedir (Akt. Terzi, 2007, s. 52).

Suçlulukla ilgili yapılan kimi araştırmalarda, suçlulukla zeka düzeyi arasında ilişki olabileceği üzerinde durulmuştur. Zeka testleri, asker ve suçluların zeka düzeylerini saptamak için kullanılmıştır. Sutherland (1914), ilk araştırmalarında, suçlular arasında %50 oranında zeka geriliği olduğunu tespit etmiş, daha sonra yaptığı araştırmalarında bu oranın %20'ye düştüğünü saptamıştır (Akt. Yavuzer, 2009, s. 257). Henry Goddard (1914), ise genç suçlular üzerine yaptığı araştırmada suçlular içinde % 25–50 arası zekâ geriliği olduğunu tespit etmiştir. Fakat bu tezini ileri sürerken yapmış olduğu araştırmada suç işlememiş gençlerden bir kontrol grubu oluşturmadığı için sonuç ileriki yıllarda onaylanmadığı gibi aksine suçluların bazen zeki oldukları bile kanıtlanmıştır (Akt. Kılıç, 2007, s. 82). Zamanla gelişen zekâ testleri ile bu testlerin suçlu ve suçsuz büyük denek kitlelerine uygulanması ile bu tezin yetersiz olduğu ortaya çıkmıştır. Yapılan araştırmalar göstermiştir ki zekâ geriliği suç işlenmesinin temel ve ana sebebi değildir sadece suça neden olan faktörlerden biridir.

Bireysel suç nedenlerinden bir diğeri, kişilerdeki psikoz, nevroz, kleptomani gibi kişilik bozukluklarıdır. “Kişilik bozukluğuna haiz bireyler – şayet tedavi edilebilecekse – tedavi edilmediği sürece bu rahatsızlıklarının niteliğine uygun suçlar işleyebilir. Kleptomanların hırsızlık yapması, psikopatların şiddet suçları işlemesi bu türdendir” (Göç, 2006, s. 18). Bazı araştırmalar, doğum öncesinde yaşanan travmalar, annenin hamilelikte madde kullanması, bebeğin x ışınlarına maruz kalması, düşük doğum kilosuna, bebeğin darbe alması gibi biyolojik nedenlerle suçluluk arasında düşük de olsa bir ilişki olabileceğini ortaya koymaktadır (Christle, Nelson & Jolivatte, 2008).

2.1.3.2. Çevresel Nedenler

Çocuk ve ergen suçluluğuna etki eden faktörler, bireysel ve çevresel olarak ikiye ayrılrsa da ergenin bir toplum içerisinde yaşamayı ve suç davranışını topluma karşı işlemesi nedeniyle suçun daha çok çevresel nedenlerinin olduğu söylenebilir. “Suçun ortaya çıkmasında, ailesel özellikler, okul ve arkadaş çevresi, toplumsal ve sosyal çevrenin etkileri önemli bir yer tutmaktadır” (Hawkins, Herrenkohl, Farrington, Catalano, Harachi & Cothorn, 2000, s. 2).

2.1.3.2.1. Aile

“Aile, kan bağına dayanan karı, koca, çocuklar ve kardeşler arasındaki ilişkilerin oluşturduğu, toplum içindeki en küçük sosyal “birlik” olarak tanımlanmaktadır” (Özgüven, 2001, s. 1). Bir başka tanımla ise; aile kan bağılılığı, evlilik ve diğer yasal yollardan, aralarında akrabalık ilişkisi bulunan ve çoğunlukla aynı evde yaşayan bireylerden oluşan; bireylerin cinsel, psikolojik, sosyal ve ekonomik ihtiyaçlarının karşılandığı, topluma uyum ve katılımların sağlandığı ve düzenlendiği temel bir birimdir (Akt. Nazlı, 2007). Ailenin işlevlerini nasıl yerine getirdiği çocukların gelişimleri ve davranışları üzerinde oldukça etkilidir.

Suç davranışı gösteren ergenlerin ailesel özellikleri incelendiğinde, aile ilişkilerinin yetersiz olduğu, parçalanmış ailelerden geldikleri, ailelerinde alkol ya da madde kullanan aile bireylerinin bulunduğu saptanmıştır (Akduman, Akduman, & Cantürk, 2007). Çocuk suçluluğunu oluşturan ailesel nedenleri, aile yapısı, ailenin

sosyo-ekonomik durumu, aile içi ilişkiler, ailenin eğitim durumu, ailede suçluluk ve model alma olarak sınıflandırabiliriz.

Aile Yapısı: Bir ailedeki bireyler, birbirleriyle aralarında bağlılık örüntüleri oluştururlar. Bu örüntüler, aileye bireylerinin ihtiyaçlarını karşılamasına izin veren ve aynı zamanda dış çevreye de bağlı olan bir yapı ortaya çıkarır (Parrott, 2003). Aile içindeki yapının kalitesi, tutarlılığa (sağlıklı aile fonksiyonu) ya da tutarsızlığa (fonksiyonsuzluk) yol açabilir. Fonksiyon bozukluğu ya da patoloji çoğunlukla, iç içelik ya da kopuklukla eş anlamlıdır. İç içelik aile üyelerinin kendi özerkliklerini geliştirmeden, birbirlerine şiddetle bağlı olduğu durumları ifade eder. Kopukluk ise, aile üyeleri arasındaki duygusal bağın olmadığı ve etkileşim eksikliğinin olduğu durumları ifade eder (James & Gilliland, 2003).

Erdoğan'ya (2005) göre aile yapısının bozuk olması çocuğun suça yönelmesindeki nedenlerden biridir. Sağlıklı iletişimin kurulamadığı ailelerin, genellikle ailenin zorlaması veya kadının kaçırılması gibi sebeplerle tarafların rızası olmaksızın kurulan evlilikler olduğu görülmektedir. Bu evliliklerde karşılıklı sevgi ve anlayışın eksik olması, çocukların kişiliklerinin sağlıklı bir şekilde gelişmesini engellemektedir. “Ebeveynleriyle sağlıklı ilişkiler kuramayan ya da toplum tarafından kabul edilmeyen evlilik dışı birleşmelerden doğan çocukların, antisosyal davranışlara yönelmelerinin daha kolay olduğu görülmektedir” (Terzi, 2007, s. 56).

Çocuk suçluluğunda, parçalanmış ailelerin de çocukların suça itilmesinde önemli bir neden olduğu görülmektedir. Ailelerin, çocukların sosyalleşmesi ve çocuklarına uygun davranış ve değerleri kazandırmaları açısından önemliliği dikkate alındığında, parçalanmış ailelerin çocuklarının karşılaştığı durumların ne kadar ciddi boyutta olduğu ortaya çıkmaktadır. Parçalanmış ailelerin çocukları, yalnız olmanın yanı sıra eksik de yetişerek çevrenin onu yönlendirmesine açık olmaktadır (Ayanoğlu, 2002).

Parçalanmış ailelerin suç işlenmesine etkisiyle ilgili yapılan araştırmaların sonuçlarına göre;

1. Ailenin ne zaman parçalandığı önemlidir. Küçük yaşlarda anne eksikliği, ergenliğe yakın dönemlerde baba eksikliği daha çok sorun oluşturur.

2. Kız çocukları, genellikle, erkek çocuklarına göre ailenin parçalanmasından daha çok etkilenir.
3. Ailenin parçalanması tek başına değil, fakat diğer faktörlerle birleştiğinde çocuğu daha çok etkiler.
4. Boşanma ya da terk nedeniyle oluşan parçalanmalar, karşılıklı düşmanca duyguların yoğunluğundan dolayı ölüm nedeniyle parçalanmalara göre çocuğu daha fazla etkiler.

Ailelerin geniş olması nedeniyle ailede yaşayan yetişkin sayısının fazla olması çocuğun değer kavramlarını tam olarak kavrayamamasına ve doğru ile yanlış ayırt edememesine neden olmaktadır. Yine aynı şekilde evde kardeş sayısının fazlalığı da anne ve babanın çocukla tam olarak ilgilenememesi sebebiyle çocuğun suça itilmesini kolaylaştırmaktadır. Birden fazla çocuklu ailelerde suç işleme oranının en büyük çocuklarda daha fazla görülmesi ise, büyük çocuğun daha fazla ihmal edilmesi, aşırı yükleme ile karşı karşıya kalması ailenin yükünü daha erken yaşlarda taşıması gibi faktörlere bağlanmaktadır. Nitekim 1997 yılında Emniyet Genel Müdürlüğünün suçluluk istatistiklerinde, suçluların 3,4 ve 5 kardeşe sahip olmaları dikkat çekicidir (Akt. Kılıç, 2007, s. 93).

Ailenin Sosyo-Ekonomik Durumu: Sosyo-ekonomik düzeyi düşük ve işsizlik sorunuyla mücadele eden ailelerde çocuklar, yoksulluk ve bunun gibi çeşitli sorunlarla yüz yüze kalmaktadır (UN, 2003). Genel olarak; yoksulluk, şehirlerin kalabalık ve yoksul semtlerinde oturma, olumsuz eğitim ve sağlık şartları, işsizlik, anne ve babanın hatta çocukların bile dışarıda çalışması, kötü konut şartları, ucuz konut olanağı nedeniyle bu bölgelerin suçlularca oturma ve saklanma bölgeleri olarak kullanımı, çocukların bu suçluları taklit etmesi, fertlerin olumsuz yaşam koşullarından dolayı çareyi alkol ve uyuşturucuya kaçışta bulması gibi nedenlerin; suç üreten bir yaşam tarzını ortaya çıkardığı söylenebilir (Göç, 2006).

Suçlu çocukların genellikle gelir düzeyi düşük ailelerden geldikleri bilinen bir gerçektir. Çünkü en basit anlamda açlık duygusu bir uyarıdır ve bu uyarım hırsızlık suçunun işlenmesine sebep olmaktadır (Demirbaş, 2005). “Suçlu çocuklar incelendiği zaman zaten çoğunun babasının yüksek gelir getiren işlerde çalışmadığı gibi annelerinin de ev hanımı oldukları görülmektedir. Bu tarz ailede yaşayan çocukların okullarından

sonra sokakta çalıştıkları veya ebeveynleri tarafından çalıştırıldıkları da bilinen bir gerçektir” (Kılıç, 2007, s. 102). Dönmezer’e (1994) göre gelir seviyesi düşük olan kişiler daha çok ekonomik suçları, gelir seviyesi yüksek olanlar ise daha sosyal suçları işlemektedirler. Keza yoksulluk, ruhsal buhranları, anormal ruhsal krizleri, dengesizlikleri doğurmakta ve bu yolla suç işlenmesinde etkili olabilmektedir. Ancak yoksulluk genel olarak bir suç nedeni değildir. Fakat yoksulluğun sebep olduğu bazı sosyal olaylar, özellikle çocuk suçluluğu üzerinde en güçlü etkenlerden biridir

Aile İçi İlişkiler: Çocuk sosyal bir varlık halini alırken, ilk önce aile içindeki sosyal şartlara uyum sağlamayı öğrenir. Çocuğun hayatta sosyal beceriler kazanmaya başladığı ilk grup ailedir. Ana-baba-çocuk ilişkilerinde, ana babanın çocuğuna ilişkin bakım ve eğitimi içeren davranışları, çocuğun bu davranışlara ilişkin algısı, toplumsallaşma sürecinin en önemli evreleridir.

“Suçluluğa neden olmada ailenin rolünü inceleyen araştırmacılar, iki ana etkeni vurgularlar. Bunlardan birincisi parçalanmış aile, ikincisi ise aile ilişkileridir. Aile içi ilişkilerin sağlam ve düzenli olması, aile bütünlüğünün devamı çocuk suçluluğunun önlenmesi açısından çok önemlidir” (Polat, 2000, s. 417). Loeber ve Loeber'a (1986), göre ergenlerin suç işlemede en güçlü ve birinci etken; ebeveynin çocuğa karşı ilgisizliği, ebeveynin çocuğu reddetmesi ve çocukla ebeveyn arasındaki temel bağlılık duygusunun eksikliğidir. İkinci etken ise; ailenin parçalanmış olması ve ailede suçluluk davranışlarıdır.

Aile içi çocuk eğitiminde, çocuğu suça iten en önemli unsurlardan biri de çocuğa uygulanan disiplinin şekli ve derecesidir. “Anne babaların disiplin yetkisini suiistimal ederek çocuklarına fiziki veya psikolojik kötü muamelede bulunmaları çocukların ebeveynleri ile sağlıklı bir iletişim kuramamalarına ve saldırgan bir kişilik kazanmalarına sebebiyet vermektedir” (Kılıç, 2007, s. 107).

Yılmaz’a (2009), göre suça yönelmemiş çocukların anne babaları; kendilerine karşı daha demokratik ve koruyucu bir tutum sergilerken, suça yönelmiş çocukların ebeveynleri ise daha otoriter veya ilgisiz tutumlar göstermektedir. Milli Eğitim Bakanlığının okullardaki şiddet ve madde bağımlılığını azaltmak için yaptığı çalışmada, Emniyet Müdürlüğü’nün 2007 yılında hazırlamış olduğu rapora göre suç işleyen

çocukların % 56'sının aile içinde dövüldüğü ve % 13,5'inin de aile içinde cinsel istismara maruz kaldığı belirtilmektedir (Akt. Kılıç, 2007, s. 107).

Ailenin Eğitim Durumu: Suç davranışı, büyük ölçüde belirli bir sorunun çözümüne yönelik olarak ortaya çıkmaktadır. Daha açık bir ifade ile hırsızlık yapan parasal sorununu, tecavüz eden cinsel istek sorununu veya cinayet işleyen birey de; miras bölüşümü, alacak verecek meselesi, hakarete uğrama gibi çok farklı değişkenlerde bir araya gelebilecek problemlerini hukukla çelişen bir tarzla çözme çabasını sergilemiş olmaktadır. Burada sorunun çözüm biçimi bir tartışma konusudur. Bu nedenle var olan sorunların insancıl, hukuksal ve rasyonel bir çözüm imkanının oluşturulmasında, öğrenim düzeyinin etkisi yadsınamaz. Bu noktada eğitim olgusu, bilinç düzeyinin ve rasyonel düşünüş ediminin oluşumunda önemli bir etken olarak temel bir işlevi yerine getirmektedir (Kızmaz, 2004).

Sampson'a (1986), göre ailenin sosyo-ekonomik düzeyinin düşük olması beraberinde eğitimsizliği ve eğitim düzeyi düşük bir sosyal çevreyi getirir. Ailenin ve sosyal çevrenin eğitim düzeyinin düşük olması, çocuk suçluluğunun en önemli çevresel faktörlerinden biri sayılabilir. Yavuzer'e (2009), göre aile bireylerinin ve çocuğun eğitimlerinin yeterli olmaması, ailede örnek bireylerin olmayışı ve suçlu birey örneklerinin bulunması da çocuk suçluluğunu arttıran etkenlerdendir. İlk eğitimin alındığı ailede, ana babaların eğitim düzeylerinin düşük oluşu, çocuğa yeterli eğitim ve tutarlı disiplin verebilmelerine engel olmaktadır.

Ailede Suçluluk: Suçluluğa yönelme açısından, aile bireylerinin davranışları göz önüne alındığında, en başta gelen olumsuzluk madde kullanımı, alkol ve suç sayılan davranışlara sahip ve örnek olan aile bireyleri ve yakın çevrenin varlığıdır. Dönmezer'e (1994), göre çocuk suçluluğunun açık nedenlerinden birisinin de aileye mensup kişilerden bazılarının suçlu olmaları, alkol ve kötü ahlaki durumlar olduğu kabul edilir.

Suçluluk öğrenilebilen bir davranış olması sebebiyle elbette ki aile içindeki modeller çocuğun suçlu davranışı öğrenmesine etki eder. Her ne kadar bir aile içinde yaşayan çocukların hepsi suçlu olmasa da yapılan araştırmalar suçlu bireylerin bulunduğu ailelerde yaşayan çocukların suç işleme riskinin yüksek olduğunu ortaya koymuştur. Çünkü bazı ailelerde suç meslek olarak icra edilmekte ve sosyalizasyon

sürecinde çocuğa bu bizzat öğretilmektedir. Ayrıca, bazı araştırmalar, babaları cinayet ve yaralama gibi suçlar işlemiş olan çocuklarda, şiddet ve saldırganlık davranışlarının daha fazla görüldüğünü belirtmektedir (Hawkins, ve diğerleri, 2000). Ailede görülen suçluluk davranışını model almanın yanı sıra, ailedeki bir bireyin tutuklanarak cezaevine girmesi durumunda aile fiilen parçalanır ve bu durum aile yaşantısını, çocukların gelişimini olumsuz etkiler (Kunt, 2004).

Avcı'ya (2006), göre şiddet davranışı gösteren ergenlerin yaklaşık yarısının ailesinde suça yönelik davranışlar bulunmaktadır. Erdoğan (2005), ise suça yönelmiş çocukların ailelerinde, suça yönelmemiş çocuklara göre daha fazla suç işlemiş birey olduğunu belirtmektedir.

2.1.3.2.2. Okul ve Eğitim Durumu

“Birçok araştırmadan çıkan ortak sonuç, çocuk suçluluğunun önüne geçmede en etkili kurum olarak okulu göstermektedir. Çünkü suçun önlenmesine dönük olarak hazırlanan önleme programlarının maliyeti, suçluyu tekrar topluma kazandırmanın maliyetinden daha düşüktür. Bunun için “suçluluğu önleme” yönünde çabaların yoğunlaştırılması gerekmektedir” (Kepenekçi ve Özcan, 2002, s. 153).

Eğitimin suçu önleyici bir faktör olduğu bilinmektedir ancak okul ortamı zaman zaman suçun işlendiği ve yaygınlaştığı bir mekan olarak da karşımıza çıkabilir. Okullarda şiddet olayları, zorbalık ve okul ortamında çatışma çözme becerileriyle ilgili yapılan birçok araştırmada öğrencilerin okulda birbirine şiddet uyguladığı ve şiddete maruz kaldığı ortaya konmuştur. “Genel olarak araştırmalar, okul arkadaşları tarafından kendilerine zarar verilen öğrencilerin oranının %10 ve %40 arasında değiştiğini göstermektedir. Ülkemizde ilköğretim öğrencileri ile gerçekleştirilen bir çalışmada öğrencilerin %23'ünün bir kurban ya da zorba ya da hem kurban hem de zorba olduğu ortaya konmuştur” (Akgün ve Araz, 2010, s. 2).

Okulların ve eğitim durumunun ergenlerin suç işleme davranışlarında farklı etkiler yarattığı görülmektedir. Bir taraftan ergenlerin okullarda gruplaşma ve çeteleşme şeklinde sosyalleştikleri ve okul ortamında birbirlerine karşı şiddet davranışları sergileyerek suça karıştıkları görülmektedir. Diğer taraftan ise okulun çocukları ve

ergenleri suç işleme davranışlarından koruduğu söylenebilir. Okula devam eden ergenlerin vakitlerini daha çok okulda geçirdikleri, dışarıda, sokakta çalışma olasılıklarının azaldığı, geleceğe yönelik hedefler belirledikleri ve mesleki beklentiler içerisinde oldukları düşünülebilir. Bu etkenlerin çocuğun ve ergenin suça yönelmesinin önlenmesinde etkili olabileceği düşünülmektedir. Öyleyse okulların öncelikle öğrencilerin sağlıklı davranışlar gösterebilecekleri uygun ortamlar olmaları gerekmektedir. Böylelikle okulla ilintili suç işleme olasılığının da önüne geçilmiş olur.

Bilir'e (2009), göre, eğitimin, suçların önlenmesindeki işlevi genel anlamda iki bölümde incelenebilir. Birincisi önleyici anlamda, ikincisi ise suç işlemiş kişilerin ıslahı anlamındaki işlevidir. Bunlardan ilki, daha erken yaşlarda başlayan ve çocukluğu da kapsayan bir eğitim sürecidir. Çocuğun suçlu davranış kalıplarını öğrenmesinin ve kriminal kimlik geliştirmesinin engellenmesi hem daha kolay hem de daha etkin bir çözümdür. Bunun gerçekleşebilmesi için eğitim kurumlarına ve öğretmenlere büyük görevler düşmektedir. İkinci işlev olarak, suçlu kişilerin eğitim almalarının ve yeni beceriler kazanmalarının sağlanarak davranışlarını değiştirmelerinin sağlanmasıdır. Bu çok kolay olmamakta, insanların alışkanlıklarını, belli davranış kalıplarını ve sosyal çevrelerini değiştirmeleri zorlaşmaktadır.

Christle, Nelson & Jolivatte'e (2008), göre eğitim durumuyla suçluluk davranışları arasında doğrudan ya da dolaylı ilişkiler bulunmaktadır. Suç işlemiş çocukların genellikle eğitim başarısının düşük olduğu, okula yeterli devam etmedikleri, okulu yarım bıraktıkları, bunun sonucunda ise daha fazla suça yöneldikleri söylenebilir.

2.1.3.2.3 Arkadaş Grubu ve Çeteler

Çocuğun ilk sosyal becerilerini kazandığı yer ailesidir ancak toplumsal özellik kazanması ve topluma uyması, arkadaş edinmesi ile ortaya çıkar. Çocukların ve ergenlerin tatmin edilmesi gereken gereksinimlerinden biri oyun ihtiyacıyken bir diğeri de bir gruba ait olma ihtiyacıdır (Kılıç, 2007, s. 119). Çocukların ve ergenlerin bu gereksinimleri giderdikleri, kendilerini eğitici ve yönlendirici etkilerden bağımsız hissettiği yer arkadaş çevresidir. "Akran grubu, çocuk üzerinde etkisi en güçlü olan gruptur. Çocuk akran grubu içerisinde kişiler arası ilişkiler açısından yüz yüze geldiği

ortamı algılar, bazı toplumsal davranışları kazanır ve akran grubunun etkisinde büyür” (Çoğan, 2006, s. 50).

Kılıç’a (2007), göre çocukların başlangıçta oyun grubu olarak bir araya gelmeleri zamanla grup üyesi çocukların özellikleri nedeniyle suçlu çetesi halini alabilmektedir. Eğer çocuk saldırgan veya çok çekingen bir yapıya sahipse grupta kabul görebilmek ve benimsenmek düşüncesi ile yasakları çiğneyip kural dışı davranabilmektedir. Başlangıçta sadece heyecan duymak için işlenen suçlar cezasız kaldıkça daha ciddi suçların işlenmesine sebep olur. Bilindiği gibi çeteler içinde suç gelenek gibi oluşarak devam etmektedir.

Suç işleyen ve işlememiş olan çocuklar üzerinde yapılan incelemeler bu iki grup arasındaki en önemli farkın suç alt kültürüne muhatap olup olmamaları ile bağlantılı olduğu sonucunu ortaya çıkarmıştır (Dönmezer, 1994). “Çetenin alt kültürünü alkol ve uyuşturucu madde kullanımı, argo, uygunsuz davranışlar oluşturduğundan çeteler topluma kronik suçlu üretmektedir. Bu grup içerisinde suçluluk tekniği ve pratiği öğrenilmektedir” (Yavuzer, 2009, s. 48). Bunları grup üyeleri kendilerini koruma adına normal bir davranış olarak algılasalar da toplumla daima çatışma halindedirler.

Birleşmiş Milletlerin “Dünya Gençlik Raporu”na (2003), göre birçok ülkede yapılan araştırmalardan elde edilen sonuçlar çocukların çoğunlukla bir gruba üye olduğu ve suçu grupça işlediği sonucunu göstermektedir. Suç işleyen çetelerin yaş ortalamasının 14-17 arasında değiştiği ve çoğunlukla hırsızlık ve gasp gibi suçları grupça işledikleri, cinayet ve yaralama suçlarının ise daha çok bireysel olarak işlendiği bilinmektedir.

Çocuk suçluluğunda arkadaş grubunun etkisinin önemini vurgulayan araştırmaların aksine, arkadaş ve çete gruplarının etkisiz olduğunu savunan görüşler de bulunmaktadır. Bazı araştırmalara göre çocuk ve gençler arkadaş grupları içerisinde suç işlememektedir, daha önce suç işlemiş olan çocuklar bir araya gelerek, arkadaş grubunu oluşturmaktadır. Dönmezer’e (1994), göre suç işleyen her 10 çocuktan 9’u suç işlemeye 11 yaşındayken başlamaktadır, çete oluşturma ve çete üyesi olma yaşı ise 12’nin üzerindedir.

2.1.3.2.4. Boş Zaman Etkinlikleri ve Kitle İletişim Araçları

Televizyon, medya ve internet gibi kitle iletişim araçlarının toplum ve birey üzerindeki etkileri giderek artmakta, toplumun ve bireyin davranışlarını şekillendirdiği bilinmektedir. Kitle iletişim araçlarının, doğru kullanılması durumunda, toplumu bilgilendirdiği ve geliştirdiği, daha demokratik, gündemi takip eden bir toplum yaratmada en etkili araç olduğu söylenebilir. Ancak kültürel, toplumsal ve ekonomik alanlarda bir eğitim aracı olarak karşımıza çıkmamış, aksine, günümüzde, bir eğlence aracı ve boş zamanların verimsiz alanlarda tüketildiği bir alan olarak karşımıza çıkmıştır (İlci, 2002). Bu açıdan kitle iletişim araçları günümüzde beklenen düzeyde değildir.

Günümüzde çocukları toplumdan soyutlayan ve saatlerce kendisine kilitleyen bilgisayar oyunları, televizyondaki eğlence programları ve şiddet ağırlıklı filmler, çocukların bazılarında nefret ya da suçluluk duygusunun oluşumuna, bazılarında ise cinsel suç işlemesine ya da normalden sapan bir davranışa sebep olduğu görülmektedir (Yavuzer, 2009).

Kitle iletişim araçlarında yer alan şiddetin üç temel etkisi olduğu belirtilmektedir. Bunlardan birincisi; televizyonda ve diğer medya yayınlarında şiddet görüntülerine maruz kalan çocukların saldırgan davranışları daha çok kazanacakları ve izledikleri şiddet görüntülerinden sonra çevrelerine karşı daha saldırgan tutumlar sergileyecekleri şeklindeki yaklaşımdır. İkincisi; medyadaki şiddet görüntülerine uzun süre maruz kalan kişilerin şiddet davranışına ve onun sonuçlarına karşı giderek daha kayıtsız kalması şeklindeki görüştür. Bu görüşe göre, adam öldürme, yaralama, patlama, katliam gibi sahneleri sürekli ve sık olarak gören çocukların, bu davranışları normal ve yaşamın doğal bir parçası olarak algılamaları söz konusudur. Üçüncüsü ise; televizyonda çok sayıda şiddet görüntüsü izleyen çocukların “tehlikeli/kötü dünya sendromu” geliştirdikleri şeklindeki görüştür. Bu sendrom çocukların izledikleri şiddet görüntüleri sayesinde gelecekte kendilerinin de şiddet davranışının mağduru olacakları yönünde bir korku geliştirdikleri ve bu korkunun artarak onlarda bir huzursuzluk yaratabileceği şeklindeki patolojik bir durumu tanımlamaktadır (Kılıç, 2007).

Kitle iletişim araçlarıyla çocuk suçluluğu arasındaki ilişkiler değerlendirildiğinde, genel olarak medya ve bilgisayar oyunlarındaki şiddet

davranışlarının etkili olduğu söylenebilir. Bunun dışında, filmlerde, dizilerde ve televizyon programlarında yer alan suçlu karakterlerin yüceltilerek gösterilmesi, güçlü, zeki ve karizmatik bir izlenimle yansıtılması da çocukların suç davranışlarını model almasına neden olabilir.

2.1.3.2.5. Göç ve Düzensiz Kentleşme

Yaşadığımız yüzyılda gelişmiş ve gelişmekte olan bütün ülkelerde kentleşme, göç ve suç ilişkisi sosyal ve ekonomik bağlamda en önde gelen önemli konular arasında yer almaktadırlar. Çünkü kentleşme, göç ve suç ilişkisi toplumun ekonomik ve sosyal yapısı ile insan tutum ve davranışlarında belli bir takım değişmelere yol açabilme gücüne sahip olgulardır. Özellikle sanayileşme, kırdan kente göçle kentleşme ve göçün etkisiyle ortaya çıkan problemlerden suç ile ilgili sorunlar gelişmekte olan ülkelerin çözüm üretmeye çalıştığı sorunların başında gelmektedir (Yıldırım, 2004).

Göç farklı fiziki, ekonomik, siyasi ve kültürel ortamlardan diğerine gidiş demektir. Bu göçler beraberinde gecekondulaşma, işsizlik, kültürler arası çatışma, yabancılaşma gibi birçok sorunun çıkmasına sebep olmaktadır. Kırsal kesimden gelen insanların yeni kültüre uyum sağlamaları güçtür çünkü eski geleneklerini, alışkanlık ve davranışlarını da beraberinde getirdiklerinden şehirleşmeleri uzun zaman almaktadır. Bu insanlar büyük şehirlerin kenar mahallelerinde farklı grup ve kategoriler oluşturarak şehir kültürü ve değerlerine yabancı kalmakta ve bu şekilde çatışma, gerilim ve uyumsuzluk tablosu oluşturmaktadırlar (Korkmaz & Kocadaş, 2006). Bu durum, bir şehre göç ederek gelmiş ve kenar mahallelere yerleşmiş bu kişilerin suç işlemeye yönelmelerine neden olmaktadır. Suçluluğu açıklayan kuramlardan alt kültür ve etiketleme teorileri de göç ve düzensiz kentleşme sonucu ortaya çıkan suçlulukla ilişkilendirilebilir. Şöyle ki bir kente göç ederek insanlar, kente yerleşmekte, iş bulup, geçinmekte ve uyum sağlamakta güçlük çekebilirler. Bu şekilde bir alt kültür oluştururlar ve toplum tarafından etiketlenirler. İçinde bulundukları yaşamın olumsuz koşulları kişileri suç işlemeye yöneltebilir.

Yapılan birçok araştırma, düzensiz kentleşme, göç ve kimi etnik grupların suç kavramları üzerinde son derece etkili olduğunu ortaya koymuştur. Esen (2008), Ankara'da kentleşme ve çocuk suçluluğuyla ilgili olarak yaptığı araştırmasında, suça

kolayca yönelebilen grupların, kentin çöküntü alanlarında yaşayan, kente uyum sağlayamamış ve alt gelir gruplarına mensup çocuklar olduğunu belirtmiştir. Ayrıca araştırmasında, görüşme yaptığı çocukların genellikle Ankara'ya göç ederek yerleştiklerini ya da farklı etnik kökenlerden olduğunu ifade etmiştir.

Göçle farklı bir kente gelen topluluklar, yaşadıkları kentin bireylerinden daha farklı etnik özelliklere sahip olabilir. Etnik azınlıklar toplumda en çok suç işleyen kesim olarak bilinir. Bu durumun oluşmasında etnik ayrımcılığın da etkili olduğu düşünülmektedir. Farklı fenotipik özellikler gösteren birey ya da etnik grupları kötülemeye yönelik inanç, tutum ve geleneksel oluşumlar olarak tanımlanan etnik ayrımcılık; suç işlemede bir risk olarak ortaya çıkmaktadır. Etnik azınlıklara mensup kişilerde, tüm toplumun kendilerine karşı olduğu gibi bir algı olabilir ve herhangi bir sosyal uyarıcıya bu nedenle olumsuz bir anlam yükleyebilirler. Toplumdaki cinayet ve yaralama suçları bu tarz bir algının eseri olarak ortaya çıkar (Hunter & Dantzker, 2005).

2.1.4. Çocuk Suçluluğuyla İlgili Ülkemizde Yapılmış Araştırmalar

Çocuk suçluluğuyla ilgili yapılan karşılaştırmalı bir çalışmada Erdoğan (2005), suç yönlendirilmiş ve yönlendirilmemiş çocukları saldırganlık düzeyleri ve aile ilişkileri açısından karşılaştırmıştır. Araştırmanın örneklemini Diyarbakır 75. Yıl Sosyal Hizmetler Gençlik Merkezi'ne gelen çocuklar arasından 12-16 yaşlarında 50 suçlu çocuk ile suç işlemeyen 12-16 yaşlarında 50 çocuk oluşturmaktadır. Araştırmada çocuklara Saldırganlık Ölçeği ve Aile Değerlendirme Ölçeği'nden yararlanılmıştır. Araştırmanın bulgularına bakıldığında, suça yönlendirilmiş çocuklarla, suça yönlendirilmemiş çocukların aile değerlendirme ölçeğinden aldıkları puanlar arasında anlamlı farklılıklar olduğu görülmektedir. Buna göre suça yönlendirilmiş çocukların aile ilişkileri suça yönlendirilmemiş çocuklara göre daha sağlıklıdır ve araştırmaya göre suça yönlendirilmiş çocukların saldırganlık düzeylerinin suça yönlendirilmemiş çocuklara göre daha yüksek olduğu söylenebilir.

Kırımsoy (2003), suç işlemiş ve işlememiş ergenlerin algıladıkları duygusal istismarın ve benlik saygılarının karşılaştırmalı olarak incelenmesiyle ilgili bir çalışma yapmıştır. Araştırmanın sonuçlarına göre suç işlemiş ergenlerin ana babalarından

algıladıkları duygusal istismarın suç işlememiş ergenlere göre daha yüksek olduğunu ortaya koymuştur

Akduman, Akduman ve Cantürk (2007), tarafından suçlu ergenlerin kişisel ve ailesel özelliklerinin belirlenmesi amacıyla yapılan çalışmada Ankara Adliyesi Cumhuriyet Başsavcılığı'na 01.03.2006- 31.08.2006 tarihlerinde suç işlediği iddiasıyla getirilen 114 ergenle görüşme yapılmıştır. Bu araştırmada suça karışan ergenlerin genel özellikleri, suç tipleri, aile özellikleriyle ergen suçluluğuna etki eden etmenleri ortaya koymak amaçlanmıştır. Araştırmada araştırmacılar tarafından geliştirilen genel bilgi formunda çocuğun yaşı, cinsiyeti, anne eğitim düzeyi, baba eğitim düzeyi, aile durumu, çocuğun kardeş sayısı, işlediği suç türü, işlediği suçta yalnız olma durumu, okula devam etme durumu ve göç etme durumuyla ilgili sorular bulunmaktadır. Araştırmanın bulgularına göre, yaş grupları içerisinde en fazla suça karışan yaş grubunun 15 olduğu, çocukların yaşları büyüdükçe suça karışma durumlarının da arttığı gözlenmiştir. Cinsiyet açısından erkek ergenlerin suça daha çok karıştığı dikkat çekmektedir. Suça karışan ergenlerin anne baba eğitim düzeylerinin düşük olduğu görülmüştür. Suça karışan ergenlerin %64'ünün parçalanmış aileye sahip oldukları görülmüştür. Suça karışan ergenlerin %94.7'sinin Türkiye'nin çeşitli bölgelerinden Ankara'ya geldikleri gözlenmiştir. Suça karışan ergenlerin %81.6'sının suçu arkadaşlarıyla birlikte işledikleri, %43'ünün kişiye karşı %57'sinin mala karşı suçlar işlediği görülmüştür.

Şakra (1989), suça yönelmiş çocukların uyum durumlarıyla işledikleri suç türleri arasında ilişki olup olmadığını incelemiştir. Çalışmasında Ankara'da bulunan Kalaba Çocuk İslahevindeki bir grup suça yönelmiş erkek çocuğa Hacettepe Kişilik Envanteri uygulamıştır. Şahsa yönelik suçları (yaralama ve cinsel taciz) işleyen çocukların uyum durumlarının diğer suçlu çocuklara oranla daha düşük olduğunu ortaya koymuştur.

Özsöz (1990), 14-18 yaşları arasındaki suçlu ve suçsuz ergenlerde adaletsizlik yargısının değerlendirilmesiyle ilgili bir çalışma yapmıştır. Bu araştırmada 14- 18 yaşları arasında suçlu ve suçsuz ergenlerin yaşları, ahlak gelişim evreleri ve adaletsizliğin kaynağına ait yargıları arasında ilişki olup olmadığını incelemiştir ve bu araştırma için Algılanan Adaletsizlik Odağı Testi'ni Türkçe'ye uyarlamıştır. Bu araştırmanın sonucunda suçlu çocukların yaşa bağlı olarak ahlaki evrelerinde bir

değişikliğin olmadığı görülmektedir. Suçlu ve suçsuz ergenlerin algılanan adaletsizlik odağı ile gelişim evreleri arasında ilişki bulunamamıştır.

Bogenç (1998), grupla psikolojik danışmanın suçlu gençlerin kendine saygı düzeylerine etkisini incelemek amacıyla yaptığı deneysel çalışmada, Kendine Saygı Ölçeği'nden yararlanmıştır. Araştırmanın bulgularına bakıldığında, etkileşim grubuna katılmanın, suç işlemiş gençlerin kendine saygı düzeyleri üzerinde etkili olduğu görülmektedir. Etkileşim grubuna katılan gençlerin KSÖ'den elde ettikleri son test puan ortalamaları ön test puan ortalamalarından anlamlı derecede yüksektir. Bogenç, deney grubunun KSÖ'den elde ettikleri aritmetik ortalamalarının ön testten son teste 7.70'lik bir artış gösterdiğini belirtmiştir.

Özbay (2008), yaptığı deneysel araştırmasında, öfke kontrolü programının tutuklu ergenler üzerindeki etkisini sınamıştır. Özbay araştırmasında, L tipi ceza infaz kurumunda kalan 16-21 yaşları arasındaki tutuklu gençlere, yapılandırılmış öfke kontrolü eğitim programı uygulamış ve sonuçlarının kısa vadede gençlerin öfke denetimleri üzerinde etkili olduğunu vurgulamıştır.

Suçlu çocuklarla yapılan bir başka deneysel çalışmada da Demirhan (2007), yoğun düşünme eğitimi programının suçlu çocukların tepki süresi, hata sayısı ve ahlaki yargı düzeylerine olan etkisini incelemiştir. Araştırma 13-15 yaşlarındaki suçlu erkek çocuklarla yapılmış ve kontrol gruplu ön test ve son test modeli uygulanmıştır. Çalışma evreni olarak seçilen Konya Emniyet Müdürlüğü'ne bağlı Çocuk Şubesi'nde suç kaydı bulunan 88 çocuğa Değerlerin Belirlenmesi Testi ve Benzer Şekilleri Eşleştirme Testi uygulanmış ve bu testlerden aldıkları puan ortalamasına göre tesadüfi eleman örnekleme yöntemi kullanılarak 28 suçlu erkek çocuk örneklem grubu olarak seçilmiştir. 14 erkek çocuktan oluşan deney grubuna haftada iki kez olmak üzere 15 hafta boyunca yoğun düşünme eğitimi programı uygulanmıştır. Yoğun düşünme eğitimi sonrası deney grubunda bulunan suçlu ergenlerin sosyal ahlaki temelli kaygılar, insancılık, sosyal işbirliği ve ahlaki ilkelere önem verme düzeylerinde anlamlı şekilde yükselme olduğu görülmüştür.

Öztürk (2007), çocuk suçluluğuyla ilgili yaptığı tarama türündeki çalışmada 7- 14 yaş arası, sokakta çalışan ve suç işlemiş çocukların uyum ve davranış sorunlarını

ölçmeyi amaçlamıştır. Araştırmada örnekleme alınan 85 çocuğa Davranış ve Uyum Sorunları Ölçeği uygulanmıştır. Uygulanan ölçekteki alt ölçekler de değerlendirildiğinde, araştırmada, sokakta çalışan ve suç işlemiş çocukların; davranışa ilişkin sorunları, duygusal içerikli sorunları, saldırganlığa ilişkin sorunları, uyuma ilişkin sorunları ölçülmüştür. Araştırmadan elde edilen sonuçlara göre; çocukların duygusal içerikli sorunları alt boyutundan, diğer bütün alt boyutlardan daha yüksek puan aldıkları, en düşük puanları uyuma ilişkin sorunlar alt boyutundan aldıkları görülmektedir. Diğer bir deyişle çocuklar araştırmada daha çok duygusal içerikli sorunlarını vurgularken uyum sorunlarını daha az olarak ifade etmişlerdir.

Tokdemir ve Küçüker (2000), tarafından ülkemizde yapılan bir araştırmada, çocuk suçluluğu ve medya kullanımı arasındaki ilişkiler incelenmiştir. Bu çalışmada Elazığ İslahevinde bulunan yaşları 12- 17 arasında değişen 106 erkek hükümlü çocuk ile, suça karışmadığı bilinen 126 erkek çocuk medya izlemleri açısından karşılaştırılmıştır. Araştırmanın sonuçlarına göre hükümlü ergenlerin ıslahevine girmeden önce haftada ortalama 34-39 saat televizyon seyrederken, kontrol grubunun haftada ortalama 19-26 saat televizyon seyrettikleri belirlenmiştir. Ayrıca araştırmada hükümlü çocukların %51.9'unun şiddet içerikli programlar seyrettikleri, bu oranının suç işlememiş çocuklarda %25.4 olduğu ortaya konulmuştur. Bu sonuçlar suç işlemiş çocuklarla suç işlememiş çocuklar arasında televizyon izleme süreleri ve izledikleri programların içeriği açısından anlamlı farklılıklar olduğunu ortaya koymuştur.

Gönültaş (2009), tarafından yapılan araştırmada, Adana ilinde suç işlemiş çocukların demografik özellikleri ortaya konulmuştur. Bu araştırmadan elde edilen sonuçlara göre çocuklardan %96.4 'ünün erkek olduğu, %77.7'sinin 16-17 yaşlarında olduğu, %70.7'sinin herhangi bir maddeyi kullandığı, %8.7'sinin hiç okula gitmediği, okula gidenlerden %58.5'inin okulu terk ettiği, %64.9'unun düşük gelire sahip olduğu, %53.8'nin göçle gelen ailelerinin çocukları olduğu ve bu çocukların %69.7'sinin mala karşı suçlar işlediği görülmektedir.

Çocuk suçluluğuyla ilgili ülkemizde yapılan çalışmalara genel olarak bakıldığında, çalışmaların sosyoloji, hukuk, adli tıp ve psikoloji alanlarında daha sık yapıldığı görülmektedir. Öncelikle çocuk suçluluğunda ilgili demografik özelliklerin araştırıldığı çalışmaların yaygın olduğu söylenebilir. Buna göre suça karışmış

çocukların; sosyo-ekonomik düzeyi, eğitim durumları, ailelerinin eğitim durumları, yaşadıkları çevre (kent merkezi, gecekondu vs), etnik kökenleri gibi değişkenler ele alınarak incelendiği görülmektedir. Ayrıca kentleşme, göç, işsizlik gibi toplumsal sorunlarla çocuk suçluluğu arasındaki ilişkilerin araştırıldığı da görülmektedir. Suça karışmış çocukların psikolojik yönleriyle ilgili yapılan çalışmalara bakıldığında, suça karışmış çocukların saldırganlık düzeyleri, uyum durumları, aile işlevleri, kendine saygı düzeyleri, ahlaki yargı düzeyleri, ailelerinden algıladıkları istismar düzeyleri gibi konuların araştırıldığı görülmektedir. Ülkemizde suça karışmış ergenlerde düşmanca niyet yükleme yanlılıklarıyla ilgili yapılmış bir araştırmaya rastlanmamıştır.

2.1.5. Çocuk Suçluluğuyla İlgili Yurt Dışında Yapılmış Araştırmalar

Çocuk suçluluğu ve etnik kökenle ilgili Amerika'da yapılmış bir çalışmada Afrika kökenli çocuklarla Amerikan çocukların suçluluk davranışları yaşadıkları sosyal çevre açısından ele alınmıştır. Peeples & Loeber (1994), yaptıkları çalışmada devlet okuluna devam eden 506 çocukla görüşme yapmışlardır. Çocuklar, suça karışan Afrika kökenli ve Amerikan çocuklar arasından seçilmiştir. Çocukların yaşadıkları sosyal çevre, yaşadıkları bölgenin, mahallenin, komşularının sosyo-ekonomik ve eğitim düzeylerine göre düşük sınıf ve normal sınıf olarak iki gruba ayrılmıştır. Araştırmada çocukların suç işleme davranışları birçok değişken açısından incelenmiştir. Araştırmanın sonuçlarına göre Afrika kökenli çocukların beyaz çocuklardan daha sık ve daha ciddi suçlar işlediği ortaya konmuştur. Düşük sınıf olarak adlandırılan sosyal çevrede yaşayan beyaz çocuklarla, normal sınıfta yaşayan Afrika kökenli çocukların işledikleri suç türleri ve sıklıklarının birbirine daha yakın olduğu görülmüştür. Ayrıca araştırma sonuçlarına göre hiperaktivite bozukluğunun suç işleme davranışıyla ilişkili olduğu ancak tek ebeveynli aile yaşantısının bir ilişkisinin olmadığı bulunmuştur.

Çocuk suçluluğuyla ilgili yurt dışında yapılmış bir araştırmada Moffit (1990), suçlu çocuklarla dikkat eksikliği tanısı almış çocukları antisosyal davranışlar, zeka düzeyi, okuma güçlüğü ve ailevi problemler açısından değerlendirmiştir. Boylamsal analiz modelinde 435 erkek çocukla çalışılmış ve bu çocuklardan 4 farklı grup oluşturulmuştur. Birinci grupta; dikkat eksikliği tanısı almış ve suç işlemiş çocuklar, ikinci grupta; dikkat eksikliği tanısı almış ancak suç işlememiş çocuklar, üçüncü grupta suç işlemiş ancak dikkat eksikliği tanısı almamış çocuklar, dördüncü grupta suç

işlememiş ve dikkat eksikliği tanısı olmayan çocuklar bulunmaktadır. Her gruba zeka testleri, okuma güçlüğüyle ilgili testler uygulanmış, çocukların aile ilişkileri ve antisosyal davranışlarıyla ilgili görüşme ve gözlem kayıtları tutulmuştur. Araştırmanın sonucunda ailevi problemler, okuma güçlüğü, zeka düzeyleri ve anti-sosyal davranışlar açısından en olumsuz grubun birinci grup olduğu görülmüştür. Bu çocuklarda anti-sosyal davranışların okul çağından önce başladığı ve ergenlik döneminde de devam ettiği gözlenmiştir. Sadece dikkat eksikliği tanısına sahip çocukların normal aile yapısına sahip oldukları ancak düşük okuma skorları gösterdikleri görülmüştür. Sadece suçlu olan çocukların düşük zeka ya da okuma güçlüğü sorununa sahip olmadığı, davranış problemlerinin ergenlik döneminde başladığı belirtilmiştir.

McCord (1991), çocuk suçluluğu ve aile ilişkileriyle ilgili yaptığı araştırmasında toplam 232 aile ve suça karışmış 253 erkek çocukla çalışmıştır. Çocuklarla ve ailelerle yaptığı görüşmelerde aile yapısı, ailedeki çatışmalar, ebeveynlerin çocuğa karşı ilgisi ve güveni, aile içi şiddet, ailede suçluluk ve alkol kullanımı gibi konularla ilgili sorular sormuştur. Görüşme yaptığı ailelerin 130'unun bölünmemiş çekirdek aile olduğunu gözlemlemiştir. 60 ailede annenin hiç evlenmeyerek tek ebeveyn olarak bulunduğu, 23 ailede babanın ölmüş, 37 ailede babanın evi terk etmiş olduğu ortaya konmuştur. Ailelerin 30'unda anne, 29'unda baba üveydir ve 17 ailede ebeveynler çocuğun biyolojik anne ve babası değildir. Ailedeki disiplinle ilgili bulgularından babaların annelere göre daha cezalandırıcı disiplin yaklaşımını ortaya koyduğunu ve çocuğa karşı fiziksel güç kullandığını ortaya koymuştur. Araştırmada kullanılan 14 değişkenin birbirleriyle olan kombinasyonları ele alındığında genel sonuçta toplam çocuklar arasından yalnızca %5'nin olumlu aile ilişkilerine ve yönlendirme, disipline etme açısından yeterli anne babalara sahip olduğu ortaya konmuştur.

Coyle (2002), ergenlerde şiddet davranışlarının önlenmesine yönelik olarak yaptığı uygulamalı çalışmasında, çeteleşme, madde bağımlılığı ve şiddet suçlarıyla yargılanan ergenlerle çalışmıştır. Çalışmasında ergenlerde şiddet davranışlarını önlemek ya da azaltmak için geliştirilmiş programları uygulamıştır. Programlar; öfke yönetimi, problem çözme becerileri, şiddeti destekleyen bilişsel şemaların değiştirilmesi, sosyal becerileri geliştirme, sağlıklı akran ilişkileri, sağlıklı ebeveyn-çocuk ilişkileri geliştirme gibi bileşenlerden oluşmaktadır.

Çocuk suçluluğuyla ilgili yurt dışında yapılmış olan çalışmalara genel olarak bakıldığında, sosyolojik açıdan yapılan çalışmaların; suçlu çocukların çoğunlukla etnik köken, deri rengi ve yaşadıkları çevrenin araştırılmasıyla ilgili olduğu görülmektedir. Çocuk suçluluğunda rol oynayan çevresel faktörlere ilişkin araştırmalarda ağırlıklı olarak aile ilişkilerine değinildiği görülmektedir. Aile ilişkileriyle ilgili olarak, çocuğun ailede fiziksel istismara maruz kalıp kalmadığı, aile işlevleri, aile yapısı, ailenin disiplin anlayışı gibi konular incelenmiştir. Bunların yanı sıra suça yönelen çocuğun davranışları ve psikolojik sağlığıyla ilgili olarak, suçlu çocuklarda hiperaktivite bozukluğu, saldırganlık, karşı çıkma bozuklukları ve zeka düzeyi gibi değişkenlerin de ele alındığı görülmektedir.

2.2. Düşmanca Niyet Yükleme Yanlılığıyla İlgili Kuramsal Açıklamalar

İnsan, yaşadığı olayları anlamlandırma çabası olan ve olaylara, nesnelere ve çevresindeki kişilere anlam yükleme eğilimi bulunan bir varlıktır. Bu nedenle insanlar karşılaştıkları her durumun neden ve sonuçlarını düşünür, kendilerine sıklıkla “neden” ve “nasıl” sorularını sorarlar. Bu sorulara verdikleri yanıtların büyük bir çoğunluğu kendi kişisel algı ve yüklemelerinden şekillenmektedir.

İnsanlar genellikle kendileri için beklenmedik, olumsuz, acı veya üzüntü verici durumlarla karşılaştıkları zaman nedenleri sorgularlar. Davranışın nedenleriyle ilgili yapılan açıklamalara “yüklemeler”, yükleme süreçleriyle ilgili kuramlara da “yükleme kuramları” adı verilir. İnsanların gerek kendilerinin gerekse de başkalarının davranışlarına ilişkin nedensel açıklamalarında ne tür bilgiler aradıkları ve bu bilgileri hangi ilkeler çerçevesinde kullandıkları yükleme kuramı çerçevesinde ele alınır (Akt,Aktaş, 2001, s. 14). Çeşitli olay ve durumlarda farklı yargılara nasıl varıldığı, nasıl algılandığı ve yaşandığı atıf kuramlarının araştırdığı başlıca konulardır.

Son yıllarda yükleme kuramlarıyla ilgilenen araştırmacılar, daha çok saldırganlık davranışları üzerinde durmuşlardır. Dodge (1980), yaptığı araştırmasında, çocukların saldırganlık davranışlarının bilişsel süreçlerden kaynaklandığını, saldırgan çocukların olaylara daha olumsuz yüklemeler yaptığı sonucunu elde etmiştir. Ayrıca Dodge, Coie, Pettit & Price (1990), saldırganlık davranışının çocukların içinde bulundukları sosyal ortama göre şekillendiğini de ifade etmiştir. Dodge ve diğerleri (1990), erkek çocukların

akran grupları içindeki saldırgan davranışlarıyla ilgili olarak yaptıkları araştırmalarında, çocukları popüler, reddedilmiş ve normal olarak gruplara ayırmışlardır. Araştırma sonuçlarına göre, reddedilmiş çocukların popüler ve normal olanlara göre daha fazla saldırganca davranışlar sergilediği sonucunu elde etmiştir. Dodge ve diğerlerine (1990), göre, saldırganlık davranışları sosyal ortamlara ve sosyal olaylara yönelik geliştirilen bilişsel algıların bir sonucudur.

Dodge (1980), özellikle saldırganlık eğilimi yüksek olan çocuklarda, kendi geliştirdikleri sosyal bilgi işleme modeli ile sosyal uyum arasındaki ilişkiyi destekleyen çok güçlü bulgular olduğunu belirtmiştir. Yapılan birçok çalışma saldırgan çocukların, diğerlerine göre sosyal ipuçlarını daha düşmanca ve olumsuz yorumladıklarını, bunun da saldırgan tepkilerini daha fazla tetiklediğini göstermektedir. “Karşıdaki kişinin niyetinin belirsiz olduğu bir durumda (örneğin, oyuncağın bir akranı tarafından kırılması) saldırgan çocuk, bunu arkadaşının kasten yaptığını düşünerek tepki verirken, saldırgan olmayan çocuklar arkadaşının davranışı yanlışlıkla yaptığını düşünür” (Begue & Muller, 2006, s. 123). Bu durum çocuklarda ve ergenlerde suçluluk davranışlarıyla düşmanca niyet yükleme eğilimleri arasında da ilişkinin olabileceğini göstermektedir.

2.2.1. Heider’in Naif Psikoloji Kuramı

Yükleme sürecinin incelenmesi son 40 yıldır birçok psikologun çalışma alanını oluşturmaktadır. “Fritz Heider, insanların davranışı açıklamada nasıl bir yöntem izlediklerini inceleyen ilk sosyal psikologdur. Heider, her insanın davranışı açıklamasında kullandığı bir genel kuramı olduğuna inanmıştır” (Kağıtçıbaşı, 2004. s. 228). Heider kuramında sokaktaki insanın ne tür nedensel yüklemelerde bulunduğuyla ilgilenerken, bilişsel bir yaklaşımla olayı ele almış ve tüm insanlarda iki güçlü güdünün varlığından söz etmiştir. Bunlar, içinde yaşanılan dünyayı anlama ve kontrol etme güdüsüdür (Aktaş, 2001). Heider’a (1958), göre, insanlar atıflarda bulunarak dengeli bir dünya görüşüne sahip olabilmek ve çevreleri üzerinde kontrol elde edebilmek gereksinimlerini karşılar. Bu güdülerin temelinde diğer insanların nasıl davranacaklarını yordayabilme isteği yer alır. Heider’a (1958), göre insanlar, ilgilendikleri olayları anlama, yordama ve kontrol etme çabasındadırlar. Kendi gözlemlerine dayanarak insanlar, yaşadıkları olaylar hakkında çeşitli inanç ve düşüncelerin desteklenmesine, çürütülmesine veya değiştirilmesine yol açar. Ona göre psikologların insan davranışını

açıklayabilmeleri için inançlarına göre hareket eden insanların bu inançlarını dikkate almaları gerekir (Akt. Aktaş, 2001, s. 15).

Nedensel Açıklamalar (Yüklemeler)

İnsanların, diğer insanların ve kendilerinin davranışlarına neden bulma çabası olan nedensel yükleme süreci modern sosyal psikolojinin ilgilendiği alanlardan biridir. Fakat nedensel yüklemenin içerdiği “neden?” sorusu geçmişten günümüze, araştırmacıların ve filozofların ilgi alanına girmiştir. Descartes, Kant ve Hobbes gibi filozoflar, bu konuda bazı fikirler üretmişlerdir. Descartes’a göre ruh ve beden ayrı ilkelerle yönetilir. Bedensel hareketlerin mekanik olarak, akıl veya ruhun ise manevi olarak yürütüldüğünü belirtmiştir. Bu düalist yaklaşıma göre zihinsel olayların akışında nedensel güçler vardır. Kant, iradenin davranışı yönlendirdiğini savunurken, Hobbes da davranışın nedeninin zihinsel olaylar veya dışsal etkenler olabileceğini belirtmiş ve davranışın nedenlerine farklı açılardan bakılması gerektiğini vurgulamıştır (Amini, 1996).

Nedensellik konusunda, klasik bir yaklaşım da David Hume tarafından ileri sürülmüştür. Hume’a göre bir olayın, sürekli diğer bir olay tarafından izlenmesi ve birinci olayın gözlenmediği durumlarda ikinci olay da gözlenmiyorsa, birinci olay nedendir (Akt. Amini, 1996, s. 3). Nedensellikle ilgili bu geleneksel yaklaşımlar, günümüzde nedensel yüklemelerle ilgili kuramlara temel oluşturmuştur ve özellikle Heider’in Naif Psikoloji Kuramını, Jones ve Davis’in Uyuşan Çıkarımlar Kuramını, Kelley’in Nedensellik Yükleme Kuramını oldukça etkilediği düşünülmektedir.

Olayların ve davranışların nedenlerini açıklarken yaptığımız yüklemelerle ilgili en önemli konu, yapılan açıklamaların odaklandığı yerdir. Heider’a göre insanlar belirli bir eylemi genel olarak içsel durumlara dayanarak açıklıyorlar. “İçsel atıf, bir kişinin davranışının nedenlerinin kişinin içsel özelliklerinden kaynaklandığını varsayan açıklamadır. Kişinin içsel özelliklerinden kastedilen, o kişinin kişilik özellikleri, tutumları, yetenekleri, çabaları, ruh hali, vs., yani tamamen kişinin kendisiyle ilgili nitelikleridir. Yapılabilecek başka tür atıf da, dışsal atıftır. Burada söz konusu olan kişinin dışında gerçekleşen herhangi bir durum ya da davranışla açıklanır” (Kağıtçıbaşı, 2004, s. 228).

Heider’a göre, bireyin kendi sosyal çevresinde yer alan diğer insanların davranışlarına yönelik nedensel yüklemelerde bulunup, bu yüklemeler doğrultusunda davranarak, karşıdakinin davranışlarını kontrol etmeye çalıştığı için kişilerarası ilişkilerde insanların birbirlerini algılayış şekillerinin, aralarındaki ilişkiyi büyük ölçüde etkilediği söylenebilir. Örneğin, yolda yürürken herhangi bir kişinin kendisine kazara çarpmak yerine kasıtlı olarak çarptığı şeklinde bir yargıya ulaşan kişi, büyük bir olasılıkla bu yargısı doğrultusunda davranacak ve saldırgan bir tepki gösterecektir. Diğer bir ifadeyle, algılayıcının “o kişi neden böyle davrandı?” sorusuna verdiği cevap saldırgan davranışın ortaya çıkmasında önemli bir rol oynayacaktır. Ancak, bu soruya cevap vermek görüldüğü kadar kolay değildir. Birçok durumda diğer insanların davranışları belirsiz olduğu için, onların sergiledikleri davranışla karşıdakine zarar vermeyi amaçlayıp amaçlamadıklarına kolayca karar verilemez (Aktaş, 2001). Davranışların nedenleri hakkındaki bilgi yeterince açık olmadığı zaman, genel olarak, niyetlerin yordanmasında ve yapılan nedensel yüklemelerde algılayıcının insanlar hakkındaki düşüncelerinin, beklentilerinin ve onların davranışlarının önemli bir rol oynadığı varsayılır. Bu gibi durumlarda davranışla ilgili olarak nedensel yüklemelerde bulunurken düşmanca yüklemelerde bulunma yanlılığı gibi kişisel bir faktör ön plana çıkar (Akt. Aktaş, 2001, s. 16).

Yapılan içsel veya dışsal atıfların yanında, insanlar başka önemli soruları da yanıtlamaya çalışırlar. Bernard Weiner ve arkadaşları (1972), Heider’in atıflarla ilgili kurduğu kuramı genişleterek, modellerinde davranışların nedenleriyle ilgili açıklamalara, davranışın kontrol edilebilirliği ve kalıcılık derecesini de dahil etmişlerdir (Akt. Kağıtçıbaşı, 2004, s. 229). “Bir davranışın nedenleri kalıcı nedenlerse, uzun süreli ve devam eden türde nedenlerdir. Eğer bu nedenler kalıcı değilse, geçici ve değişebilen nedenlerdir. Nedenlerin kalıcı olup olmaması, nedenin nerede odaklandığından (içte veya dışta) bağımsızdır” (Kağıtçıbaşı, 2004, s. 229). Düşmanca yükleme yanlılığıyla ilgili olarak, kişilerin olaylara ilişkin olumsuz nedensellik algılamalarının kalıcı olup olmamasının önemli olduğu vurgulanabilir. Olayların nedenlerine ilişkin olumsuz atıflarda bulunan kişilerin bu algılarının kalıcı olması durumunda, olumsuz davranışları ve düşmanca niyeti uzun süreli göstermeleri daha muhtemeldir.

Davranışların nedenleri ve niyetlerle ilgili olarak yapılan yordamalar bireylerarası ayrılıklar gösterir. Bazı bireyler olumluluk yanlılığı olarak adlandırılan bir

eğilime sahipken diğer bireyler olumsuz yüklemde bulunma eğilimine sahiptirler. Olumluluk yanlılığına sahip bireyler nedensel yüklemde bulunurlarken veya niyeti yordarlarken, olumlu sonuçları kasıtlı olarak yapılmış gibi, olumsuz sonuçları ise istemeden yapılmış gibi algılarlar (Akt. Aktaş, 2001, s. 16). Dodge’a (1980), göre olumsuz yüklemde bulunma eğilimi ya da düşmanca yüklemde bulunma yanlılığı ise diğer insanların davranışlarında bir belirsizlik söz konusu olduğu durumlarda, onların davranışlarının düşmanca bir niyetten kaynaklandığı şeklinde algılamada bulunma eğilimine işaret eder. Diğer bir deyişle, düşmanca niyet yüklemde bulunma eğilimi yüksek olan insanlar diğerlerinin herhangi bir kışkırtıcı davranışını, kasıtlı olarak yapılmış gibi algılar ve ona göre tepkide bulunarak intikam almaya çalışırlar.

2.2.2. Uyuşan Çıkarsamalar Kuramı

Yükleme kuramlarına örnek olarak ele alınacak olan bir diğer kuram ise Jones ve Davis tarafından geliştirilen Uyuşan Çıkarsamalar Kuramıdır. “Kuramımız, Heider’in nedensellik yüklemelerine ilişkin bazı düşüncelerini formüle etme çabasıdır” diyen Jones ve Davis, uyuşan çıkarsamalar kuramını geliştirmişlerdir. Jones & Davis (1965), insanların, başkalarının davranışlarının nedenlerini nasıl çıkarsadıkları ile ilgilenmişlerdir. Bu kurama göre yükleme sürecinin hedefi gözlenen davranış ve bu davranışın ortaya çıkmasını sağlayan niyetin kişide ya da aktördeki bazı kalıcı özelliklerle uyuşup, uyuşmadığını çıkarsamaktır (Akt. Amini, 1996 s. 5). Diğer bir deyişle; insanlar, başkalarının davranışlarının, onların kişilik özellikleriyle uyuşup uyuşmadığını çıkarsamak isterler. “Yani bu kuramdaki ana kavram, bir kişinin bir davranışının, onun kişiliğinden kaynaklandığı çıkarımının yapılmasıdır. Bir tanıdığınız bir yerde söylenmemesi gereken bir laf ettiğinde “patavatsız” demeniz; böyle konuşmuş olmasını patavatsız olmasına bağlıyorsunuz anlamına gelir. Böyle yaparak onun davranışından yola çıkarak kişiliği hakkında bir çıkarsamada bulunuyorsunuz” (Kağıtçıbaşı, 2004, s. 230).

Bir gözlemci, herhangi bir ortamda bir kişinin davranışıyla karşılaştığında, kişinin davranışına ilişkin kendince kesin bir yargıya sahip olabilir. Bu durumda sonuç olarak, çıkarsanan kişisel özelliklerle davranış arasında uyuma vardır denir. Kişisel özelliklerle ilgili olarak çıkarsama yapılabilecek iki temel etken vardır.

İlk etmen, davranışın toplumsal olarak onaylanma derecesidir. Davranışın toplumsal olarak onaylanabilirliği arttıkça, gözlemcinin, kişinin kişisel özelliklerine bir yükleme yapması zorlaşır. Buna karşılık sıra dışı, görülmedik, sosyal normlara ters düşen ya da rollerin gerekleriyle tutarlı olmayan davranışlar, aktörün kişisel özelliklerine nedensellik yüklemelerini kolaylaştırır.

İkinci etmen, gözlemcinin kişinin davranışlarından hangilerini belirli bir niyetle yapıp yapmadığını belirlemeye çalışmasıdır. Gözlemci çıkarsayabilmek için ilk olarak kişinin kendi davranışlarının sonuçlarını bildiğine, ikinci olarak bu davranış için yeteneği olduğuna ve son olarak da bu davranışı seçme özgürlüğüne sahip olduğuna inanmalıdır (Akt. Amini, 1996, s. 6).

2.2.3. Bilgi İşleme Kuramı

Yükleme ve karar verme gibi bilişsel süreçlerle ilgili olarak yapılan çalışmalar psikologların, bireylerin bilgi sağlayıcı uyarıcıya sistematik bir şekilde tepki göstermesini ele alan, genel bir bilgi işleme süreci modeli geliştirmelerine yol açmıştır. Bilgi İşleme Kuramı olarak da adlandırılan bu kurama göre problem yaratıcı nitelikte bir uyarıcıya gösterilen davranışsal tepki (örneğin, karmaşık problemlere yönelik çözümler gibi) art arda gelen bilişsel süreçlerin bir işlevidir. Bilgi, önce kısa süreli duyuşal depolama sürecinde toplanır, daha sonra dikkat süreci içerisinde geçerek kısa süreli belleğe aktarılır. Kısa süreli bellekte bölümlere ayrılarak tekrarlar sayesinde uzun süreli belleğe aktarılır. Sonraki aşamada uzun süreli bellekten, bağ kurucu ağlar ve elde edilebilirlik temelinde olası davranışsal tepkilere geçilir. Daha sonra da kestirmeler ve şemalardan yararlanılarak bu tepkiler arasından birine karar verilir (Dodge, 1980).

Saldırganlığın nasıl oluştuğuyla ilgili soruların yanıtları çoğunlukla sosyal algı kavramıyla açıklanmaya başlamıştır (Zdravkovic, 2008). Son zamanlarda sosyal algı ve saldırganlıkla ilgili yapılan çalışmaların büyük bir çoğunluğu Dodge'ın Sosyal Bilgi İşleme modeline dayandırılmaktadır. Bu model, farklı sosyal durumlara tepki olarak ortaya çıkan sosyal bilginin bir işlem sürecinden geçerek kodlandığını öne sürer. 1. bilgi doğru bir şekilde kodlanır. 2. kodlanan bilgi doğruca ifade edilir. 3. kodlanan bilgiyle ilgili bir hedef belirlenir. 4. diğer seçenekler gözden geçilir. 5. bu seçenekler arasından eleme yapılır ve en uygun olan seçenek tercih edilir. 6. seçilen seçenek uygulanır

(Castro, Veerman, Koops, Bosch, & Monshouwer, 2002). Dodge'a (1980), göre sıralanan bu işlem basamaklarında atipik bir durumun söz konusu olması saldırgan davranışa yol açmaktadır. "Örneğin, bir sosyal durumda arkadaşının hareketini olumsuz niyet olarak algılayan bir çocuk kendisine öç almak, kendini savunmak gibi saldırganca bir amaç belirler (üçüncü aşama), amaçlarını gözden geçirir (dördüncü aşama), en uygun olanın saldırmak olduğuna karar verir (beşinci aşama) ve amacını gerçekleştirir" (Zdravkovic, 2008, s. 2).

Sosyal bilgi işleme kuramına göre düşmanca niyet yükleme yanlışlıkları ile saldırgan davranışlar arasında önemli ilişkiler vardır (Castro ve diğerleri, 2002). Saldırgan çocukların bilgi işleme sürecinin her aşamasında yetersizlikler ve çarpıklıklar yaşadığı görülmüştür. Araştırmalar, kodlama aşamasında, bu çocukların düşmanlık içeren ipuçlarını, düşmanlık içermeyen ipuçlarına oranla daha çabuk hatırladıklarını göstermiştir. "Sosyal ipuçları için hafızalarında yenilik önyargısı vardır ve bir olayı yorumlamadan önce saldırgan olmayan çocuklara oranla daha az ipucuna başvururlar. Bir sonraki aşama olan yorumlamada, düşmanca niyet yükleme eğiliminde olan bireyler sosyal ipuçlarına daha saldırgan bir şekilde yaklaşırlar" (Bushman & Anderson, 2002, s. 1680).

Sosyal psikolojide, çocukluk dönemindeki saldırganlık konusu geniş şekilde ele alınarak araştırılmıştır. "Çocukta saldırganlık konusu büyük önem taşımaktadır çünkü çocukluk döneminde başlayan saldırganlık çoğunlukla ergenlikte de devam etmektedir. Kronik saldırganlığın, okuldan atılma, akran problemleri ve ergen suçluluğu gibi birçok olumsuz sonucunun olduğu bilinmektedir. Bunun yanı sıra cinayet ve barbarlık gibi büyük sosyal sorunlara neden olabilir" (Zdravkovic, 2008, s. 3). Çocuklardaki saldırganlık davranışını anlamak amacıyla yapılan çalışmalarda, yükleme karar verme ve bilgi işleme süreci gibi kuramlar ile bilişsel psikolojideki bulgulardan yararlanılmıştır. Sosyal-Bilişsel yaklaşımda sosyal bir etkileşim durumunda ne gibi özgül davranışsal tepkilerin ortaya çıktığını anlamak temel alınmıştır. Buna göre saldırganlık, bireyin olumsuz sonuçlar doğuran bir sosyal uyarıcıya karşı gösterdiği bilişsel süreçlerdir. Bu kuramda ağırlıklı olarak bireylerin uyarıcıları nasıl algıladıkları, ne tür yüklemelerde bulundukları, uyarıcılar hakkında nasıl yordamada bulundukları, kişiler arası sorunlara karşı ne tür çözümler ürettikleri, nasıl tepkide bulundukları ve verdikleri davranışsal kararların neler olduğu konuları üzerinde durulur.

Konuyla ilgili yapılan bir çalışmada, katılımcılara bir kişinin diğerini rahatsız ettiği şeklindeki farklı sosyal durumlar gösterilmiştir. Katılımcılara, bu kişinin neden diğerini rahatsız ettiği açıklanmamıştır. Düşmanca yaklaşım sergileyen çocuklar bu kişinin hareketinin kaba ve saldırganca olduğunu belirtmiş, bir diğer grup ise hareketin kazayla gerçekleştiğini ve kötü niyet içermediğini ifade etmiştir. Bu algılama şekli neden bazı çocukların diğerlerine göre saldırgan olduğunun nedenlerinden biri olabilir. Bu tarz araştırma örnekleriyle açıklanan bu fenomenin “düşmanca niyet yanlılığı” olarak ifade edilmesi yaygınlaşmaktadır. Düşmanca niyet yükleme yanlılığı kavramı, saldırgan ve problemli davranışın oluşmasında temel bir bileşen olarak görülmeye başlanmıştır (Castro ve diğerleri, 2002).

Düşmanca eğilimler, sosyal bilgi işleme teorisine göre sosyal mesajların kodlanması esnasında oluşan hataların bir ürünü olarak açıklanır (Gilbert, Fiske ve Gardner, 1998). Bu duruma göre sosyal bilginin zihinde kodlanması sürecinde birey olaya ilişkin zihninde olumsuz bir şema oluşturur ve böylece düşmanca yüklemeler ortaya çıkar. Dodge (1980), saldırganlığın sosyal algılardan şekillenerek ortaya çıktığını ve ortaya çıkması için bireyin zihninde saldırgan ve düşmanca inançların kodlanmış olması gerektiğini ifade eder. Dodge (1980), saldırganlığı ortaya çıkaran temel kavramın niyetler ve yüklemeler olduğu üzerinde durmaktadır.

Gözlenen davranışın nedenleri hakkında yeterli bilginin olmadığı ya da ortamda bir belirsizliğin bulunduğu durumlarda nedensel yüklemeleri daha çok etkileyen bu yanlılık kendisini iki şekilde gösterebilmektedir. Bunlardan ilki, olumsuz bir davranışın hem kişisel hem de kişisel olmayan nedenselliklerle (Akt. Aktaş, Şahin & Aydın, 2005, s. 44) açıklanmasının mümkün olduğu durumlarda, bu davranışın kişisel nedenselliklerle açıklanmasının tercih edilmesidir. Diğer ise henüz tamamlanmamış bir davranışın hem iyi hem de kötü niyet ile başlatıldığını düşünmenin mümkün olduğu durum ya da ortamlarda bu davranışa daha çok kötü niyet yükleme eğilimidir. Diğer bir deyişle, düşmanca yüklemede bulunma eğilimi yüksek olan bireyler diğerlerinin herhangi bir kışkırtıcı davranışını, kasıtlı olarak yapılmış gibi algılar ve ona göre tepkide bulunarak intikam almaya çalışır (Akt. Aktaş, Şahin & Aydın, 2005, s. 44).

Saldırgan çocuklarda sosyal bilginin zihinsel sunumlarıyla ilgili olarak yapılan çok sayıda araştırmadan elde edilen bulgulara göre, belirsizliğin söz konusu olduğu ve

davranışın sonuçlarının olumsuz olduğu durumlarda, diğer kişilerin niyetleriyle ilgili olarak saldırgan çocuklar saldırgan olmayan çocuklardan daha fazla düşmanca niyet yüklemesinde bulunmuşlardır (Aktaş, 2001). Kısacası saldırganlık eğilimi olan çocuklar sosyal bir durumda eylemi gerçekleştiren kişinin niyetinin ne olduğu üzerinde düşünmezler ve doğrudan olumsuz olarak algılayıp, tepki verirler. Bir diğer araştırmaya göre de saldırgan çocukların, sosyal uyaranlara karşı, saldırgan olmayan akranlarından daha dikkatsiz davrandıklarının söz konusu olmadığı ancak olaylardaki olumsuz ipuçlarına seçici bir şekilde daha fazla dikkat ettikleri söylenmektedir (Gilbert, Fiske & Gardner, 1998).

Düşmanca niyet yükleme yanlılığıyla ilgili yapılan bazı araştırmalara göre akranları tarafından reddedilen ve sık sık saldırgan davranışlar sergileyen çocukların etkileşimde bulundukları kişilerin niyetlerini doğru olarak algılama becerilerinin düşük olduğuna işaret etmektedir. Örneğin Dodge ve diğerleri (1998), saldırgan çocukların, bilişsel şemalarının olayları olumsuz algılamaya yönelik şekillenmiş olduğu ve sadece belirsiz durumlarda değil iyi niyetin açıkça belli olduğu durumlarda bile bunu yanlış yorumladıklarını bulmuşlardır.

Çocuklarda düşmanca niyet yükleme eğilimleriyle ilgili bireysel farklılıklar onların aynı uyarıcılara verdikleri tepkilerinde de farklılıklar yaratmaktadır. Örneğin karşı tarafın hoşuna gitmeyecek bir şekilde davranan kişinin davranışı nedeni belirsiz bile olsa, kasıtlı yapılmış ve zarar verici olarak algılandığı zaman, saldırgan içerikli davranışın görülme olasılığı daha fazladır (Krahe & Möller, 2004). Dodge (1980), saldırgan olan ve olmayan çocuklar üzerinde yaptığı bir çalışmada, kışkırtıcı bir uyarıcının olduğu durumlarda saldırgan olarak tanınan çocukların saldırgan olmayan çocuklara nazaran %50 oranında daha fazla düşmanca niyet yükleme eğiliminde olduklarını göstermiştir. Bu konuyla ilgili olarak yapılan başka bir çalışmada düşmanca yüklemede bulunma yanlılığının saldırgan davranışın ortaya çıkmasında etkili olduğunu gösteren bulgular elde edilmiştir. Örneğin, Dodge ve Coie (1987), yaptıkları bir çalışmada, diğerlerinin niyetleriyle ilgili olarak düşmanca niyet yüklemede bulunma eğilimi olan çocukları saptayarak, bunları diğer çocuklarla oynarken gözlemişlerdir. Elde edilen bulgulara göre, düşmanca niyet yüklemede bulunma eğilimi yüksek olan çocuklar, diğer çocuklara göre daha fazla saldırgan davranışta bulunmuşlardır (Akt. Aktaş, 2001, s. 25).

Bazı araştırmalarda düşmanca niyet yükleme yanlılığı farklı boyutlardan ele alınmıştır. Pornari & Wood (2009), orta öğretim kurumlarına devam eden ergenlerde akran zorbalığı ve düşmanca niyet yükleme yanlılıkları arasındaki ilişkileri incelemiştir. Araştırmaya göre akranlarına zorbalık yapan ergenlerin, kendilerine verilen sosyal ipuçlarını yorumlamada herhangi bir eksiklik ya da hataları bulunmamaktadır ancak bu ergenler saldırgan davranışlarının sonucunda olumlu kazançlar elde edebilecekleri beklentisine sahiptir. Bu araştırmaya göre ergenler, sosyal bilgi işleme sürecinin son aşamalarında olumsuz niyetlerini ortaya koyar. Araştırmada ayrıca, akran zorbalığı kurbanlarının “düşmanca bir dünyada yaşadıkları” şeklinde bir algıya, görüşe sahip oldukları sonucu elde edilmiştir (Pornari & Wood, 2009).

Düşmanca niyet yükleme yanlılığıyla ilgili olarak yapılan araştırmalar farklı yaş gruplarını da ele almaktadır. Katsuada & Sugawara (2002), okul öncesi çocuklarla yaptığı araştırmasında, saldırgan ve yıkıcı davranışlar sergileyen çocukların sergilemeyenlere göre daha fazla düşmanca niyet yükleme eğiliminde olduklarını belirtmiştir. VanOstrom & Horvath (1997) yetişkinlerde de gündelik yaşamda karşılına çıkan sosyal durumlara yönelik geliştirdikleri olumsuz niyet algısının stres verici olduğunu ve tartışmalara yol açtığını belirtmişlerdir. Bununla ilgili olarak da şu örneği verirler; “Trafığın yoğun olduğu bir caddede araba kullanırken, arabalardan bir tanesi yanınızdan hızlıca geçerek, önünüzden sürmeye başlıyor, daha sonra diğer arabaları hızlıca ve tehlikeli bir şekilde solluyor. Yolda araba kullanan tüm sürücüler, bu kişinin araba kullanmasından korkuyorlar ve herkes sinirlenerek, kendi kendine söyleniyor. Ancak işin doğrusu, arabayı kullanan adamın karısı arka koltukta baygın bir şekilde yatmaktadır ve adam hastaneye yetişmek için acele etmektedir.” Bu ve buna benzer durumlarda, insanlar sıklıkla yükleme hataları yaparlar ve olayın gerçekten ne olduğunu düşünmeden olumsuz yargılarda bulunurlar bu durum da kişiler arasında çatışmalara neden olur (VanOostrom & Horvath, 1997).

Çocuklarda düşmanca niyet yükleme yanlılığı ve ebeveynlerinin bilişsel algılarının değerlendirilmesiyle ilgili olarak yapılan bir araştırmada, ebeveynlerindeki düşmanca niyet yükleme yanlılığı ile çocukların olumsuz davranışları arasında anlamlı ilişki olduğu sonucu elde edilmiştir. Yüksek düzeyde düşmanca niyet yükleme yanlılığı gösteren ebeveynlerin çocuklarında, daha fazla saldırgan eğilimi ve yıkıcı davranışlar gözlenmiştir. Ancak araştırmada çocukların düşmanca niyet yükleme yanlılıklarıyla ile

ebeveynlerinin düşmanca niyet yükleme yanlılıkları arasında doğrudan bir ilişki olmadığı sonucu elde edilmiştir. Ancak saldırganlıkla düşmanca niyet yükleme yanlılığı arasındaki ilişki değerlendirildiğinde, aralarındaki dolaylı ilişkiden söz edilebilir (Halligan, Cooper, Healy & Murray, 2007).

2.2.4. Düşmanca Niyet Yükleme Yanlılığıyla İlgili Ülkemizde Yapılmış Araştırmalar

Ülkemizde Kutlu (1998), tarafından yapılan, saldırgan olan ve olmayan çocukların düşmanca niyet yüklemelerini inceleyen araştırmada da batılı yazılı kaynaklarla uyuşan sonuçlar elde edilmiştir. Bulgular, belirsizliğin söz konusu olduğu durumlarda, saldırgan çocukların saldırgan olmayan çocuklara kıyasla sonucu olumsuz olan davranışlara daha fazla düşmanca niyet yüklediklerini ortaya koymuştur. Aynı çalışmada Kutlu, ayrıca saldırgan çocuklara yönelik olarak, başkalarının niyetini anlama konusunda bir eğitim programı düzenlemiş ve uygulanan programın çocuklarda düşmanca niyet yükleme eğilimini azalttığını göstermiştir. Ancak Kutlu'nun çalışması, sadece erkeklerden oluşan okul-öncesi ile ilköğretim ikinci sınıf çocuklarını içeren küçük bir örneklem grubu üzerinde gerçekleştirilmiştir (Aktaş, 2001, s. 26). Kutlu tarafından ülkemizde yapılan araştırmanın sadece erkek çocuklarla yürütüldüğü, düşmanca niyet yükleme yanlılığı ile saldırganlık arasındaki ilişkide gözlenebilecek olası cinsiyet farklılıkları üzerinde durulmadığı görülmektedir. Özellikle ülkemizde erkek çocukların sokakta oynamalarına kızlardan, daha erken yaşlarda ve daha fazla izin verilmekte ve dolayısıyla, bu çocuklar oyun ve diğer faaliyetler sırasında yaşatlarının düşmanca ve saldırgan davranışlarıyla daha erken yaşlarda karşı karşıya kalmaktadırlar. Bu açıdan bakıldığında, erkek çocukların kızlara göre daha fazla düşmanca niyet yükleme yanlılığı geliştirmeleri akla yakın bir olasılık olarak görülmektedir.

Düşmanca niyet yükleme yanlılığıyla ilgili ülkemizde yapılan bir diğer araştırmada Aktaş (2001), çocuklarda saldırganlık davranışlarıyla olumsuz niyet yükleme eğilimleri arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Aktaş, araştırmasında saldırganlığı fiziksel, sözel ve pasif saldırganlık olarak üçe ayırmış ve her bir saldırganlık puanıyla olumsuz niyet yükleme eğilimi arasındaki ilişkiyi cinsiyete göre incelemiştir. Aktaş, araştırmasını yaşları 10-12 arasında değişen 236 kız ve 293 erkek katılımcıyla gerçekleştirmiştir. Araştırmanın sonucunda sözel saldırganlıkla davranışların olumsuz

sonuçlarına kişisel nedensellik yükleme eğilimi arasında anlamlı fark çıkmamasına karşın, düşmanca niyet yükleme yanlılığında fark gözlenmiştir.

Doğrudan düşmanca niyet yükleme yanlılığıyla ilgili olmasa da yüklemeler ve nedensellik ile ilgili araştırmaların da yapılmış olduğu görülmektedir. Amini (1996), yaptığı çalışmada, işsizlerin ve çalışan bireylerin sosyal olaylara ilişkin geliştirdikleri nedensel yüklemeleri incelemiştir. Araştırmada işsiz bireylerin çalışanlara göre olumsuz olaylara daha fazla kişisel nedensellik yüklemeler yaptıkları ortaya konmuştur.

Konuyla ilgili ülkemizde yapılan araştırmalar değerlendirildiğinde, düşmanca niyet yükleme yanlılığıyla saldırganlık düzeyleri ve saldırganlık türleri arasındaki ilişkilerin incelendiği gözlenmiştir. Düşmanca niyet yükleme yanlılığıyla ilgili suçlu çocuklar örneklemini üzerinde yapılan bir araştırmaya rastlanmamıştır. Ayrıca düşmanca niyet yükleme yanlılığıyla ilgili ülkemizde yapılan araştırmalarda, çocukların aile ilişkileri veya ailenin disiplin tarzlarının incelendiği bir çalışmaya rastlanmamıştır.

2.2.5. Düşmanca Niyet Yükleme Yanlılığıyla İlgili Yurt Dışında Yapılmış Araştırmalar

Möller & Krahe (2004) tarafından Almanya'daki gençlerle yapılan çalışmada, gençlerin şiddet içeren bilgisayar oyunları oynamalarıyla düşmanca niyet yükleme yanlılıkları arasındaki ilişki incelenmiştir. Möller ve Krahe, çalışmalarını yaparken Almanya'da bir okulda meydana gelen onlarca öğrencinin ölümüne sebep olan cinayetten etkilenerek yola çıkmıştır. Olayda saldırgan gencin kullandığı silah, şiddet içeren oyunlar oynayan diğer gençler tarafından ilgi çekmiş ve bu ergenler böyle bir silaha sahip olmak istediklerini belirtmişlerdir. Möller ve Krahe yaptıkları araştırmada, şiddet içeren bilgisayar oyunları oynayan ergenlerde düşmanca niyet yanlılığının anlamlı bir şekilde fazla olduğunu ortaya koymuştur.

Benzer bir araştırma, Kirsh tarafından yapılmış ve araştırma “Dünyaya Mortal Kombat Gözlükleriyle Bakmak” ismiyle yayınlanmıştır. Kirsh yaptığı çalışmada bazı katılımcılara belli bir süre şiddet içeren video oyunu oynadıktan sonra olumsuz durumların anlatıldığı beş hikaye okutmuştur. Hikayelerde olumsuz durumu yaratan kişinin niyeti açıkça verilmemiştir. Aynı uygulamayı video oyunu oynamayan

katılımcılar için de gerçekleştirmiştir. Sonuç olarak video oyunu oynayan katılımcıların okudukları hikayelerdeki olaylarla ilgili olumsuz yorumlar yaptıkları ortaya çıkmıştır (Kirsh, 1998).

Gentile, Linder & Walsh (2003), tarafından gerçekleştirilen boylamsal bir araştırmada da çocukların evde şiddet içerikli yayınlar izleme davranışlarıyla okulda gösterdikleri saldırgan davranışlar arasındaki ilişkiler incelenmiştir. Araştırmada ayrıca düşmanca niyet yükleme yanlılıklarıyla şiddet içerikli yayınlar izleme sıklıkları arasındaki ilişkiler ve iki değişkenin kombinasyonunun saldırgan davranışlarla olan ilişkisi ele alınmıştır. Araştırmada saldırganlık davranışı sözel ve fiziksel saldırganlık, şiddet içerikli medya yayınları ise televizyon yayınları, sinema/filmler, video oyunları boyutlarıyla ele alınmıştır. Araştırma Minnesota'da bir özel okul, iki devlet okulu olmak üzere, 81 tane 3. sınıftan, 44 tane 4. sınıftan 111 tane 5. sınıftan toplam 236 öğrenciyle yapılmıştır. Araştırmada veriler toplanırken, öğrencilere sosyometrik testler uygulanmıştır. Ayrıca öğretmenlere çocukların saldırganca davranışlarıyla ilgili anketler uygulanmıştır ve öğrencilerin kendileri hakkındaki görüşleri alınmıştır. Öğrencilerin düşmanca niyet yanlılıklarını belirlemek amacıyla 10 hikayeyi yorumlamaları istenmiştir. Araştırmanın bulgularının, araştırmanın hipotezini destekler nitelikte olduğu ortaya çıkmıştır. Şiddet içerikli medya yayınlarını sıklıkla izleyen ve oyunlarını oynayan öğrencilerin düşmanca niyet yükleme yanlılıklarının yüksek olduğu görülmüştür. Ayrıca şiddet içerikli yayınları izleyen ve oyunları oynayan ve düşmanca niyet yükleme yanlılıkları yüksek olan çocukların akranlarını ve öğretmenleri tarafından saldırgan olarak tanımlandığı ortaya çıkmıştır.

Castro ve diğerleri (2002), düşmanca niyet yükleme yanlılığı ve saldırganlık davranışlarıyla ilgili yaptıkları meta-analitik çalışmada konuyla ilgili yapılmış çalışmaların sonuçlarını ortaya koymayı amaçlamışlardır. Bu çalışma kapsamında 1974 ve 1999 yılları arasında toplam 6.017 katılımcıyla gerçekleştirilmiş 41 araştırmayı incelemişlerdir. Bu 41 araştırmadan 10 tanesi genel popülasyondan random yolla elde edilen katılımcılarla yapılmıştır. 24 çalışma, saldırgan olan ve saldırgan olmayan çocukların karşılaştırılması şeklinde yapılmıştır. Geriye kalan 7 çalışma ise saldırgan davranışlarından dolayı tanı almış ve almamış çocukların karşılaştırılması şeklinde yapılmıştır. Castro, ve diğerleri, konuyla ilgili yapılan tüm çalışmalarda düşmanca niyet yanlılıklarıyla saldırganlık davranışları arasında ilişkilerin olduğunu ortaya koymuştur.

Ayrıca yapılan araştırmalarda, cinsiyet, şiddet içerikli televizyon programları, şiddet içerikli video oyunları, hiperaktivite ve dikkat eksikliği bozukluğu, akranlar tarafından reddedilme gibi değişkenlerin de incelendiğini ortaya koymuştur.

Düşmanca niyet yükleme yanlılığıyla ilgili çalışmalar yalnızca ergenler ve çocuklarla ilgili değildir, yetişkinler üzerinde yapılmış çalışmalar da bulunmaktadır. Yetişkinlerde düşmanca niyet yükleme yanlılığıyla ilgili olarak verilen trafik örneğine benzer olarak, Matthews & Norris (2006), trafikte saldırgan davranışlar ve düşmanca niyet yükleme yanlılıklarıyla ilgili bir çalışma yapmıştır. 130 erkek ve 133 kadın katılımcıyla yapılan çalışmada, katılımcıların trafikte gösterdiği öfke ve genel düşmanca duyguları üzerinde durulmuştur. Katılımcılara, her gün trafikte karşılarına çıkabilecek ve algılanan provokasyon düzeyine göre iyi niyetli, belirsiz ve kötü niyetli olarak değerlendirilebilecek senaryolar verilmiştir. Katılımcılar, bu senaryoları yorumlayarak, yorumlarını not etmişlerdir. Araştırmanın sonuçları, trafikte sıklıkla öfkeli olduğunu belirten katılımcıların, senaryolara daha çok düşmanca niyet yüklediklerini ortaya koymuştur. Araştırma sonuçları cinsiyet açısından farklılık göstermemiştir. Matthews ve Norris'e göre düşmanca niyet yükleme yanlılıkları öfke ve saldırganlığın tek başına bir kanıtı olmasa da kışkırtma sonucu ortaya çıkan öfkenin en önemli değişkenlerinden biridir.

Yetişkinlerde düşmanca niyet yükleme yanlılığıyla ilgili çalışmalara Walters'ın (2007), suça yönelik düşünme düzeyiyle saldırganlık arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla yapmış olduğu çalışmada örnek verilebilir. Walters, çalışmasında düşmanca niyet yükleme yanlılığını da bir değişken olarak almıştır. Walters, cezaevinde kalmakta olan 487 erkek mahkumla yaptığı çalışmada, mahkumların yarıya yakınında düşmanca niyet yükleme eğilimiyle saldırganlık düzeyleri arasındaki ilişkinin anlamlı ölçüde yüksek olduğunu ortaya koymuştur.

Düşmanca niyet yükleme yanlılığı ve etnik ayrımcılık arasındaki ilişkileri inceleyen çalışmalar da bulunmaktadır. Britt, Valrie, Kurtz-Costes & Rowley (2007), tarafından yapılan bir araştırmada, düşmanca niyet yüklemeyle ilgili ailesinden daha olumsuz mesajlar alan Afrika kökenli ergenlerin algılanan etnik ayrımcılık düzeyinin daha yüksek olduğu sonucu ortaya konmuştur.

Düşmanca niyet yükleme eğilimiyle ilgili yurt dışında yapılmış çalışmalara bakıldığında, araştırmalarda çoğunlukla, çocukların saldırganlık düzeyleri, şiddet içerikli video oyunları oynama ve şiddet içerikli yayınlar izleme davranışları arasındaki ilişkiler incelenmiştir. Bütün çalışmalar, şiddet içerikli oyunların düşmanca niyet yükleme eğilimini etkilediği yönündedir. Yurtdışındaki çalışmalara bakıldığında, suçlu bireylerin düşmanca niyet yükleme yanlılıklarıyla ilgili çalışmaların yapılmış olduğu görülmektedir. Ayrıca ailelerin uyguladıkları disiplin yöntemleriyle, düşmanca niyet yükleme eğilimleri arasındaki ilişkileri inceleyen araştırmalar da bulunmaktadır.

BÖLÜM III

YÖNTEM

Bu bölümde; araştırmanın modeli, evreni ve örnekleme, kullanılan veri toplama araçları ve verilerin çözümlenmesi hakkında bilgi verilmektedir.

3.1. Araştırmanın Modeli

Bu araştırma; suç işlemiş ve suça karışmamış ergenler arasında düşmanca niyet yükleme yanlılığı ve bazı ailesel özellikler (ailelerin uyguladıkları ceza tarzı, aile bireylerinde suç işleme davranışlarının görülüp, görülmemesi ve anne babanın birliktelik durumu) açısından anlamlı bir farklılaşma olup olmadığını belirlemek ve bazı ailesel özelliklere (ailelerin uyguladıkları ceza tarzı ve anne babanın birliktelik durumu) göre düşmanca niyet yükleme yanlılıkları açısından her iki grubu karşılaştırmak amacıyla gerçekleştirilmiş olan karşılaştırma türünde, ilişkisel tarama modelinde betimsel nitelikte bir araştırmadır.

Araştırmanın bağımlı ve bağımsız değişkenleri, araştırmanın alt amaçlarına göre değişkenlik göstermektedir. Çalışmanın ilk dört alt amacı açısından suç işlemiş ve suça karışmamış olma, araştırmanın bağımsız değişkeni; düşmanca niyet yükleme yanlılığı ve ailesel özellikler ise bağımlı değişkendir. Araştırmada verilen diğer alt amaçlarda, suç işlemiş ve suça karışmamış olma, ailesel bazı özellikler bağımsız değişken, düşmanca niyet yükleme yanlılığı ise bağımlı değişkendir.

3.2. Evren ve Örneklem

Araştırmanın çalışma evrenini, 2009-2011 yılları arasında Osmaniye ilinde ikamet eden suç işlemiş ve suça karışmamış 12-18 yaşları arasındaki ergenler oluşturmaktadır. Örneklem ise, Osmaniye ilinde yaşayan 12-18 yaş arası ergenlerden Uygun Örneklem yöntemiyle seçilmiştir. Uygun örneklem yönteminde araştırmacı çalışması için elverişli bir şekilde ulaşabileceği grubu belirler ve araştırma verilerini o gruptan toplar. Bu yöntemin temel özelliği, araştırmanın örneklem ulaşma kolaylığıdır (Büyüköztürk, 2010). Örneklem oluşturulurken iki grup belirlenmiştir. Suç işlemiş

ergen grubu 2009-2011 tarihleri arasında Osmaniye Çocuk Mahkemelerinde yargılanan ve örgün eğitim kurumlarına devam eden ergenlerden gönüllülük esas alınarak seçilmiştir. Karşılaştırma grubu ise aynı tarihler arasında Osmaniye merkez okullarında eğitimlerine devam eden ve suça karışmadıkları bilinen öğrenciler arasından seçilmiştir.

Araştırmada 128 suç işlemiş ve 128 suça karışmamış olmak üzere toplam 256 erkek ergen katılımcıyla görüşme yapılmış ve katılımcılara resim anketi uygulanmıştır. Araştırmaya katılan ergenler suç işlemiş ve suça karışmamış olarak iki grupta değerlendirilmiştir. Suç işlemiş ergenler araştırma grubunu oluştururken, suça karışmamış ergenler karşılaştırma grubunu oluşturmaktadır. Osmaniye Çocuk Mahkemesi'nde herhangi bir suç işledikleri iddiasıyla yargılanmaları süren ve örgün eğitime devam eden 12-18 yaş arası ergenler araştırmaya katılmıştır. Karşılaştırma grubundaki suça karışmamış ergenlere ulaşımın mümkün olması açısından ilköğretim ve ortaöğretim okullarına devam eden ergenlere uygulama yapılmıştır. Bu nedenle Osmaniye Mahkemesi'nde yargılanan ergenler evreninden de yalnızca örgün eğitime devam edenler araştırmaya dahil olmuştur. Karşılaştırma grubu belirlenirken, suç işlemiş ergenlerin daha çok devam ettikleri okullar dikkate alınmış ve aynı okullardaki suç işlememiş ergenlere uygulama yapılmıştır. Böylelikle her iki grup arasında eğitim düzeyi, okul türü ve okul çevresi açısından denklik oluşturulmaya çalışılmıştır.

Araştırmada cinsiyet faktörü ele alındığında, araştırma verilerinin toplandığı 2009-2011 tarihleri arasında, Osmaniye Çocuk Mahkemesinde yargılaması devam eden suç işleyen ergenlerin büyük bir çoğunluğunun erkek olduğu, suça karışmış kızların sayısının 10-15 arasında değiştiği görülmektedir. Bu nedenle araştırmada yalnızca erkek katılımcılara yer verilmiştir. Araştırma grubuyla, karşılaştırma grubunun cinsiyet açısından denk olmasının sağlanması için karşılaştırma grubuna yalnızca erkek ergenler dahil edilmiştir.

Araştırmada katılımcılardan, yaşları, sınıf düzeyleri, çalışma durumları, annelerinin, sağ olup olmaması durumu, annelerinin öğrenim düzeyi, annelerinin çalışma durumu, babalarının sağ olup olmaması, babalarının öğrenim düzeyi, babalarının çalışma durumu, suç işlemiş ergenlerin yargılandıkları suç türü gibi bilgiler elde edilmiştir. Bu bilgiler örneklemin özellikleri olarak, tablolar şeklinde aşağıda gösterilmektedir.

Tablo 1

Örnekleme Oluşturan Suç İşlemiş ve Suça Karışmamış Ergenlerin Yaşlara Göre Dağılımı

Grup		Yaş					
		13	14	15	16	17	Toplam
Suç işlemiş ergenler	n	11	20	26	32	39	128
	%	8.6	15.6	20.3	25.0	30.5	50
Suça karışmamış ergenler	n	9	19	26	32	42	128
	%	7.0	14.8	20.3	25.0	32.8	50
Toplam	n	20	39	52	64	81	256
	%	7.8	15.2	20.3	25.0	31.6	100

Tablo 1’de görüldüğü gibi suç işlemiş ve suça karışmamış ergen gruplarının yaşlarına göre dağılımları gösterilmiştir. Her iki grupta da 128 katılımcı bulunmaktadır. Karşılaştırmanın sağlıklı bir şekilde yapılması için her iki grubun da yaş dağılımlarının benzer şekilde dağılması amaçlanmıştır. Tablo 1’e göre suç işlemiş ve suça karışmamış ergenlerin yaşları 13 ile 17 yaşları arasında değişmektedir. Toplam 128 suç işlemiş ergenden 11 (%8.6)’inin 13 yaşında olduğu, 20 (15.6)’sinin 14 yaşında olduğu, 26 (%20.3)’sının 15 yaşında olduğu, 32 (%25)’sinin 16 yaşında olduğu ve 39 (%30.5)’unun 17 yaşında olduğu görülmektedir. Suça karışmamış ergenlerin 9 (%7.0)’unun 13 yaşında olduğu, 19 (%14.8)’unun 14 yaşında olduğu, 26 (%20.3)’sının 15 yaşında olduğu, 32(%25)’sinin 16 yaşında olduğu ve 42(%32.8)’sinin 17 yaşında olduğu görülmektedir. Genel toplama bakıldığında, katılımcıların %31.6’sının 17 yaşında olduğu, böylelikle 17 yaş grubundaki ergen sayısının en fazla olduğu ve %7.8’nin 13 yaşında olduğu, böylelikle 13 yaş grubundaki ergen sayısının en düşük olduğu görülmektedir. Katılımcıların yaşlarına göre dağılımlarına bakıldığında, her iki grubunda birbirine yakın yaşlarda olduğu görülmektedir.

Tablo 2.

Örnekleme Oluşturan Suç İşlemiş ve Suça Karışmamış Ergenlerin Sınıf Düzeylerine Göre Dağılımı

Grup		Sınıf Düzeyi					
		6-7	8	9	10	11-12	Toplam
Suç işlemiş ergenler	n	22	16	20	34	36	128
	%	17.2	12.5	15.6	26.6	28.1	50
Suça karışmamış ergenler	n	16	21	17	29	45	128
	%	12.5	16.4	13.3	22.7	35.2	50
Toplam	n	38	37	37	63	81	256
	%	14.8	14.5	14.5	24.6	31.6	100

Tablo 2’de suç işlemiş ve suça karışmamış ergenlerin devam etmekte oldukları sınıf düzeyleri gösterilmektedir. Her iki gruptan da 6. ve 12. sınıfa devam eden ergenlerin sayısının az olması nedeniyle, kendilerinden bir önceki ve bir sonraki grupla birleştirilerek ele alınmıştır. Tablo 2’ye göre, suç işlemiş ergenlerin 22’si (%17.2) 6. ve 7. sınıfa, 16’sı (%12.5) 8. sınıfa, 20’si (%15.6) 9. sınıfa, 34’ü (%26.6) 10. sınıfa ve 36’sı (%28.1) 11 ve 12. sınıfa devam etmektedir. Suça karışmamış ergenlerden, 16’sı (%12.5); 6. ve 7. sınıfa, 21’i (%16.4); 8. sınıfa, 17’si (%13.3); 9. sınıfa, 29’u (%22.7); 10. sınıfa, 45’i (%35.2); 11. ve 12. sınıfa devam etmektedir. Genel toplama bakıldığında, %31.62’yle 11 ve 12. sınıfa devam katılımcı sayısının, diğerlerinden daha fazla olduğu görülmektedir.

Tablo 3.

Örnekleme Oluşturan Suç İşlemiş ve Suça Karışmamış Ergenlerin Çalışma Durumlarına Göre Dağılımı

Grup		Çalışma Durumu			
		Çalışmıyor	Yaz tatillerinde çalışıyor	Okul saatleri dışında çalışıyor	Toplam
Suç işlemiş ergenler	n	65	17	46	128
	%	50.8	13.3	35.6	50
Suça karışmamış ergenler	n	101	9	18	128
	%	78.9	7.0	14.1	50
Toplam	n	166	26	64	256
	%	64.8	10.2	25.0	100

Tablo 3'te suç işlemiş ve suça karışmamış ergenlerin çalışma durumlarına ilişkin bilgiler verilmiştir. Tablo 3'e göre, suç işlemiş 128 ergenden 65'i (%50.8); çalışmadığını, 17'si (%13.3); yalnızca yaz tatillerinde çalıştığını, 46'sı (%35.6) okuldan arta kalan zamanlarda çalıştığını belirtmiştir. Suça karışmamış 128 ergenden 101'i (%78.9); çalışmadığını, 9'u (%7.0); yalnızca yaz tatillerinde çalıştığını, 18'i (%14.1); okuldan arta kalan zamanlarda çalıştığını belirtmiştir. Suç işleyen katılımcıların %35.6'sı okuldan arta kalan zamanlarda çalıştığını belirtirken, bu oran suça karışmamış ergenlerde %14.1'dir. Bu durum suç işlemiş ergenlerde çalışan katılımcıların diğer gruba göre sayıca daha fazla olduğunu göstermektedir.

Tablo 4

Örnekleme Oluşturan Suç İşlemiş ve Suça Karışmamış Ergenlerin Annelerinin Öğrenim Düzeylerine Göre Dağılımları

Grup		Anne Öğrenim Düzeyi					Toplam
		Okur yazar Değil	Okur yazar	İlkokul Mezunu	Ortaokul Mezunu	Lise-Yüksekokul Mezunu	
Suç işlemiş ergenler	n	53	17	47	4	7	128
	%	41.4	13.3	36.7	3.1	5.5	50
Suça karışmamış ergenler	n	22	16	70	14	6	128
	%	17.2	12.5	54.7	10.9	4.7	50
Toplam	n	75	33	117	18	13	256
	%	29.3	12.9	45.7	7.0	5.1	100

Tablo 4'te suç işlemiş ve suça karışmamış ergenlerin annelerinin öğrenim düzeyleri hakkında bilgi verilmiştir. Her iki grup için de anneleri lise ve yüksekokul mezunu olan ergen sayısı az olduğu için bu iki grup birleştirilerek ele alınmıştır. Buna göre suç işlemiş ergenlerden 53'ü (%41.4); annesinin okur yazar olmadığını, 17'si (%13.3), annesinin okur yazar olduğunu, 47'si (%36.7); annesinin ilkokul mezunu olduğunu, 4'ü (%3.1) annesinin ortaokul mezunu olduğunu, 7'si (%5.5) annesinin lise veya yüksekokul mezunu olduğunu belirtmiştir. Suça karışmamış ergenlerden 22'si (%17.2) annesinin okur yazar olmadığını, 16'sı (%12.5) annesinin okur yazar olduğunu, 70'i (%54.7); annesinin ilkokul mezunu olduğunu, 14'ü (%10.9) annesinin ortaokul mezunu olduğunu, 6'sı (%4.7) annesinin lise veya yüksekokul mezunu olduğunu

belirtmiştir. Suç işlemiş ergenlerden annesinin okur yazar olmadığını belirtenlerin %41.4 oranla diğer gruplara göre daha fazla olduğu anlaşılmaktadır. Annesi okuryazar olmayan suç işlemiş ergenlerin, annesi okur yazar olmayan suça karışmamış ergenlerden sayıca fazla olduğu görülmektedir.

Tablo 5

Örnekleme Oluşturan Suç İşlemiş ve Suça Karışmamış Ergenlerin Annelerinin Çalışma Durumuna Göre Dağılımları

Grup		Annenin Çalışma Durumu		
		Çalışıyor	Çalışmıyor	Toplam
Suç işlemiş ergenler	n	6	118	124
	%	4.8	95.2	49.6
Suça karışmamış ergenler	n	14	112	126
	%	11.1	88.9	50.4
Toplam	n	20	230	250
	%	8.0	92.0	100

Tablo 5’te suç işlemiş ergenlerle suça karışmamış ergenlerin annelerinin çalışma durumları hakkında bilgi verilmektedir. Yapılan araştırmada suça karışan ergenlerden 124’ü annesinin hayatta olduğunu 4’ü ise annesinin sağ olmadığını ifade etmiştir. Suç işlemiş toplam 128 ergenden annesi hayatta olan 124 ergenin annesinin çalışma durumu hakkında bilgi verilmiştir. Suça karışmayan 128 ergenden annesi hayatta olan 126 ergenin annesinin çalışma durumu hakkında bilgi verilmiştir. Tablo 6 incelendiğinde, suç işlemiş ergenlerden 6’sı (%4.8); annesinin çalıştığını, 118’i (%95.2); annesinin çalışmadığını belirtmiştir. Suça karışmamış ergenlerden 14’ü (11.1); annesinin çalıştığını, 112’si (88.9) annesinin çalışmadığını belirtmiştir.

Tablo 6

Örnekleme Oluşturan Suç İşlemiş ve Suça Karışmamış Ergenlerin Babalarının Öğrenim Düzeylerine Göre Dağılımları

Grup		Baba Öğrenim Düzeyi					
		Okuryazar Değil	Okur yazar	İlkokul Mezunu	Ortaokul Mezunu	Lise-Yüksekokul Mezunu	Toplam
Suç işlemiş ergenler	n	6	16	90	8	8	128
	%	4.7	12.5	70.3	6.3	6.3	50
Suça karışmamış ergenler	n	3	5	76	27	17	128
	%	2.3	3.9	59.4	21.1	13.3	50
Toplam	n	9	21	166	35	25	256
	%	3.5	8.2	64.8	13.7	9.8	100

Tablo 6’da suç işlemiş ergenlerle suça karışmamış ergenlerin babalarının öğrenim düzeyleri hakkında bilgi verilmiştir. Tablo 6’ya göre suç işlemiş ergenlerden 6’sı (%4.7) babalarının okur yazar olmadığını, 16 ‘sı (%12.5) babalarının okur yazar olduğunu, 90’ı (%70.3); babalarının ilkokul mezunu olduğunu, 8’i (%6.3); babalarının ortaokul mezunu olduğunu, 8’i (%6.3); babalarının lise veya yüksekokul mezunu olduğunu belirtmiştir. Suç işlemiş ergenlerin babalarının eğitim düzeylerine genel olarak bakıldığında, babası ilkokul mezunu olan ergenlerin diğerlerine göre sayıca fazla olduğu görülmektedir.

Tablo 7

Örnekleme Oluşturan Suç İşlemiş ve Suça Karışmamış Ergenlerin Babalarının Çalışma Durumlarına Göre Dağılımları

Grup		Babanın Çalışma Durumu		
		Çalışıyor	Çalışmıyor	Toplam
Suç işlemiş ergenler	n	86	31	117
	%	73.5	26.5	48.35
Suça karışmamış ergenler	n	110	14	124
	%	88.7	11.3	51.65
Toplam	N	196	46	242
	%	81.0	19.0	100

Tablo 7’de suç işlemiş ergenler ile suça karışmamış ergenlerin babalarının çalışma durumları gösterilmektedir. Araştırmada suç işlemiş ergenlerden 117’si babasının hayatta olduğunu, 11 ise babasının sağ olmadığını belirtmiştir. Suça karışmamış ergenlerden ise 124’ü babasının hayatta olduğunu, 4’ü babasının sağ olmadığını belirtmiştir. Suç işlemiş 128 ergenden, babası hayatta olan 117 ergenin babasının çalışma durumuna ilişkin bilgi verilmiştir. Suç işlemiş ergenlerden 86’sı (%73.5); babasının çalışmakta olduğunu, 31’i (%26.5); babasının çalışmadığını belirtmiştir. Suça karışmamış 128 ergenden babası hayatta olan 124 ergenin babasının çalışma durumu değerlendirilmiştir. Babasının çalıştığı belirten suça karışmamış ergen sayısı 110 (%88.7) iken babasının çalışmadığını belirten suça karışmamış ergen sayısı 14 (%11.3)’tür.

Tablo 8

Suç İşlemiş Ergen Grubunun Yargılandıkları Suç Türüne Göre Dağılımları

Suç Türü	n	%
Basit Yaralama	60	46.9
Hırsızlık	48	37.5
Madde Kullanma	4	3.1
Kamu Malına Zarar Verme	10	7.8
Çalıntı Eşya Kullanımı	3	2.3
Silahla Tehdit	2	1.6
Bilişim Suçu	1	0.8
Toplam	128	100

Tablo 8’de suç işlemiş ergenlerin araştırmaya katıldıkları dönemde mahkemede hangi suçlardan yargılandıklarına ilişkin bilgi verilmiştir. Araştırma kapsamına alınan ergenlerin Tablo 8’de görüldüğü gibi basit yaralama, hırsızlık, madde kullanımı, kamu malına zarar verme, çalıntı eşya satın alınması ve kullanılması, silahla tehdit ve bilişim suçu gibi suçlar işledikleri anlaşılmaktadır.

3.3. Veri Toplama Araçları

Araştırmada suç işlemiş ve suça karışmamış ergen gruplarına ilişkin sosyo-demografik bilgiler araştırma kapsamında geliştirilen kişisel bilgi formu ile ergenlerin düşmanca niyet yükleme yanlılıklarına ilişkin ölçümler ise resim anketi kullanılarak elde edilmiştir.

3.3.1. Kişisel Bilgi Formu

Bu araştırmada suç işlemiş ve suça karışmamış ergenlere ilişkin demografik bilgilerin elde edilmesi amacıyla araştırmacı tarafından her iki gruba ayrı ayrı uygulanan iki farklı kişisel bilgi formu geliştirilmiştir. Kişisel bilgi formları katılımcılarla görüşülerek doldurulmuştur. Suç işlemiş ergenler için düzenlenmiş olan kişisel bilgi formunda (bkz. Ek 1), katılımcıların; yaşları, sınıf düzeyleri, çalışma durumları, anne babalarının sağ olup olmama durumları, anne babalarının eğitim düzeyleri, anne babalarının çalışma durumları, anne babalarının birliktelik durumları ve anne babalarının kendilerini cezalandırma tarzlarına ve işledikleri suç türlerine ilişkin sorular bulunmaktadır. Suça karışmamış ergenler için düzenlenen kişisel bilgi formunda (bkz. Ek 2) ise işledikleri suç türüne ilişkin soru sorulmamış, diğer sorulara aynı şekilde yer verilmiştir.

3.3.2. Resim Anketi

Suç işlemiş ve işlemeyen çocukların düşmanca yüklemede bulunma eğilimlerini belirlemek amacıyla Aydın'ın (1977), sosyal ilişkilerinde popüler olan ve olmayan çocukların yükleme eğilimlerini belirlemek amacıyla tasarladığı (Akt. Aktaş, Şahin ve Aydın, 2005, s. 47) resim anketi kullanılmıştır. Resim anketinin, kızlar ve erkekler için iki ayrı formu bulunmaktadır.

Resim anketi toplam 11 resim ve “kişisel nedensellik yükleme” ve “olumsuz niyet yükleme” şeklinde iki alt ölçekten oluşmaktadır. Resimlerden iki tanesi hem kişisel nedensellik yükleme hem de olumsuz niyet yükleme yanlılıklarını yordamaktadır. Böylelikle resim anketinde 11 resim ancak 13 madde bulunmaktadır. Resimlerin her birinin altında, resimde anlatılan olay hakkında bir soru ve sorunun

altında cevap seçenekleri bulunmaktadır. Katılımcılar, hangi seçeneğe katılıyorlarsa onu işaretleyerek seçeneklere yanıt vermektedirler. Yalnızca bir seçenek işaretleyebilmektedirler.

a) Kişisel Nedensellik Yükleme Yanlılığı Alt Ölçeği

Resim anketinde bulunan dört resim olumsuz bir sonuca kişisel nedensellik yükleme eğilimini belirlemek için kullanılmaktadır, iki resim ise hem kişisel nedensellik yükleme eğilimini hem de olumsuz niyet yükleme eğilimini belirlemek için kullanılır. Bu resimlerden her birinde kazara mı yoksa kasıtlı olarak mı yaratıldığı açıkça belli olmayan bir durum çizilmiştir. Bu resimlerde olay yaşanmış ve olumsuz bir sonuç ortaya çıkmıştır. Katılımcıdan bu olumsuz sonuçları nasıl yorumladığının açıklanması beklenir. Bunun için de her bir resmin altında bir soru maddesi ve o soruya verilebilecek yanıt seçenekleri bulunmaktadır.

Resim anketinde bulunan 1., 2., 3., ve 6. resimler kişisel nedensellik yükleme eğilimini belirlemek için kullanılmaktadır. 5. ve 9. resimlerin altında 5A ve 5B, 9A ve 9B şeklinde ikişer soru maddesi bulunmaktadır. Bu sorulardan 5A ve 9A soruları kişisel nedensellik yükleme eğilimini ölçmektedir. 1. resmin altındaki soruya verilecek iki cevap seçeneği bulunmaktadır. A cevap seçeneğinin tercih edilmesi durumunda katılımcının o resimdeki olaya kişisel bir neden yüklediği belirlenir ve -1 puan verilir, B cevap seçeneğinin tercih edilmesi durumunda katılımcının olaya çevresel bir neden yüklediği belirlenir ve 1 puan verilir. Aynı puanlama sistemi 2. madde, 5A ve 9A maddeleri için de geçerlidir. Resim anketinin 3. ve 6. resimlerinin altında bulunan soru maddesi için verilmiş 3 cevap seçeneği bulunmaktadır. Bu cevap seçeneklerinden C seçeneği nötr bir durumu ifade eder ve bu durumda 0 puan verilir. Böylelikle kişisel nedensellik yükleme alt ölçeğinde toplam 6 madde bulunmaktadır ve -6 ile 6 arasında puan elde edilebilir.

b) Olumsuz Niyet Yükleme Yanlılığı Alt Ölçeği

Resim anketinde bulunan beş resim davranışlara olumsuz niyet yükleme eğilimini belirlemek amacıyla tasarlanmıştır, iki resim ise hem kişisel nedensellik yükleme eğilimini hem de olumsuz niyet yükleme eğilimini ölçmektedir. Bu resimlerde

yer alan kişiler bir davranışı yapmaya başlamış gibi görünmekte ancak amaçlarının ne olduğu açıkça belli olmamaktadır. Katılımcılardan resimlerde görülen olayla ilgili kişilerin amaçlarının ne olduğuna ilişkin yorum yapmaları beklenir.

Resim anketinde bulunan 4., 7., 8., 10. ve 11. resimlerle 5B ve 9B soru maddeleri olumsuz niyet yükleme eğilimini ölçmek için kullanılır. Ankette bulunan 4., 7., 8., 10. ve 11. resimlerin altında birer soru maddesi ve her soruya verilebilecek cevap seçenekleri bulunmaktadır. Seçeneklerin içerdikleri anlamlara göre “olumlu”, “olumsuz” ve “nötr” şeklinde sınıflandırma yapılır. Olumlu niyet olarak değerlendirilen seçeneklere 1 puan, olumsuz niyet olarak değerlendirilen seçeneklere -1 puan ve nötr olarak değerlendirilen seçeneklere 0 puan verilir. 5. ve 9. resimlerin altında bulunan B soru maddelerine verilecek dörder yanıt seçeneği bulunmaktadır. Bu seçeneklerden iki tanesi olumsuz niyeti, iki tanesi de olumlu niyeti belirtir. Olumlu niyeti belirten seçeneklere 1 puan verilirken, olumsuz niyeti belirten seçeneklere -1 puan verilir. Böylece olumsuz niyet yükleme eğilimi alt ölçeğinde toplam 7 madde bulunmaktadır. Bu alt ölçekten alınan puanlar -7 ile 7 puan arasında değişmektedir.

Resim anketinin puanlanmasında “Resim Anketi Değerlendirme Anahtarı” kullanılmaktadır. Değerlendirme anahtarı iki bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde kişisel nedensellik yükleme eğilimiyle ilgili soruların nasıl puanlanacağı gösterilmektedir. Her bir sorunun altında bulunan cevap seçeneklerinin hangisinin kişisel, hangisinin çevresel ve hangisinin nötr olduğu belirtilmiştir. Buna göre kaç puan verileceği ifade edilmiştir. İkinci bölümde ise olumsuz niyet yükleme eğilimleriyle ilgili soruların nasıl puanlanacağı gösterilmektedir. Her bir sorunun altında bulunan cevap seçeneklerinin hangisinin olumlu, hangisinin olumsuz ve hangisinin nötr olduğu belirtilmiştir. Buna göre her bir seçeneğe kaç puan verileceği ifade edilmiştir.

Resim anketinin kişisel nedensellik yükleme eğilimi alt ölçeğinden alınacak en düşük puan -6 en yüksek puan ise 6’dır, olumsuz niyet yükleme eğilimi alt ölçeğinden alınacak en düşük puan -7, en yüksek puan ise 7’dir. İkisinin toplamı genel düşmanca niyet yükleme yanlılığını gösterir ve resim anketinden alınacak en düşük puan -13, en yüksek puan ise 13’tür.

Aydın (1977), davranışların olumsuz sonuçlarını kişisel nedenselliklerle açıklama ile davranışlara olumsuz niyet yükleme eğilimlerinin aynı genel yükleme eğiliminin birer parçası olduğu görüşünden hareketle, resim anketinin güvenilirliğini bu iki tür eğilim arasındaki ilişkiye bakarak incelemiş ve bu iki tür eğilimi yansıtan puanlar arasında .73'lük bir korelasyon bulunduğunu rapor etmiştir (Akt. Aktaş, Şahin ve Aydın, 2005, s. 47). Bu araştırmada Resim Anketinin güvenilirliği Cronbach Alfa testi ile sınanmış ve güvenilirlik düzeyinin .67 olduğu sonucu elde edilmiştir.

3.4. Uygulama

Araştırmada 128 suç işlemiş ve 128 suça karışmamış erkek ergen katılımcıya ilişkin veriler elde edilmiştir. Araştırmada, suç işlemiş erkek katılımcılara uygulama yaparken, Eylül 2009 tarihinden, Mart 2011 tarihine kadar yargılaması devam eden ve örgün eğitime devam etmekte olan erkek ergenler gönüllülük esasına göre seçilmiş, uygulama görüşme odasında yapılmıştır. Suç işlemiş katılımcılarla öncelikle birebir görüşülerek, kişisel bilgi formları doldurulmuş, ardından resim anketi uygulanmıştır. Uygulamalar, yaklaşık 20-30 dakika sürmüştür. Uygulamalarda, katılımcıların yanıtlamak istemediği sorular, boş bırakılmış, eksik doldurulan bu formlar araştırmada değerlendirmeye alınmamıştır.

Araştırmaya katılan suça karışmamış ergenler, Osmaniye merkez, Endüstri Meslek Lisesi, Ticaret Lisesi, 19 Mayıs Lisesi, Vali İsmail Fırat İlköğretim Okulu, Mimar Sinan İlköğretim Okulu ve Mehmet Akif Ersoy İlköğretim Okulu'na devam eden 12-18 yaş arası erkek öğrenciler arasından seçilmiştir. Uygulama Eylül 2009 ve Mart 2011 (tatil dönemleri hariç) tarihleri arasında, daha önceden okul yönetimi ve okul psikolojik danışmanları ile görüşülerek, farklı günlerde yapılmıştır. Uygulamanın yapıldığı günlerde okullara gidilerek, okul psikolojik danışmanlarının onayıyla, okul rehberlik servislerinde öğrencilerle görüşülerek kişisel bilgi formları doldurulmuş, ardından resim anketi uygulanmıştır. Her bir uygulama yaklaşık 20-30 dakika sürmüştür. Uygulamalarda, gönüllülük esas alınmış, öğrencilerin yanıtlamak istemediği sorular boş bırakılmıştır. Eksik ve hatalı olan formlar araştırma kapsamına alınmamıştır.

3.5. Verilerin Analizi

Araştırmada verilerin analizi bilgisayarda istatistik paket programlarından olan SPSS'in 11.5 sürümü kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Araştırmada katılımcılar tarafından doldurulan Resim Anketi formları incelenmiş, eksik ve hatalı olan formlar araştırmaya dahil edilmemiştir.

Verilerin analizinde araştırmada yer alan alt amaçlar doğrultusunda, Mann Whitney U Testi, T Testi, Ki Kare Testi ve 2 X 2 Faktörlü varyans analizi teknikleri kullanılmıştır. Suç işlemiş ergenlerle suça karışmamış ergenler arasında düşmanca niyet yükleme yanlılıkları açısından anlamlı farklılıklar olup olmadığının belirlenmesi için yapılan t testi uygulamasında öncelikle gruplar arasındaki varyansların homojen olup olmadığı değerlendirilmiştir. Varyansların homojenliği için uygulanan Levene testi sonuçları dikkate alındığında genel düşmanca niyet yükleme yanlılığı ve olumsuz nedensellik yükleme yanlılığı alt ölçeğinde varyansların homojen olmadığı ($p > .05$) görülmüş, bu nedenle bu ölçekler Mann Whitney U tekniği kullanılarak incelenmiştir.

Araştırmada, suç işlemiş ve suça karışmamış ergenlerin aileleri tarafından fiziksel veya sözel ceza alıp almadıkları, ailede suç işleyen birey bulunup bulunmadığı ve anne babanın birliktelik durumu; parametrik olmayan test tekniği Ki Kare Bağımsızlık Testi ile incelenmiştir. Suç işlemiş ve suça karışmamış ergenlerin düşmanca niyet yükleme yanlılıklarının fiziksel ve sözel ceza alıp almamaları açısından incelenmesi için verilere 2 (suç işlemiş-suça karışmamış) x 2 (ceza alıyor-almıyor) faktörlü varyans analizi uygulanmıştır. Grupların düşmanca niyet yükleme yanlılıklarının anne babalarının birliktelik durumlarına göre değerlendirilmesi için de verilere 2 (suç işlemiş- suça karışmamış) X 2 (anne babası birlikte- birlikte değil) faktörlü varyans analizi uygulanmıştır. Verilerin analizinde önem düzeyi .05 olarak belirlenmiştir.

Düşmanca niyet yükleme yanlılığı resim anketi puanlanırken, resim anketindeki olumsuz niyet bildiren ifadeler -1 puan, nötr ifadeler 0 puan, olumlu ifadeler 1 puan verilmektedir. Ancak negatif değerlerle istatistiksel işlemler yapmanın mümkün olmaması nedeniyle puanlar dönüştürülmüştür. Bu durumda her puana birer puan eklenerek, olumsuz niyet bildiren ifadeler 0 puan, nötr ifadeler 1 puan ve olumlu

ifadelere de 2 puan verilerek işlemler gerçekleştirilmiştir. Tablolarda, dönüştürülmüş puanlara ilişkin veriler yer almaktadır. Bu durumda hem dönüştürülmemiş, hem dönüştürülmüş puanlarda alınan düşük puanlar daha yüksek bir düşmanca niyet yükleme yanlılığını göstermektedir. Bu durum alt ölçekler içinde geçerlidir.

BÖLÜM IV

BULGULAR

Bu bölümde suç işlemiş ve suça karışmamış ergenlerin düşmanca niyet yükleme yanlılıkları, bu grupların ailesel özellikleri arasında anlamlı bir farklılaşma olup olmadığı ve bazı ailesel özelliklere göre suç işlemiş ve suça karışmamış ergenlerin düşmanca niyet yükleme yanlılıklarının karşılaştırılmasına ilişkin bulgulara yer verilmiştir.

4.1. Suç İşlemiş ve Suça Karışmamış Ergenlerin Düşmanca Niyet Yükleme Yanlılıklarına İlişkin Bulgular

Suç işlemiş ve suça karışmamış ergenlerin resim anketinden aldıkları düşmanca niyet yükleme yanlılıkları puanları arasında anlamlı bir farklılaşma olup olmadığını belirlemek için yapılan Mann Whitney U testi sonuçları Tablo 9’da gösterilmiştir.

Tablo 9

Suç İşlemiş ve Suça Karışmamış Ergenlerin Genel Düşmanca Niyet Yükleme Yanlılıkları Puanlarına İlişkin Mann Whitney U Testi Sonuçları

Gruplar	n	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	p
Suç İşlemiş	128	98.54	12613.50	4357.500	.000
Suç Karışmamış	128	160.93	20282.50		
Toplam	256				

Tablo 9’da suç işlemiş ergenlerle suça karışmamış ergenlerin genel düşmanca niyet yükleme yanlılıkları puanları arasında .000 ($U = 4357.500$; $p < .05$) düzeyinde anlamlı bir farklılık olduğu görülmektedir. Tablo 9 incelendiğinde, suç işlemiş ergenlerin genel düşmanca niyet yükleme yanlılıklarına ilişkin sıra ortalamalarının (98.54) suça karışmamış ergenlerin sıra ortalamalarından (160.93) daha düşük olduğu görülmektedir. Buna göre; suç işlemiş ergenlerin suça karışmamış ergenlere göre daha fazla düşmanca niyet yükleme yanlılığında oldukları söylenebilir.

4.1.1. Suç İşlemiş ve Suça Karışmamış Ergenlerin Olumsuz Niyet Yükleme Yanlılıklarına İlişkin Bulgular

Suç işlemiş ve suça karışmamış ergenlerin resim anketinden aldıkları olumsuz niyet yükleme yanlılığı puan ortalamaları arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığını belirlemek için yapılan Mann Whitney U testi Tablo 10'da verilmiştir.

Tablo 10

Suç İşlemiş ve Suça Karışmamış Ergenlerin Olumsuz Niyet Yükleme Yanlılıkları Puanlarına İlişkin Mann Whitney U Testi Sonuçları

Gruplar	n	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	p
Suç İşlemiş	128	96.07	12297.50	4041.500	.000
Suç Karışmamış	128	160.93	20598.50		
Toplam	256				

Tablo 10 incelendiğinde, suç işlemiş ergenlerle suça karışmamış ergenlerin olumsuz niyet yükleme yanlılıkları puanları arasında .000 ($U = 4041.500$; $p < .05$) düzeyinde anlamlı bir farklılık olduğu görülmektedir. Tablo 10'da, suç işlemiş ergenlerin olumsuz niyet yükleme yanlılıklarına ilişkin sıra ortalamalarının (96.07) suça karışmamış ergenlerin sıra ortalamalarından (160.93) daha düşük olduğu görülmektedir. Bu durum suç işlemiş ergenlerin, suça karışmamış ergenlere kıyasla, nedenleri ve sonuçları belirsiz olaylara daha fazla olumsuz niyet yükleme ve olayları daha olumsuz değerlendirme eğiliminde olduklarını göstermektedir.

4.1.2. Suç İşlemiş ve Suça Karışmamış Ergenlerin Olayların Olumsuz Sonuçlarına Kişisel Nedensellik Yükleme Yanlılıklarına İlişkin Bulgular

Suç işlemiş ve suça karışmamış ergenlerin resim anketinden aldıkları olayların olumsuz sonuçlarına kişisel nedensellik yükleme puanları ortalamaları arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığını belirlemek için yapılan t testi sonuçları Tablo 11'de verilmiştir.

Tablo 11

Suç İşlemiş ve Suça Karışmamış Ergenlerin Olayların Olumsuz Sonuçlarına Kişisel Nedensellik Yükleme Yanlılıkları Puanlarına İlişkin “t” Testi Sonuçları

Gruplar	n	$\bar{X}$	S	t	P
Suç işlemiş ergenler	128	7.34	2.52682	-3.475	.001
Suçla karışmamış ergenler	128	8.40	2.36256		
Toplam	256	7.87	2.49863		

Tablo 11 incelendiğinde suç işlemiş ergenlerle suça karışmamış ergenlerin olayların olumsuz sonuçlarına kişisel nedensellik yükleme yanlılığı ortalama puanları arasındaki farkın .001 ($t = -3.475$; $p < .05$) düzeyinde anlamlı olduğu görülmektedir. Tablo 11’de suç işlemiş ergenlerin olayların olumsuz sonuçlarına kişisel nedensellik yükleme yanlılığı alt ölçeğine ait puan ortalamalarının ($X = 7.34$), suça karışmamış ergenlerin puan ortalamalarından ($X = 8.40$) daha düşük olduğu görülmektedir. Bu durum suç işlemiş ergenlerin suça karışmamış ergenlere kıyasla olayların olumsuz sonuçlarına daha fazla kişisel nedensellik yükleme eğiliminde olduklarını göstermektedir.

4.2. Suç İşlemiş Ergenlerle Suça Karışmamış Ergenlerin Ailelerinin Kendilerini Cezalandırma Tarzlarına İlişkin Bulgular

Suç işlemiş ve suça karışmamış ergenlerin ailelerinin kendilerini cezalandırma tarzları (fiziksel ceza, sözel ceza) arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığını belirlemek amacıyla yapılan Ki kare testi sonuçları aşağıda verilmiştir.

4.2.1. Suç İşlemiş ve Suça Karışmamış Ergenlerin Annelerinden Sözel Ceza Alıp Almamalarına İlişkin Bulgular

Suç işlemiş ergenlerle suça karışmamış ergenlerin annelerinden sözel ceza alıp almama durumlarının karşılaştırılmasına ilişkin olarak yapılan Ki Kare testi sonuçları Tablo 12’de verilmiştir.

Tablo 12

Suç İşlemiş ve Suça Karışmamış Ergenlerin Annelerinden Sözel Ceza Alıp Almamalarına İlişkin Ki Kare Testi Sonuçları

Gruplar	Sözel Ceza (Anne)				Toplam	Ki-kare	
	Sözel ceza almıyor		Sözel ceza alıyor			x²	p
	n	%	n	%	n		
Suç işlemiş ergenler	99	77.3	29	22.7	128	.023	.500
Suçla karışmamış ergenler	100	79.2	28	21.8	128		
Toplam	199	77.7	57	22.3	256		

Tablo 12’de suç işlemiş ergenlerle suça karışmamış ergenler, annelerinden sözel ceza alıp almamalarına göre karşılaştırılmıştır. Tablo 12’de, suç işleyen ergenlerle suça karışmamış ergenler, anneleri tarafından sözel cezaya maruz kalıp kalmamaları açısından karşılaştırıldığında, aradaki farkın anlamlı olmadığı ($\chi^2=.023$; $p>.05$) görülmektedir. Tablo 12 incelendiğinde, suç işlemiş ergenlerin %22.7’sinin, suça karışmamış ergenlerin ise %21.8’inin annelerinden sözel ceza aldıklarını belirttikleri görülmektedir. Bu durumda suç işlemiş ergenlerle suça karışmamış ergenlerin annelerinden sözel ceza almaları açısından benzer özellikler sergilediği söylenebilir.

4.2.2. Suç İşlemiş ve Suça Karışmamış Ergenlerin Babalarından Sözel Ceza Alıp Almamalarına İlişkin Bulgular

Suç işlemiş ve suça karışmamış ergenlerin babalarından sözel ceza alıp almamaları arasında anlamlı farklılaşma olup olmadığını belirlemek için yapılan Ki Kare sonuçları Tablo 13’te verilmiştir.

Tablo 13

Suç İşlemiş ve Suça Karışmamış Ergenlerin Babalarından Sözel Ceza Alıp Almamalarına İlişkin Ki Kare Testi Sonuçları

Gruplar	Sözel Ceza (Baba)				Toplam	Ki-kare	
	Sözel ceza almıyor		Sözel ceza alıyor			x²	p
	n	%	n	%	n		
Suç işlemiş ergenler	54	42	74	58	128	13.20	.000
Suç karışmamış ergenler	83	65	45	35	128		
Toplam	137	53	119	47	256		

Tablo 13'te suç işlemiş ergenlerle suça karışmamış ergenler, babalarından sözel ceza alıp almamalarına göre karşılaştırılmıştır. Tablo 13'te, suç işleyen ergenlerle suça karışmamış ergenler, babaları tarafından sözel cezaya maruz kalıp kalmamaları açısından karşılaştırıldığında, aradaki farkın .000 ($x^2=13.20$; $p<.05$) düzeyinde anlamlı olduğu görülmektedir. Tablo 13 incelendiğinde, suç işlemiş ergenlerin %58'inin, suça karışmamış ergenlerin ise %35'inin babalarından sözel ceza aldıklarını belirttikleri görülmektedir. Suç işlemiş ergenlerin suça karışmamış ergenlere kıyasla babaları tarafından daha fazla sözel cezaya maruz kaldıkları söylenebilir.

4.2.3. Suç İşlemiş ve Suça Karışmamış Ergenlerin Annelerinden Fiziksel Ceza Alıp Almamalarına İlişkin Bulgular

Suç işlemiş ergenlerle suça karışmamış ergenler arasında annelerinden fiziksel ceza alıp almamaları bakımından anlamlı bir farklılık olup olmadığına ilişkin Ki Kare testi sonuçları Tablo 14'te verilmiştir.

Tablo 14

Suç İşlemiş ve Suça Karışmamış Ergenlerin Annelerinden Fiziksel Ceza Alıp Almamalarına İlişkin Ki Kare Testi Sonuçları

Gruplar	Fiziksel Ceza (Anne)				Toplam	Ki-kare	
	Ceza almıyor		Ceza alıyor			x ²	p
	n	%	n	%	n		
Suç işlemiş ergenler	119	92.9	9	7.1	128	.933	.000
Suç karışmamış ergenler	128	100	0	0	128		
Toplam	247	96.5	9	3.5	256		

Tablo 14’te suç işlemiş ergenlerle suça karışmamış ergenler, annelerinden fiziksel ceza alıp almamalarına göre karşılaştırılmıştır. Tablo 14 incelendiğinde, fiziksel ceza aldığını belirten suça karışmamış ergen olmadığı görülmektedir. Bu durumda yapılan Ki-kare analizinde beklenen değeri 5’ten küçük olan gözenek sayısının, toplam gözenek sayısının %20’sini aştığı görüldüğünden, anlamlılık testine ilişkin sonuçlar yorumlanmamıştır. Tablo 14’te, suç işlemiş ergenlerin %7.1’i anneleri tarafından fiziksel cezaya maruz kaldıklarını belirtirken, anneleri tarafından fiziksel cezaya maruz kaldığını belirten suça karışmamış ergen olmadığı görülmektedir.

4.2.4. Suç İşlemiş ve Suça Karışmamış Ergenlerin Babalarından Fiziksel Ceza Alıp Almamalarına İlişkin Bulgular

Suç işlemiş ergenlerle suça karışmamış ergenler arasında babalarından fiziksel ceza alıp almamaları açısından anlamlı bir farklılaşma olup olmadığını belirlemek amacıyla yapılan Ki Kare testi sonuçları Tablo 15’te verilmiştir.

Tablo 15

Suç İşlemiş ve Suça Karışmamış Ergenlerin Babalarından Fiziksel Ceza Alıp Almamalarına İlişkin Ki Kare Testi Sonuçları

Gruplar	Fiziksel Ceza (Baba)				Toplam	Ki-kare	
	Ceza almıyor		Ceza alıyor			x²	p
	n	%	n	%	n		
Suç işlemiş ergenler	77	60.1	51	39.9	128	21.60	.000
Suç karışmamış ergenler	110	85.9	18	14.1	128		
Toplam	187	73	69	27	256		

Tablo 15'te suç işlemiş ergenlerle suça karışmamış ergenler, babalarından fiziksel ceza alıp almamalarına göre karşılaştırılmıştır. Tablo 15'te suç işleyen ergenlerle suça karışmamış ergenler, babaları tarafından fiziksel cezaya maruz kalıp kalmamaları açısından karşılaştırıldığında, aradaki farkın .000 ($x^2=21.60$; $p<.05$) düzeyinde anlamlı olduğu görülmektedir. Tablo 15 incelendiğinde, suç işlemiş ergenlerin %39.9'unun, suça karışmamış ergenlerin ise %14.1'inin babalarından fiziksel ceza aldıklarını belirttikleri görülmektedir. Buna göre suç işlemiş ergenlerin suça karışmamış ergenlere kıyasla babaları tarafından daha fazla fiziksel cezaya maruz kaldıkları söylenebilir.

4.3. Suç İşlemiş Ergenlerle Suça Karışmamış Ergenlerin Aile Bireyleri Arasında Suç Davranışlarının Görülüp Görülmemesine İlişkin Bulgular

Suç işlemiş ergenlerle suça karışmamış ergenlerin aile bireylerinde suç davranışlarının görülüp görülmemesi arasında anlamlı bir farklılaşma olup olmadığını belirlemek amacıyla yapılan Ki Kare testi sonuçları Tablo 16'da verilmiştir.

Tablo 16

Suç İşlemiş Ergenlerle Suça Karışmamış Ergenlerin Aile Bireylerinde Suç Davranışlarının Görülüp Görülmemesine İlişkin Ki Kare Testi Sonuçları

Gruplar	Ailede Suç Davranışları				Toplam	Ki-kare	
	Suç var		Suç yok			n	x²
	n	%	n	%			
Suç işlemiş ergenler	38	29.6	90	70.4	128	25.91	.000
Suç karışmamış ergenler	7	5.4	121	94.6	128		
Toplam	45	17.5	211	82.5	256		

Tablo 16’da suç işlemiş ergenlerle suça karışmamış ergenler, ailelerinde suç davranışlarının görülüp görülmemesi açısından karşılaştırılmıştır. Tablo 16’da suç işlemiş ergenlerle suça karışmamış ergenler, ailelerinde suç davranışlarının görülüp görülmemesi açısından karşılaştırıldığında, aralarındaki farkın .000 ($x^2=25.91$; $p<.05$) düzeyinde anlamlı olduğu görülmektedir. Tablo 16 incelendiğinde, suç işlemiş ergenlerin %29.6’sının, suça karışmamış ergenlerin ise %5.4’ünün ailelerinde suç işlemiş birey olduğunu belirttikleri görülmektedir. Suç işlemiş ergenlerin ailelerinde, suça karışmamış ergenlerin ailelerine kıyasla daha fazla suç davranışlarının görüldüğü söylenebilir.

4.4. Suç İşlemiş Ergenlerle Suça Karışmamış Ergenlerin Anne Babalarının Birliktelik Durumlarına İlişkin Bulgular

Suç işlemiş ve suça karışmamış ergenlerin anne babalarının birliktelik durumları arasında anlamlı bir farklılaşma olup olmadığını belirlemek amacıyla yapılan Ki Kare testi sonuçları Tablo 17’de verilmiştir.

Tablo 17

Suç İşlemiş Ergenlerle Suça Karışmamış Ergenlerin Anne Babalarının Birliktelik Durumlarına İlişkin Ki Kare Testi Sonuçları

Gruplar	Anne Baba Birliktelik Durumu				Toplam	Ki-kare	
	Birlikte		Ayrı			n	x ²
	n	%	n	%			
Suç işlemiş ergenler	104	92	9	8	113	.459	.338
Suçla karışmamış ergenler	115	94.2	7	5.8	122		
Toplam	219	93.1	16	6.9	235		

Tablo 17’de suç işlemiş ergenlerden hem anne hem de babasının hayatta olduğunu belirten 113 ergenin, suça karışmamış ergenlerden ise hem annesinin hem de babasının hayatta olduğunu belirten 122 ergenin anne babalarının birliktelik durumları karşılaştırılmıştır. Tablo 17’de suç işlemiş ergenlerle suça karışmamış ergenler, anne babalarının birliktelik durumlarına göre karşılaştırıldığında, aralarındaki farkın anlamlı olmadığı ($\chi^2=.459$; $p>.05$) görülmektedir. Tablo 17 incelendiğinde, suç işlemiş ergenlerin %92’sinin anne ve babasının birlikte olduğunu, %8’inin ise anne babasının ayrı olduğunu belirttikleri görülmektedir. Suça karışmamış ergenlerin %94.2’sinin anne ve babasının birlikte olduğunu, %5.8’inin ise anne babasının ayrı olduğunu belirttikleri görülmektedir. Suç işlemiş ergenlerle suça karışmamış ergenlerin anne babalarının birliktelik durumları açısından benzer özellikler gösterdiği söylenebilir.

4.5. Suç İşlemiş Ergenlerle Suça Karışmamış Ergenlerin Ebeveynlerinden Fiziksel Ceza Alıp Almamalarına Göre Genel Düşmanca Niyet Yükleme Yanlılıklarına İlişkin Bulgular

Suç işlemiş ergenlerle suça karışmamış ergenlerin ebeveynlerinden fiziksel ceza alıp almamalarına göre genel düşmanca niyet yükleme yanlılıkları arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığını belirlemek için 2 (suç işleme / suç işlememe) X 2 (fiziksel ceza alma / almama) faktörlü varyans analizi uygulanmış, buna ilişkin betimsel değerler Tablo 18’de, iki faktörlü varyans analizi sonuçları ise Tablo 19’da verilmiştir.

Tablo 18

Suç İşlemiş Ergenlerle Suça Karışmamış Ergenlerin Ebeveynlerinden Fiziksel Ceza Alıp Almamalarına Göre Genel Düşmanca Niyet Yükleme Yanlılıklarına İlişkin Betimsel Değerler

Gruplar	Fiziksel Ceza								
	Almıyor			Alıyor			Toplam		
	n	$\bar{X}$	S	n	$\bar{X}$	S	n	$\bar{X}$	S
Suç İşlemiş	80	14.2	4.77970	48	10.23	4.02777	128	12.71	4.89279
Suç Karışmamış	111	17.40	3.58628	17	12.35	3.82330	128	16.73	3.99307
Toplam	191	16.06	4.41126	65	10.78	4.05622	256	14.72	4.89149

Tablo 18’de, suç işlemiş 128 ergenden 80’inin ailede fiziksel cezaya maruz kalmadıklarını, 48’inin ise ailede fiziksel cezaya maruz kaldıklarını belirttikleri görülmektedir. Tablo 18 incelendiğinde, ebeveynleri tarafından fiziksel cezaya maruz kalmadığını belirten suç işlemiş ergenlerin genel düşmanca niyet yükleme yanlılığı puan ortalamalarının ($X=14.2$), fiziksel ceza aldığını belirten suç işlemiş ergenlerin puan ortalamalarından ($X=10.23$) daha yüksek olduğu görülmektedir. Tablo 20’de suça karışmamış 128 ergenden 111’inin ailede fiziksel cezaya maruz kalmadıklarını, 17’sinin ise ailede fiziksel cezaya maruz kaldıklarını belirttikleri görülmektedir. Tablo 18 incelendiğinde, ebeveynleri tarafından fiziksel cezaya maruz kalmadığını belirten suça karışmamış ergenlerin genel düşmanca niyet yükleme yanlılığı puan ortalamalarının ($X=17.40$), fiziksel ceza aldığını belirten suça karışmamış ergenlerin puan ortalamalarından ($X=12.35$) daha yüksek olduğu görülmektedir.

Tablo 19

Suç İşlemiş Ergenlerle, Suça Karışmamış Ergenlerin Fiziksel Ceza Alıp Almamalarına Göre Genel Düşmanca Niyet Yükleme Yanlılıklarına İlişkin İki Faktörlü Varyans Analizi Sonuçları

Varyansın Kaynağı	Tip III Kareler Toplamı	SD	Kareler Ortalaması	F	P
Suç işleme durumu	280.729	1	280.729	16.780	.000
Fiziksel ceza	804.816	1	804.816	48.107	.000
Suç * Fiziksel ceza	11.564	1	11.564	.691	.407
Hata	415.918	252	16.730		
Toplam	6101.309	255			

Tablo 19 incelendiğinde, suç işlemiş ve suça karışmamış ergenlerin genel düşmanca niyet yükleme yanlılıkları puanları arasında, suç işleme durumuna göre ($F=16.780$; $p < .05$) ve fiziksel ceza alıp almama durumuna göre ($F=48.107$; $p<.05$) anlamlı farklılığın olduğu görülmektedir. Suç işleme durumu ve fiziksel ceza alma durumu ortak etkisi bakımından ise ($F= .691$; $p>.05$) genel düşmanca niyet yükleme yanlılığı puan ortalamaları arasında anlamlı farklılığın olmadığı görülmektedir. Her iki grupta da fiziksel ceza alan ergenlerin genel düşmanca niyet yükleme yanlılıkları ortalama puanları fiziksel ceza almayan ergenlere göre daha düşüktür. Diğer bir deyişle suç işleme / suça karışmama ile fiziksel ceza alma / almama durumlarının ortak etkisi anlamlı değildir. Bu değişkenler tek tek düşmanca niyet yükleme yanlılığı üzerinde etkilidir ancak fiziksel ceza alıp almama durumunun her iki grubun da genel düşmanca niyet yükleme yanlılıklarını benzer şekilde etkilediği, arada farkın olmadığı söylenebilir. Her iki grupta da fiziksel ceza alan ergenlerin daha fazla düşmanca niyet yükleme eğiliminde olduğu söylenebilir.

4.5.1. Suç İşlemiş Ergenlerle Suça Karışmamış Ergenlerin Ebeveynlerinden Fiziksel Ceza Alıp Almamalarına Göre Olumsuz Niyet Yükleme Yanlılıklarına İlişkin Bulgular

Suç işlemiş ergenlerle suça karışmamış ergenlerin ebeveynlerinden fiziksel ceza alıp almamalarına göre olumsuz niyet yükleme yanlılıkları arasında anlamlı bir

farklılaşma olup olmadığını belirlemek amacıyla 2 (suç işleme / işlememe) X 2 (fiziksel ceza alma / almama) faktörlü varyans analizi uygulanmıştır. Buna ilişkin betimsel değerler Tablo 20’de, iki faktörlü varyans analizi sonuçları ise Tablo 21’de verilmiştir.

Tablo 20

Suç İşlemiş Ergenlerle Suça Karışmamış Ergenlerin Ebeveynlerinden Fiziksel Ceza Alıp Almamalarına Göre Olumsuz Niyet Yükleme Yanlılıklarına İlişkin Betimsel Değerler

Gruplar	Fiziksel Ceza								
	Almıyor			Alıyor			Toplam		
	n	$\bar{X}$	S	n	$\bar{X}$	S	n	$\bar{X}$	S
Suç İşlemiş	80	6.20	3.19176	48	3.96	2.75957	128	5.36	3.21594
Suç Karışmamış	111	8.59	2.67129	17	6.59	2.39945	128	8.32	2.71460
Toplam	191	7.59	3.12404	65	4.65	2.89628	256	6.84	3.31984

Tablo 20 incelendiğinde, ebeveynleri tarafından fiziksel cezaya maruz kalmadığını belirten suç işlemiş ergenlerin olumsuz niyet yükleme yanlılığı puan ortalamalarının ($X=6.20$), fiziksel ceza aldığını belirten suç işlemiş ergenlerin puan ortalamalarından ($X=3.96$) daha yüksek olduğu görülmektedir. Tablo 20 incelendiğinde, ebeveynleri tarafından fiziksel cezaya maruz kalmadığını belirten suça karışmamış ergenlerin olumsuz niyet yükleme yanlılığı puan ortalamalarının ($X=8.59$), fiziksel ceza aldığını belirten suça karışmamış ergenlerin puan ortalamalarından ($X=4.65$) daha yüksek olduğu görülmektedir.

Tablo 21

Suç İşlemiş Ergenlerle, Suça Karışmamış Ergenlerin Fiziksel Ceza Alıp Almamalarına Göre Olumsuz Niyet Yükleme Yanlılıklarına İlişkin İki Faktörlü Varyans Analizi Sonuçları

Varyansın Kaynağı	Tip III Kareler Toplamı	SD	Kareler Ortalaması	F	P
Suç işleme durumu	248.652	1	248.652	30.719	.000
Fiziksel ceza	177.622	1	177.622	21.944	.000
Suç * Fiziksel ceza	.590	1	.590	.073	.787
Hata	2039.771	252	8.094		
Toplam	14787.000	256			

Tablo 21 incelendiğinde, suç işlemiş ve suça karışmamış ergenlerin olumsuz niyet yükleme yanılıkları puanları arasında, suç işleme durumuna göre ($F=30.719$; $p < .05$) ve fiziksel ceza alıp almama durumuna göre ($F=21.944$; $p < .05$) anlamlı farklılığın olduğu görülmektedir. Suç işleme durumu ve fiziksel ceza alma durumu ortak etkisi bakımından ise olumsuz niyet yükleme yanılıkları puan ortalamaları arasında ($F= .691$; $p > .05$) anlamlı farklılığın olmadığı görülmektedir. Her iki grupta da fiziksel ceza alan ergenlerin olumsuz niyet yükleme yanılıkları ortalama puanları fiziksel ceza almayan ergenlere göre daha düşüktür. Diğer bir deyişle suç işleme / suça karışmama ile fiziksel ceza alma / almama durumlarının ortak etkisi anlamlı değildir. Bu değişkenler tek tek olumsuz niyet yükleme yanılığı üzerinde etkilidir. Fiziksel ceza alıp almama durumunun her iki grubun da olumsuz niyet yükleme yanılıklarını benzer şekilde etkilediği, arada farkın olmadığı söylenebilir. Bu durumda her iki grupta da fiziksel ceza alan ergenlerin olaylara daha fazla olumsuz niyet yükleme eğiliminde oldukları söylenebilir.

4.5.2. Suç İşlemiş Ergenlerle Suça Karışmamış Ergenlerin Fiziksel Ceza Alıp Almamalarına Göre Olayların Olumsuz Sonuçlarına Kişisel Nedensellik Yükleme Yanlılıklarına İlişkin Bulgular

Suç işlemiş ergenlerle suça karışmamış ergenlerin fiziksel ceza görüp görmemelerine göre, olayların sonuçlarına kişisel nedensellik yükleme yanılıkları

arasında anlamlı bir farklılaşma olup olmadığının değerlendirilmesi amacıyla 2 (suç işleme / işlememe) X 2 (fiziksel ceza alma / almama) iki faktörlü varyans analizi uygulanmıştır. Buna ilişkin olarak elde edilen betimsel değerler Tablo 22’de, iki faktörlü varyans analizi sonuçları ise Tablo 23’te verilmiştir.

Tablo 22

Suç İşlemiş Ergenlerle Suça Karışmamış Ergenlerin Fiziksel Ceza Alıp Almamalarına Göre Olayların Olumsuz Sonuçlarına Kişisel Nedensellik Yükleme Yanlılıklarına İlişkin Betimsel Değerler

Gruplar	Fiziksel Ceza								
	Almıyor			Alıyor			Toplam		
	n	$\bar{X}$	S	n	$\bar{X}$	S	n	$\bar{X}$	S
Suç İşlemiş	80	8.00	2.28368	48	6.25	2.55576	128	7.35	2.52682
Suçta Karışmamış	111	8.82	2.03387	17	5.76	2.70484	128	8.41	2.36256
Toplam	191	8.47	2.17351	65	6.12	2.58304	256	7.88	2.49863

Tablo 22 incelendiğinde, ebeveynleri tarafından fiziksel cezaya maruz kalmadığını belirten suç işlemiş ergenlerin olayların olumsuz sonuçlarına kişisel nedensellik yükleme yanlılığı puan ortalamalarının ($X=8.00$), fiziksel ceza aldığını belirten suç işlemiş ergenlerin puan ortalamalarından ($X=6.25$) daha yüksek olduğu görülmektedir. Tablo 22 incelendiğinde, ebeveynleri tarafından fiziksel cezaya maruz kalmadığını belirten suça karışmamış ergenlerin olayların olumsuz sonuçlarına kişisel nedensellik yükleme yanlılığı puan ortalamalarının ($X=8.82$), fiziksel ceza aldığını belirten suça karışmamış ergenlerin puan ortalamalarından ($X=5.76$) daha yüksek olduğu görülmektedir.

Tablo 23

Suç İşlemiş Ergenlerle, Suça Karışmamış Ergenlerin Fiziksel Ceza Alıp Almamalarına Göre Olayların Olumsuz Sonuçlarına Kişisel Nedensellik Yükleme Yanlılıklarına İlişkin İki Faktörlü Varyans Analizi Sonuçları

Varyansın Kaynağı	Tip III Kareler Toplamı	SD	Kareler Ortalaması	F	P
Suç işleme durumu	1.047	1	1.047	.204	.652
Fiziksel ceza	227.375	1	227.75	44.380	.000
Suç * Fiziksel ceza	16.605	1	16.605	3.241	.073
Hata	1261.086	252	5.123		
Toplam	17468.000	255			

Tablo 23 incelendiğinde, suç işlemiş ve suça karışmamış ergenlerin olayların olumsuz sonuçlarına kişisel nedensellik yükleme yanlılıkları puanları arasında, suç işleme durumuna göre ($F = .204$; $p > .05$) anlamlı farklılık olmadığı, fiziksel ceza alıp almama durumuna göre ise ($F = 44.380$; $p < .05$) anlamlı farklılığın olduğu görülmektedir. Tablo 23'te suç işleme durumu ve fiziksel ceza alma durumu ortak etkisi bakımından olayların olumsuz sonuçlarına kişisel nedensellik yükleme yanlılıkları puan ortalamaları arasında ($F = 3.241$; $p > .05$) anlamlı farklılığın olmadığı görülmektedir. Her iki grupta da fiziksel ceza alan ergenlerin olayların olumsuz sonuçlarına kişisel nedensellik yükleme ortalama puanları fiziksel ceza almayan ergenlere göre daha düşüktür. Diğer bir deyişle suç işleme / suça karışmama ile fiziksel ceza alma / almama durumlarının ortak etkisi anlamlı değildir. Bu değişkenler tek tek olayların olumsuz sonuçlarına kişisel nedensellik yükleme yanlılığı üzerinde etkilidir. Fiziksel ceza alıp almama durumunun her iki grubun da olayların olumsuz sonuçlarına kişisel nedensellik yükleme yanlılıklarını benzer şekilde etkilediği, arada farkın olmadığı söylenebilir.

4.6. Suç İşlemiş Ergenlerle Suça Karışmamış Ergenlerin Ebeveynlerinden Sözel Ceza Alıp Almamalarına Göre Genel Düşmanca Niyet Yükleme Yanlılıklarına İlişkin Bulgular

Suç işlemiş ergenlerle suça karışmamış ergenlerin ebeveynlerinden sözel ceza görüp görmemelerine göre genel düşmanca niyet yükleme yanlılıkları arasında

farklılaşma olup olmadığını belirlemek amacıyla 2 (suç işleme / işlememe) X 2 (sözel ceza alma / almama) faktörlü varyans analizi uygulanmıştır. Buna ilişkin olarak elde edilen betimsel değerler Tablo 24'te, iki faktörlü varyans analizi sonuçları ise Tablo 25'te verilmiştir.

Tablo 24

Suç İşlemiş Ergenlerle, Suça Karışmamış Ergenlerin Sözel Ceza Alıp Almamalarına Göre Genel Düşmanca Niyet Yükleme Yanlılıklarına İlişkin Betimsel Değerler

Gruplar	Sözel Ceza								
	Almıyor			Alıyor			Toplam		
	n	$\bar{X}$	S	n	$\bar{X}$	S	n	$\bar{X}$	S
Suç İşlemiş	50	14.98	5.15669	78	11.26	4.13234	128	12.71	4.89279
Suçla Karışmamış	78	17.86	3.62432	50	14.98	3.94084	128	16.73	3.99307
Toplam	128	16.73	4.49581	128	12.71	4.43528	256	14.72	4.89149

Tablo 24'te suç işlemiş 128 ergenden 50'sinin ailede sözel cezaya maruz kalmadıklarını, 78'inin ise ailede sözel cezaya maruz kaldıklarını belirttikleri görülmektedir. Tablo 24 incelendiğinde, ebeveynleri tarafından sözel cezaya maruz kalmadığını belirten suç işlemiş ergenlerin genel düşmanca niyet yükleme yanlılığı puan ortalamalarının ($X=14.98$), fiziksel ceza aldığını belirten suç işlemiş ergenlerin puan ortalamalarından ($X=11.26$) daha yüksek olduğu görülmektedir. Tablo 24'te suça karışmamış 128 ergenden 78'inin ailede sözel cezaya maruz kalmadıklarını, 50'sinin ise ailede sözel cezaya maruz kaldıklarını belirttikleri görülmektedir. Tablo 24 incelendiğinde, ebeveynleri tarafından sözel cezaya maruz kalmadığını belirten suça karışmamış ergenlerin genel düşmanca niyet yükleme yanlılığı puan ortalamalarının ($X=17.86$), sözel ceza aldığını belirten suça karışmamış ergenlerin puan ortalamalarından ($X=14.98$) daha yüksek olduğu görülmektedir.

Tablo 25

Suç İşlemiş Ergenlerle, Suça Karışmamış Ergenlerin Sözel Ceza Alıp Almamalarına Göre Genel Düşmanca Niyet Yükleme Yanlılıklarına İlişkin İki Faktörlü Varyans Analizi Değerleri

Varyansın Kaynağı	Tip III Kareler Toplamı	SD	Kareler Ortalaması	F	P
Suç işleme durumu	664.125	1	664.125	38.120	.000
Sözel ceza	664.125	1	664.125	38.120	.000
Suç * Sözel ceza	10.868	1	10.868	.624	.430
Hata	4390.281	252	17.422		
Toplam	61591.000	256			

Tablo 25 incelendiğinde, suç işlemiş ve suça karışmamış ergenlerin genel düşmanca niyet yükleme yanılıkları puanları arasında, suç işleme durumuna göre ($F=38.120$; $p < .05$) ve sözel ceza alıp almama durumuna göre ($F=38.120$; $p < .05$) anlamlı farklılığın olduğu görülmektedir. Suç işleme durumu ve sözel ceza alma durumu ortak etkisi bakımından ise ($F=.624$; $p > .05$) genel düşmanca niyet yükleme yanılıkları puan ortalamaları arasında anlamlı farklılığın olmadığı görülmektedir. Her iki grupta da sözel ceza alan ergenlerin genel düşmanca niyet yükleme yanılığı ortalama puanları sözel ceza almayan ergenlere göre daha düşüktür. Diğer bir deyişle suç işleme / suça karışmama ile sözel ceza alma / almama durumlarının ortak etkisi anlamlı değildir. Bu değişkenler tek tek düşmanca niyet yükleme yanılığı üzerinde etkilidir. Sözel ceza alıp almama durumunun her iki grubun da genel düşmanca niyet yükleme yanılıklarını benzer şekilde etkilediği, arada farkın olmadığı söylenebilir.

4.6.1. Suç İşlemiş Ergenlerle, Suça Karışmamış Ergenlerin Ebeveynlerinden Sözel Ceza Alıp Almamalarına Göre Olumsuz Niyet Yükleme Yanlılıklarına İlişkin Bulgular

Suç işlemiş ve suça karışmamış ergenlerin ebeveynlerinden sözel ceza alıp almamalarına göre olumsuz niyet yükleme yanılıkları arasında anlamlı farklılaşma olup olmadığını belirlemek amacıyla 2 (suç işleme / işlememe) X 2 (sözel ceza alma /

almama) faktörlü varyans analizi uygulanmıştır. Buna ilişkin olarak elde edilen betimsel değerler Tablo 26’da, iki faktörlü varyans analizi sonuçları ise Tablo 27’de verilmiştir.

Tablo 26

Suç İşlemiş Ergenlerle, Suça Karışmamış Ergenlerin Sözel Ceza Alıp Almamalarına Göre Olumsuz Niyet Yükleme Yanlılıklarına İlişkin Betimsel Değerler

Gruplar	Sözel Ceza								
	Almıyor			Alıyor			Toplam		
	n	$\bar{X}$	S	n	$\bar{X}$	S	n	$\bar{X}$	S
Suç İşlemiş	50	6.72	3.48197	78	4.49	2.71477	128	5.36	3.21594
Suç Karışmamış	78	8.56	2.86306	50	7.94	2.44457	128	8.32	2.71460
Toplam	128	7.84	3.23475	128	5.83	3.10392	256	6.84	3.31984

Tablo 26 incelendiğinde, ebeveynleri tarafından sözel cezaya maruz kalmadığını belirten suç işlemiş ergenlerin olumsuz niyet yükleme yanlılığı puan ortalamalarının ($X=6.72$), sözel ceza aldığını belirten suç işlemiş ergenlerin puan ortalamalarından ($X=4.49$) daha yüksek olduğu görülmektedir. Tablo 26 incelendiğinde, ebeveynleri tarafından sözel cezaya maruz kalmadığını belirten suça karışmamış ergenlerin olumsuz niyet yükleme yanlılığı puan ortalamalarının ($X=8.56$), sözel ceza aldığını belirten suça karışmamış ergenlerin puan ortalamalarından ($X=7.94$) daha yüksek olduğu görülmektedir.

Tablo 27

Suç İşlemiş Ergenlerle, Suça Karışmamış Ergenlerin Sözel Ceza Alıp Almamalarına Göre Olumsuz Niyet Yükleme Yanlılıklarına İlişkin İki Faktörlü Varyans Analizi Sonuçları

Varyansın Kaynağı	Tip III Kareler Toplamı	SD	Kareler Ortalaması	F	P
Suç işleme durumu	427.437	1	427.437	51.647	.000
Sözel ceza	124.343	1	124.343	15.024	.000
Suç * Sözel ceza	39.426	1	39.426	4.764	.030
Hata	2085.567	252	8.276		
Toplam	14787.000	256			

Tablo 27 incelendiğinde, suç işlemiş ve suça karışmamış ergenlerin olumsuz niyet yükleme yanılıkları puanları arasında, suç işleme durumuna göre ($F=51.647$; $p < .05$) ve sözel ceza alıp almama durumuna göre ($F=15.024$; $p < .05$) anlamlı farklılığın olduğu görülmektedir. Suç işleme durumu ve sözel ceza alma durumu ortak etkisi bakımından da ($F= 4.764$; $p < .05$) olumsuz niyet yükleme yanılıkları puan ortalamaları arasında anlamlı farklılığın olduğu görülmektedir. Her iki grubun puan ortalamaları arasındaki bu anlamlılığın hangi grubun lehine olduğunu belirlemek için Scheffe testi uygulanmıştır. Gözenekler arası çoklu karşılaştırma sonuçlarına göre; sözel ceza almayan suç işlemiş ergenlerin puan ortalamalarının, suç işlemiş ergenlerin puan ortalamalarından anlamlı bir şekilde yüksek olduğu görülmektedir. Ancak sözel ceza almayan suça karışmamış ergenlerin puan ortalamaları ile sözel ceza alan suça karışmamış ergenlerin puan ortalamaları arasında anlamlı farklılık bulunmamaktadır. Sözel ceza değişkeninin; suç işlemiş ergenlerin olumsuz niyet yükleme yanılıklarını etkilerken, suça karışmamış ergenlerin olumsuz niyet yükleme yanılıklarını farklılaştırmadığı söylenebilir.

4.6.2. Suç İşlemiş Ergenlerle Suça Karışmamış Ergenlerin Ebeveynlerinden Sözel Ceza Alıp, Almamalarına Göre Olayların Olumsuz Sonuçlarına Kişisel Nedensellik Yükleme Yanlılıklarına İlişkin Bulgular

Suç işlemiş ergenlerle suça karışmamış ergenlerin ebeveynlerinden sözel ceza alıp, almamalarına göre olayların olumsuz sonuçlarına kişisel nedensellik yükleme yanılılıkları arasında anlamlı bir farklılaşma olup olmadığını belirlemek amacıyla 2 (suç işleme / işlememe) X 2 (sözel ceza alma / almama) faktörlü varyans analizi uygulanmıştır. Buna ilişkin olarak elde edilen betimsel değerler Tablo 28’de, iki faktörlü varyans analizi sonuçları ise Tablo 29’da verilmiştir.

Tablo 28

Suç İşlemiş Ergenlerle, Suça Karışmamış Ergenlerin Sözel Ceza Alıp Almamalarına Göre Olayların Olumsuz Sonuçlarına Kişisel Nedensellik Yükleme Yanlılıklarına İlişkin Betimsel Değerler

Gruplar	Sözel Ceza								
	Almıyor			Alıyor			Toplam		
	n	$\bar{X}$	S	n	$\bar{X}$	S	n	$\bar{X}$	S
Suç İşlemiş	50	8.26	2.14581	78	6.75	2.58962	128	7.34	2.52682
Suç Karışmamış	78	9.28	1.88568	50	7.04	2.39864	128	8.40	2.36256
Toplam	128	8.88	2.04524	128	6.86	2.51099	256	7.87	2.49863

Tablo 28 incelendiğinde, ebeveynleri tarafından sözel cezaya maruz kalmadığını belirten suç işlemiş ergenlerin olayların olumsuz sonuçlarına kişisel nedensellik yükleme yanılılığı puan ortalamalarının ($X=8.26$), sözel ceza aldığını belirten suç işlemiş ergenlerin puan ortalamalarından ($X=6.75$) daha yüksek olduğu görülmektedir. Tablo 28 incelendiğinde, ebeveynleri tarafından sözel cezaya maruz kalmadığını belirten suça karışmamış ergenlerin olayların olumsuz sonuçlarına kişisel nedensellik yükleme yanılılığı puan ortalamalarının ($X=9.28$), sözel ceza aldığını belirten suça karışmamış ergenlerin puan ortalamalarından ($X=7.04$) daha yüksek olduğu görülmektedir.

Tablo 29

Suç İşlemiş Ergenlerle, Suça Karışmamış Ergenlerin Sözel Ceza Alıp Almamalarına Göre Olayların Olumsuz Sonuçlarına Kişisel Nedensellik Yükleme Yanlılıklarına İlişkin İki Faktörlü Varyans Analizi Sonuçları

Varyansın Kaynağı	Tip III Kareler Toplamı	SD	Kareler Ortalaması	F	P
Suç işleme durumu	25.970	1	25.970	5.043	.026
Sözel ceza	213.736	1	213.736	41.505	.000
Suç * Sözel ceza	8.308	1	8.308	1.613	.205
Hata	1297.707	252			
Toplam	17468.000	256			

Tablo 29 incelendiğinde, suç işlemiş ve suça karışmamış ergenlerin olayların olumsuz sonuçlarına kişisel nedensellik yükleme yanılıkları puanları arasında, suç işleme durumuna göre ($F=5.043$; $p < .05$) ve sözel ceza alıp almama durumuna göre ($F=41.505$; $p<.05$) anlamlı farklılığın olduğu görülmektedir. Suç işleme durumu ve sözel ceza alma durumu ortak etkisi bakımından ise ($F= 1.613$; $p>.05$) anlamlı farklılığın olmadığı görülmektedir. Her iki grupta da sözel ceza alan ergenlerin olayların olumsuz sonuçlarına kişisel nedensellik yükleme ortalama puanları, sözel ceza almayan ergenlere göre daha düşüktür. Diğer bir deyişle suç işleme / suça karışmama ile sözel ceza alma / almama durumlarının ortak etkisi anlamlı değildir. Bu değişkenler tek tek olayların olumsuz sonuçlarına kişisel nedensellik yükleme yanılığı üzerinde etkilidir. Sözel ceza alıp almama durumunun her iki grubun da olayların olumsuz sonuçlarına kişisel nedensellik yükleme yanılıklarını benzer şekilde etkilediği, arada farkın olmadığı söylenebilir.

4.7. Suç İşlemiş Ergenlerle Suça Karışmamış Ergenlerin Anne Babalarının Birliktelik Durumlarına Göre Genel Düşmanca Niyet Yükleme Yanlılığına İlişkin Bulgular

Suç işlemiş ergenlerle suça karışmamış ergenlerin anne babalarının birliktelik durumlarına göre genel düşmanca niyet yükleme yanılıkları arasında anlamlı bir farklılaşma olup olmadığını belirlemek amacıyla 2 (suç işleme / işlememe) X 2 (birlikte

/ ayrı) faktörlü varyans analizi uygulanmıştır. Buna ilişkin olarak elde edilen betimsel değerler Tablo 30’da, iki faktörlü varyans analizi sonuçları ise Tablo 31’de verilmiştir.

Tablo 30

Suç İşlemiş Ergenlerle Suça Karışmamış Ergenlerin Anne Babalarının Birliktelik Durumlarına Göre Genel Düşmanca Niyet Yükleme Yanlılığına İlişkin Betimsel Değerler

Gruplar	Anne Babanın Birliktelik Durumu								
	Birlikte			Ayrı			Toplam		
	n	$\bar{X}$	S	n	$\bar{X}$	S	n	$\bar{X}$	S
Suç İşlemiş	104	12.64	4.80881	9	9.12	3.68932	113	12.36	4.81267
Suç Karışmamış	115	17.08	3.70194	7	12.86	5.14550	122	16.84	3.89821
Toplam	219	14.97	4.79767	16	10.75	4.64040	235	14.68	4.89492

Tablo 30’da suç işlemiş ergenlerden hem anne hem de babası hayatta olan 113 ergenden, 104’ü annesiyle babasının birlikte olduğunu, 9’u ise annesiyle babasının ayrı olduğunu belirtmiştir. Suça karışmamış ergenlerden hem anne hem de babası hayatta olan 122 ergenden 115’i annesiyle babasının birlikte olduğunu, 7’si ise annesiyle babasının ayrı olduğunu belirtmiştir. Tablo 30 incelendiğinde, anne babasının birlikte olduğunu belirten suç işlemiş ergenlerin genel düşmanca niyet yükleme yanlılığı puan ortalamalarının ($X=12.64$), anne babasının ayrı olduğunu belirten suç işlemiş ergenlerin puan ortalamalarından ($X=9.12$) yüksek olduğu görülmektedir. Anne babasının birlikte olduğunu belirten suça karışmamış ergenlerin genel düşmanca niyet yükleme yanlılığı puan ortalamalarının ($X=17.08$) anne babasının ayrı olduğunu belirten suça karışmamış ergenlerin puan ortalamalarından ($X=12.86$) yüksek olduğu görülmektedir.

Tablo 31

Suç İşlemiş Ergenlerle Suça Karışmamış Ergenlerin Anne Babalarının Birliktelik Durumlarına Göre Genel Düşmanca Niyet Yükleme Yanlılığına İlişkin İki Faktörlü Varyans Analizi Sonuçları

Varyansın Kaynağı	Tip III Kareler Toplamı	SD	Kareler Ortalaması	F	P
Suç işleme durumu	245.753	1	245.753	13.478	.000
Anne babanın birliktelik durumu	220.833	1	220.833	12.112	.001
Suç * Birliktelik	1.738	1	1.738	0.95	.758
Hata	4211.878	231	18.233		
Toplam	5606.698	234			

Tablo 31 incelendiğinde, suç işlemiş ergenlerle suça karışmamış ergenlerin genel düşmanca niyet yükleme yanlılıkları puan ortalamalarının suç işleme durumuna göre ($F= 13.478$; $p<.05$) ve anne babanın birliktelik durumuna göre ($F=12.112$; $p<.05$) anlamlı farklılık gösterdiği görülmektedir. Suç işleme durumu ve anne babanın birliktelik durumu ($F=0.95$; $p>.05$) ortak etkisi bakımından ise, genel düşmanca niyet yükleme yanlılığı puan ortalamaları arasında anlamlı farklılık olmadığı görülmektedir. Her iki grupta da anne babası birlikte olan ergenlerin ortalama puanlarının, anne babası ayrı olan ergenlerin ortalama puanlarından yüksek olduğu görülmektedir. Buna göre, anne babanın birliktelik durumunun her iki grubun düşmanca niyet yükleme yanlılıklarını benzer şekilde etkilediği, arada farklılaşma olmadığı söylenebilir. Her iki grupta da anne babası ayrı olan ergenlerin, anne babası birlikte olan ergenlere göre daha fazla düşmanca niyet yükleme eğiliminde oldukları söylenebilir.

4.7.1. Suç İşlemiş Ergenlerle Suça Karışmamış Ergenlerin Anne Babalarının Birliktelik Durumlarına Göre Olumsuz Niyet Yükleme Yanlılıklarına İlişkin Bulgular

Suç işlemiş ergenlerle suça karışmamış ergenlerin anne babalarının birliktelik durumlarına göre olumsuz niyet yükleme yanlılıkları arasında farklılaşma olup olmadığının belirlenmesi amacıyla 2 (suç işleme / işlememe) X 2 (birlikte / ayrı)

faktörlü varyans analizi uygulanmıştır. Buna ilişkin olarak betimsel değerler Tablo 32’de, iki faktörlü varyans analizi sonuçları ise Tablo 33’te verilmiştir.

Tablo 32

Suç İşlemiş Ergenlerle Suça Karışmamış Ergenlerin Anne Babalarının Birliktelik Durumlarına Göre Olumsuz Niyet Yükleme Yanlılıklarına İlişkin Betimsel Değerler

Gruplar	Anne Babanın Birliktelik Durumu								
	Birlikte			Ayrı			Toplam		
	n	$\bar{X}$	S	n	$\bar{X}$	S	n	$\bar{X}$	S
Suç İşlemiş	104	5.28	3.16675	9	3.45	2.69774	113	5.13	3.16088
Suç Karışmamış	115	8.51	2.63034	7	6.57	3.20713	122	8.40	2.68962
Toplam	219	6.98	3.31309	16	4.81	3.25000	235	6.83	3.34689

Tablo 32 incelendiğinde, anne babasının birlikte olduğunu belirten suç işlemiş ergenlerin olumsuz niyet yükleme yanlılığı puan ortalamalarının ($X=5.28$), anne babasının ayrı olduğunu belirten suç işlemiş ergenlerin puan ortalamalarından ($X=3.45$) yüksek olduğu görülmektedir. Anne babasının birlikte olduğunu belirten suça karışmamış ergenlerin olumsuz niyet yükleme yanlılığı puan ortalamalarının ($X=8.51$) anne babasının ayrı olduğunu belirten suça karışmamış ergenlerin puan ortalamalarından ($X=6.57$) yüksek olduğu görülmektedir.

Tablo 33

Suç İşlemiş Ergenlerle Suça Karışmamış Ergenlerin Anne Babalarının Birliktelik Durumlarına Göre Olumsuz Niyet Yükleme Yanlılıklarına İlişkin İki Faktörlü Varyans Analizi Sonuçları

Varyansın Kaynağı	Tip III Kareler Toplamı	SD	Kareler Ortalaması	F	P
Suç işleme durumu	148.614	1	148.614	17.681	.000
Anne babanın birliktelik durumu	52.366	1	52.366	6.230	.013
Suç * Birliktelik	.042	1	.042	.005	.944
Hata	1941.580	231	8.405		
Toplam	2621.191	234			

Tablo 33 incelendiğinde, suç işlemiş ergenlerle suça karışmamış ergenlerin olumsuz niyet yükleme yanılıkları puan ortalamalarının; suç işleme durumuna göre ($F=17.681$; $p<.05$) ve anne babanın birliktelik durumuna göre ($F=6.230$ $p<.05$) anlamlı farklılık gösterdiği görülmektedir. Suç işleme durumu ve anne babanın birliktelik durumu ($F=.005$; $p>.05$) ortak etkisi açısından ise, olumsuz niyet yükleme yanılığı puan ortalamaları arasında anlamlı farklılık olmadığı görülmektedir. Her iki grupta da anne babası birlikte olan ergenlerin olumsuz niyet yükleme yanılığı ortalama puanlarının, anne babası ayrı olan ergenlerin ortalama puanlarından yüksek olduğu görülmektedir. Buna göre, anne babanın birliktelik durumunun her iki grubun olumsuz niyet yükleme yanılıklarını benzer şekilde etkilediği, arada farklılaşma olmadığı söylenebilir. Her iki grupta da anne babası ayrı olan ergenlerin, nedenleri ve sonuçları belirsiz olan olaylara daha fazla olumsuz niyet yükleme eğiliminde oldukları söylenebilir.

4.7.2. Suç İşlemiş Ergenlerle Suça Karışmamış Ergenlerin Anne Babalarının Birliktelik Durumlarına Göre Olayların Olumsuz Sonuçlarına Kişisel Nedensellik Yükleme Yanlılıklarına İlişkin Bulgular

Suç işlemiş ergenlerle suça karışmamış ergenlerin anne babalarının birliktelik durumlarına göre olayların olumsuz sonuçlarına kişisel nedensellik yükleme yanılıkları

arasında anlamlı farklılık olup olmadığının belirlenmesi için 2 (suç işleme / işlememe) X 2 (birlikte / ayrı) faktörlü varyans analizi uygulanmıştır. Buna ilişkin olarak elde edilen betimsel değerler Tablo 34'te, iki faktörlü varyans analizi sonuçları ise Tablo 35'te verilmiştir.

Tablo 34

Suç İşlemiş Ergenlerle Suça Karışmamış Ergenlerin Anne Babalarının Birliktelik Durumlarına Göre Olayların Olumsuz Sonuçlarına Kişisel Nedensellik Yükleme Yanlılıklarına İlişkin Betimsel Değerler

Gruplar	Anne Babanın Birliktelik Durumu								
	Birlikte			Ayrı			Toplam		
	n	$\bar{X}$	S	n	$\bar{X}$	S	n	$\bar{X}$	S
Suç İşlemiş	104	7.36	2.58043	9	5.67	1.87083	113	7.22	2.56604
Suç Karışmamış	115	8.56	2.20522	7	6.29	3.09377	122	8.43	2.31030
Toplam	219	7.99	2.45973	16	5.94	2.40745	235	7.85	2.50511

Tablo 34 incelendiğinde, anne babasının birlikte olduğunu belirten suç işlemiş ergenlerin olayların olumsuz sonuçlarına kişisel nedensellik yükleme yanlılığı puan ortalamalarının ($X=7.36$), anne babasının ayrı olduğunu belirten suç işlemiş ergenlerin puan ortalamalarından ($X=5.67$) yüksek olduğu görülmektedir. Anne babasının birlikte olduğunu belirten suça karışmamış ergenlerin olumsuz niyet yükleme yanlılığı puan ortalamalarının ($X=8.56$) anne babasının ayrı olduğunu belirten suça karışmamış ergenlerin puan ortalamalarından ($X=6.29$) yüksek olduğu görülmektedir.

Tablo 35

Suç İşlemiş ve Suça Karışmamış Ergenlerin Anne Babalarının Birliktelik Durumlarına Göre Olayların Olumsuz Sonuçlarına Kişisel Nedensellik Yükleme Yanlılıklarına İlişkin İki Faktörlü Varyans Analizi Sonuçları

Varyansın Kaynağı	Tip III Kareler Toplamı	SD	Kareler Ortalaması	F	P
Suç işleme durumu	12.163	1	12.163	2.119	.147
Anne babanın birliktelik durumu	57.591	1	57.591	10.036	.002
Suç * Birliktelik	1.243	1	1.243	.217	.642
Hata	1325.648	231	5.739		
Toplam	1468.485	234			

Tablo 35 incelendiğinde, suç işlemiş ergenlerle suça karışmamış ergenlerin olayların olumsuz sonuçlarına kişisel nedensellik yükleme yanılıkları puan ortalamalarının; suç işleme durumuna göre ($F= 2.119$; $p>.05$) anlamlı farklılık göstermediği, anne babanın birliktelik durumuna göre ise ($F=10.036$; $p<.05$) anlamlı farklılık gösterdiği görülmektedir. Suç işleme durumu ve anne babanın birliktelik durumu ($F=.217$; $p>.05$) ortak etkisi açısından, olayların olumsuz sonuçlarına kişisel nedensellik yükleme yanılığı puan ortalamaları arasında anlamlı farklılık olmadığı görülmektedir. Her iki grupta da anne babası birlikte olan ergenlerin olayların olumsuz sonuçlarına kişisel nedensellik yükleme yanılığı ortalama puanlarının, anne babası ayrı olan ergenlerin ortalama puanlarından yüksek olduğu görülmektedir. Buna göre, anne babanın birliktelik durumunun her iki grubun olumsuz niyet yükleme yanılıklarını benzer şekilde etkilediği, arada farklılaşma olmadığı söylenebilir. Her iki grupta da anne babası ayrı olan ergenlerin olayların olumsuz sonuçlarına daha fazla kişisel nedensellik yükleme eğiliminde olduğu söylenebilir.

BÖLÜM V

TARTIŞMA VE YORUM

Bu bölümde, araştırmada yapılan görüşmelerde elde edilen bulgular tartışılmaktadır.

5.1. Suç İşlemiş Ergenlerin Demografik Özelliklerine İlişkin Tartışma ve Yorum

Yargılama sistemindeki gelişmeler ve emniyet güçlerinin daha teknik donanımlı hale gelmesine rağmen toplumda suç davranışlarında, özellikle çocuk suçluluğunda artışın görülmesi, suçun önlenmesinin; cezalandırmadan daha önemli olduğu düşüncesini doğurmaktadır. Suçun önlenmesi için öncelikle, suçun neden işlendiği, suçun nasıl ortaya çıktığı, suç işleyen kişinin bireysel özellikleri ele alınmalı, suç davranışı iyi analiz edilmelidir.

Bu araştırmada, işlediği herhangi bir suçtan dolayı Osmaniye Çocuk Mahkemesi'nde yargılanan 12-18 yaş arası ergenlerin, bazı ailesel özellikleri ve düşmanca niyet yükleme yanlışlıkları ele alınmıştır. Araştırmada, suça karışmamış ergenlerle de çalışılmış ve elde edilen bulgular karşılaştırılmıştır.

Mahkemede yargılanan ergenlerin büyük bir çoğunluğunun erkek olması nedeniyle, araştırmanın örneklemini her iki grup için de erkek ergenler oluşturmaktadır. Bu nedenle cinsiyet bir değişken olarak ele alınmamıştır. Birçok ülkede suçlulukla ilgili yapılan araştırmalara bakıldığında güçlü cinsiyet farklılıklarının olduğu görülmektedir. Araştırmalarda daha çok erkek örnekleme yer verilmektedir. Erkeklerin kadınlara göre suç davranışlarını daha çok sergilemesine birçok neden gösterilebilir. Aile ortamında kız çocukları erkeklere göre daha fazla korunmakta ve kontrol edilmektedir. Ayrıca toplumsal değerler; çocukluktan itibaren erkeklerin saldırgan davranışlarını pekiştirir. Bazı toplumlarda; şiddet ve saldırganlık; erkeklerde kudretin, erkeksiliğin ve cinsel gücün tanımlanmasında önemli bir rol oynar. Suçlulukla ilgili yapılan çalışmalarda; kızların daha çok mağdur olarak ortaya çıktığı görülmektedir (Goodman, 1993).

Ülkemizdeki araştırmalar incelendiğinde, genellikle suça karışmış erkek ergenler üzerinde araştırmaların gerçekleştirildiği dikkat çekmektedir. Atabay (2009), suça karışmamış ve karışmış ergenlerin benlik saygılarının karşılaştırılmasıyla ilgili yaptığı araştırmasında, suça karışmış erkek ergenler, suça karışmamış erkek ergenler ve suça karışmamış kız ergenler olarak üç farklı gruba yer vermiş, suça karışmış kız ergenlerle çalışma yapmamıştır. Benzer şekilde Kiremitçi (2008), tutuklu ergenlerin benlik algılarına yönelik olarak yaptığı araştırmasında, yalnızca tutuklu erkek ergenleri araştırmasına dahil etmiştir. Suçlulukta cinsiyet faktörünün ele alınmasıyla ilgili bir başka araştırmada İçli & Öğün (1988), yalnızca kadın suçlularla çalışmışlardır. İçli & Öğün (1988), yaptıkları araştırmada, kadınlarla erkeklerin suç işleme nedenleri ve suç türleri arasında önemli farklılıklar olduğunu ortaya koymuştur.

Araştırmada, suça karışmamış ergenlere eğitim kurumları aracılığıyla ulaşıldığı için ve her iki grup arasında eğitim durumu açısından denklik oluşturulması amacıyla, yalnızca örgün eğitime devam eden ergenler araştırmaya katılmıştır. Bu nedenle bu araştırmada eğitim durumu değişken olarak ele alınmamıştır. Çocuk suçluluğuyla ilgili yapılan diğer çalışmalara bakıldığında, eğitim durumunun suçluluk üzerinde etkili bir faktör olduğu görülmektedir. İşman (2003), çocuk istismarının çocuk suçluluğuna etkisiyle ilgili yaptığı araştırmasında, toplam suç işlemiş ergenler örneklemini içerisinde; suça karıştığında, eğitimine devam etmekte olanların oranının yalnızca %30 civarında olduğunu, okula devam etmeyenlerin ise %70’lik bir payı oluşturduğunu belirtmiştir.

Araştırmaya katılan suç işlemiş ve suça karışmamış ergenlerin yaş durumları değerlendirildiğinde, yaşlarının 12-18 arasında değiştiği, ancak sıklığı en fazla olan yaş grubunun 16 ve 17 olduğu gözlenmiştir. Araştırmaya katılan suç işlemiş ergenlerin 32’si 16 ve 39’u 17 yaşındadır. Bu durum yaşları ilerledikçe ergenlerin daha fazla suça karıştığı ve daha sık adli yargılamayla karşı karşıya kaldıkları şeklinde değerlendirilebilir.

Araştırmaya katılan suç işlemiş ergenlerle suça karışmamış ergenlerin çalışma durumları değerlendirdiğinde, suç işlemiş ergenlerin %49.2’sinin okuldan arta kalan zamanlarda çalıştıkları, suça karışmamış ergenlerin ise %21.1’nin okuldan arta kalan zamanlarda çalıştıkları belirlenmiştir. Suç işlemiş ergenlerin okul haricinde daha çok çalıştıkları görülmektedir.

Suç işlemiş ergenlerle yapılan görüşmelerde, ergenlerin okul haricinde ağırlıklı olarak seyyar satıcılık yaptığı, sokakta kalem, mendil gibi malzemeler sattıkları ve ayakkabı boyacılığı yaptıkları anlaşılmıştır. Bu durumda çocukların vakitlerini daha fazla sokakta geçirdikleri, evden ve okuldan uzaklaştıkları, okula daha fazla devamsızlık yaptıkları, ders başarısının düştüğü ve geleceğe yönelik mesleki planlarının olmadığı sonucu ortaya çıkmaktadır. Çalışan ergenlerin ayrıca sokakta çalışan diğer çocuklarla bir araya gelerek, gruplaştıkları ve grupça suç işleme eğilimi gösterdikleri gözlenmektedir. Suç işleyen çocukların ailelerinin genellikle ekonomik düzeyinin düşük olduğu, bu nedenle ailenin geçimine katkı sağlama kaygısı içerisinde oldukları, bunun sonucunda da çalışmaya başladıkları anlaşılmaktadır.

Araştırma kapsamında yapılan görüşmelerde, suç işlemiş ergenlerin bir kısmının kağıt toplama ve hurda toplama gibi işlerle uğraştıkları, hurda ya da kağıt topladıkları esnada, özellikle sanayi bölgelerinde fabrikalara ya da tamirhanelere ait eşyaları da çaldıklarını belirttikleri görülmüştür. Hurda ve kağıt toplayan ergenler arasında sıklıkla belirgin bir bölgede özerk olma ve o bölgeye ait hurdaları yalnızca kendisinin toplamasına ilişkin çatışmaların da yaşandığı, bunun sonucunda kavga etme, birbirlerine tuzak kurma ve yaralama davranışları sergiledikleri de gözlenmiştir.

Konuyla ilgili yapılan çalışmalara bakıldığında, Öztürk (2007), yaptığı çalışmada, sokakta çalışan ve suç işlemiş çocukların davranış ve uyum sorunlarına ilişkin bulguları değerlendirmiştir. Öztürk'ün bulgularına göre, araştırmaya katılan çocukların %75.3'ü yaşamı boyunca bir işte çalışmıştır. Çalıştığını belirten çocukların %60.5'i simit sattığını, %7'si ayakkabı boyacılığı yaptığını, %4.7'sinin tartıcılık yaptığını, %4.7'sinin dilencilik yaptığını, %23'ünün ise hurdacılık yaptığını belirtmiştir.

Araştırmada, suç işlemiş ve suça karışmayan ergenlerin anne babalarının hayatta olup olmamalarıyla ilgili özellikleri değerlendirildiğinde, suç işlemiş 128 ergenin 4'ü annesinin hayatta olmadığını belirtirken, suça karışmamış ergenlerden 2'si annesinin hayatta olmadığını ifade etmiştir. Suç işlemiş ergenlerle suça karışmamış ergenlerin annelerinin sağ olup olmaması açısından benzer özellikler gösterdikleri görülmektedir. Suç işlemiş ergenlerle suça karışmamış ergenlerin babalarının sağ olup, olmama durumları değerlendirildiğinde, suç işlemiş ergenlerin %91.4'ü babalarının sağ olduğunu, suça karışmamış ergenlerin ise %96.9'u babalarının sağ olduğunu

belirtmiştir. Anne babalarının sağ olup olmamasıyla ilgili literatürdeki verilere bakıldığında, Ovacık (2008), aile içi şiddetin çocuk suçluluğuna etkileriyle ilgili yaptığı araştırmasında katılımcıların %96.2'sinin annelerinin sağ olduğu, % 91.9'unun ise babalarının sağ olduğu sonucunu elde etmiştir. Elde edilen bu veriler, suçlulukta ebeveynlerin sağ olup olmamasının etkili olmadığını düşündürse de ebeveyn kaybının göz ardı edilebilir bir durum olmadığı düşünülmektedir. Çocuğun özdeşim kurması açısından, anne ve baba kaybının etkileri suçluluk üzerinde doğrudan etkili olmasa da, bireyin gelişiminde yaşam boyu sürecek olumsuzluklara yol açacağı bilinmektedir.

Araştırmada, suç işlemiş ve suça karışmamış ergenlerin ebeveynlerinin öğrenim durumları da değerlendirilmiştir. Buna göre suç işlemiş ergenlerin büyük bir çoğunluğu (%41.4) annelerinin okur yazar olmadığını ifade etmiştir. Suça karışmamış ergenlerin ise %17.2'si annesinin okur yazar olmadığını belirtmiştir. Katılımcıların babalarının eğitim düzeyleri değerlendirildiğinde, suç işlemiş ergenlerin %70.3'ü babasının ilkökul mezunu olduğunu belirtirken, suça karışmamış ergenlerin %59.4'ü babasının ilkökul mezunu olduğunu ifade etmiştir. Suça karışmamış ergenlerden babası ortaokul ve lise mezunu olanların sayıca daha fazla olduğu görülmektedir.

Çocuk suçluluğuyla ve hükümlü bireylerle ilgili yapılan birçok araştırmada da aile eğitim düzeyinin suçluluk davranışlarıyla ilişkili olduğu görülmektedir. Ataseven (2006), suça etki eden sosyal faktörlerle ilgili olarak yaptığı araştırmasında, araştırmaya katılan tutuklu ve hükümlü bireylerin %41.5'inin annesinin okur yazar olmadığını, %40'ının ise ilkökul mezunu olduğunu belirtmiştir. Aynı çalışmada, katılımcıların babalarının %28'inin okur yazar olmadığını, %49.5'inin ise ilkökul mezunu olduğunu ifade etmiştir. Ailede eğitim düzeyi yükseldikçe ailenin sosyo-ekonomik düzeyinin de yükseldiği, bu sebeple çocuklarına daha olumlu yaşam koşulları sağlayabildikleri bilinmektedir. Çocuklarının eğitim almasını, sosyal yaşama daha fazla katılımlarını sağlamaları söz konusudur. Aynı zamanda eğitim düzeyi yüksek ailelerin çocuk yetiştirme konusunda daha bilinçli davrandığı, çocuğa karşı daha olumlu tutumlar içerisinde oldukları bu nedenle çocuğu suça yönelten ailesel faktörlerin azaldığı düşünülmektedir.

Araştırmada, suç işlemiş ergenlerle suça karışmamış ergenlerin anne babalarının çalışma durumlarına ilişkin elde edilen sonuçlar, Ataseven'in (2006) araştırmasının

sonuçlarıyla tutarlılık göstermektedir. Suç işlemiş ergenler ve suça karışmamış ergenlerin ebeveynlerinin çalışma durumlarına ilişkin sonuçlar değerlendirildiğinde, suç işlemiş ergenlerin yalnızca %4.8'i annesinin çalıştığını, suça karışmamış ergenlerden ise %11.1'i annesinin çalıştığını ifade etmiştir. Suç işlemiş ergenlerden %73.5'i babasının çalıştığını belirtirken, suça karışmamış ergenlerden %88.7'si babasının çalıştığını belirtmiştir. Her iki grubun da annelerine ilişkin eğitim ve çalışma durumları göz önüne alındığında, benzer özellikler sergiledikleri görülmektedir. Bu durum toplumda özellikle belli kesimlerde kadınların eğitim almasının engellenmesi ve yeterli bir şekilde istihdam edilmemesinin etkileri olarak da değerlendirilebilir. Buna ek olarak, araştırmaya katılan her iki grubun da aynı okula devam eden öğrenciler arasından seçilmesi ve benzer çevrelerden gelmesi, bazı çevresel özelliklerinin benzer olmasını sağlamıştır.

Konuyla ilgili olarak yapılan diğer araştırmalar incelendiğinde, Ovacık (2008), aile içi şiddetin suç davranışlarına etkisiyle ilgili yaptığı çalışmada, suç işlemiş ergenlerin annelerinin büyük bir çoğunluğunun (%81.8) çalışmadığı, babalarının ise %73.4'ünün çalıştığı, babaların yaklaşık olarak yarısının ise işçi olarak çalıştığı sonucunu elde etmiştir. Ebeveynlerin çalışma durumlarının ailenin gelir elde etmesini ve bu sayede geçimlerini sürdürmesini sağladığı bilinmektedir. İşsizliğin aile içerisinde çeşitli sorunlara neden olduğu, işsiz bireylerin depresif tavırlar sergilediği, madde bağımlılığı ve suç işleme davranışlarına daha fazla eğilim gösterdiği söylenebilir (Amini, 1996). Bu nedenle ailede işsizliğin söz konusu olması çalışan bireylerin olmaması, çocuğu suça yönelten ailesel faktörler arasında ele alınabilir.

Araştırmada, suç işlemiş ergenlerin yargılandıkları suç türleri hakkında da bilgi verilmiştir. Ergenler, cinayet, gasp veya tecavüz gibi niteliği ağır olan suçlar işlemeleri durumunda ağır ceza veya çocuk ağır ceza mahkemelerinde yargılanmaktadır. Bu çalışmada çocuk mahkemesinde yargılanan ergenlerle çalışıldığı için suç türlerinin ağırlıklı olarak basit yaralama, hırsızlık, kamu malına zarar verme, madde kullanma gibi görece daha hafif suçlar olduğu görülmektedir. Ancak bir ergen, herhangi bir suç davranışı sergileyip de adli sistem içerisine girdiği andan itibaren, işlediği suçun niteliği hafif de olsa, ileride daha nitelikli bir suç işlemesi açısından risk altında olması göz önünde bulundurulmalıdır.

Araştırmaya katılan suç işlemiş ergenlerin %46.9'unun basit yaralama, %37.5'inin hırsızlık, %7.8'inin kamu malına zarar verme, %3.1'nin madde kullanma, %2.3'ünün çalıntı eşya satın alma ve kullanma, %1.6'sının silahla tehdit, %0.8'nin ise bilişim suçları işledikleri iddiasıyla yargılandıkları görülmektedir. Çocukların işledikleri suç türüyle ilgili olarak yapılan diğer araştırmalar incelendiğinde, Gürler (2005), çocukların suça yönelmesinde aile faktörünün etkisi ile ilgili yaptığı araştırmasında, katılımcıların %45.7'sinin nitelikli yağma, %19.6'sinin yaralama, %17.4'ünün hırsızlık, %10.9'unun cinayet suçları işlediği için cezaevinde bulunduklarını belirlemiştir. Gürler, araştırmasını cezaevinde hükümlü ve tutuklu bulunan ergenlerle gerçekleştirdiği için daha nitelikli suçlar işleyen ergenlerin bulunduğu görülmektedir.

Araştırmada, katılımcıların ilköğretim ikinci kademe ve ortaöğretim kurumlarına devam etmekte oldukları dikkatleri çekmektedir. Eğitimine devam eden bu ergenlerin, okul ortamında sıklıkla gruplaşma, çeteleşme gibi tutumlar içerisinde olduğu ve okul kavgalarına karıştığı gözlenmiştir. Bu nedenle katılımcıların ağırlıklı olarak yaralama suçları işlediği dikkat çekmektedir.

5.2. Bulgulara İlişkin Tartışma ve Yorum

Araştırmada, suç işlemiş ergenler ve suça karışmamış ergenlere düşmanca niyet yükleme yanlılığı resim anketi uygulanmış, elde edilen veriler, katılımcıların, bazı kişisel ve ailesel özelliklerine göre değerlendirilmiştir. Ayrıca suç işlemiş ergenlerle, suça karışmamış ergenlerin düşmanca niyet yükleme yanlılıkları karşılaştırılmıştır.

5.2.1. Suç İşlemiş Ergenlerle Suça Karışmamış Ergenlerin Düşmanca Niyet Yükleme Yanlılıklarına İlişkin Tartışma ve Yorum

Araştırmada suç işlemiş ve suça karışmamış ergenlerin; düşmanca niyet yükleme yanlılıkları açısından anlamlı düzeyde farklılaştıkları belirlenmiştir. Buna göre suça işlemiş ergenlerin suça karışmamış ergenlere göre olaylara daha fazla düşmanca yükleme yaptıkları, nasıl oluştuğu belirsiz olayları ve nedenlerini daha olumsuz yorumlayıp, tepki verdikleri söylenebilir.

Konuyla ilgili olarak alan yazın incelendiğinde yapılan birçok araştırmada; saldırganlıkla düşmanca niyet yükleme yanlılığı arasında ilişkilerin bulunduğu dikkat çekildiği görülmektedir. Örneğin, Aktaş (2001), düşmanca niyet yükleme yanlılığı ile saldırganlık arasında anlamlı ilişki olup olmadığını incelemiş, araştırmasında niyetle ilgili bir belirsizliğin söz konusu olduğu durumlarda, saldırgan olarak tanınan çocukların saldırgan olmayan çocuklara kıyasla daha fazla düşmanca niyet yüklemesinde bulundukları sonucunu elde etmiştir.

Walters (2007), ceza evinde çeşitli suçlardan hükümlü olan mahkumların düşmanca niyet yükleme yanlılıkları düzeyleri ile suça yönelik düşünme düzeyleri arasında anlamlı ilişkiler olduğu sonucu elde etmiştir. Ayrıca, saldırganlık düzeyini de değerlendiren Walters, mahkumlardaki saldırganlık davranışlarıyla düşmanca niyet yükleme yanlılıkları arasında güçlü bir ilişkinin olduğu sonucuna dikkat çekmektedir.

Suç işlemiş ergenlerin çoğunlukla içinde bulundukları çevrede, suç işlemiş bireylerin olması, akranlarının da genellikle suç işleyen kişiler olması nedeniyle arkadaşlarıyla ve yakınlarıyla daha fazla saldırganlık ve şiddet içeren bir iletişim tarzı içerisinde oldukları düşünülebilir. Suç işlemiş ergenlerle yapılan görüşmelerde, genellikle “Bana ters ters baktı”, “Selam verdim, selamımı almadı” , “Elini cebine soktu, bıçak çıkaracak sandım” gibi ifadeler kullandıkları ve bu durumlarda tartışma başlattıkları görülmüştür.

Suç işlemiş ergenlerin yaşadıkları sosyal çevredeki olumsuz uyarıların daha fazla olduğu, şiddet içeren davranış kalıplarının yaygın olduğu ve saldırganlık davranışlarının kabul görüp, “cesaret, erkeklik” gibi sıfatlarla yüceltildiği düşünülmektedir. Bu ortamda yetişen ve sosyalleşen ergenlerin çevrelerine karşı daha güvensiz bir tutum içerisinde olup, olaylara daha düşmanca yüklemeler yapabilecekleri düşünülebilir.

Araştırmada, genel düşmanca niyet yükleme yanlılığının alt ölçeklerinden biri olan olumsuz niyet yükleme yanlılığı açısından suç işlemiş ergenlerle suça karışmamış ergenler arasındaki farklılık incelendiğinde, suç işlemiş ergenlerin suça karışmamış ergenlere göre daha fazla olumsuz niyet yükleme eğiliminde oldukları görülmüştür. Suç işlemiş ergenlerin, akranlarının veya yakınlarının kendilerine yönelik olarak

sergiledikleri niyetleri belirsiz davranışları olumsuz olarak algıladıkları, davranışlara olumsuz niyet yükledikleri anlaşılmaktadır.

Aktaş, Şahin ve Aydın (2005), saldırgan olan ve olmayan çocuklarda düşmanca niyet yükleme yanlılıklarını cinsiyete göre değerlendirmişlerdir. Araştırmada, düşmanca niyet yükleme yanlılıkları gibi, alt ölçeği olan olumsuz niyet yükleme yanlılığının da saldırganlık davranışlarıyla ilişkili olduğu, daha fazla saldırgan davranış gösteren çocukların daha olumsuz niyet yükleme yanlılıklarında olduğu belirlenmiştir. Aktaş, Şahin ve Aydın, olumsuz niyet yükleme yanlılıklarını cinsiyete göre değerlendirildiğinde, erkeklerle kızlar arasında belirgin farklar olduğunu, erkeklerin olaylara daha fazla olumsuz yüklemeler yaptığını ifade etmiştir.

Araştırmada, genel düşmanca niyet yükleme yanlılığının alt boyutu olan olayların olumsuz sonuçlarına kişisel nedensellik yükleme eğilimleri her iki grup arasında karşılaştırıldığında, suç işlemiş ergenlerle suça karışmamış ergenler arasında anlamlı farklılaşma olduğu görülmektedir. Herhangi bir olay olumsuz bir şekilde sonuçlandığında, ya da olumsuz bir durum söz konusu olduğunda, suç işlemiş ergenlerin bu sonuçlara daha fazla kişisel yüklemeler yaptıkları, daha fazla kendi üzerine alındıkları ve özellikle kendilerine yönelik olarak yapılmış gibi algıladıkları gözlenmiştir. Yapılan görüşmelerde suç işlemiş ergenlerin okuldaki ya da mahalledeki arkadaş gruplarından söz ederken “Bana gıcığı var.” “Sırf bana gıcıklık olsun diye, bir araya geliyorlar.” “Ben kimseye sataşmıyorum, özellikle bana karşıyorlar.” gibi ifadeleri sıklıkla kullandıkları görülmüştür.

5.2.2. Suç İşlemiş Ergenlerle Suça Karışmamış Ergenlerin Ebeveynlerinin Kendilerini Cezalandırma Tarzlarına İlişkin Tartışma ve Yorum

Araştırmada suç işlemiş ergenlerle suça karışmamış ergenlerin ebeveynlerinin kendilerini cezalandırma tarzları değerlendirildiğinde, anneleri tarafından sözel ceza alan suç işlemiş ergenlerle suça karışmamış ergenlerin arasında anlamlı fark olmadığı görülmektedir. Ancak babaları tarafından sözel cezaya maruz kalan suç işlemiş ergenlerin sayısı suça karışmamış ergenlerin sayısının anlamlı şekilde farklı olduğu gözlenmiştir. Babalarının kendilerine hakaret etme, bağırma, aşağılama gibi sözel şiddet

uyguladığını belirten suç işlemiş ergen sayısının suça karışmamış ergen sayısından anlamlı bir şekilde yüksek olduğu gözlenmiştir.

Gelişim üzerinde önemli etkilere sahip olan ailenin ergenlerde şiddete yönelik davranışların ortaya çıkmasında önemli bir rol oynadığı bilinmektedir. Yüksek düzeyde ebeveyn çocuk çatışmasının ergenlerin suç işleme davranışlarında etkili olduğu belirtilmektedir (Seyhan, 2008). Çocukluk döneminde maruz kalınan ihmal ve istismarın; depresyon, kaygı bozuklukları, travma sonrası stres bozukluğu, alkol, sigara ve madde kullanımı, ilişki problemleri gibi bir çok duygusal ve davranışsal sonuçları olabilir. İstismarın bu etkileri bireyin uzun vadede kişilik yapısı veya yaşam tarzı haline dönüşebilir. İstismarın en belirgini olan fiziksel şiddete maruz kalan çocuklarda ise ileriki yaşlarda güven eksikliği ve sosyal fobi ortaya çıkmakta, bir yetişkin olduğunda da kendisini istismardan koruyamamaktadır. Tam tersi bir durumda ise şiddeti bir iletişim dili olarak benimseyen çocuk, yetişkinliğinde çevresine şiddet uygulamaya devam etmektedir.

Anne babaların kendilerini gerçekleştirmiş, çevreleriyle uyumlu bireyler yetiştirmeleri sağlıklı bir anne baba genç ilişkisine dayanmaktadır. Bunun için anne babaların sevgi, ilgi, kabul etme ve istenme davranışları içerisinde olmaları ergenin ruhsal gereksiniminin başında gelmektedir (Yalçın, 2007).

Aile içi iletişim tarzı ve ebeveynlerin çocuklarıyla kurduğu ilişkinin niteliği, bireylerin sosyalleşmesini ve uyum davranışlarını önemli ölçüde etkiler. Ailesinden sıklıkla aşağılanma, hakaret ve bağırma gibi sözel şiddete maruz kalan ergenlerde sosyal sorunların ortaya çıkması söz konusudur. Bu durumda ergenin ailesiyle olan bağları zayıflar, kendine ve çevresine karşı güven duygusu azalır. Ailesine karşı olumsuz bir tutum içerisine giren ergen, zamanını daha çok dışarıda geçirmeye başlar, eksik olan ait olma ve güven duygusunu tatmin etmek için çeşitli gruplara, çetelere dahil olur ve akranlarının olumsuz davranışlarını daha fazla model alır.

Konuyla ilgili alan yazın incelendiğinde, ailenin çocuk üzerindeki etkisi azaldıkça, akran grubunun anti-sosyal etkisinin daha fazla belirginleştiği görülmektedir (Kiremitçi, 2008). Bunun yanı sıra, ailesinde sözel şiddete maruz kalan ergende özgüven eksikliği, benlik saygısının düşüklüğü gibi durumlar da söz konusu olabilir.

Bunun sonucunda da bir akran grubu tarafından kabul görmek ve onaylanmak için akranlarının kendisinden beklediği davranışları sergilemeye başlar. Çocukların çeteleşerek, suç işlemeleri ve grupta daha çekingen duran üyeleri suça yönlendirmeleri bu şekilde gerçekleşebilir. Özellikle bir araya gelerek hırsızlık yapan ergen gruplarında, grupta kabul görme gereksinimi içerisinde olan üye, grubun beklentilerine hayır diyemez ve hırsızlık yapması, çaldığı eşyaları paylaşması için daha fazla teşvik edilir. Karabulut (2006), Türkiye’de çocuk suçluların profiliyle ilgili yaptığı araştırmasında, çocuk suçluların %20.6’sının suça teşvik edilmesi sonucu suç işlediğini ortaya koymuştur.

Çocuklar ve ergenler, kendilerine nasihat, ikaz ya da konuşma yoluyla kazandırılmaya çalışılan davranışlardan daha çok aileden ve arkadaş grubundan gördükleri davranışları öğrenirler (Yalçın, 2007). Ailede ebeveynlerinin kendilerine karşı kullandığı bağırma, hakaret, aşağılama ve tehdit gibi sözel şiddet davranışlarını, bir süre sonra bir iletişim tarzı olarak benimser ve dışarıda da aynı iletişim tarzını sürdürürler. Bu iletişim tarzını diğer ergenlerle ya da toplumdaki diğer bireylerle bir araya geldiklerinde kullanmaya devam ettiklerinde aralarında çatışmanın çıkması söz konusudur.

Araştırmada, suç işlemiş ve suça karışmamış ergenlerin ebeveynlerinden fiziksel ceza görüp görmemeleri karşılaştırıldığında, suç işlemiş ergenlerin, suça karışmamış ergenlere göre babaları tarafından daha fazla fiziksel cezaya maruz kaldığı sonucu elde edilmiştir. Araştırmada annesinin kendisini döverek cezalandırdığını belirten suça karışmamış ergen bulunmadığı görülmektedir.

Herrenkohl, Sousa, Tajima, Herrenkohl & Moylan (2008), tarafından aile içi şiddet ve çocuk istismarıyla ilgili yapılan araştırmada, çocuğun evde fiziksel şiddete maruz kalmasıyla, ebeveynleri arasında şiddete tanık olması arasında güçlü bir ilişki olduğu sonucu ortaya konmuştur. İlkokul ve ortaokula devam eden toplam 457 çocukla yaptığı araştırmasında şiddete maruz kalan ve tanık olan çocukların daha fazla depresyon, yalnızlık, madde kullanımı, içe kapanma, öfke gibi sorunlar yaşadığı ortaya konmuştur (Herrenkohl ve diğerleri, 2008).

Ailede şiddetin ve fiziksel istismarın var olduğu durumlarda çocuğun bu davranış kalıplarını öğrenmesi söz konusudur. İlk sosyalleşme sürecinde, meydana gelen bu tür etkiler çocukta şiddet uygulamayı önleyecek normatif engellerin oluşumunu güçleştirmektedir. Aile içinde şiddetle yüz yüze kalan çocukların öğrenecekleri büyük olasılıkla şunlardır;

- Şiddet çatışma çözmede uygun bir yoldur.
- Şiddetin aile içi etkileşimde yeri vardır.
- Şiddet stresi gidermek için uygun bir yoldur.
- Şiddet mağdurları bunu hoş görmeli, hatta şiddetin ortaya çıkmasında kendi sorumluluklarını incelemelidirler (Gürler, 2005).

Aile içi şiddete ya da fiziksel istismara maruz kalan ergenlerin, şiddet içeren davranışlar göstermesi, bunun sonucunda da toplum içinde hakaret, tehdit, yaralama, mala zarar verme, gasp, barbarlık, cinayet gibi suçlara karışmalarının olası olduğu söylenebilir.

Gürler (2005), suça yönelmede aile faktörünün ve arkadaş gruplarının rollerinin incelenmesiyle ilgili yaptığı araştırmasında, tutuklu ve hükümlü ergenlerle görüşmüş, görüştüğü ergenlerin %52.2'sinin babası tarafından dövülerek fiziksel şiddete maruz kaldığını ortaya koymuştur. Kiremitçi (2008), tutuklu ergenlerin benlik algıları ve aile tutumlarıyla ilgili olarak yaptığı araştırmasında, katılımcıların, %15'nin ailede fiziksel şiddete maruz kaldığını, %15'nin ise hem fiziksel şiddete hem de hakarete uğradığını tespit etmiştir.

Aile içi şiddetin veya çocuğa yönelik istismarın suç üzerindeki etkileriyle ilgili olarak yaptığı araştırmasında, Ovacık (2008) suça karışmış ergenlerin %59.2'sinin yılda birkaç kez, %22.3'ünün ayda birkaç kez, %13.4'ünün haftada birkaç kez, %5'nin ise her gün ailesi tarafından fiziksel şiddete maruz kaldığını ortaya koymuştur. Araştırmaya katılan ergenlerden ailede fiziksel şiddet görenlerin daha fazla çaresizlik, reddedilmişlik, öfke ve saldırganlık duyguları yaşadığını ifade etmiştir.

5.2.3. Suç İşlemiş Ergenlerle Suça Karışmamış Ergenlerin Aile Bireyleri Arasında Suç İşleme Davranışları Görülüp Görülmemesine İlişkin Tartışma ve Yorum

Yapılan bu araştırmada, aile bireylerinde suça karışma durumunun görülmesi açısından, suç işlemiş ergenlerle suça karışmamış ergenler arasında anlamlı bir farklılık olduğu görülmektedir. Buna göre suç işlemiş ergenlerin aile bireylerinin daha fazla suç işleme davranışlarında bulundukları görülmüştür.

Aile, çocuğun toplumsallaşmasında en önemli ve etkili rolü üstlenen toplumsal gruptur. Ailedeki toplumsallaşma esas olup, bireyin daha sonra diğer gruplar içinde öğrendikleri, bu temele göre şekillenir. Ailenin olumlu ya da olumsuz davranışlarının çocuğun gelişimini etkilemesinin yanı sıra ailede suç işleme modeli yaratabilecek anne baba modeli de çocuğun suça yöneltilmesinde önemle üzerinde durulan konulardan biridir (Bayer, 2008).

Araştırmada suç işlemiş ergenlerle suça karışmamış ergenlerin ailelerinde suç davranışlarının görülüp görülmemesine ilişkin bu bulgular, daha önce yapılmış araştırma sonuçlarıyla benzerlik göstermektedir. Çocuk suçluluğunda aile işlevlerinin etkisiyle ilgili yaptığı araştırmasında Gürler (2005), görüşme yaptığı tutuklu ergenlerin %26.1'nin ailesinde suça karışmış bireyler olduğunu belirttiğini ortaya koymuştur. Polat (2007), yaptığı araştırmasında, suça yönelen ergenlerle yönelmeyen ergenleri travmatik yaşantılar ve suça karşı tutumlar açısından karşılaştırmıştır. Araştırmada katılımcılara ilişkin olarak verdiği demografik bilgilerde, suç işleyen ergenlerin %27.5'nin ailesinde suçlu bireylerin bulunduğunu, suça karışmamış ergenlerin ise %7.5'nun ailesinde suçlu bireylerin bulunduğunu ortaya koymuştur. Her iki grup arasında ailede suçlu birey olup olmaması açısından anlamlı farklılık olduğunu belirtmiştir.

Yapılan araştırmada, suç işlemiş ergenlerle görüşmeler yapılırken, elde edilen izlenimler değerlendirildiğinde, suç işlemiş ergenlerin bir kısmının babasının cezaevinde hükümlü veya tutuklu olduğunu belirttiği görülmüştür. Bu ergenler babasının cezaevinde olmasından dolayı ailede maddi sıkıntı yaşadıklarını, okul haricinde çalışmak zorunda kaldıklarını ifade etmiştir. Çocukların daha çok sokakta seyyar satıcılık yaparak çalıştıkları gözlenmiştir. Bu durum çocukların daha fazla

sokakta vakit geçirdiklerini, kendileri gibi seyyar satıcılık yapan çocuklarla daha fazla gruplaştıklarını veya çatışma halinde oldukları sonucunu doğurmaktadır. Bunun yanı sıra aile bireylerinden birinin bir kavga sonucu ya da bir şikayete bağlı olarak cezaevine girmesi durumunda, ergende öfke ve kin duygularının ortaya çıktığı gözlenmiştir. Kimi durumlarda, ergenin, ailesinden birinin cezaevine girmesine neden olan kişiden intikam alma, bu kişiyi cezalandırma gibi eğilimler sergilediği gözlenmiştir.

5.2.4. Suç İşlemiş Ergenlerle Suça Karışmamış Ergenlerin Anne Babalarının Birliktelik Durumuna İlişkin Tartışma ve Yorum

Araştırmada, suç işlemiş ve suça karışmamış ergenlerin anne babalarının birliktelik durumları değerlendirildiğinde, aralarında anlamlı farklılık olmadığı, her iki grubun da büyük bir çoğunluğunun anne babalarının birlikte olduğu görülmüştür. Konuyla ilgili yapılmış çalışmalar incelendiğinde, suç işlemiş ergenlerle suça karışmamış ergenlerin anne babalarının birliktelik durumlarına ilişkin farklı sonuçlar elde edildiği görülmüştür. Bazı araştırmalarda suç işleyen çocukların çoğunlukla parçalanmış ailelerden gelmiş oldukları belirtilirken, bazı araştırmalarda belirgin farklılıklar olmadığı ifade edilmiştir.

Gönültaş (2009), Adana ilinde suçlu çocukların demografik özelliklerine ilişkin olarak yapmış olduğu araştırmasında, suçlu çocukların %17.4'ünün anne ve babasının ayrı olduklarını ortaya koymuştur. Seyhan (2008), yaptığı araştırmasında, tutuklu veya hükümlü ergenlerin benlik saygısı ve aile değerlendirme durumlarını incelemiştir. Araştırmasına göre annesinin öz olduğunu belirten tutuklu ergenlerin üvey olduğunu belirtenlere göre aile ilişkilerini daha sağlıklı değerlendirdiğini ve daha yüksek benlik saygısına sahip olduklarını vurgulamıştır. Benzer şekilde babasının öz olduğunu belirten tutuklu/hükümlü ergenlerin bazı alt ölçeklerde daha olumlu tutumlar sergilediğini ifade etmiştir. Öter'e (2005), göre, ailenin parçalanması, eşlerden birinin ya da ikisinin ölümü, eşlerin ayrı yaşaması çocuğun suç işleminde etkilidir.

Bu araştırmada elde edilen değerler dikkate alındığında, suç işlemiş ergenlerin annelerinin çoğunlukla eğitimsiz olduğu, çalışmadığı, ekonomik özgürlüğünün olmadığı anlaşılmaktadır. Bu durumda kadının evdeki bu konumunun boşanmaya engel teşkil edeceği, bu nedenle evlilik birliğinin devam etmekte olduğu düşünülmektedir. Evlilik

birliğin devam etmesinin, ailede, şiddet, aldatma, çatışma, iletişim sorunları olmadığı anlamına gelmeyeceği düşünülmektedir. Suç işleyen ergenlerle yapılan görüşmelerde, bazı ergenler, annesiyle babasının resmen evli olduğunu ancak babasının ayrıca gayri-resmi nikahla başka birliktelikler de sürdürdüğünü belirtmiştir.

5.2.5. Suç İşlemiş Ergenlerle Suça Karışmamış Ergenlerin Ebeveynlerinden Fiziksel veya Sözel Ceza Alıp Almamalarına Göre Düşmanca Niyet Yükleme Yanlılıklarına İlişkin Tartışma ve Yorum

Araştırmada suç işlemiş ergenlerle suça karışmamış ergenlerin düşmanca niyet yükleme yanılıkları arasında anlamlı farklılıklar olduğu görülmüştür. Ayrıca, suç işlemiş ergenlerin ailelerinden fiziksel şiddet gördüğünü belirtenlerin sayısının da suça karışmamış ergenlere göre anlamlı düzeyde yüksek olduğu ortaya konmuştur. Suç işleyip işlememe ve fiziksel ceza görüp görmeme değişkenlerinin ortak etkisi açısından, suç işlemiş ergenlerle suça karışmamış ergenlerin genel düşmanca niyet yükleme yanılıkları arasında anlamlı farklılığın olmadığı görülmektedir.

Ebeveynlerinden fiziksel ceza alan suç işlemiş ergenlerin, fiziksel ceza almayan suç işlemiş ergenlere göre daha yüksek düşmanca niyet yükleme yanılıkları sergilediği anlaşılmaktadır. Aynı şekilde ailesinden fiziksel şiddet gördüğünü belirten suça karışmamış ergenlerin, ailesinden fiziksel şiddet görmeyenlere göre düşmanca niyet yükleme yanılıklarının yüksek olduğu ortaya konmuştur. Fiziksel şiddetin her iki grubunda düşmanca niyet yükleme yanılıklarını benzer şekilde etkilediği görülmektedir. Bu durumda ister suça karışmış olsun, ister olmasın ailede fiziksel şiddete maruz kalan çocukların ve ergenlerin olayları daha düşmanca algıladıkları, daha olumsuz yüklemeler yaptıkları söylenebilir.

Nix & diğerleri (1999), tarafından yapılan bir araştırmada, ailenin çocuğa yönelik disiplin yöntemleriyle düşmanca niyet yükleme yanılıkları arasında anlamlı ilişkiler olduğu sonucunu elde etmiştir. Buna göre kendisine karşı katı ve daha aşağılayıcı bir tutumla disiplin uygulayan ebeveyne sahip çocukların, olaylara yükledikleri anlam, daha olumsuz ve düşmancadır. Ayrıca birçok araştırmada, düşmanca niyet yükleme yanılılığıyla saldırganlığın ilişkili olduğu ortaya konmuştur. Bir başka araştırmada, Dodge & Pettit (2003), çocuk istismarıyla sosyal bilgi işleme süreci

arasındaki ilişkileri değerlendirmiştir. Araştırmada, çocukluğunda aileleri tarafından fiziksel şiddete maruz kalan gençlerin, çevresine karşı düşmanca duygular besleme eğiliminde oldukları sonucu elde edilmiştir (Dodge & Pettit, 2003). Aile içi şiddetin ve ebeveynlerin çocuklara uyguladıkları fiziksel cezaların, çocuklarda saldırganlık davranışlarına yol açtığı bilinmektedir. Bu da özellikle ergenlik döneminde çocukların yaralama, tehdit, hırsızlık, mala zarar verme, tecavüz ve cinayet gibi suçlar işlemelerine neden olmaktadır.

Düşmanca niyet yükleme yanlılığının alt boyutları olarak olumsuz niyet yükleme yanlılığı ve olayların olumsuz sonuçlarına kişisel nedensellik yükleme yanlılıkları değerlendirildiğinde, benzer sonuçların elde edildiği görülmüştür. Suç işleyen ergenlerle suça karışmamış ergenlerin ebeveynlerinden fiziksel ceza görüp görmemelerine göre olumsuz niyet yükleme yanlılıkları arasında anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır. Aynı şekilde, suç işleyen ergenlerle suça karışmamış ergenlerin olayların olumsuz sonuçlarına kişisel nedensellik yükleme yanlılıkları arasında anlamlı farklılık bulunmamıştır. Her iki grupta da fiziksel şiddete maruz kalan ergenlerin nedenleri ve sonuçları belirsiz olaylara daha olumsuz yüklemeler yaptıkları ve olumsuz bir şekilde sonuçlanmış olayları daha kişisel algıladıkları ortaya konmuştur.

Suç işlemiş ve suça karışmamış ergenlerin ebeveynlerinden sözel ceza alıp almamalarına göre genel düşmanca niyet yükleme yanlılıkları değerlendirildiğinde aralarında anlamlı farklılık olmadığı, sözel cezanın her iki grubu da benzer şekilde etkilediği görülmüştür. Araştırmada, suç işlemiş ergenlerin, suça karışmamış ergenlerden daha fazla düşmanca niyet yükleme yanlılıkları içerisinde olduğu sonucu elde edilmiştir. Ayrıca, tüm katılımcılar arasında sözel ceza alanların almayanlara göre daha fazla düşmanca niyet yükleme yanlılıkları içerisinden oldukları gözlenmiştir. Her iki grupta da sözel ceza alanların, daha fazla düşmanca niyet yükleme yanlılıkları sergiledikleri görülmektedir. Bu durumda sözel cezanın suç işlemiş veya işlememiş ergenlerin düşmanca niyet yükleme yanlılıklarını olumsuz etkileyen bir faktör olduğu söylenebilir.

Düşmanca niyet yükleme yanlılıkları alt boyutları değerlendirildiğinde, suç işlemiş ergenlerle suça karışmamış ergenlerin sözel ceza alıp almamalarına göre olumsuz niyet yükleme yanlılıkları arasında anlamlı farklılık olduğu görülmüştür. Şöyle

ki suça karışmamış ergenlerin sözel ceza alıp almamalarına göre, olumsuz niyet yükleme yanlılıkları puanları arasında belirgin farklılıklar bulunmamaktadır. Ancak sözel ceza aldığını belirten suça karışmış ergenlerin ortalama puanlarının, sözel ceza almadığını belirtenlere göre anlamlı şekilde düşük olduğu görülmektedir.

Suç işlemiş ve suça karışmamış ergenlerin ebeveynlerinden sözel ceza alıp almamalarına göre olayların olumsuz sonuçlarına kişisel nedensellik yükleme yanlılıkları arasında anlamlı farklılık olmadığı görülmektedir. Sözel ceza aldığını belirten suç işlemiş ergenlerin sözel ceza almayanlara göre, olumsuz bir olay gerçekleştiğinde, bu duruma daha fazla kişisel neden yükleme eğiliminde oldukları görülmüştür. Aynı durum suça karışmamış ergenler için de geçerlidir. Sözel cezanın her iki grubun da olayların olumsuz sonuçlarına kişisel nedensellik yükleme yanlılıklarını benzer şekilde etkilediği görülmektedir.

Ebeveynlerin çocuklarına yönelttikleri, bağırma, hakaret, aşağılama gibi sözel istismar tutumlarının, çocuğun kendisine ve çevresine duyduğu güven duygusunu olumsuz etkilediği ve olumsuz sözel iletişim kalıplarını benimsemesine neden olduğu söylenebilir. Araştırmada, sözel ceza alan suça karışmamış ergenlerin, olumsuz olayları daha fazla kişisel algılama, üstüne alınma, olaylardan dolayı kendisini suçlu ve sorumlu hissetme gibi eğilimlerinin daha fazla olduğu görülmektedir. Buna karşın, olumsuz niyet yükleme yanlılıkları arasında belirgin farklar yoktur. Ancak suç işlemiş ergenlerden sözel ceza alanların olumsuz niyet yükleme yanlılıkları arasında daha belirgin farklar olduğu görülmektedir. Bu durumda, sözel ceza alan suça karışmamış ergenler daha içsel bir öfke yaşarken, sözel ceza; suç işlemiş ergenleri dışa yönelik daha olumsuz ve saldırgan tutumlar benimsemeye yöneltebilir.

5.2.6. Suç İşlemiş Ergenlerle Suça Karışmamış Ergenlerin Anne Babalarının Birliktelik Durumlarına Göre Düşmanca Niyet Yükleme Yanlılıklarına İlişkin Tartışma ve Yorum

Araştırmada, anne babanın birliktelik durumu açısından her iki grubunda düşmanca niyet yükleme yanlılıkları incelenmiştir. Elde edilen sonuçlara göre, suç işlemiş ve suça karışmamış ergenlerin düşmanca niyet yükleme yanlılıkları arasında anlamlı farklılık bulunmaktadır. Aynı şekilde, annesi ve babası ayrı olan ergenlerin,

annesi babası birlikte olan ergenlere göre daha düşmanca yüklemeler yaptıkları sonucu elde edilmiştir. Ancak anne babalarının birliktelik durumları açısından suç işleyen ve işlemeyen ergenlerin düşmanca niyet yükleme yanlışlıkları arasında anlamlı farklılık olmadığı görülmektedir.

Anne babası ayrı olan suç işlemiş ergenlerin, anne babası birlikte olan suç işleyen ergenlere göre olaylara daha fazla düşmanca niyet yükleme eğiliminde oldukları görülmüştür. Aynı durum, suça karışmamış ergenler için de geçerlidir. Anne babanın birliktelik durumunun her iki grubun da düşmanca niyet yükleme yanlışlıklarını benzer şekilde etkilediği görülmektedir.

Ebeveynlerin boşanmasının, aldatma, şiddet, anlaşmazlık, iletişim sorunları, maddi sıkıntılar, madde kullanımı gibi nedenlerden kaynaklandığı bilinmektedir. Boşanma birden bire değil, süreç içerisinde etkenlerin birikimi sonucu ortaya çıkar (Fiyakalı, 2008). Bu süreçte çocukların ve ergenlerin de ebeveynlerin yaşadığı bu sorunlardan etkilenmesi söz konusudur. Bu nedenle boşanma gerçekleşmeden önce aile içinde yaşanan çatışmalar çocukları olumsuz etkilemeye başlar. Çocuklar üzerinde yapılan pek çok araştırma, boşanmanın çocuklar üzerinde olumsuz etkiler gösterdiği ve anne babası boşanmış çocukların, anne babası boşanmamış çocuklara göre olumsuz davranışlar sergileme açısından daha fazla risk altında olduğunu göstermektedir (Fiyakalı, 2008).

Fiyakalı (2008), anne babası boşanmış ve boşanmamış çocukların öfke düzeyleri ve öfke ifade tarzlarıyla ilgili yaptığı araştırmasında, anne babası boşanmış çocukların öfke düzeylerinin anne babası boşanmamış çocuklara göre anlamlı düzeyde yüksek olduğunu ortaya koymuştur. Ayrıca anne babası boşanmış erkek çocuklarının öfkelerini daha çok dışarıya yansıtma eğilimi içerisinde olduklarını ifade etmiştir. Bu durum erkek çocukların daha fazla saldırganlık davranışları sergilemesiyle ve olaylara daha fazla düşmanca niyet yükleme eğilimi göstermesiyle de ilgili olabilir.

Düşmanca niyet yükleme yanlışlığının alt boyutları da değerlendirildiğinde, benzer sonuçların elde edildiği görülmektedir. Araştırmada katılımcıların anne babalarının birliktelik durumlarına göre olumsuz niyet yükleme yanlışlıkları arasında anlamlı farklılıklar bulunmaktadır. Ancak anne babaların birliktelik durumları ve suç

işleme durumu ortak etkisi bakımından suç işlemiş ve suça karışmamış ergenlerin olumsuz niyet yükleme yanlılıkları arasında anlamlı farklılığın olmadığı, anne babanın birliktelik durumunun her iki grubu da benzer şekilde etkilediği ortaya bulgusu elde edilmiştir. Suç işlemiş ve suça karışmamış ergenlerin anne babalarının birliktelik durumlarına göre olayların olumsuz sonuçlarına kişisel nedensellik yükleme yanlılıkları arasında anlamlı farklılığın olmadığı bulgusu elde edilmiştir.

BÖLÜM VI

SONUÇ VE ÖNERİLER

Suç açıklanması ve tanımlanması oldukça zor karmaşık bir kavramdır. Özellikle de çocuk suçluluğunun, hukuki, sosyolojik, ekonomik ve psikolojik birçok boyutu olduğundan söz edilebilir. Bu araştırmada, çocuk suçluluğu; düşmanca niyet yükleme yanlılığı ve bazı ailesel özellikler açısından ele alınmıştır. Araştırmada, suç işlemiş ergenlerle suça karışmamış ergenlerin düşmanca niyet yükleme yanlılıkları ve bazı ailesel özellikleri karşılaştırılmış, ayrıca düşmanca niyet yükleme yanlılıkları, bazı ailesel özellikleri açısından incelenmiştir.

Araştırmadan elde edilen bulgulara göre; suç işleyen ergenlerle suça karışmamış ergenler arasında; genel düşmanca niyet yükleme yanlılığı, olumsuz niyet yükleme yanlılığı ve kişisel nedensellik yükleme yanlılığı açısından anlamlı farklılıklar olduğu görülmektedir. ayrıca suç işlemiş ergenlerle suça karışmamış ergenler arasında, ebeveynlerinden fiziksel/sözel ceza görüp görmemelerine göre ve aile bireylerinde suç davranışları görülüp görülmemesi açısından anlamlı farklılıklar olduğu sonucu elde edilmiştir. Suç işlemiş ergenlerle suça karışmamış ergenler arasında, anne babalarının birliktelik durumları açısından anlamlı fark bulunmamıştır. Ayrıca suç işlemiş ergenlerle, suça karışmamış ergenlerin ebeveynlerinden fiziksel/sözel ceza alıp almama ve anne babalarının birliktelik durumlarına göre düşmanca niyet yükleme yanlılıkları arasında anlamlı fark bulunmamıştır. Suç işlemiş ergenlerle suça karışmamış ergenlerin ebeveynlerinden sözel ceza alıp almamalarına göre olumsuz niyet yükleme yanlılıkları arasında anlamlı fark olduğu sonucu elde edilmiştir.

Çocuk suçluluğu bir çok farklı nedeni ve boyutu olan bir kavram olması nedeniyle, çocuk suçluluğunu önlemeye yönelik olarak yapılacak çalışmaların farklı kurumların işbirliğiyle gerçekleşmesi ve disiplinler arası bir çalışmayı kapsamaması gerekmektedir. Çocuk suçluluğuyla ilgili yapılacak çalışmalar açısından öneriler, şu şekilde olabilir.

6.1. Uygulamalar Açısından Öneriler

Araştırmanın, ilköğretim ikinci kademe ve ortaöğretim kurumlarına devam eden, suç işlemiş ve suça karışmamış ergenlerle gerçekleştirilmesi; çocuk suçluluğunun önlenmesinde ya da suç işlemiş çocukların topluma kazandırılmasında eğitimin önemini akla getirmektedir. Çocuk suçluluğunun önlenmesi için eğitim kurumlarında çeşitli çalışmalar yapılabilir. Ayrıca suça sürüklenmiş çocukların topluma kazandırılması için de eğitim kurumlarına önemli görevler düştüğü söylenebilir.

- Okullarda öğrencilere yönelik çeşitli eğitim çalışmaları yapılabilir. Özellikle, öfke kontrolü, iletişim becerileri, düşmanca niyet yükleme yanlılıklarıyla ilgili grup çalışmaları geliştirilerek öğrencilere uygulanabilir.
- Ergenlerin cezai sorumlulukları ve yasal haklarıyla ilgili olarak bilinçlendirilmesi amacıyla eğitim çalışmaları düzenlenebilir ve bu konuda, adliye ve emniyet müdürlüğü gibi kurumlarla işbirliği sağlanarak, görevli psikolog, pedagog ve sosyal çalışmacılardan yardım alınabilir.
- Öğrenciler arasındaki gruplaşmalar ve çeteleşmeler dikkate alınarak, hangi grup ve çetelerin birbirlerine karşı oldukları veya daha fazla çatışma içerisinde oldukları saptanabilir. Okullarda gruplaşma ve çeteleşmelerin önlenmesi oldukça zor olsa da grupların enerjilerini başka yöne yönlendirilebilmeleri için grupça gerçekleştirilen spor vb. etkinlikleri gerçekleştirilebilir.
- Okula ve derslere sıklıkla devamsızlık yapan, ders başarısı düşük ve çeşitli çabalara rağmen eğitime kazandırılmayan ergenler için farklı alternatif yolları düşünülebilir. Bu öğrencilere yönelik yönlendirme hizmeti uygulanarak çiraklık okullarına devam etmeleri sağlanabilir.
- Okulda öğretmenler, yöneticiler ve okul psikolojik danışmanları öğrencilerin aileleriyle işbirliği oluşturup, zaman zaman öğrencilerin yaşadıkları ev ortamı, ailelerinin değerlendirilmesi için ev ziyaretleri yapılabilir. Ailelere iletişim konusunda eğitim verilebilir.
- Okul psikolojik danışmanları suç faili ya da suç mağduru ergenlere yönelik bireysel ve grupta psikolojik danışma uygulamaları yapabilir. Suç faili ergenlerin okul ortamında diğer öğretmenler ve öğrenciler tarafında

dışlanması önlemek ve daha fazla kabul görmesini sağlamak için diğer öğretmenlerle işbirliği içinde olabilir. Suç faili ergenlerin yargılandıkları mahkemelerde görevli olan psikolog, pedagog ve sosyal çalışmacılarla işbirliği sağlayabilir.

Suçla karışmış ergenlerin, yeniden suça karışmalarının önlenmesi için okullar dışında, diğer kurumlarca da çeşitli çalışmalar yapılmalı ve çocuğun topluma yeniden kazandırılması için yapılan çalışmalara ağırlık verilmelidir.

- Suçla karışmış ergenlerin hapis ya da para cezalarıyla cezalandırılmaları yerine haklarında koruyucu ve destekleyici tedbir kararlarının uygulanması yaygınlaştırılabilir. Ergenlere kamu kurumlarında, özellikle kütüphanelerde, müzelerde ve kültür merkezlerinde çalışma cezaları verilebilir.
- Ergenler, suç işlemeleri sonucu, kapalı cezaevlerinde cezalandırılmaları yerine eğitim evlerine yerleştirilebilir. Farklı illerde eğitim evleri açılarak, eğitim evlerinde, ergenlere okuma yazma ve mesleki eğitim verilebilir. Ayrıca eğitim evlerinde, ergenlere, grup rehberliği, kitap okuma etkinlikleri, spor faaliyetleri, el becerilerinin geliştirilmesine yönelik faaliyetler sunulabilir.
- Adliyelerde ve sosyal hizmet kurumlarında çalışan pedagog, psikolog ve sosyal çalışmacılar, suça karışmış ergenlerin, aileleriyle, devam ettikleri okullarla veya çalıştıkları işyerleriyle iletişime geçerek, ergen hakkında daha detaylı bilgi toplayabilir ya da ergenin sosyal çevresini çeşitli konularda bilgilendirebilir. Ayrıca bu kurumlarda çalışan uzmanlar, İŞKUR, çıraklık eğitim merkezleri, meslek edindirme kurslarıyla işbirliği kurarak, eğitime devam etmeyen ergenlerin meslek edinmelerini sağlayabilir.

Suçla karışmış çocukların yeniden toplumsallaşması için eğitim alanında ve bireysel birçok çalışma yapılabilir ancak suç kavramının çok fazla toplumsal ve daha makro düzeyde boyutlarının olduğu da unutulmamalıdır. Bu nedenle çocuk suçluluğun önlenmesi ve suç işlemiş çocukların yeniden topluma kazandırılması; bir çok kurumun dahil olduğu, disiplinler arası bir çalışmayı gerektirir.

6.2. Yapılacak Araştırmalar Açısından Öneriler

Bu araştırmada, suç işleyen ergenlerle, suça karışmamış ergenlerin düşmanca niyet yükleme yanlılıkları ve bazı ailesel özellikleri karşılaştırılmıştır. Çalışma yalnızca eğitime devam eden erkek katılımcılarla gerçekleştirildiği için çeşitli sınırlılıkları söz konusudur. Bu nedenle konuyla ilgili daha farklı ve daha geniş örneklem grubuyla çalışmalar yapılabilir.

- Örgün eğitime devam eden ve etmeyen suç işlemiş ergenlerin düşmanca niyet yükleme yanlılıklarına ilişkin çalışmalar yapılabilir ve eğitim durumu bir değişken olarak ele alınabilir.
- Daha geniş örneklemle çalışarak suç işlemiş kız ergenlere de ulaşılabilir ve suç işlemiş ergenlerin düşmanca niyet yükleme yanlılıkları cinsiyet açısından incelenebilir.
- Suç mağduru olmuş çocuklarla da çalışarak, düşmanca niyet yükleme yanlılıkları değerlendirilebilir. Suç mağduru çocukların, suç mağduru olmadığı bilinen çocuklarla düşmanca niyet yükleme yanlılıkları karşılaştırılabilir.
- Düşmanca niyet yükleme yanlılığı, olumsuz niyet yükleme yanlılığı ya da nedensellik yüklemeleriyle ilgili kuramlar ayrıntılı olarak araştırılarak, drama etkinliklerine de yer verilen bir eğitim programı ya da grup rehberliği programı hazırlanabilir. Program, bir grup ergene uygulanarak, programın etkililiğinin araştırılmasıyla ilgili deneysel bir çalışma yapılabilir. Aynı şekilde programın etkililiği, suça karışmış ergenler örnekleminde de sınanabilir.

KAYNAKÇA

- Agnew, R. (1992). Foundation for a general strain theory of crime and delinquency. *Criminology*, 30(1), 47-59.
- Ağırgötüren, B. (2006). *Malatya Kentinde Çocuk Suçluluğu*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, İnönü Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Malatya
- Akduman, G., Akduman B., Cantürk, G. (2007). Ergen suçluluğunda bazı kişisel ve ailesel özelliklerin incelenmesi. *Türk Pediatri Arşivi*, www.turkpediatriarsivi.com/sayilar/29/156-161.pdf adresinden 05.08.2009 tarihinde edinilmiştir.
- Akgün, S. ve Araz, A. (2010). Anlaşmazlıklarımızı çözebiliriz: Bir çatışma çözümü eğitim programı tanıtımı. *Doğuş Üniversitesi Dergisi*, 11(1), 1-17
- Aktaş, V. (2001). *Çocuklarda Saldırganlık ile Olumsuz Niyet Yükleme Eğilimleri Arasındaki İlişkiler*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Aktaş, V., Şahin, D. ve Aydın, O. (2005). Saldırgan olan ve olmayan çocuklarda düşmanca niyet yükleme yanlılığının cinsiyete bağlı olarak incelenmesi. *Türk Psikoloji Dergisi*, 20(55), 43-57.
- Amini, F. (1996). *İşsizlerin ve çalışanların sosyal olaylarla ilgili nedensel açıklamaları*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara
- Atabay, O. (2009). *Suçla karışan ile karışmayan ergenlerin benlik algısı çerçevesinde karşılaştırılması, (Diyarbakır örneği)*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Dicle Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Diyarbakır.
- Ataseven, C. (2006). *Suçla etki eden sosyal faktörler*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta.
- Avcı, R. (2006). *Şiddet davranışı gösteren ve göstermeyen ergenlerin ailelerinin aile işlevleri, öfke ve öfke ifade tarzları açısından incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana
- Ayanoğlu, H. (2002). *Çocuk suçluluğu ve nedenleri ile uluslar arası ve ulusal hukukta çocuğun hakları*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Anadolu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir.

- Balamir, R. (1999). *Suç teorileri içinde Chicago okulunun yeri ve önemi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara
- Bayer, F. (2008). *Çocuk eğitim evleri ve Ankara çocuk ve gençlik kapalı ceza infaz kurumunda kalmakta olan ergenlerin ahlaki yargı düzeylerinin incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara
- Begue L. & Muller D. (2006). Belief in a just world as a moderator of hostile attributional bias. *British Journal of Social Psychology*, 45, 117-126.
- Bilir, S. (2009). *Liselerde çocuk suçluluğunun önlenmesine yönelik okul kaynaklı faktörlere ilişkin okul yöneticilerinin ve öğretmenlerin görüşleri*. Yayınlanmamış doktora tezi, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Bogenç, A. (1998). *Grupla psikolojik danışmanın suçlu gençlerin kendine saygı düzeylerine etkisi*. Yayınlanmamış doktora tezi, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Britt, A., Valrie, C., Kurtz-Costes & B., Rowley, S. (2007). Perceived racial discrimination and self esteem in African-American youth: racial socialization as a protective factor. *Journal of Research on Adolescence*, 17(4), 669-682.
- Burfeind J. W. & Bartusch D. J. (2005). *Juvenile delinquency: An integrated approach*. Jones and Bartlett Publishers, USA.
- Bushman, B. & Anderson, C. (2002). Violent video games and hostile expectations: a test of general aggression model. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 28, 1679-1686.
- Büyüköztürk, Ş. (2010). *Sosyal bilimler için veri analizi el kitabı*. (12.bsm) Ankara: Pegem Yayınları.
- Castro, B., Veerman, J., Koops, W., Bosch, J. & Manshouwer H.J. (2002). Hostile attribution of intent and aggressive behaviour: meta-analysis. *Child Development Journal*, 73(3), 916-934.
- Christle, C.A., Nelson, M.C. & Jolivatte, K. (2008) *Prevention of Anti-Social behaviour in youth: A review of the literature*. University of Kentucky.
- Cohen, S. (1985). *Visions of social control: crime, punishment and classification*. Cambridge: Blackwell Publishers.

- Coyle, J. (2002). *Methods for preventing and reducing violence by at risk adolescents: common elements of empirically researched programs*. State of University NY at Buffalo School of Social Work, NY.
- Çocuk Koruma Kanunu, 03.07.2005, Sayı: 5395,
www.mevzuat.adalet.gov.tr/html/1527.html adresinden 06.07.2009 tarihinde edinilmiştir. [Önbellek](#)
- Çoğan, O. (2006). *Çocuk suçluluğunun nedenleri ve Edirne ceza mahkemelerinde açılan davaların bu yönden incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Demirbaş, T. (2005). *Kriminoloji*. Ankara: Seçkin Yayınları.
- Demirhan, T. (2006). *Yoğun düşünme eğitimi programının suçlu çocukların ahlaki yargılarına etkisinin incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Dodge, K. A. (1980). Social cognition and children's aggressive behaviour. *Child Development Journal*, 51, 162-170.
- Dodge, K. A., Coie, J., Pettit, J. & Price, M. (1990). Peer status and aggression in boys' play groups: developmental and contextual analyses. *Child Development*, 61, 1289-1309.
- Dodge, K. A., Schwartz, D., Coie, J. D., Hubbard, J. A., Cillessen, H.N., Lemerise, E. & Bateman, H. (1998). Social- cognitive and behavioral correlates of aggression and victimization in boys' play groups. *Journal of Abnormal Child Psychology*. 26 (6), 431-440.
- Dodge K.A. & Pettit, G. S. (2003). A biopsychological model of the development of chronic conduct problems in adolescence. *Developmental Psychology*, 39(2), 349-372.
- Dönmezer, S. (1994). *Kriminoloji*. İstanbul: Beta Yayınları
- Durmaz, Ş. (2005). *Bilişim suçlarının sosyolojik analizi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Elibol, S. (1998). *11-15 yaş grubundaki mala yönelik suç işlemiş çocukların sosyo-demografik özellikleri*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, İstanbul Üniversitesi, Adli Tıp Enstitüsü, İstanbul.
- Erdoğan, M. Y. (2005). Suça yönlendirilen ve yönlendirilmeyen çocukların aile ilişkileri ile saldırganlık davranışlarının karşılaştırılması. *Çocuk ve Ruh Sağlığı Dergisi*, 12 (3).

- Ergene, T. (1992). Ergen suçluluğunun önlenmesi ve tedavi yöntemleri. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 7, 209-215
- Esen, S. (2008). *Kentleşme ve kentleşme sürecinin çocuk suçluluğu üzerindeki etkileri*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Fiyakalı, N. C. (2008). *Anne babası boşanmış ve boşanmamış lise öğrencilerinin sürekli öfke düzeyleri ve öfke ifade tarzlarının bazı değişkenler açısından karşılaştırılması*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Pamukkale Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Denizli.
- Gentile D., Linder, J. & Walsh, D. (2003). Looking through time: a longitudinal study of children's media violence consumption at home and aggressive behaviors at school. *Biennial Conference of the Society for Research in Child Development* (pp. 1-18). Tampa, Florida.
- Gilbert, D. T., Fiske, S. T. & Gardner L. (1998). *The handbook of social psychology*. (4th ed.). Oxford University Press.
- Goodman, L. A. (1993). Male violence against women. *American Psychologist*, 10, 54-58.
- Göç, L. (2006). *Çocuk suçluluğu ve polisin yaklaşımı*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Sütçü İmam Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kahramanmaraş.
- Gönültaş, M. B. (2009). *Adana ilinde mala ve şahsa karşı suç işleyen çocukların sosyodemografik özelliklerinin ortaya konulması*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Çukurova Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Adana.
- Gürler, A. (2005). *Çocuğun suça yönelmesinde aile faktörünün ve akran gruplarının rollerinin incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta.
- Halligan, S., Cooper, J., Healy, S. & Murray, L. (2007). The attribution of hostile intent in mothers, fathers and their children. *Journal of Abnormal Child Psychology*, 10, (1007).
- Hawkins, D., Herrenkohl, T., Farrington, D., Catalano, T., Harachi, T. & Cothorn, L. (2000). Predictors of youth violence. U.S. Department of Justice, *Juvenile Justice Bulletin*.
- Heilbrun K., Sevin. N. E. & Redding, R. E. (2005) *Juvenile delinquency: prevention, assesment and intervention*. Oxford University Press.

- Herrenkohl, T. I., Sousa, C., Tajima, E.A., Herrenkohl, R. C. & Moylan, C.A. (2008). Intersection of child abuse and children's exposure to domestic violence. *Trauma, Violence and Abuse*, 9 (2), 84-99.
- Hunter D. R. & Dantzker M. (2005) *Crime and criminality: causes and consequences*. USA: Criminal Justice Press.
- İçli, T. ve Öğün, A. (1988). Sosyal değişme süreci içinde kadın suçluluğu. *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 5(2), 17-32.
- İlci, Ş. (2002). *Çocuk suçluluğu ve çocuk yargılamasının adli bilimler açısından değerlendirilmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, İstanbul Üniversitesi, Adli Tıp Enstitüsü, İstanbul.
- İşman, Ş. (2003). *Çocukluk çağı istismarı ve ihmalinin çocuk suçluluğuna etkisi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, İstanbul Üniversitesi, Adli Tıp Enstitüsü, İstanbul.
- James, R. & Gilliland B. E. (2003). *Theories and strategies in counseling and psychotherapy*. (5th ed.). USA: Pearson Education Inc.
- Kaner, S. (1991). Suçlu çocuklara/gençlere ve sorunlarına genel bir bakış. *A.Ü. Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 23, 12-13.
- Kağıtçıbaşı, Ç. (2004). *Yeni insan ve insanlar*. (10. bs.). İstanbul: Evrim Yayınları.
- Karabulut, S. (2006). *Suçlu çocukların Türkiye profili*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Niğde Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Bölümü, Niğde.
- Katsurada, E. & Sugawara, A. (2002). *The relationship between hostile attributional bias and aggressive behaviours in preschoolers*. Oregon State University, USA.
- Kepenekçi, Y. K. ve Özcan, A. Y. (2002). Okullarda çocuk suçluluğunun önlenmesi. *I. Ulusal Çocuk ve Suç: Nedenler ve Önleme Çalışmaları Sempozyumu*, Ankara.
- Kılıç, Y. S. (2007). *Çocuk suçluluğuna sebep olan sosyo-ekonomik faktörler*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, İnönü Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Malatya.
- Kırımsoy, E. (2003). *Suç işlemiş ve işlememiş ergenlerin algıladıkları duygusal istismarın ve benlik saygılarının karşılaştırmalı olarak incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Kızmaz, Z. (2004). Öğrenim düzeyi ve suç: suç-okul ilişkisi üzerine sosyolojik bir araştırma. *Firat Üniversitesi, Sosyal Bilimler Dergisi*, 14(2), 291.

- Kızmaz, Z. (2005). Sosyolojik suç kuramlarının suç olgusunu açıklama potansiyelleri üzerine bir değerlendirme. *Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 29(2), 149-174.
- Kiremitçi, M. (2008). *Farklı suç türünden tutuklu erkek ergenlerin benlik algıları ile aile tutumlarının karşılaştırılması*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Kirsch, S. J. (1998). Seeing the world through mortal-kombat colored glasses: violent video games and the development of a short-term hostile attribution bias. *Childhood Journal*, 5, 177-184.
- Korkmaz, A. ve Kocadaş, B (2006). *Toplumsal sapma (sapmanın teorik temelleri)*. İstanbul: Doğu Kütüphanesi, Sosyoloji Dizisi.
- Krahe, B. & Moller, I. (2004). Playing violent electronic games, hostile attributional style and aggression related norms in german adolescents. *Journal of Adolescence*, 27, 53-69.
- Kunt, V. (2003). *Suç ve çocuk*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Lipsey, M. W., Howell, J. C., Kelly, M. R., Chapman, G. & Carver, D. (2010). *Improving the effectiveness of juvenile justice programs*. Center for Juvenile Justice Reform. Georgetown University.
- Loeber, R. & Loeber, M. S. (1986). Family factors as correlates and predictors of juvenile conduct problems and delinquency. *7 Crime and Justice*, 29.
- Lotz, R., Poole, E. & Regdi, R. M. (1985). *Juvenile delinquency and juvenile justice*. New York: Random House.
- Matsueda, R. (2000). Differential association theory. *Historical, Conceptual and Theoretical Issues* (1), 126-132.
- Matthews A. & Norris, F. (2006). When is believing seeing? Hostile attribution bias as a function of self reported aggression. *Journal of Applied Social Psychology*, 32, 1-31
- McCord, J. (1991). Family relationships, juvenile delinquency and adult criminality. *Criminology Journal*, 29, 3.
- Moffit, T. E. (1990). Juvenile delinquency and attention deficit disorder: boys developmental trajectories from age 3 to age 15. *Child Development Journal*, 61, 893-910.

- Nagin, D. & Trembley R. (1999) Trajectories of boys' physical aggression, opposition and hyperactivity on the path to physically violent and non-violent juvenile delinquency. *Child Development Journal*, 70, 1181-1196.
- Nazlı, S. (2007). *Aile danışmanlığı*. (3. bs.). Ankara: Anı Yayıncılık,
- Nix R.L., Pinderhughers, E. E., Dodge, K. A., Bates, J. E., Petit, G. S. & Ketchum, M. A. (1999). The relation between mother's hostile attribution tendencies and children's externalizing behaviour problems: the mediating role of mothers' harsh discipline practices. *Child Development Journal*, 70, 896-909.
- Ok, A. (1989). *Kurumlar ve suçlu çocuklar*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Ovacık, A. (2008). *Aile içi şiddetin erkek çocuğun şiddet içeren suç işleme davranışına etkileri*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, İstanbul Üniversitesi, Adli Tıp Enstitüsü, İstanbul.
- Öter, A. (2005). *Çocuk suçluluğunun toplumsal nedenleri (Antalya örneği)*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta.
- Özbay, Ö. (2008). *Öfke kontrolü eğitim programının etkililiğinin tutuklu bir grup ergen örnekleminde incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Özgüven, İ. E. (2001). *Ailede iletişim ve yaşam*. Ankara: PDREM Yayınları,
- Özsöz, C. (1990). *14-18 yaşları arasındaki suçlu ve suçsuz ergenlerde adaletsizlik yargısının değerlendirilmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Öztürk, M. (2007). *Sokakta çalışan ve suç işlemiş çocukların toplumsal ve bireysel uyum ve davranış bozukluklarının ölçülmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Parrott, L. (2003). *Counseling and psychotherapy*. (2nd ed.), USA: Thomson Brooks/Cole
- Peebles, F. & Loeber, R (1994). Do individual factors and neighborhood context explain ethnic differences in juvenile delinquency? *Journal of Quantitative Criminology*, 10(2), 19-20.
- Polat, H. (2007). *Suçta yönelen ergenlerde travmatik yaşantılar ve suçta yönelik tutumlar*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Van.

- Polat, O. (2000). *Adli tıp*. İstanbul: Der Yayınları
- Pornari, C. & Wood, J. (2009). Peer and cyber aggression in secondary school students: the role of moral disengagement, hostile attribution bias, and outcome expectancies. *Aggressive Behavior Journal*, 36, 81-94.
- Roucek, J. (1970). *Juvenile delinquency*. Books For Libraries Press, Freeport, New York.
- Sampson, R. (1986). Socioeconomic context on official reaction to juvenile delinquency. *American Sociological Review*, 6, 876-885.
- Seyhan, D. (2008). *Tutuklu/hükümlü gençlerin benlik saygısı düzeyleri, aile ve çevre özelliklerinin incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Erciyes Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Kayseri.
- Straus, M. A. (1991). Discipline and deviance: phsysical punishment of children and violence and other crime in adulthood. *Social Problems Journal*, 38, 133-154.
- Şakra, T. (1987). *Çocukların suça yönelmelerinde uyum durumlarının ve yaşlarının etkisi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Terzi, A. K. (2007). *Kent ölçeğinde çocuk suçluluğu, Çankaya örnek araştırması*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi, Kamu Yönetimi Anabilim Dalı, Ankara.
- Tokdemir, M., ve Küçüker, H. (2000). Çocuk suçluluğu ve medya. *Fırat Üniversitesi, Adli Tıp Bülteni*, 5 (3), 164-167
- Tomanbay, İ. (1999). *Sosyal çalışma sözlüğü: toplumbilim, ruhbilim, eğitim, yöntem, nüfusbilim, hukuk ve ekonomi boyutlarıyla*. Ankara: Selvi Yayınevi.
- Trulsan, M. (1986). Martial arts training: a novel “cure” for juvenile delinquency. *Human Relations*, 12, 1131-1140
- Türk Ceza Kanunu (2004). www.mevzuat.adalet.gov.tr/html/496.html adresinden 10.05.2011 tarihinde edinilmiştir.
- Türkeri, S. (1995). *Çocuk ıslahevleri ve çocuk cezaevindeki çocukların suç işleme nedenleri açısından incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara,
- Uluğtekin, S. (1991). *Hükümlü çocuk ve yeniden toplumsallaşma*. Ankara: Bizim Büro Basımevi.

- UNICEF (2006). *Manual for the measurement of juvenile justice indicators*.
http://www.unodc.org/pdf/criminal_justice/06-55616_ebook.pdf adresinden
 20.08.2011 tarihinde edinilmiştir.
- VanOostram, N. & Horvath, P. (1997). The effects of hostile attribution on adolescents' aggressive responses to social situations. *Canadian Journal of School Psychology*, 13(1), 48-59.
- Walters, G. D. (2007). Measuring proactive and reactive criminal thinking with the PICTS. *Journal of Interpersonal Violence*, 22(4), 371-385.
- World Youth Report (2003). Juvenile Delinquency.
<http://www.un.org/esa/socdev/unyin/documents/ch07.pdf> adresinden
 23.08.2011 tarihinde edinilmiştir.
- Yalçın, S. (2007). *Ergenlerde algılanan duygusal istismar ile uyum düzeyi arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Maltepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Yavuzer, H. (2009). *Çocuk ve suç*. (12. bs.). İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Yıldırım, A. (2004). *Kentleşme ve kentleşme sürecinde göçün suç olgusu üzerindeki etkileri*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Yılmaz, A. (2009). *Suçta yönelmiş ve yönelmemiş ergenlerin 14-18 yaş arası ergenlerin empati düzeylerinin ve ana-baba tutumlarının incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Uludağ Üniversitesi, Eğitim Bilimleri, Bursa.
- Zdravkovic A. (2008). *Predictors of hostile attribution bias: child emotional reactivity and parent-child hostile experiences*. A Thesis Submitted to The University of North Carolina, Greensboro.

EKLER

Ek 1- KİŞİSEL BİLGİ FORMU (Suç İşlemiş Ergenler)

I – KİŞİSEL BİLGİLER

Yaşınız :.....

Cinsiyetiniz :.....

Sağlık Durumu:

Normal () Bedensel Engelim Var () Sürekli Hastalığım Var ()

Devam Ettiğiniz Okul :..... Sınıfınız :.....

Çalışma Durumu :.....

Çalışmıyorum () Okuldan Arta Kalan

Yaz Tatillerinde Çalışıyorum () Zamanda Çalışıyorum ()

II- AİLE BİLGİLERİ

1- Anneniz Yaşıyor mu? :.....

2- Annenizin Eğitim Durumu :.....

Okula Gitmemiş () Okur Yazar ()

İlkokul Mezunu () Ortaokul Mezunu ()

Lise Mezunu () Yükseköğretim Mezunu ()

3- Anneniz Çalışıyor mu? :.....

4- Çalışıyorsa Mesleği :.....

5- Anneniz Sizi Nasıl Cezalandırır?

Ceza Vermez () Bağırır, Hakaret Eder () Döver ()

6- Babanız Yaşıyor mu? :.....

7- Babanızın Eğitim Durumu :.....

Okula Gitmemiş () Okur Yazar ()

İlkokul Mezunu () Ortaokul Mezunu ()

Lise Mezunu () Yükseköğretim Mezunu ()

8- Babanız Çalışıyor mu? :.....

9- Çalışıyorsa Mesleği :.....

10- Babanız Sizi Nasıl Cezalandırır?:

Ceza Vermez () Bağırır, Hakaret Eder () Döver ()

11- Anne ve Babanızın Birliktelik Durumu:

Birlikte () Ayrı ()

12- Anne ve Baba Ayrı veya Hayatta Değilse Kimin Yanında Kalıyorsunuz?

Anne () Baba ()

Diğer () :.....

13- Ailede Suç Kaydı olan Birey Var mı?

Anne () Baba ()

Ağabey ()

Abla ()

Erkek Kardeş ()

Kız Kardeş ()

III- SUÇ BİLGİLERİ

1- İşlediği iddia edilen suçun türü :.....

2- Kaçınıcı suçu? :.....

3- Önceki işlediği suçlardan farklı mı? :.....

4- Arkadaşları arasında suç işleyen birey var mı? :.....

EK 2- KİŞİSEL BİLGİ FORMU (Suça Karışmamış Ergenler)

I – KİŞİSEL BİLGİLER

Yaşınız :

Cinsiyetiniz :

Sağlık Durumu:

Normal () Bedensel Engelim Var () Sürekli Hastalığım Var ()

Devam Ettiğiniz Okul : Sınıfınız :

Çalışma Durumu :

Çalışmıyorum () Okuldan Arta Kalan

Yaz Tatillerinde Çalışıyorum () Zamanda Çalışıyorum ()

II- AİLE BİLGİLERİ

1- Anneniz Yaşıyor mu? :

2- Annenizin Eğitim Durumu :

Okula Gitmemiş () Okur Yazar ()

İlkokul Mezunu () Ortaokul Mezunu ()

Lise Mezunu () Yükseköğretim Mezunu ()

3- Anneniz Çalışıyor mu? :

4- Çalışıyorsa Mesleği :

5- Anneniz Sizi Nasıl Cezalandırır?

Ceza Vermez () Bağırır, Hakaret Eder () Döver ()

6- Babanız Yaşıyor mu? :

7- Babanızın Eğitim Durumu :

Okula Gitmemiş () Okur Yazar ()

İlkokul Mezunu () Ortaokul Mezunu ()

Lise Mezunu () Yükseköğretim Mezunu ()

8- Babanız Çalışıyor mu? :

9- Çalışıyorsa Mesleği :

10- Babanız Sizi Nasıl Cezalandırır?:

Ceza Vermez () Bağırır, Hakaret Eder () Döver ()

11- Anne ve Babanızın Birliktelik Durumu:

Birlikte () Ayrı ()

12- Anne ve Baba Ayrı veya Hayatta Değilse Kimin Yanında Kalıyorsunuz?

Anne () Baba ()

Diğer () :

13- Ailede Suç Kaydı olan Birey Var mı?

Anne () Baba ()

Ağabey () Abla ()

Erkek Kardeş () Kız Kardeş ()

EK 3. RESİM ANKETİ

EK-3 : RESİM ANKETİ (Erkekler için kullanılan form)

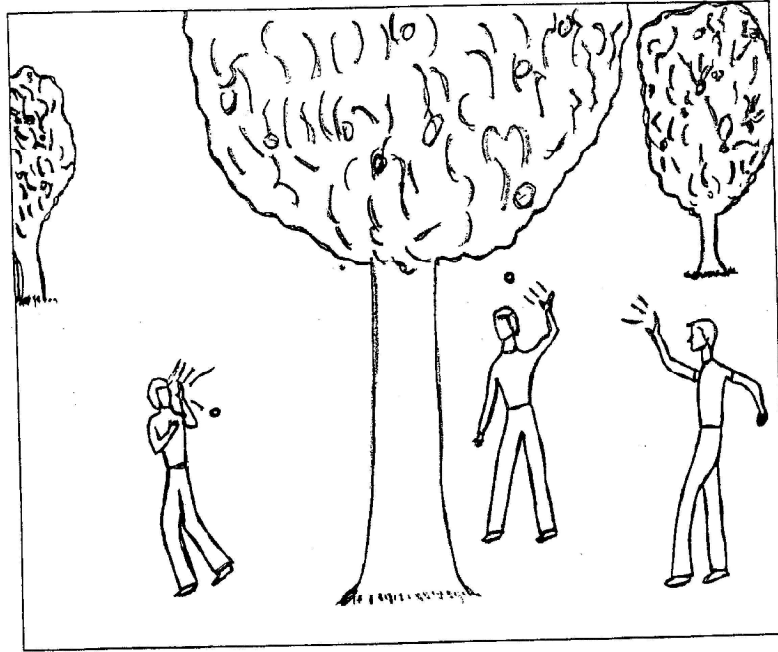
Resim Anketi A Formu

Adı – Soyadı :

Yaşı :

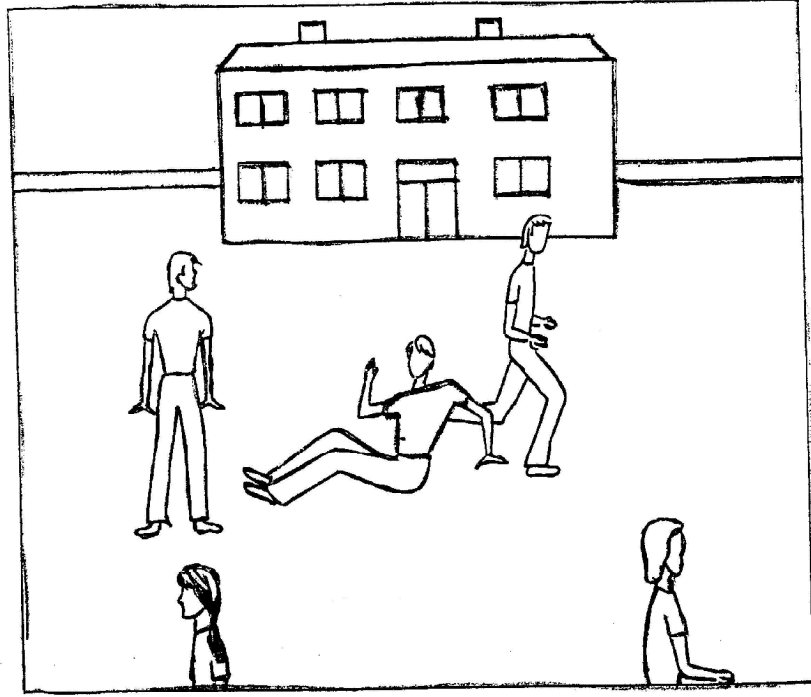
Okulu :

Sınıfı :

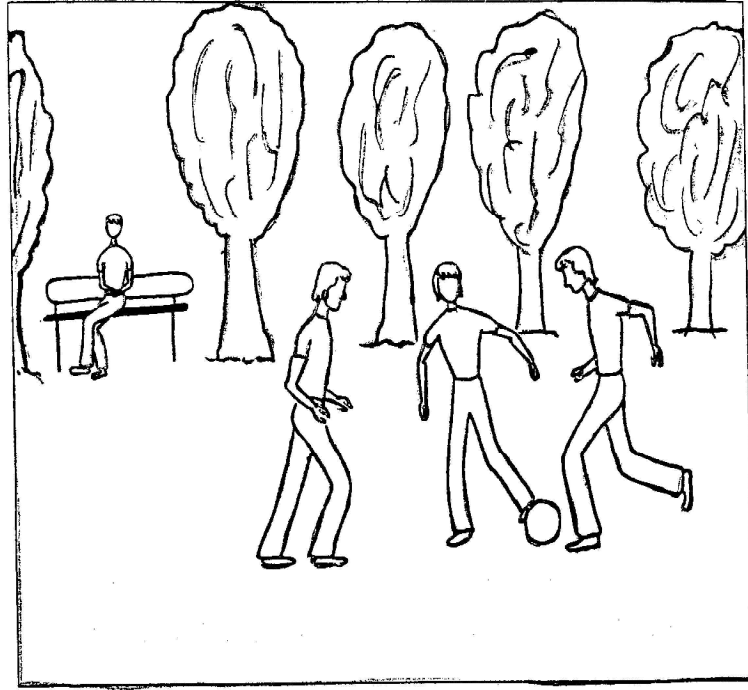
1 - Sizce bu resimde ne oluyor?

- a) Resimdeki iki çocuk diğer çocuğa taş atıyorlar.
- b) Diğer iki çocuk ağaçtan elma düşürmek isterken attıkları taş kaza ile diğer çocuğun kafasına isabet ediyor.

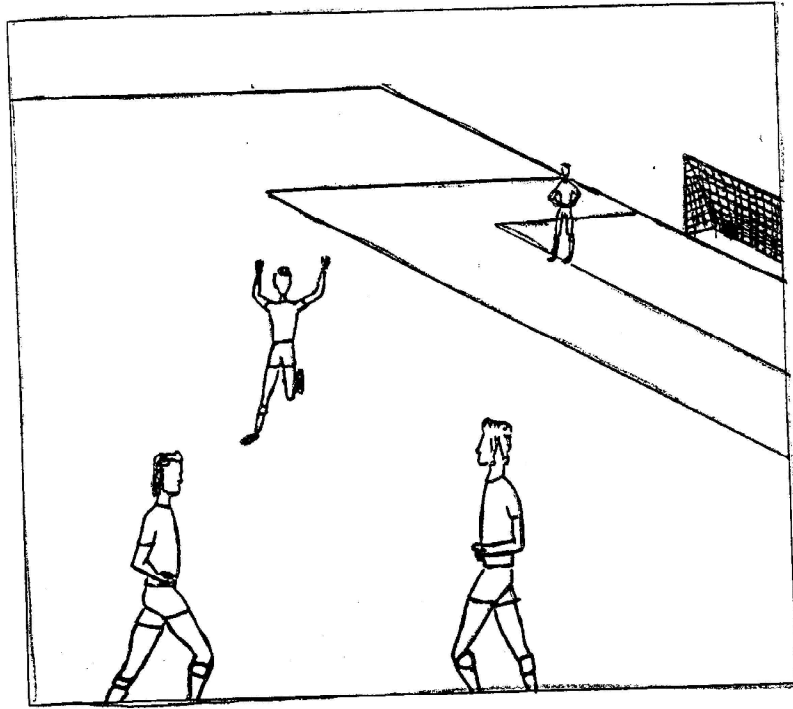
2 - Resimdeki çocuk sizce neden yere düşmüş olabilir?

- a) Koşan çocuk kazayla ona çarptığı için.
- b) Koşan çocuk bilerek ona çarptığı için.

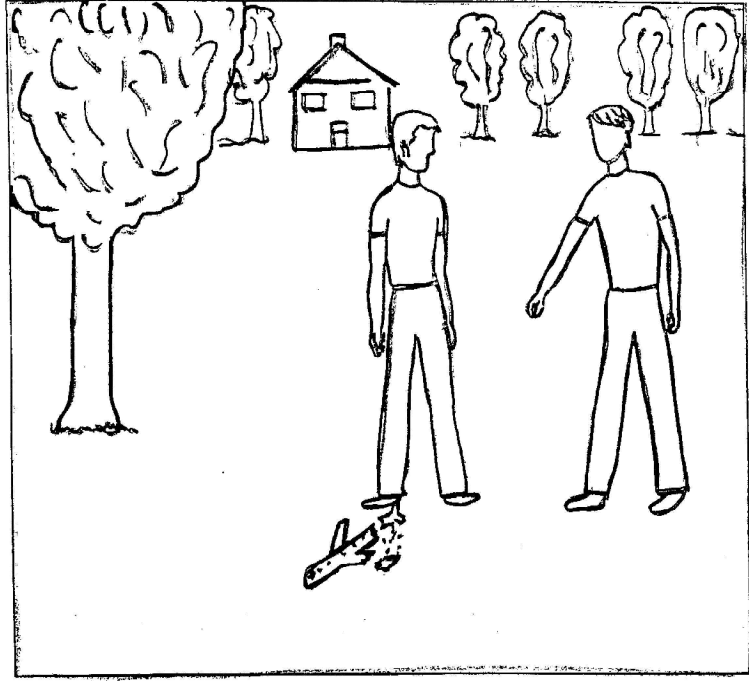
3 - Sizce bankta oturan çocuk neden diğerleriyle top oynamıyor?

- a) Diğer çocuklar onunla oynamak istemiyorlar.
- b) Bankta oturan çocuk onlarla oynamak istemiyor.
- c) O geldiğinde diğerleri zaten oyuna başlamıştı.

4 – Yukarıdaki resimde biraz önce bir gol atıldığı görülmektedir. Sizce öndeki iki oyuncu ne yapıyorlar?

- a) Aynı takımdalar. Gol attıkları için birbirlerini kutluyorlar.
- b) Rakip takımdalar ve kavga etmek üzereler.
- c) Gol yiyen takımdalar. Oyunculardan biri diğerini yaptığı hata için suçluyor.
- d) Gol yedikten sonra tekrar oyunu başlatmak için sahadaki yerlerine yürüyorlar.

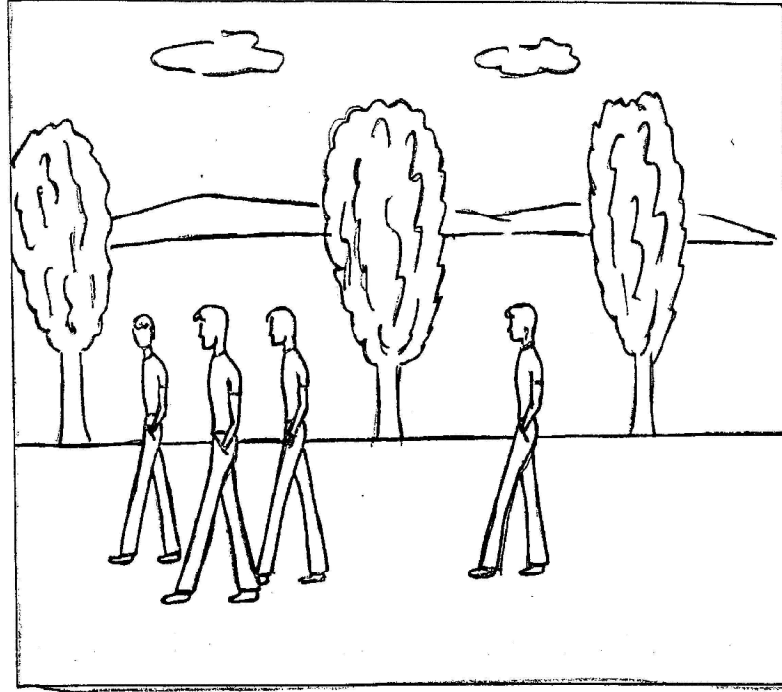

5 – A) Bu resimdeki oyuncak uçak sizce neden kırılmış olabilir?

- a) Çocuklardan biri uçağı kasıtlı olarak kırdı.
- b) Çocuklar oynarken uçak kazayla kırıldı.

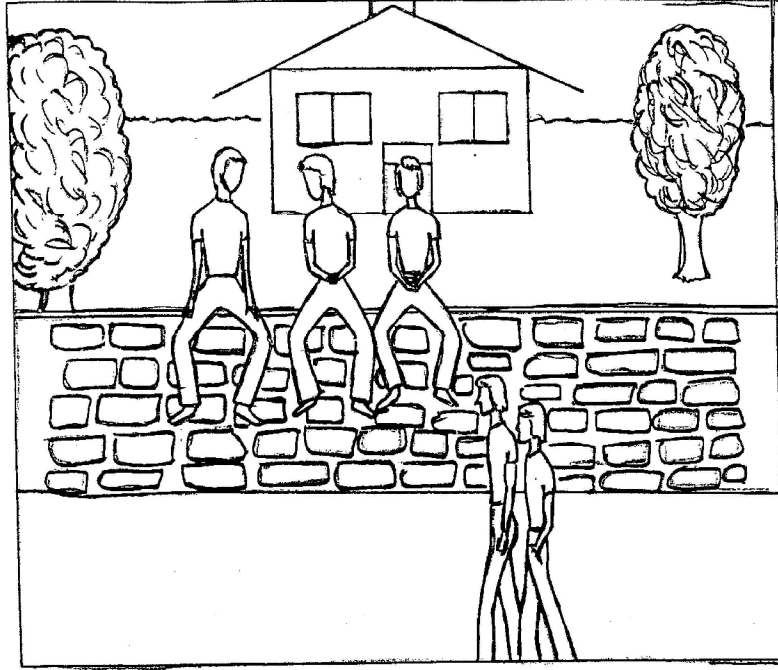
B) Peki şimdi ne oluyor?

- a) Kavga ediyorlar.
- b) Uçağın sahibi diğerine “daha dikkatli olmalıydın” diyor.
- c) Uçağı kıran çocuk üzgün olduğunu söylüyor.
- d) Uçağın sahibi diğer çocuğa üzülmemesini söylüyor.

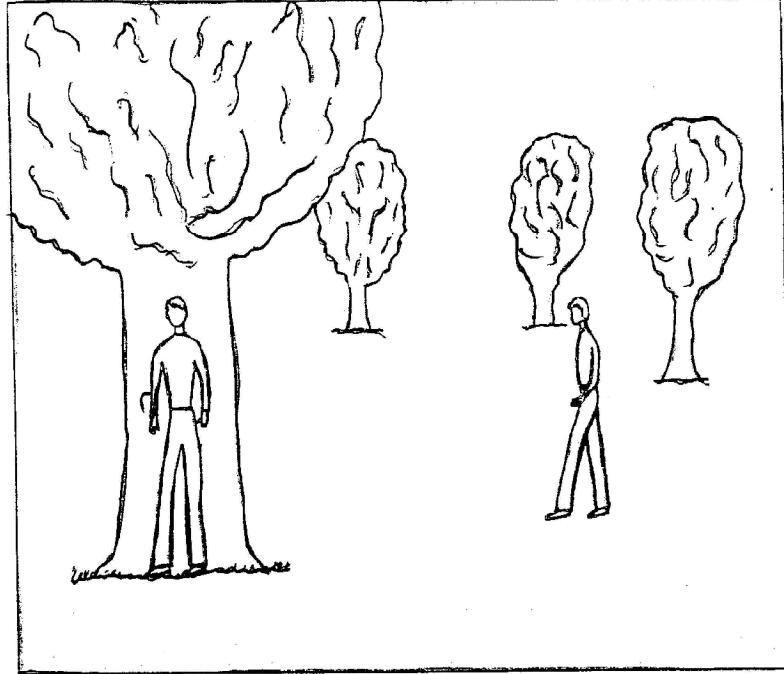
6 – En gerideki çocuk sizce neden diğerlerinin arkasından yürüyor?

- a) O, diğer çocuklarla yürümek istemiyor.
- b) Diğer çocuklar onu aralarında istemiyorlar.
- c) Gerideki çocuk öndeki arkadaşlarına yetişmeye çalışıyor.

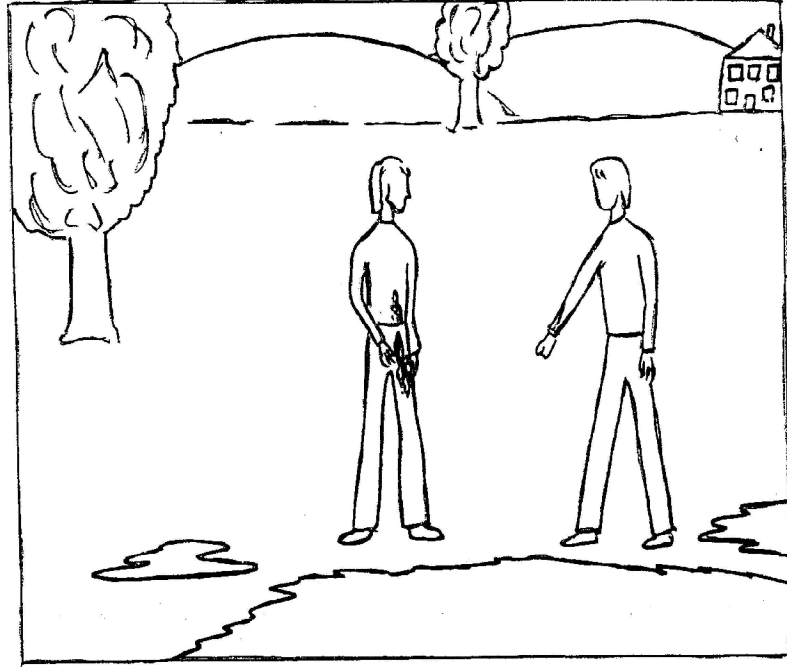
7 – Bu resimde ne oluyor?

- a) Duvarda oturan çocuklar yürüyen çocukları kendileriyle oynamaya çağırıyorlar.
- b) Duvarda oturan çocuklar yürüyen çocuklara saldırmayı planlıyorlar.
- c) Duvarın üzerindeki sadece oturuyorlar, diğer iki çocukla hiçbir ilgileri yoktur.
- d) Duvarın üzerinde oturan çocuklar diğerlerine sataşıyorlar.

8 – Bu resimde ne oluyor?

- a) Çocuklar saklambaç oynuyorlar.
- b) Yürüyen çocuk, dövmek için ağacın arkasına saklanan çocuğu arıyor.
- c) Çocukların birbirleriyle hiçbir ilgisi yok.
- d) Ağacın arkasındaki çocuk, diğer çocuğa saldırmak için saklanıyor.

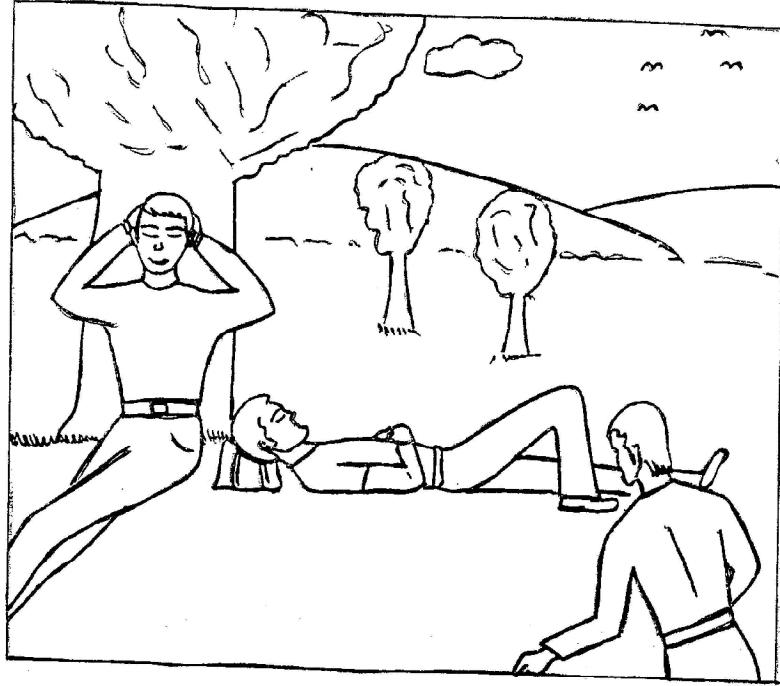

9 – A) Sizce resimdeki çocuğun pantolonu nasıl çamur oldu?

- a) Diğer çocuk kazayla çamur sıçrattı.
- b) Diğer çocuk kasıtlı olarak çamur sıçrattı.

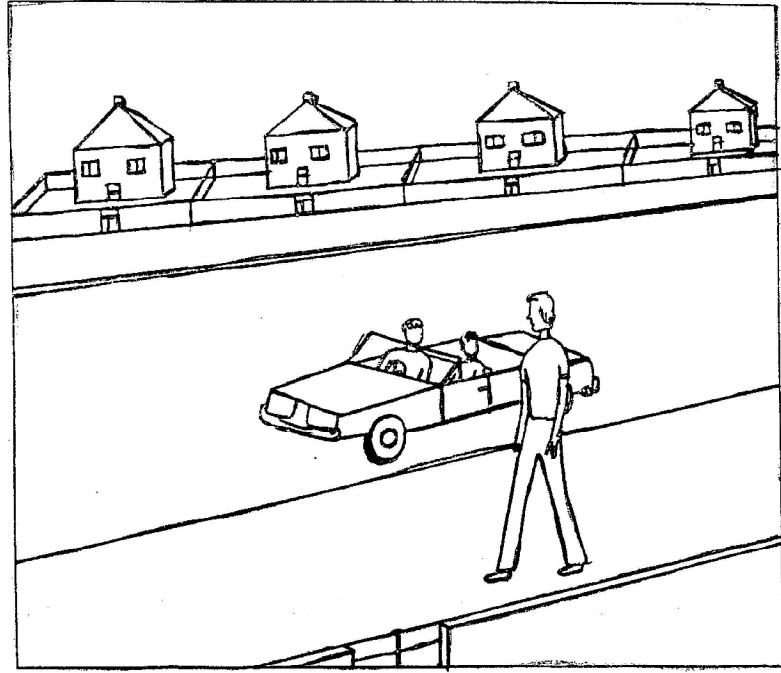
B) Peki şimdi ne oluyor?

- a) Kavga ediyorlar.
- b) Pantolonu çamur olan çocuk diğerine daha dikkatli olmasını söylüyor.
- c) Çamur sıçratan çocuk üzgün olduğunu söylüyor.
- d) Pantolonu çamur olan çocuk diğerine üzülmemesini söylüyor.

10 – Bu resimde ne oluyor?

- a) Köşedeki çocuk, uyuyan çocuklardan bir şey çalacak.
- b) Köşedeki çocuk, uyuyan çocukları uyandırıp geç olduğunu ve eve gitmeleri gerektiğini söyleyecek.
- c) Köşedeki çocuk, uyuyan çocuklara bir şekilde kötülük yapacak.
- d) Köşedeki çocuk, uyuyan çocukları oyun oynamak için uyandırmak istiyor.

11 - Bu resimde ne oluyor?

- a) Arabadaki çocuklar kaldırımdaki çocuğa sataşıyorlar.
- b) Arabadaki çocuklar kaldırımdaki çocuğa yol soruyorlar.
- c) Arabadaki çocuklar kaldırımdaki çocuğun arkadaşlarına haber vermesini bekliyorlar.
- d) Kaldırımdaki çocuk arabadakilere sataşıyor.

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı, Soyadı : Hülya GÜVEN
Doğum Yeri ve Yılı : Adana, 1985
Adres : Osmaniye Adliyesi Aile Mahkemesi. Merkez / Osmaniye
e- posta : guvenhulya85@hotmail.com

ÖĞRENİM DURUMU

2008-2012 : Yüksek Lisans, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü,
Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Adana.
2003-2007 : Lisans, Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Psikolojik
Danışma ve Rehberlik Anabilim Dalı, Ankara
2000-2003 : Lise, Seyhan Rotary Anadolu Lisesi, Adana.

ÇALIŞMA HAYATI

2011- : Osmaniye Adliyesi Aile Mahkemesi'nde Pedagog, Osmaniye
2009-2011 : Osmaniye Adliyesi Çocuk Mahkemesi'nde Pedagog, Osmaniye
2007-2009 : Hacer Özdemir Özel Eğitim Merkezi'nde Psikolojik Danışman,
Adana